

**CEREMONIAŁ
LITURGICZNEJ POSŁUGI BISKUPÓW**

ODNOWIONY ZGODNIE Z POSTANOWIENIEM
ŚWIĘTEGO SOBORU WATYKAŃSKIEGO II
WYDANY Z UPOWAŻNIENIA PAPIEŻA JANA PAWŁA II

DOSTOSOWANY DO ZWYCZAJÓW DIECEZJI POLSKICH

WYDANIE WZORCOWE

KATOWICE 2010

KONGREGACJA KULTU BOŻEGO

Prot. n. CD 1300/ 84

Zgodnie z postanowieniem Soboru Powszechnego Watykańskiego II zostały odnowione prawie wszystkie księgi liturgiczne. Dlatego konieczne było gruntowne opracowanie i wydanie w nowej formie także *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*, aby w sprawowanych obrzędach jasno się ujawniało, że biskup jest arcykapłanem swojej owczarni, od którego poniekąd wywodzi się i zależy chrześcijańskie życie jego wiernych (por. KL 41) i by został przedstawiony w tej księdze całokształt odnowionej liturgii.

Znaczenie tego faktu dostrzegamy tym jaśniej, gdy zwrócimy uwagę na nowe normy duszpasterskie i prawne wydane przez kompetentne urzędy Stolicy Apostolskiej.

Trzeba zaznaczyć, że nowego *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów* nie można uważać za księgę liturgiczną w ścisłym znaczeniu, ponieważ nie używa się go przy sprawowaniu liturgii. Będzie jednak bardzo pożyteczny dla biskupa, dla posługujących różnych stopni i dla mistrza ceremonii. Znajdą oni bowiem w tej księdze to wszystko, co każdy z nich winien wykonywać w obrzędach liturgicznych.

Księga ta przedstawia obrzędy sprawowane przez biskupa w taki sposób, że umożliwi zachowanie także miejscowych zwyczajów i uwarunkowań.

Wspomniane wyżej normy wydane przez Stolicę Apostolską oraz zasady i przepisy już ustalone w księgach liturgicznych, jeśli nie są poprawione w tej księdze, zachowują dotychczasową moc obowiązującą. Inne normy zostają sformułowane w celu zapewnienia należytego kształtu liturgii biskupiej, która winna być poprawna, prosta, przejrzysta, godna i skuteczna pod względem duszpasterskim. Należy zabiegać w niej raczej o duchową spójność, unikać natomiast zbytecznych nadzwyczajności.

Papież Jan Paweł II podczas audiencji udzielonej w dniu 7 września 1984 niżej podpisanym: Pro-Prefektowi i Sekretarzowi Kongregacji Kultu Bożego, ten nowy *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów*, przygotowany przez Kongregację, swoją powagą zatwierdził i polecił ogłosić.

Dlatego Kongregacja upoważniona przez Papieża ogłasza nowy *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów* i postanawia, że z chwilą ukazania się ma on obowiązywać zamiast poprzedniego *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*.

Dekret obowiązuje bez względu na wszelkie przeciwne zarządzenia.

W siedzibie Kongregacji Kultu Bożego, dnia 14 września 1984 roku, w święto Podwyższenia Krzyża Świętego.

+ Augustyn Mayer, osb
Arcybiskup tytularny Satrianensis

Pro-Prefekt

+ Wirgiliusz Noè
Arcybiskup tytularny Vancariensis
Sekretarz

PRZEDMOWA

1. Historia księgi Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów

Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów, używany do naszych czasów, został wydany przez papieża Klemensa VIII w roku 1600. Wydanie to jednak było tylko wersją dzieła uznawanego już od dłuższego czasu, a poprawioną w duchu odnowy zapoczątkowanej przez Sobór Trydencki.

Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów został wprowadzony po okresie stosowania tzw. „Ordines Romani”, które od końca VII wieku przekazywały normy czynności liturgicznych sprawowanych przez papieży. Wśród tych „Ordines” dokument oznaczony numerem XIII przez Jana Mabillona w „Museum Italicum”, a z polecenia św. Grzegorza X (1271-1276) wydany około roku 1273, na Soborze II Liońskim (1274) nie był wcale oznaczany tytułem „Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów”: zawierał on opis obrzędów związanych z wyborem i święceniami papieża, a także wskazania dotyczące Mszy papieskiej i celebracji odbywających się w ciągu roku.

Prawie czterdzieści lat później Ordo Romanus XIV, w latach 1314 – 1320 wydany pod nazwiskiem kardynała Jakuba Kajetana Stefaneschi’ego, rozposzechniony potem około roku 1341, opisywał święte czynności związane z wyborem i koronacją papieża, a także obrzędy sprawowane zwłaszcza z okazji Soboru Powszechnego, kanonizacji oraz koronacji cesarzy i królów.

Księga ta ukazała się w poszerzonym wydaniu za czasów Benedykta XII (1334-1342) i Klemensa VI (1342 – 1352), a za pontyfikatu Urbana V (1362-1370) została uzupełniona dodatkiem odnoszącym się do śmierci papieża oraz do stanu kardynalskiego.

Ordo oznaczony numerem XV w systemie numeracji Jana Mabillona, czyli „Księga ceremonii Kościoła Rzymskiego”, zredagowana przez patriarchę Piotra Ameil pod koniec XIV wieku za pontyfikatu Urbana VI (1378-1389), a następnie nieco uzupełniona za czasów Marcina V (1417- 1431) przez Piotra Assalbit, biskupa tyt. Olorensis, wraz z księgami rękopiśmiennymi z Awinionu pod tytułem „Księga ceremonii świętego Kościoła Rzymskiego”, służyła do dyspozycji Kurii papieskiej, aż do czasu, gdy Augustyn Patrizzi, biskup Pientinus i Ilcinen-sis, z polecenia Innocentego VIII (1484-1492) ukończył opracowanie nowego Ceremoniału w roku 1488. Księga ta, w zmienionym stylu, i pod tytułem „Dotychczas nie wydane trzy księgi kościelnych obrzędów, czyli świętych ceremonii Kościoła Rzymskiego” opublikowana w Wenecji w roku 1516 przez Krzysztofa Marcello, arcybiskupa Corfirensi, była używana w obrzędach papieskich aż do naszych dni.

Paris de Grassi, wielki ceremoniarz papieża Juliusza II (1503-1513), nie tylko zapożyczył z dotychczasowego Ceremoniału rzymski porządek liturgii papieskiej, lecz także opracował dzieło, które później – w roku 1564 – zostało zatytułowane: „Dwie księgi ceremonii kardynałów i biskupów w ich diecezjach”. W dziele tym przystosował do potrzeb liturgii papieskiej obrzędy sprawowane przez biskupa w Bolonii.

Dnia 15 grudnia 1582 roku Grzegorz XIII (1572-1585) ustanowił pod przewodnictwem kardynała Gabriela Paleottiego komisję, która wyprzedzając Kongregację świętych obrzędów i ceremonii, miała poprawić wydaną przez Paris de Grassi wyżej wspomnianą Księgę ceremonii dla kardynałów i biskupów. To poprawienie księgi doradził Grzegorzowi XIII i popierał święty Karol Boromeusz, który wówczas przebywał w Rzymie. Jednak po jego śmierci w roku 1584 owa komisja zaniechała swoich prac.

Papież Sykstus V (1585-1590) w dniu 22 stycznia 1588 roku ustanowił Kongregację Świętych Obrzędów i Ceremonii, aby dokonać odnowy ksiąg liturgicznych. Już jednak dnia 19 marca 1586 roku polecił, aby mu dostarczono wiele rękopisów z Biblioteki Watykańskiej, gdyż sam zamierzał opracować nowe zasady sprawowania świętych obrzędów. Nie wiemy jednak, z jakim skutkiem.

Wreszcie papież Klemens VIII (1592-1605) wydając w dniu 14 lipca 1600 roku *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów*, dopełnił dzieła odnowy tej księgi. W sposób swobodny posłużył się przy tym nie tylko opracowaniami Augustyna i Paris de Grassi, ale też jak się wydaje innymi dzisiaj nie znanymi pismami, przy współudziale kardynałów zatrudnionych wtedy w Kongregacji Obrzędów: Cezara Baroniusza, świętego Roberta Bellarmina, Sylwiusza Antoniano, mężów odznaczających się wiedzą i świętością. Dlatego bulla wprowadzająca nigdy nie mówi o nowej księdze, ale zawsze o poprawieniu znanego wszystkim *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*.

Już jednak w dniu 30 lipca 1650 roku Innocenty X (1644-1655) ogłosił nowe poprawione wydanie *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*, zaś prawie sto lat później Benedykt XIII (1724-1730) kierując się gorliwością o święte obrzędy, dnia 7 marca 1727 wydał go ponownie, po usunięciu pewnych szczegółów niejasnych i ze sobą sprzecznych. Wreszcie piętnaście lat później, dnia 25 marca 1742 roku, Benedykt XIV (1740-1758), niegdyś oficjał Świętej Kongregacji Obrzędów, ponowił wydanie Ceremoniału, dodając księgę III odnoszącą się do Rzymskiego Państwa Kościelnego i obdarzając pochwałami metodę szkoły liturgicznej, która działała wówczas w Rzymskim Kolegium Gregoriańskim Towarzystwa Jezusowego.

W końcu Leon XIII (1878 – 1903) w roku 1886 polecił ogłosić nowe wydanie wzorcowe *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*, zachowując niezmienną księgę III, choć straciła ona swe znaczenie, skoro Państwo Kościelne zostało już zniesione i zredukowane do kształtu Państwa Watykańskiego.

Sobór Powszechny Watykański II polecił odnowić wszystkie obrzędy i księgi liturgiczne i dlatego konieczna się stała gruntowna rewizja *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów* oraz wydanie go w nowym kształcie.

2. Znaczenie księgi Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów

Papież, którzy ogłaszali kolejne wydania *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*, nakazywali by księga ta była na przyszłość przez wszystkich zachowywana, nie chcieli jednak znosić dawnych ceremoniałów odpowiadających duchowi wspomnianego *Ceremoniału*.

Niniejsza księga, dostosowana do norm Soboru Watykańskiego II, zajmuje miejsce poprzedniego *Ceremoniału*, który trzeba odtąd uważać za całkowicie zniesiony. Nowy ceremoniał został tak zredagowany, że pozostają w mocy zwyczaje i miejscowe tradycje, które każdy Kościół partykularny zachowuje jako własne bogactwo; ono też winno być przekazywane przyszłym pokoleniom, jeśli okaże się zgodne z liturgią odnowioną na mocy postanowienia Soboru Watykańskiego II.

Znaczna część praw liturgicznych, jakie zawiera nowy *Ceremoniał*, zachowuje moc obowiązującą na podstawie już wydanych ksiąg liturgicznych. Jeśli jakiś obrzęd w nowym *Ceremoniale* przyjmuje odmienny kształt, winien być wykonywany w sposób podany w tymże *Ceremoniale*.

Inne normy zostają zamieszczone w niniejszym *Ceremoniale* celem zapewnienia biskupiej liturgii takiej szlachetnej prostoty i duszpasterskiej skuteczności, by mogła stać się przykładem dla wszystkich innych celebracji.

Niniejsza księga została zredagowana z myślą o łatwiejszym osiągnięciu tego właśnie celu duszpasterskiego. Chodzi o to, by zarówno biskup jak i inni pełniący posługę, a zwłaszcza mistrzowie ceremonii mogli w niej znaleźć to, co jest konieczne dla takiego ukształtowania obrzędów, którym przewodniczy biskup, aby były postrzegane nie jako zwykła ozdoba ceremonialna, lecz zgodnie z myślą Soboru Watykańskiego II, jako szczególne ujawnienie się Kościoła partykularnego.

PRZEDMOWA DO WYDANIA POLSKIEGO

Wzorcowe łacińskie wydanie *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*, ogłoszone na mocy dekretu Kongregacji Kultu Bożego z dnia 14 września 1984 roku, wprowadzało w życie zasady odnowienia liturgii wynikające z jej bosko-ludzkiej struktury (por. KL 21), a także z jej charakteru hierarchicznego i wspólnotowego, dydaktycznego i duszpasterskiego, wreszcie z potrzeby dostosowania liturgii do umysłowości i tradycji narodów (por. KL 22-40). Zasady te stanowiły podstawę rewizji ksiąg liturgicznych, które stopniowo ukazywały się w okresie posoborowym. Po upływie ponad dwudziestu lat od uchwalenia Konstytucji o liturgii świętej (4 grudnia 1963) *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów* wieńczył dzieło odnowy ksiąg liturgicznych, proponując kształt liturgii biskupiej, która winna się odznaczać prawdziwością, prostotą i przejrzystością, godnością oraz taką duszpasterską skutecznością, aby dokonywało się w niej – zwłaszcza w sprawowaniu Eucharystii – „szczególne ujawnienie się Kościoła” (KL 41).

Praca nad przekładem *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*, rozpoczęta po jego publikacji w języku łacińskim, musiała uwzględniać normy prawo-liturgiczne i teksty opublikowanych w naszym kraju ksiąg liturgicznych, w tytule których zamieszczana była wzmianka: „dostosowane do zwyczajów diecezji polskich”. Z tej przyczyny trzeba było przyjąć zmianę numeracji punktów *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów* np. przy omawianiu liturgii ku czci męki Pańskiej w Wielki Piątek, czy też procesji rezurekcyjnej, która odbywa się w diecezjach polskich bądź w nocy – bezpośrednio po Wigilii Paschalnej, bądź przed pierwszą Mszą świętą – w poranek Niedzieli Zmartwychwstania. Wydawało się również potrzebne zamieszczenie (w przypisach) wzmianek o okresowych dniach modlitw błagalnych w różnych potrzebach społecznych; o procesji w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa oraz o odbywanych w dniach 1 i 2 listopada procesjach błagalnych za zmarłych. Te ostatnie nie stały się jeszcze przedmiotem jednolitego ogólnopolskiego opracowania, ale są praktykowane w różny sposób, opisany w lokalnych agendach diecezjalnych (Katowice, Kraków, Opole). W związku z tym w podtytule niniejszego wydania *Ceremoniału* została umieszczona wzmianka: „dostosowany do zwyczajów diecezji polskich”.

Łacińskie wydanie wzorcowe *Caeremoniale Episcoporum* z roku 1984 uwzględniało wstępujący porządek święceń, przewidziany w pierwszym wzorcowym wydaniu Pontyfikału Rzymskiego (15 sierpnia 1968): *De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi*. W roku 1990, na mocy dekretu Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (29 czerwca 1989) ukazało się drugie wzorcowe wydanie tychże obrzędów święceń – w porządku zstępującym. Polska edycja tej części Pontyfikału Rzymskiego nosi tytuł: *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów* (wyd. Katowice 1999). W tym samym roku 1990 Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (dekret z 19 marca 1990)

ogłosiła drugie wydanie wzorcowe *Obrzędów małżeństwa*. Polska wersja tego rytuału ukazała się w roku 1996. Kiedy już przekład *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów* był niemal gotowy, w związku z dwiema wyżej wspomnianymi publikacjami wzorcowymi trzeba było w sposób zasadniczy zmienić numerację punktów i przepracować końcowy skorowidz.

W roku 2008 Wydawnictwo Watykańskie opublikowało „poprawioną wersję” (*reimpressio emendata*) wzorcowego wydania łacińskiego *Caeremoniale Episcoporum*. W tym samym roku ukazała się również „poprawiona wersja” (*reimpressio emendata*) trzeciego wydania wzorcowego *Missale Romanum* (z 20 kwietnia 2000). W wielu szczegółach „poprawiona wersja” *Caeremoniale Episcoporum* różni się od „poprawionej wersji” *Missale Romanum*. Trzeba było w związku z tym odpowiedzieć na pytanie, która z tych dwóch ksiąg zawiera przepisy obowiązujące? Naszym zdaniem obowiązują przepisy *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*. Nie można powoływać się na „*reimpressio emendata*” *Missalis Romani* z roku 2008 i przy pomocy tej publikacji kwestionować przepisy podane w „*reimpressio emendata*” *Caeremonialis Episcoporum* z tego samego roku 2008. W przeciwnym razie trzeba by przyjąć założenie, że rozbieżności między przepisami obu ksiąg, wydanych w tym samym roku 2008, są wynikiem przypadku albo przeoczenia. Chodzi np. o zakaz zdobienia ołtarza kwiatami w liturgii za zmarłych – podany w *Caeremoniale Episcoporum* (nr 48; 824; 1162) oraz o przepis zalecający umieścić „dekorację kwiatową” przy ołtarzu bezpośrednio przed intonacją hymnu *Chwała na wysokości Bogu* w czasie Wigilii Paschalnej (nr 48; brak tej wzmianki w nr 349). Taki wydaje się sens słów dekretu Kongregacji Kultu Bożego, umieszczonego na wstępie łacińskiej wersji wzorcowej *Caeremoniale Episcoporum*:

„Normy wydane przez Stolicę Apostolską oraz zasady i przepisy już ustalone w księgach liturgicznych, jeśli nie są poprawione w tej księdze, zachowują moc obowiązującą”.

W przypadkach więc, w których *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów* wprowadza czy poprawia pewne gesty i słowa, ujmując je inaczej niż *reimpressio emendata* OWMR z roku 2008, jako normę trzeba przyjąć ustalenia *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów*. Wobec ujawnianej przez liturgistów rozbieżności zdań trzeba rozstrzygnąć, której z dwóch ksiąg przysługuje pierwszeństwo obowiązywalności: *Ogólnemu wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego* w wersji poprawionej (*reimpressio emendata*) z roku 2008 czy też *Ceremoniałowi Biskupów* – (*reimpressio emendata*) z roku 2008. Obie publikacje w wersji wzorcowej ukazały się niemal równocześnie. Nie można więc ich sobie przeciwstawiać...

CZEŚĆ I

LITURGIA BISKUPIA W OGÓLNOŚCI

ROZDZIAŁ I

PRZYMIOTY I ZNACZENIE LITURGII BISKUPIEJ

I. GODNOŚĆ KOŚCIOŁA PARTYKULARNEGO

1. „Diecezja jest częścią Ludu Bożego powierzona pasterskiej pieczy biskupa współpracującego z prezbiterium, aby trwając przy swoim pasterzu, zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, stanowiła Kościół partykularny, w którym prawdziwie jest obecny i działa jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół Chrystusa”¹. Co więcej, jest w nim obecny Chrystus, którego mocą gromadzi się Kościół². Słusznie mówił św. Ignacy: „Gdzie pojawia się biskup, tam niech też będzie zgromadzenie, podobnie jak tam, gdzie jest Jezus Chrystus, jest też Kościół katolicki”³.

2. Kościołowi partykularnemu przysługuje więc godność Kościoła Chrystusowego. Nie jest on bowiem jakimś zespołem ludzi, którzy z własnej inicjatywy zbierają się celem wykonania wspólnie pewnej funkcji, lecz darem zstępującym z góry od Ojca światłości. Nie trzeba też uważać Kościoła partykularnego za czysto administracyjną część Ludu Bożego, ponieważ on na swój sposób zawiera i objawia naturę Kościoła powszechnego, który narodził się z boku ukrzyżowanego Chrystusa, nieustannie karmi się Eucharystią i dzięki niej wzrasta, złączony z Chrystusem jako matka wierzących; jest „na swoim miejscu nowym ludem powołanym przez Boga mocą i działaniem Ducha Świętego oraz wielką siłą przekonania”⁴.

3. Nie ma więc prawowitego zgromadzenia wiernych ani wspólnoty ołtarza bez biskupa i jego świętej posługi⁵. To zaś zgromadzenie Kościoła partykularnego obejmuje i ożywia poszczególne ugrupowania wiernych, na czele których

¹ DB 11; KK 23.

² Por. KK 26.

³ Św. Ignacy Antiocheński, *Do Smyrneńczyków*, 8, 2: wyd. Funk I, s. 283.

⁴ KK 26.

⁵ Por. tamże, 26.

biskup stawia swoich prezbiterów, aby jego powagą uświęcali powierzona im część Pańskiej owczarni i nią kierowali⁶.

4. Podobnie jak Kościół powszechny uobecnia się i objawia w Kościele partykularnym⁷, również Kościoły partykularne przynoszą innym częściom i całemu Kościołowi właściwe sobie dary, „tak iż całość i poszczególne części wzrastają na skutek owej wzajemnej łączności wszystkich oraz dążenia do pełni w jednośći”⁸.

II. BISKUP JAKO FUNDAMENT I ZNAK KOMUNII W KOŚCIELE PARTYKULARNYM

5. Kościołem partykularnym kieruje biskup jako zastępca i wysłannik Chrystusa; naznaczony pełnią sakramentu święceń, pozostaje on w komunii z Biskupem Rzymskim i pod jego władzą⁹.

Biskupi bowiem „postawieni przez Ducha Świętego, jako pasterze dusz sami zajmują miejsce Apostołów, ... Chrystus bowiem dał Apostołom oraz ich następcom nakaz i władzę, by nauczali wszystkie narody, uświęcali ludzi w prawdzie oraz obejmowali ich troską pasterską. Z tej racji biskupi stali się przez Ducha Świętego, który został im dany, prawdziwymi i autentycznymi nauczycielami wiary, kapłanami i pasterzami”¹⁰.

6. Przez przepowiadanie Ewangelii biskup w mocy Ducha Świętego wzywa ludzi do wiary albo ich w żywej wierze umacnia oraz głosi im całe misterium Chrystusa¹¹.

7. Biskup uświęca wierzących przez sakramenty, których zgodną z prawem i owocną celebrazją kieruje na mocy swej władzy. On sam zarządza udzielaniem chrztu, poprzez który ludzie dostępują udziału w królewskim kapłaństwie Chrystusa. Jest on właściwym szafarzem bierzmowania i sakramentu święceń oraz zarządcą dyscypliny pokutnej. On kieruje każdym prawowitym sprawowaniem Eucharystii, dzięki której Kościół nieustannie żyje i wzrasta. Troskliwie zachęca i poucza swój lud, aby wiernie i z uszanowaniem brał właściwy sobie udział w liturgii, a zwłaszcza w ofierze Mszy świętej¹².

8. W osobie biskupa, któremu towarzyszą prezbiterzy, jest obecny pośród wiernych Pan Jezus Chrystus, Najwyższy Kapłan. Zasiadając bowiem po prawicy Ojca, nie opuszcza zgromadzenia swoich biskupów, którzy wybrani do tego, aby

⁶ Por. tamże, 26. 28; KL 41.

⁷ Por. KK 23.

⁸ KK 13.

⁹ Por. KK 26. 27; DB 3.

¹⁰ DB 2.

¹¹ Por. tamże, 12.

¹² Por. KK 26; DB 15.

paśli Pańską owczarnię, są sługami Chrystusa i szafarzami Bożych misteriów (1 Kor 4, 1)¹³. Dlatego „biskupa należy uważać za arcykapłana jego owczarni. Od niego bowiem poniekąd wywodzi się i zależy chrześcijańskie życie jego wier-nych”¹⁴.

9. Biskup jest „zarządcą łaski najwyższego kapłaństwa”¹⁵ i od niego w wykonywaniu swej władzy zależą zarówno prezbiterzy, którzy jako pilni współpracownicy biskupiego stanu zostali wyświęceni na prawdziwych kapłanów Nowego Testamentu, jak też diakoni, wyświęceni do posługiwania Ludowi Bożemu w komunii z biskupem i jego prezbiterium. Biskup jest więc głównym szafarzem Bożych misteriów, jak też kierownikiem, krzewicielem i stróżem całego życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele¹⁶. Jemu bowiem „powierzono zadanie oddawania majestatowi Bożemu kultu religii chrześcijańskiej i kierowanie tym kultem zgodnie z przykazaniami Pana i prawami Kościoła, określonymi bardziej szczegółowo dla diecezji według jego własnego osądu”¹⁷.

10. Biskup kieruje powierzonym sobie Kościołem partykularnym poprzez decyzje, rady, przykład, a także na mocy swej powagi i świętej władzy, otrzymanej przez święcenia biskupie¹⁸, używanej do budowania swej owczarni w prawdzie i świętości. „Wierni zaś powinni pozostawać w łączności z biskupem, jak Kościół z Chrystusem, a Jezus Chrystus z Ojcem, żeby wszystko było zgodne dzięki jedności i żeby tym pełniej służyło chwale Bożej (por. 2 Kor 4, 15)”¹⁹.

III. ZNACZENIE LITURGII BISKUPIEJ

11. Urząd posługi biskupa jako nauczyciela, uświęciciela i pasterza Kościoła jaśnieje szczególnie w sprawowaniu liturgii z udziałem ludu.

„Dlatego wszyscy powinni wysoko cenić liturgiczne życie diecezji skupione wokół biskupa, zwłaszcza w kościele katedralnym. Powinni być przeświadczeni, że szczególne ujawnienie się Kościoła dokonuje się w pełnym i czynnym uczestnictwie całego świętego Ludu Bożego w tej samej celebracji liturgicznej, a zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu, pod przewodnictwem biskupa otoczonego prezbiterami i osobami posługującymi”²⁰.

¹³ KK 21.

¹⁴ KL 41.

¹⁵ Modlitwa święceń biskupa w obrządku bizantyjskim, *Euchologion to mega*, Rzym 1873, s. 139; KK 26.

¹⁶ Por. DB 15.

¹⁷ KK 26.

¹⁸ Por. tamże, 21; DB 3.

¹⁹ KK 27.

²⁰ KL 41.

12. Święte celebracje, którym przewodniczy biskup, ujawniają misterium Kościoła, któremu Chrystus towarzyszy swoją obecnością; nie są przeto zwykłą okazalnością obrzędów.

Trzeba ponadto, aby celebracje te były przykładem dla całej diecezji i odznaczały się czynnym uczestnictwem ludu. Dlatego wspólnota zgromadzona winna w nich brać udział przez śpiew, dialog, pełne czci milczenie, skupienie wewnętrzne i przyjmowanie sakramentalnej Komunii.

13. To pełne ujawnienie się partykularnego Kościoła z udziałem ludu przybyłego z różnych części diecezji oraz w miarę możliwości prezbiterów, winno się dokonywać w ustalonych okresach i w najważniejszych dniach roku liturgicznego. Aby zaś wierni i prezbiterzy łatwiej mogli zewsząd przybyć, zgromadzenie należy niekiedy wyznaczyć w różnych regionach diecezji.

14. Należy zabiegać o to, aby wierni biorący udział w tych zgromadzeniach, ogarniali miłością Kościół powszechny oraz byli zachęceni do coraz gorliwszej służby Ewangelii i ludziom.

IV. PEŁNIONY PRZEZ BISKUPA URZĄD PRZEPOWIADANIA

15. Wśród głównych funkcji biskupa szczególne miejsce zajmuje głoszenie Ewangelii. Biskup jest bowiem zwiastunem wiary, który przyprowadza do Chrystusa nowych uczniów. Jest prawomocnym, czyli upoważnionym przez Chrystusa nauczycielem, dzięki światłu Ducha Świętego wyjaśniającym i głoszącym ludowi wiarę, jaką ma on wyznawać i stosować w życiu. Ze skarbcza Objawienia wydobywa on prawdy nowe i stare oraz przyczynia się do tego, iż przynosi ono owoce. Czujnie oddala błędy, które zagrażają owczarni²¹.

Ten urząd posługi pełni biskup także w świętej liturgii, gdy wygłasza homilię we Mszy, w celebracjach słowa Bożego i zależnie od okoliczności, w Jutrznii i w Nieszporach; także wtedy, gdy przeprowadza katechezę oraz podaje zachęty i wyjaśnienia w czasie sprawowania sakramentów i sakramentaliów.

16. Posługa głoszenia słowa „jako przepowiadanie przedziwnych dzieł Bożych w historii zbawienia, czyli w misterium Chrystusa, która zawsze jest w nas obecna i działa, zwłaszcza w obrzędach liturgicznych, (winna) czerpać treść przede wszystkim ze źródeł Pisma Świętego i liturgii”²².

17. Skoro przepowiadanie jest zadaniem właściwym biskupowi, zaś inni wyświęceni szafarze pełnią ten obowiązek tylko w jego imieniu, kiedy biskup przewodniczy sprawowaniu liturgii, sam powinien wygłaszać homilię. Biskup

²¹ KK 25.

²² KL 35.

przepowiadający zasiada na katedrze, mając nałożoną mitrę i trzymając pastorał, chyba że uzna za słuszne, aby to czynić inaczej.

ROZDZIAŁ II

OBOWIĄZKI I POSŁUGI W LITURGII BISKUPIEJ

18. „W każdej wspólnotce ołtarza, przy świętej posłudze biskupa, pokazuje się symbol owej miłości i jedności Ciała Mistycznego, bez której nie może być zbawienia”²³.

Kiedy więc biskup bierze udział w jakiejś czynności liturgicznej sprawowanej z udziałem ludu, ze wszech miar wypada, aby on sam celebracji przewodniczył jako ten, kto odznacza się pełnią sakramentu święceń. Dzieje się tak nie dla powiększenia zewnętrznej okazałości obrzędu, lecz celem ukazania w jaśniejszym świetle misterium Kościoła.

Wypada również, aby prezbiterzy współcelebrowali z biskupem.

Jeśli zaś biskup bierze udział w sprawowaniu Eucharystii, ale nie celebruje, wówczas niech przewodniczy liturgii słowa i pod koniec Mszy świętej udzieli błogosławieństwa²⁴, zgodnie z przepisami podanymi w numerach 176-185.

19. W zgromadzeniu zebranych na sprawowanie liturgii, zwłaszcza gdy przewodniczy mu biskup, każdy ma prawo i obowiązek wnieść swój udział w różny sposób i w zależności od stopnia święceń i funkcji. Wszyscy więc, którzy wykonują swą funkcję, czy to posługujący czy wierni, powinni w pełni wykonywać wyłącznie to, co do nich należy²⁵. W ten sposób w różnorodności stanów i zadań ujawnia się Kościół jako ciało, którego poszczególne członki stanowią jedność²⁶.

Prezbiterzy

20. Prezbiterzy, chociaż nie posiadają pełni kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy są zależni od biskupów, związani są jednak z nimi godnością kapłańską.

Jako pilni współpracownicy urzędu biskupa, jego pomoc i narzędzie, powołani do służenia Ludowi Bożemu, stanowią wraz ze swoim biskupem jedno prezbiterium oraz pod władzą biskupa uświęcają powierzoną sobie część trzody Pańskiej i nią kierują²⁷.

²³ KK 26.

²⁴ Por. Św. Kongregacja Obrzędów, Instrukcja o uproszczeniu obrzędów i odznak pontyfikalnych, *Pontificalis ritus*, 21 czerwca 1968, nr 24: AAS 60 (1968) 410.

²⁵ KL 28.

²⁶ Por. tamże, 26.

²⁷ Por. KK 28.

21. Zaleca się bardzo, aby w celebracjach liturgicznych brali udział prezbiterzy towarzyszący biskupowi. Owszem, niech prezbiterzy koncelebrują z biskupem przewodniczącym sprawowaniu Eucharystii, aby misterium jedności Kościoła ujawniało się przez Eucharystię, oni zaś byli postrzegani przez wspólnotę jako prezbiterium biskupa.

22. Prezbiterzy uczestniczący w celebracjach biskupich powinni wykonywać tylko to, co do nich należy²⁸; w razie nieobecności diakonów niech pełnią niektóre funkcje diakańskie, nigdy zaś nie ubierają szat właściwych diakonom.

Diakoni

23. Wśród posługujących pierwsze miejsce zajmują diakoni, których stan już od czasów apostoelskich był otaczany w Kościele wielkim szacunkiem. Diakoni, mężowie cieszący się dobrą opinią i pełni mądrości²⁹, z Bożą pomocą winni tak postępować, aby ich uznawano za prawdziwych uczniów³⁰. Tego, który przyszedł nie po to, by Mu służyło, lecz aby służyć³¹ i przebywał pośród swoich uczniów jako ten, kto służy³².

24. Umocnieni darem Ducha Świętego, okazują biskupowi i jego prezbiterium pomoc w posłudze słowa, ołtarza i miłości. Ustanowieni sługami ołtarza, głoszą Ewangelię, posługują przy sprawowaniu ofiary, rozdają Ciało i Krew Pańską.

Niech przeto diakoni mają biskupa za ojca i służą mu pomocą jak samemu Panu Jezusowi Chrystusowi, Kapłanowi na wieki, obecnemu pośród swego ludu.

25. W czynnościach liturgicznych diakon powinien: towarzyszyć celebransowi; przy ołtarzu posługiwać przy mszale lub kielichu; kierować zgromadzeniem wiernych za pomocą odpowiednich zachęt; podawać intencje modlitwy powszechnej.

Jeśli nie ma innych posługujących, a zachodzi potrzeba, pełni także należące do nich funkcje³³.

Jeżeli ołtarz nie jest ustawiony w stronę wiernych, diakon zawsze winien się zwracać w ich kierunku, gdy wypowiada zachęty.

26. W sprawowaniu liturgii, której przewodniczy biskup, winno brać udział z zasady przynajmniej trzech diakonów: jeden posługuje przy Ewangeli i ołtarzu, dwaj zaś asystują biskupowi. Jeśli jest ich wielu, mogą podzielić funkcje między

²⁸ Por. KL 28.

²⁹ Por. Dz 6, 3.

³⁰ Por. J 13, 35.

³¹ Por. Mt 20, 28.

³² Por. Łk 22, 27.

³³ Por. OWMR 109. 171.

siebie³⁴, a przynajmniej jeden z nich niech się troszczy o czynne uczestnictwo wiernych.

Akolici

27. W posłudze przy ołtarzu akolita ma do spełnienia właściwe mu funkcje, które sam winien wykonywać, choćby byli posługujący wyższego stopnia.

28. Akolita jest ustanowiony po to, aby pomagał diakonowi i posługiwał kapłanowi. Do niego należy posługiwanie przy ołtarzu, towarzyszenie diakonowi i kapłanowi przy czynnościach liturgicznych, zwłaszcza przy sprawowaniu Mszy świętej; może on też jako szafarz nadzwyczajny rozdawać Komunię świętą zgodnie z prawem.

Jeśli zachodzi potrzeba, winien pouczać tych, którzy podczas czynności liturgicznych posługują do księgi, krzyża, świec, noszą kadzielnicę albo pełnią inne czynności. Wypada, aby w celebracjach, którym przewodniczy biskup, posługiwali akolici ustanowieni na mocy obrzędu, a jeśli jest ich wielu, podzielili funkcje między siebie³⁵.

29. Aby akolita mógł coraz godniej pełnić swoje funkcje, niech z gorącą pobożnością uczestniczy w Eucharystii, niech się nią karmi i pogłębia swoją o niej wiedzę. Niech się stara poznawać głęboki duchowy sens pełnionych czynności, aby w ten sposób każdego dnia całkowicie się Bogu ofiarował oraz wzrastał w szczerym umiłowaniu mistycznego Ciała Chrystusa, czyli Bożego Ludu, a zwłaszcza słabych i chorych.

Lektorzy

30. W sprawowaniu liturgii lektor ma właściwą mu funkcję, którą on sam winien pełnić, choćby byli posługujący wyższego stopnia³⁶.

31. Lektor, który wśród posługujących niższego stopnia pojawia się historycznie najwcześniej, występuje we wszystkich Kościołach i zajmuje trwałą pozycję, zostaje ustanowiony do pełnienia tej właściwej mu funkcji, jaką jest czytanie słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym. We Mszy i w innych czynnościach liturgicznych wykonuje on czytania oprócz Ewangelii. Pod nieobecność psalterzysty śpiewa psalm między czytaniem; gdy nie ma diakona, podaje intencje modlitwy powszechnej.

Jeśli trzeba, troszczy się o przygotowanie wiernych, którzy mogą czytać w liturgii Pismo Święte. Wypada natomiast, aby w celebracjach, którym przewodniczy

³⁴ Por. tamże 109.

³⁵ Por. Paweł VI, List apost. *Ministeria quaedam*, 15 sierpnia 1972, nr VI: AAS 64 (1972) 532.

³⁶ MR. OWMR 99.

biskup, brali udział lektorzy ustanowieni na mocy obrzędu, a gdy jest ich wielu, by podzielili funkcje między siebie³⁷.

32. Pamiętając o godności słowa Bożego i ważności swojej posługi, lektor winien pilnie dbać o poprawność swej wymowy i starać się o to, by uczestnicy dokładnie słyszeli Boże słowo.

Skoro innym zwiastuje słowo Boże, sam niech go uważnie słucha, starannie je rozważa i poświadcza swoim postępowaniem.

Psalterzysta

33. Śpiew wykonywany między czytaniem ma wielkie znaczenie liturgiczne i duszpasterskie. Wypada, aby w celebracjach sprawowanych pod przewodnictwem biskupa, zwłaszcza w kościele katedralnym, występował psalterzysta czyli kantor, odznaczający się umiejętnością śpiewania psalmów oraz duchowym wyrobieniem. Jego zadaniem jest wykonywanie na sposób responsoryjny lub ciągły psalmu albo innej pieśni biblijnej oraz gradułu i „Alleluja”, tak aby wierni znajdowali skuteczną pomoc w rozmyślaniu nad śpiewem i nad sensem tekstów³⁸.

Mistrz ceremonii

34. Celem zapewnienia piękna, prostoty i porządku celebracji, szczególnie tej, której przewodniczy biskup, konieczny jest mistrz ceremonii, aby ją przygotował i poprowadził przy ścisłej współpracy z biskupem oraz innymi osobami odpowiedzialnymi za poszczególne jej części, zwłaszcza pod względem duszpasterskim.

Mistrz ceremonii powinien być naprawdę znawcą świętej liturgii, jej historii i znaczenia, jej praw i przepisów. Winien się także orientować w dziedzinie duszpasterstwa i tak kształtować święte obrzędy, aby lud owocnie w nich uczestniczył i by odznaczały się pożądanym pięknem.

Winien się troszczyć o przestrzeganie zasad świętych celebracji tak w zakresie ich ducha, jak i poszanowania prawomocnych tradycji Kościoła partykularnego, które mogą być pożyteczne z duszpasterskiego punktu widzenia.

35. Mistrz ceremonii winien w odpowiednim czasie uzgodnić ze śpiewakami, posługującymi i celebransami to, co mają czynić i mówić; podczas samej celebracji powinien się zachowywać z jak największą dyskrecją; nie wypowiadać zbytecznych słów, nie zajmować miejsca diakonów i posługujących u boku celebransa; wszystko winien wykonywać pobożnie, cierpliwie i starannie.

³⁷ Por. Paweł VI, List apost. *Ministeria quaedam*, 15 sierpnia 1972, nr V: AAS 64 (1972) 532; MR. Lekcjonarz mszalny, WTP 51-55; OWLG 259.

³⁸ Por. MR. Lekcjonarz mszalny, WTP 19-20. 56.

36. Mistrz ceremonii jest ubrany w albę lub w sutannę i komżę. Jeśli jest diakonem, może na czas celebracji ubrać dalmatykę i inne szaty właściwe dla swego stanu.

Zakrystian

37. Zakrystian razem z mistrzem ceremonii i według jego dyspozycji przygotowuje obrzędy biskupie. Starannie rozkłada księgi konieczne do wygłaszania czytań i modlitw, szaty liturgiczne oraz inne przedmioty niezbędne do sprawowania liturgii. Czuwa nad tym, aby dźwiękiem dzwonów oznajmiać porę sprawowania obrzędów. Dbą o ciszę i porządek w zakrystii. Stara się, aby przedmioty sakralne pochodzące z miejscowej tradycji nie były lekceważone, ale utrzymane w najlepszych warunkach. Jeśli konieczne jest wprowadzenie rzeczy nowych, w ich doborze należy uwzględniać wymogi współczesnej sztuki, bez pogoni za zwyczajną nowością.

38. Troska o piękno miejsca świętych obrzędów polega przede wszystkim na utrzymaniu czystości posadzki, ścian oraz wszelkich figur i przedmiotów, które są używane lub znajdują się na widoku. W podejściu do elementów zdobniczych należy unikać zarówno zbytnej okazałości jak i skąpstwa; trzeba zachowywać takie zasady prawdziwej sztuki, jak: szlachetna prostota i wycucie tego, co słuszne. Niechaj umysłowość ludów i miejscowa tradycja dyktują wskazania co do tego, jakich należy używać przedmiotów i w jakim utrzymać je porządku, „byle z należną czcią i szacunkiem służyły świątyniom i obrzędowi liturgicznemu”³⁹.

Przyozdobienie kościoła niech będzie takie, aby jawiło się jako znak miłości i szacunku dla Boga; aby Ludowi Bożemu ukazywało charakter właściwy poszczególnym obchodom oraz budziło radość serc i pobożność.

Schola i wykonawcy muzyki

39. Wszyscy, którzy w szczególny sposób biorą udział w śpiewie i muzyce sakralnej: czy to dyrygent chóru, czy śpiewacy, organista czy inni, niech starannie zachowują dotyczące ich funkcji przepisy zamieszczone w księgach liturgicznych i w innych dokumentach wydanych przez Stolicę Apostolską⁴⁰.

40. Wykonawcy muzyki winni znać normy określające udział ludu w śpiewie. Powinni też czuwać nad tym, aby śpiew ujawniał powszechny charakter liturgii

³⁹ KL 123.

⁴⁰ Por. OWMR, zwłaszcza 32. 39. 44. 103. 104. 309. 312. 313. 352; 367; *Ordo Cantus Missae*. Praenotanda; OWLG 268- 284; Rytuał Rzymski. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. WTP 33; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, nr 12. 80; *Obrzędy pokuty*. WTP 24. 36; *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, WTP 38 d; *Obrzędy pogrzebu*. WTP 12; Por. Święta Kongregacja Obrzędów, Instr. *Musicam sacram*, 5 marca 1967: AAS 69 (1967) 300-320; Kongregacja ds. Biskupów, *Direttorio per il ministero pastorale dei Vescovi, Apostolorum Successores*, 2004, n. 152 c.

sprawowanej pod przewodnictwem biskupa. Dlatego należy dbać o to, by wierni potrafili wspólnie recytować i śpiewać należące do nich stałe części Mszy świętej nie tylko w języku ojczystym, ale i po łacinie.

41. Od Środy Popielcowej aż do momentu intonacji hymnu *Chwała na wysokości Bogu* we Mszy Wigilii Paschalnej grę na organach i na innych instrumentach ogranicza się tylko do podtrzymania śpiewu. Wyjątek od tej zasady stanowią: niedziela *Laetare* (4 Niedziela Wielkiego Postu) oraz uroczystości i święta.

W okresie Adwentu należy używać instrumentów muzycznych z umiarem właściwym dla tego czasu radosnego oczekiwania, nie uprzedzając pełnej radości płynącej z obchodu Narodzenia Pańskiego

ROZDZIAŁ III

KOŚCIÓŁ KATEDRALNY

42. Kościołem katedralnym nazywamy kościół, w którym znajduje się katedra, znak władzy nauczycielskiej i pasterskiej biskupa Kościoła partykularnego oraz znak jedności wyznawców w tej wierze, jaką głosi biskup, pasterz owczarni.

W kościele tym biskup przewodniczy liturgii w dniach uroczystych, poświęca olej krzyżma oraz sprawuje święcenia.

43. Kościół katedralny, „ze względu na powagę swej budowli jest znakiem owej duchowej świątyni, która wznosi się w głębi dusz i jaśnieje wspaniałością łaski Bożej, zgodnie ze słowami św. Pawła: «My jesteśmy świątynią Boga żywego» (2 Kor 6,16). Jest wyrazistym obrazem czcigodnego Kościoła Chrystusowego, który na całym świecie modli się, śpiewa i składa uwielbienie; jest wyobrażeniem Mistycznego Ciała Chrystusa, którego członki zespala więź miłości i ożywia obfitość niebieskich darów”⁴¹.

44. Dlatego słusznie kościół katedralny winien być uważany za ośrodek liturgicznego życia diecezji.

45. Przy różnych nadarzających się okazjach należy wiernym wpajać umiłowanie i szacunek dla kościoła katedralnego. Bardzo temu sprzyja coroczny obchód jego poświęcenia oraz pielgrzymki, w jakich celem nawiedzenia katedry przybywają wierni z poszczególnych parafii lub regionów diecezji.

⁴¹ Paweł VI, Konst. apost. *Mirificus eventus*, 7 grudnia 1965: AAS 57 (1965) 948-949.

46. Kościół katedralny winien być dla innych kościołów diecezji przykładem zachowania przepisów dokumentów i ksiąg liturgicznych, odnoszących się do urządzenia i wystroju kościołów⁴².

47. *Katedra*, o której była mowa wyżej w numerze 42, winna być jedna i stała oraz tak umieszczona, aby rzeczywiście było widoczne, że biskup przewodniczy całej wspólnocie wiernych.

Liczbę stopni, na których znajduje się katedra, należy tak dostosować do struktury każdego kościoła, aby wierni dobrze widzieli biskupa.

Nie należy umieszczać nad katedrą baldachimu; winny być jednak starannie zachowane cenne dzieła sztuki odziedziczone z dawnych wieków.

Poza przypadkami przewidzianymi w prawie, na katedrze zasiada biskup diecezjalny oraz biskup, któremu on na to zezwolił⁴³. Dla innych natomiast biskupów lub prałatów, którzy ewentualnie byliby obecni, należy przygotować w odpowiednim miejscu krzesła, które jednak nie powinny mieć kształtu katedry⁴⁴.

Krzesło dla prezbitera celebrującego winno być przygotowane w innym miejscu.

48. *Ołtarz* niech będzie zbudowany i wyposażony zgodnie z prawem. Trzeba dbać zwłaszcza o to, aby był ustawiony w takim miejscu, by rzeczywiście stanowił ośrodek, ku któremu spontanicznie zwracać się będzie uwaga całego zgromadzenia wiernych⁴⁵.

Ołtarz kościoła katedralnego z zasady niech będzie stały i poświęcony, oddalony od ściany, aby łatwo można było obchodzić go dokoła i celebrować przy nim w stronę ludu⁴⁶. Kiedy jednak dawny ołtarz jest tak ustawiony, iż uczestnictwo ludu zostaje utrudnione, a nie można go przenieść bez naruszenia jego waloru artystycznego, należy wznieść inny ołtarz stały, artystycznie wykonany; poświęcić go i tylko przy nim sprawować święte obrzędy.

W przyozdabianiu ołtarza trzeba zachować umiar. W okresie Adwentu należy zdobić ołtarz kwiatami z umiarem odpowiadającym charakterowi tego czasu, bez uprzedzania pełnej świątecznej radości płynącej z Narodzenia Pańskiego. Zakazuje się przyozdabiać ołtarz kwiatami w okresie Wielkiego Postu. Wyjątek od tej zasady stanowią: Niedziela *Laetare* (4. niedziela Wielkiego Postu), uroczystości i święta. Dekoracja kwiatowa zawsze winna być umiarkowana. Radzi się ją umieszczać nie na mniejsze ołtarza, ale raczej obok niego⁴⁷.

⁴² Por. OWMR 288 – 351; Lekcjonarz mszalny. WTP 32-34; Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*, rozdz. II, nr 3; rozdz. IV, nr 6-11; *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*. WTP 9 – 11.

⁴³ Por. KPK, kan. 436 § 3; niżej numery 1187 i 1192.

⁴⁴ Por. Św. Kongregacja Obrzędów, Instrukcja o uproszczeniu obrzędów i oznak pontyfikalnych, *Pontificalis ritus*, 21 czerwca 1968, nr 10-13: AAS 60 (1968) 408-409.

⁴⁵ Por. OWMR 299.

⁴⁶ Tamże, nr 299.

⁴⁷ Por. OWMR 305.

49. Zaleca się, aby zgodnie z dawną tradycją przestrzeganą w kościołach katedralnych, *tabernakulum* było umieszczane w kaplicy oddzielonej od głównej nawy⁴⁸.

Jeśli jednak w szczególnym przypadku tabernakulum znajdowałoby się na ołtarzu, przy którym biskup ma celebrować, Najświętszy Sakrament należy przenieść na inne godne miejsce.

50. *Prezbiterium*, czyli miejsce, w którym biskup, prezbiterzy i inni posługujący pełnią swoje funkcje, powinno być odpowiednio wyodrębnione z wnętrza kościoła przez pewne podwyższenie albo przez odmienną formę i wystrój. Swoim układem winno ukazywać hierarchiczny urząd posługi szafarzy. Jego rozmiary winny być takie, by swobodnie można było celebrować święte obrzędy i zapewnić ich widoczność.

Krzesła lub siedzenia należy umieścić w prezbiterium w taki sposób, aby koncelebransi, kanonicy i prezbiterzy, którzy ewentualnie nie koncelebrują, lecz w stroju chórowym biorą udział w obrzędach, a także posługujący – mieli odpowiednio dla nich miejsca i mogli należycie wykonywać wyznaczone każdemu funkcje.

Nikt z posługujących, nie ubrany w szaty liturgiczne albo w sutannę i komżę lub w inny prawem zatwierdzony strój, nie może wchodzić do prezbiterium podczas sprawowania świętych obrzędów⁴⁹.

51. W kościele katedralnym winna się znajdować *ambona* zbudowana według obowiązujących przepisów⁵⁰. Biskup jednak niech przemawia do ludu ze swej katedry, jeśli warunki nie wymagają, aby czynił to z innego miejsca.

Kantor, komentator ani dyrygent chóru niech z zasady nie wstępują na ambonę, lecz pełnią swoje funkcje w innym stosownym miejscu.

52. Kościół katedralny, choćby nie był kościołem parafialnym, winien posiadać *chrzcielnicę*, a to w tym celu, by można było sprawować chrzest przynajmniej w Wigilię Paschalną. Chrzcielnica winna być wzniesiona według norm podanych w Rytuale Rzymskim⁵¹.

53. W kościele katedralnym nie powinno brakować *zakrystii* (*secretarium*). Winna to być odpowiednia sala, znajdująca się w miarę możliwości w pobliżu wejścia; biskup, koncelebransi i posługujący nakładają tam szaty liturgiczne i stamtąd wyrusza procesja na wejście.

Oprócz zakrystii winno też być inne pomieszczenie, w którym przechowuje się sprzęt liturgiczny i gdzie w dni powszednie celebrans i posługujący przygotowują się do sprawowania obrzędów.

⁴⁸ Por. Św. Kongregacja Obrzędów, Instrukcja o kulcie tajemnicy Eucharystii, *Eucharisticum mysterium*, 25 maja 1967, nr 53: AAS 59 (1967) 568; Rytuał Rzymski, *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*. WTP 9.

⁴⁹ Por. niżej, numery 65-67; por. Lekcjonarz mszalny. WTP 54.

⁵⁰ Por. OWMR 309; Lekcjonarz mszalny. WTP 32-34.

⁵¹ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*. Wtajemniczenie chrześcijańskie. Wprowadzenie ogólne, nr 25.

54. Aby przed rozpoczęciem liturgii mogło się odbyć zgromadzenie ludu (*collecta*), należy w miarę możliwości wyznaczyć w pobliżu kościoła katedralnego jakiś inny kościół lub odpowiednią salę albo plac, względnie krużganek, gdzie odbywałyby się błogosławieństwa: świec, gałązek palmowych, ognia, lub inne obrzędy przygotowawcze; stamtąd też wyruszałyby procesje do kościoła katedralnego.

ROZDZIAŁ IV

NIEKTÓRE NORMY OGÓLNE

WPROWADZENIE

55. Zgodnie z nauką Soboru Watykańskiego II trzeba dbać o to, aby obrzędy odznaczały się szlachetną prostotą⁵². Odnosi się to zapewne również do liturgii biskupiej, chociaż nie należy w niej zaniedbywać szacunku i czci należnych biskupowi, w którym pośród wiernych obecny jest Pan Jezus i od którego, jako od arcykapłana, poniekąd wywodzi się i zależy ich chrześcijańskie życie⁵³. W obrzędach liturgicznych biskupa zazwyczaj biorą udział różne stany Kościoła i w ten sposób jaśniej ukazuje się jego misterium. Dlatego winna ujawniać się w tych obrzędach wzajemna miłość i cześć łącząca członki Mistycznego Ciała Chrystusa, aby także w liturgii spełniał się apostołski nakaz: „W okazywaniu czci jedni drugim wyprzedzajcie”⁵⁴.

Zanim więc przejdziemy do opisu poszczególnych obrzędów, stosowne będzie przytoczenie pewnych norm, które mają za sobą powagę tradycji i których należy przestrzegać.

I. SZATY I ODZNAKI

Szaty i odznaki biskupa

56. Podczas sprawowania liturgii biskup używa takich samych szat jak prezbiter; wypada jednak, aby z okazji uroczystych celebracji zgodnie z tradycyjnym zwyczajem pod ornat nakładał dalmatykę, która zawsze może być biała, zwłaszcza przy udzielaniu święceń, błogosławieństwie opata i ksieni oraz przy poświęceniu kościoła i ołtarza.

⁵² Por. KL 34.

⁵³ Por. KK 21; KL 41.

⁵⁴ Rz 12, 10.

57. Odznaki pontyfikalne biskupa są następujące: pierścień, pastorał, mitra, krzyż noszony na piersiach (pektorał), ponadto paliusz, jeśli na mocy prawa mu przysługuje.

58. Biskup zawsze winien nosić *pierścień* jako odznakę wiary oraz oblubieńczej więzi z Kościołem, swoją Oblubienicą.

59. *Pastorału* jako znaku urzędu pasterskiej posługi używa biskup na swoim terytorium; może też tej odznaki używać każdy biskup, który uroczyście sprawuje liturgię za zgodą miejscowego biskupa⁵⁵. Kiedy zaś wielu biskupów bierze udział w tej samej celebracji, pastorału używa tylko biskup, który przewodniczy. Trzymając zakrzywioną część pastorału przed sobą, czyli w stronę ludu, używa go biskup z zasady: gdy idzie w procesji, gdy słucha czytania Ewangelii, wygłasza homilię, przyjmuje śluby lub przyrzeczenia, wypowiada wyznanie wiary; podczas błogosławieństwa osób, jeśli nie ma wykonać gestu nałożenia rąk.

60. Podczas każdej celebracji liturgicznej biskup używa tylko jednej *mitry*, prostej lub ozdobnej, zależnie od charakteru obrzędu⁵⁶: kiedy siedzi, wygłasza homilię; gdy wypowiada powitania, przemówienia i zachęty, jeśli tuż potem nie musi zdjąć mitry; gdy uroczyście błogosławi lud; gdy spełnia gesty sakramentalne; gdy idzie w procesjach.

Biskup nie używa mitry w następujących okolicznościach: w czasie modlitw wstępnych; przy wypowiedaniu oracji; w czasie modlitwy powszechnej; w czasie Modlitwy eucharystycznej; podczas czytania Ewangelii; podczas hymnów, gdy są śpiewane w postawie stojącej; w czasie procesji, w których niesie się Najświętszy Sakrament lub relikwie drzewa krzyża Pańskiego; wobec wystawionego Najświętszego Sakramentu. Wolno biskupowi nie używać mitry i pastorału, gdy przebywa niewielką odległość między jednym miejscem i drugim⁵⁷.

Oдноśnie do używania mitry przy sprawowaniu sakramentów i sakramentaliów należy ponadto zachowywać przepisy podane niżej w odpowiednich miejscach.

61. *Krzyż* noszony na piersiach nakłada biskup pod ornat lub pod dalmatykę, albo pod kapę, ale na mucet. Zależnie od uznania może nałożyć krzyż na ornat⁵⁸.

62. Arcybiskup rezydencjalny, który otrzymał już od Biskupa Rzymskiego *paliusz*, nosi go na ornacie, kiedy na terytorium swojej jurysdykcji sprawuje Mszę wspólnotową (*Missa stationalis*), albo gdy ją celebrowe ze szczególną okazałością oraz gdy udziela święceń, błogosławi opata lub ksieni, gdy sprawuje konsekrację dziewic oraz poświęcenie kościoła i ołtarza.

⁵⁵ Por. Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja o uproszczeniu obrzędów i odznak pontyfikalnych, *Pontificales ritus*, 21 czerwca 1968, nr 19: AAS 60 (1968) 410.

⁵⁶ Por. tamże, nr 18: AAS 60 (1968) 410.

⁵⁷ Por. tamże, nr 31: AAS 60 (1968) 411.

⁵⁸ Por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Wyjaśnienie (16 VII 1997) w: *Notitiae* 33 (1997) 280.

Krzyż arcybiskupi niesie się wówczas, gdy arcybiskup po otrzymaniu paliusza, udaje się do kościoła celem sprawowania jakiejś czynności liturgicznej⁵⁹.

63. *Strój chórowy* biskupa tak na terenie jego diecezji, jak i poza diecezją, obejmuje: fioletową sutannę; jedwabny fioletowy pas z jedwabnymi frędzlami zdobiącymi oba zakończenia (ale nie z pomponami); rokietę z lnianego lub innego płótna; fioletowy mucet (bez kaptura); krzyż noszony na piersiach, zawieszony na zielonym sznurze, przetykanym złotem; fioletową piuskę; fioletowy biret z pomponem.

Kiedy nosi się fioletową sutannę, używa się także fioletowych skarpet. Noszenie zaś fioletowych skarpet wraz z sutanną czarną obszytą sznurkiem pozostaje do uznania⁶⁰.

64. Wielka kapa fioletowa, bez narzuty z gronostaju, może być używana tylko w diecezji i to w najuroczystsze święta.

Szaty prezbiterów i innych posługujących

65. Szatą liturgiczną wspólną dla wszystkich szafarzy wyświęconych i ustanowionych jakiegokolwiek stopnia jest alba, przepasana na biodrach paskiem, jeżeli nie jest uszyta w taki sposób, że przylega do ciała nawet bez paska. Jeżeli alba nie osłania dokładnie zwykłego stroju koło szyi, przed przywdzianiem alby należy nałożyć humerał. Alby nie można zastępować komżą, nawet nałożoną na sutannę, wtedy gdy wkłada się ornat lub dalmatykę albo gdy zamiast ornatu czy dalmatyki używa się samej stuły⁶¹.

Komżę zawsze należy nakładać na sutannę.

Akolici, lektorzy oraz inni świeccy posługujący mogą ubierać albę lub inną szatę prawnie zatwierdzoną.

66. Prezbiter sprawujący Mszę świętą oraz inne czynności liturgiczne, połączone z nią bezpośrednio, na albę i stułę nakłada ornat, chyba że obowiązuje inny przepis.

Kapłan nosi stułę zawieszoną na szyi i zwisającą na piersi.

Kapy używa kapłan podczas uroczystych celebracji liturgicznych poza Mszą świętą, podczas procesji oraz innych czynności świętych, zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych obrzędów⁶².

Prezbiterzy, którzy uczestniczą w celebracji liturgicznej, ale nie koncelebrują, ubierają strój chórowy⁶³, jeśli są prałotami lub kanonikami; w innym przypadku nakładają komżę na sutannę.

⁵⁹ Por. Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja o uproszczeniu obrzędów i oznak pontyfikalnych, *Pontificalis ritus*, 21 czerwca 1968, nr 20: AAS 60 (1968) 410.

⁶⁰ Por. Sekretariat Stanu, Instrukcja odnośnie do stroju, tytułów i odznak kardynałów, biskupów i prałotów niższego stopnia, *Ut sive sollicite*, 31 marca 1969, nr 4: AAS 61 (1969) 335.

⁶¹ OWMR 336.

⁶² Por. tamże, 337. 340. 341.

67. Szatą własną diakona jest dalmatyka, którą nakłada na albę i stułę; gdy dalmatyki brak lub gdy obrzędy sprawowane są mniej uroczyście, diakon może jej nie nakładać. Diakon zakłada stułę na lewe ramię, prowadzi ją ukośnie przez piersi do prawego boku i tam ją spina (lub wiąże)⁶⁴.

I. PODSTAWOWE OZNAKI SZACUNKU

68. **Ukłon** wyraża uszanowanie i cześć oddawaną osobom lub ich wyobrażeniom.

Rozróżnia się dwa rodzaje ukłonów: pochylenie głowy i pochylenie ciała.

a) Pochylenie głowy wykonuje się, wymawiając razem imiona trzech Osób Boskich, imię Jezusa, Najświętszej Maryi Panny i świętego, na cześć którego sprawuje się Mszę albo Liturgię Godzin;

b) Pochylenie ciała, czyli głęboki ukłon, wykonuje się: przed ołtarzem, jeśli nie ma na nim tabernakulum z Najświętszym Sakramentem; przed biskupem – przed jego okadzeniem i po okadzeniu, jak to jest powiedziane niżej w numerze 91; ilekroć jest to wyraźnie nakazane w różnych księgach liturgicznych⁶⁵.

69. **Przyklęknięcie**, które wykonuje się przez zgięcie tylko prawego kolana aż do ziemi, oznacza uwielbienie. Jeśli w prezbiterium jest tabernakulum z Najświętszym Sakramentem, kapłan, diakon i inni posługujący przyklękają po przyjściu do ołtarza i przed odejściem od niego, nie zaś podczas samej celebracji Mszy świętej.

W czasie Mszy świętej kapłan celebrujący przyklęka trzy razy: po podniesieniu Hostii, po podniesieniu kielicha i przed Komunią świętą. Szczegółowe przepisy obowiązujące we Mszy koncelebrowanej zostały podane w odpowiednim miejscu (por. OWMR 210-251).

Przyklęknięcie obowiązuje przed Najświętszym Sakramentem, zarówno wystawionym jak i ukrytym w tabernakulum, oraz przed Krzyżem świętym, od jego uroczystej adoracji w liturgii Wielkiego Piątku aż do rozpoczęcia Wigilii Paschalnej.

70. Posługujący, którzy niosą przedmioty używane przy sprawowaniu liturgii, np. krzyż, zapalone świece, księgę Ewangelii, kadzielnicę i łódkę, nie wykonują przyklęknięcia ani głębokiego ukłonu, ale czynią skłon głową.

⁶³ Por. niżej, numery 1223-1225.

⁶⁴ Por. OWMR 338. 119b. 340.

⁶⁵ Por. tamże, 275: kapłan głęboko się pochyla podczas modlitwy: *Wszechmogący Boże, oczyść* (przed Ewangelią; w ten sposób pochylony stoi diakon, gdy prosi o błogosławieństwo przed głoszeniem Ewangelii); w czasie wyznania wiary na słowa: *I za sprawą Ducha Świętego*; w czasie modlitwy: *Przyjmij nas, Panie* (podczas przygotowania darów); w Kanonie Rzymskim na słowa: *Pokornie Cię błagamy*; kapłan pochyla się nieco, kiedy w czasie konsekracji wymawia słowa Pańskie.

Oznaki czci dla Najświętszego Sakramentu

71. Wszyscy wchodzący do kościoła niech nie zapominają o oddaniu czci Najświętszemu Sakramentowi, albo przez nawiedzenie Go w kaplicy, gdzie jest przechowywany, albo przynajmniej przez przyklęknięcie.

Ponadto przyklękają wszyscy, którzy przechodzą przed Najświętszym Sakramentem, chyba że idą w procesji.

Oddawanie czci ołtarzowi

72. Przez głęboki ukłon oddają część ołtarzowi wszyscy, którzy wchodzą do prezbiterium lub je opuszczają, albo przed ołtarzem przechodzą.

73. Kapłan celebrujący i koncelebransi oraz posługujący diakoni na znak czci całują ołtarz na początku Mszy. Przed odejściem od ołtarza tylko celebrans główny i diakoni oddają mu cześć przez ucałowanie, inni zaś, zwłaszcza jeśli są liczni, zazwyczaj wykonują należny ukłon.

Jeśli biskup uroczyście przewodniczy sprawowaniu Jutrzn i Nieszporów, całuje ołtarz razem z asystującymi mu diakonami na początku i, według uznania, także na końcu.

Tam jednak, gdzie znak ten nie odpowiada w pełni zwyczajom i duchowi jakiegoś regionu, Konferencja Episkopatu ustali znak zastępczy, który będzie stosowany za zgodą Stolicy Apostolskiej⁶⁶.

Oddawanie czci księdze Ewangelii

74. We Mszy, podczas celebracji słowa i przedłużonej Wigilii, gdy głoszona jest Ewangelia, wszyscy stoją, zwrócenii w kierunku tego, kto czyta.

Diakon, uroczyście niosący księgę Ewangelii, udaje się na ambonę, poprzedzany przez ministranta z dymiącą kadzielnicą⁶⁷ oraz przez akolitów, niosących zapalone świece⁶⁸. Stanąwszy na ambonie, diakon, mając złożone ręce, po-

⁶⁶ Por. tamże, 251-273.

⁶⁷ Por. OWMR 132-134. Zgodnie z rzymskim zwyczajem, gdy ministrant niosący kadzielnicę idzie w procesji, „uniósłszy równo obie ręce ku górze, trzyma kadzielnicę w prawej ręce z dużym palcem włożonym w większe kółko łańcuszka, zaś z palcem średnim włożonym do mniejszego kółka, unosząc i podtrzymując pokrywkę kadzielnicy; w lewej ręce trzyma stopę łódki z kadzielnem i łyczeczką” (*Ceremoniał biskupów*, wyd. 1886, I, XI, 7).

⁶⁸ Por. OWMR 133.175. Zgodnie z rzymskim zwyczajem akolici „trzymają świecznik w prawej ręce; ale ten który idzie z prawej strony podtrzymuje lewą ręką podstawę świecznika, prawą zaś trzyma świecznik w

zdrawia lud, mówiąc: *Pan z wami*. Następnie mówi: *Słowa Ewangelii według świętego N.*, kciukiem prawej ręki wykonując znak krzyża na księdze, na początku perykopy Ewangelii, którą ma odczytać, a potem na swoim czole, ustach i piersiach. W podobny sposób znak krzyża na swoim czole, ustach i piersiach wykonuje biskup oraz wszyscy inni. Potem, przynajmniej we Mszy wspólnotowej, diakon trzema ruchami kadzielnicy okadza księgę, to znaczy na środku, po lewej i po prawej stronie, oraz odczytuje Ewangelię.

Po odczytaniu Ewangelii diakon zanosí biskupowi księgę do ucałowania, albo sam ją całuje, chyba że zgodnie z numerem 73 Konferencja Episkopatu ustaliła inny znak oddania czci księdze Ewangelii⁶⁹.

Gdy nie ma diakona, prezbiter prosi biskupa o błogosławieństwo i otrzymawszy je, wygłasza Ewangelię w sposób wyżej opisany.

75. Wszyscy stoją podczas śpiewu lub recytacji pieśni z Ewangelii *Błogosławiony Pan, Bóg Izraela, Wielbi dusza moja Pana i Teraz, o Panie, pozwól odejść swemu słudze*; na ich rozpoczęcie wykonują znak krzyża⁷⁰.

Oddawanie czci biskupowi i innym osobom

76. Posługujący oraz wszyscy, którzy z racji pełnionej funkcji podchodzą do biskupa, po jej spełnieniu odchodzą lub też przed nim przechodzą, oddają mu cześć przez głęboki ukłon⁷¹.

77. Jeśli katedra biskupa znajduje się za ołtarzem, posługujący oddają cześć ołtarzowi lub biskupowi, zależnie od tego, czy podchodzą do ołtarza czy do biskupa; z uwagi na szacunek należny i biskupowi i ołtarzowi, w miarę możliwości winni unikać przechodzenia między biskupem i ołtarzem.

78. W przypadku, gdy w prezbiterium jest więcej biskupów, cześć okazuje się tylko temu, który przewodniczy.

79. Gdy biskup, ubrany w szaty wymienione wyżej w numerze 63, udaje się do kościoła celem przewodniczenia jakiejś czynności liturgicznej, zgodnie z miejscowym zwyczajem może zostać wprowadzony albo publicznie przez kanoników lub przez innych prezbiterów i kleryków ubranych w strój chórowy

środku; ten, który idzie z lewej strony, podtrzymuje prawą ręką podstawę świecznika, lewą zaś trzyma świecznik w środku” (*Ceremoniał biskupów*, wyd. 1886, I, XI, 8).

⁶⁹ Por. OWMR 175. 273.

⁷⁰ Por. OWLG 266 b.

⁷¹ Por. Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja o uproszczeniu obrzędów i odznak pontyfikalnych, *Pontificales ritus*, 21 czerwca 1968, nr 25: AAS 60 (1968) 411.

albo w komże nałożone na sutannę, lub też może się udać do kościoła w sposób zwyczajny i zostać przyjęty u wejścia przez duchowieństwo.

W obu przypadkach biskup idzie pierwszy: jeśli zaś jest arcybiskupem, idzie przed nim akolita niosący krzyż arcybiskupi z wizerunkiem Jezusa ukrzyżowanego zwróconym ku przodowi. Za biskupem idą po dwóch kanonicy, inni prezbiterzy i klerycy. U wejścia do kościoła jeden z godniejszych prezbiterów podaje biskupowi kropidło, chyba że przewiduje się potem pokropienie wodą zamiast aktu pokuty. Biskup z odkrytą głową żegna się przy pomocy kropidła umoczonego w pobłogosławionej wodzie, po czym kropi obecnych i oddaje kropidło. Następnie z towarzyszącymi mu osobami udaje się do kaplicy Najświętszego Sakramentu, krótko się modli, po czym wchodzi do zakrystii.

Może też biskup przybyć bezpośrednio do zakrystii i zostać tam przyjęty przez duchowieństwo.

80. Jeśli biskup przewodniczący celebracji jest ubrany w szaty liturgiczne, w procesji idzie zawsze sam, za prezbiterami, ale przed osobami, które mu asystują i idą nieco za nim.

81. Biskupowi, który przewodniczy lub bierze udział w celebracji, ubrany tylko w strój chórowy, towarzyszą dwaj kanonicy w stroju chórowym, względnie prezbiterzy albo diakoni ubrani w sutannę i komżę.

82. Jeśli prezydent państwa oficjalnie przybywa na liturgię, zostaje przyjęty u wejścia do kościoła przez biskupa ubranego w szaty liturgiczne; jeśli prezydent jest katolikiem, według uznania biskup podaje mu pobłogosławioną wodę, wita go zgodnie z przyjętym zwyczajem i idąc po jego lewej stronie, prowadzi go na przygotowane miejsce poza prezbiterium. Po zakończeniu liturgii pozdrawia go w drodze powrotnej od ołtarza.

83. Inni urzędnicy sprawujący najwyższą władzę w kraju, regionie lub w mieście, jeśli jest taka tradycja, zostają przyjęci u wejścia do kościoła, zależnie od miejscowych zwyczajów, przez jakiegoś zajmującego wyższe stanowisko kościelne prezbitera, który ich wita i prowadzi na wyznaczone miejsca. Biskup zaś może ich pozdrowić, kiedy udaje się do ołtarza w procesji na wejście i gdy wraca od ołtarza.

III. OKADZENIE

84. Okadzenie, jak to wynika ze świadectw Pisma Świętego (por. Ps 140,2; Ap 8,3), wyraża cześć i modlitwę.

85. Substancją, którą nakłada się do kadzielnicy, winno być samo czyste kadzidło o przyjemnym zapachu. Jeżeli dodaje się inne produkty, należy dbać o to, by kadzidła było o wiele więcej.

86. We Mszy wspólnotowej sprawowanej przez biskupa kadzidła należy używać:

- a) podczas procesji na wejście;
- b) na początku Mszy, do okadzenia ołtarza;
- c) w czasie procesji przed Ewangelią i podczas jej głoszenia;
- d) po złożeniu na ołtarzu chleba i kielicha – do okadzenia darów, krzyża, ołtarza, biskupa, koncelebransów i ludu;
- e) podczas ukazania Hostii i kielicha po konsekracji.

W innych formach Mszy świętej można używać kadzidła według uznania⁷².

87. Ponadto zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych używa się kadzidła:

- a) przy poświęceniu kościoła i ołtarza;
- b) przy poświęceniu krzyżma świętego, kiedy niesie się w procesji pobłogosławione oleje;
- c) podczas wystawienia Najświętszego Sakramentu w monstrancji;
- d) w obrzędach pogrzebowych.

88. Oprócz tego używa się zwykle kadzidła podczas procesji w święto Ofiarowania Pańskiego, w Niedzielę Palmową, we Mszy Wieczerzy Pańskiej, w Wigilię Paschalną, w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej, w czasie uroczystego przeniesienia relikwii i zazwyczaj podczas uroczystych procesji.

89. Jeśli biskup przewodniczy uroczystej celebracji Jutrznii i Nieszporów, można dokonać okadzenia ołtarza, biskupa i ludu podczas śpiewu pieśni z Ewangelii.

90. Przy nakładaniu kadzidła do kadzielnicy biskup siedzi, jeśli znajduje się przy katedrze lub przy innym krześle; w innych przypadkach nakłada kadzidło stojąc, podczas gdy diakon podaje mu łądkę⁷³; po nałożeniu błogosławi kadzidło znakiem krzyża, nic nie mówiąc⁷⁴.

⁷² Por. OWMR 276.

⁷³ Do biskupa mogą podejść dwaj akolici niosący kadzielnicę i łądkę, względnie jeden akolita niosący oba przedmioty, tzn. w lewej ręce kadzielnicę z rozżarzonymi węglami, w prawej zaś łądkę z kadzidłem i łyżeczką (por. *Ceremoniał biskupów*, wyd. 1886, I, XXIII, 1).

⁷⁴ Por. OWMR 277. Diakon przyjmuje z ręki akolity półotwartą łądkę z tkwiącą w niej łyżeczką, oraz podaje ją biskupowi. Biskup bierze łyżeczkę, trzykrotnie nabiera nią kadzidło z łądki i trzy razy zasypuje je do kadzielnicy. Potem oddaje usługującemu łyżeczkę, a następnie prawą ręką czyni znak krzyża nad kadzidłem wsypanym do kadzielnicy (por. *Ceremoniał biskupów*, wyd. 1886, I, XXIII, 1-2).

Następnie diakon odbiera kadzielnicę od akolity i podaje biskupowi⁷⁵.

91. Przed okadzeniem i po jego wykonaniu oddaje się głęboki ukłon w stronę okadzanej osoby lub rzeczy, z wyjątkiem ołtarza i darów złożonych na ofiarę we Mszy świętej⁷⁶.

92. *Trzema* ruchami kadzielnicy okadza się Najświętszy Sakrament, relikwie świętego Krzyża i obrazy Chrystusa Pana wystawione do publicznej czci, dary złożone na ofiarę we Mszy świętej, krzyż ołtarzowy, ewangeliarz, paschał, biskupa lub prezbitera celebrującego, przedstawiciela władzy świeckiej, który urzędowo jest obecny podczas celebracji, chór i lud, ciało zmarłego.

Dwoma ruchami kadzielnicy okadza się relikwie i obrazy świętych wystawione do publicznej czci.

93. Ołtarz okadza się pojedynczymi ruchami kadzielnicy w ten sposób:

- a) jeśli ołtarz jest odsunięty od ściany, biskup okadza go, obchodząc dokoła;
- b) jeśli ołtarz nie jest odsunięty od ściany, biskup, przechodząc wzdłuż niego, okadza najpierw prawą, potem lewą stronę.

Jeśli krzyż jest na ołtarzu lub obok niego, okadza się go przed okadzeniem ołtarza. Natomiast jeżeli jest za ołtarzem, biskup okadza go, gdy przed nim przechodzi⁷⁷.

Dary ofiarne biskup okadza przed okadzeniem krzyża i ołtarza. Może też wykonać okadzenie darów, wykonując nad nimi znak krzyża kadzielnicą.

94. Najświętszy Sakrament okadza się w postawie klęczącej.

95. Relikwie i obrazy wystawione do publicznej czci wiernych okadza się przy okadzaniu ołtarza, we Mszy świętej tylko na początku celebracji.

96. Biskup, zarówno wtedy gdy jest przy ołtarzu jak i przy katedrze, przyjmuje okadzenie w postawie stojącej, bez mitry, chyba że już miał ją nałożoną przedtem.

Koncelebransów okadza diakon razem.

⁷⁵ Diakon „oddaje łódkę akolicie, od którego otrzymał kadzielnicę, i podaje kadzielnicę biskupowi, wkładając do lewej ręki biskupa zwieńczenie łańcuszków, kadzielnicę zaś do jego ręki prawej” (por. *Ceremoniał biskupów*, wyd. 1886, I, IX, 1).

⁷⁶ Ten, kto okadza, „trzyma w lewej ręce zwieńczenie łańcuszków podtrzymujących kadzielnicę, w prawej zaś te same łańcuszki razem złączone nad kadzielnicą i tak podtrzymuje kadzielnicę, aby wygodnie mógł nim poruszać i pociągać ku sobie”. „Niech uważa, aby poruszał się w sposób poważny i estetyczny, bez wykonywania ruchów ciałem i głową podczas poruszania kadzielnicą; lewą rękę podtrzymującą zwieńczenie łańcuszków winien trzymać nieruchomo przed piersiami; prawą zaś ręką i przedramieniem poruszać wraz z kadzielnicą w sposób zręczny i płynny” (por. *Ceremoniał biskupów*, wyd. 1886, I, XXIII, 4 i 8).

⁷⁷ Por. OWMR 277.

Wreszcie diakon okadza lud, stojąc w miejscu najbardziej do tego odpowiednim. Kanoników nie koncelebrujących lub zgromadzonych w chórze okadza się razem z ludem, chyba że układ miejsca sugeruje coś innego.

Odnosi się to również do innych obecnych biskupów.

97. Biskupa, który przewodniczy, ale Mszy nie sprawuje, okadza się po okadzeniu celebransa lub koncelebransów.

Po okadzeniu biskupa, jeśli istnieje taki zwyczaj, okadza się rządcę państwa, który z racji urzędu przybywa na sprawowanie liturgii.

98. Zachęt lub modlitw, które mają być słyszalne dla wszystkich, biskup nie powinien wypowiadać, zanim nie zakończy się okadzenie.

IV. OBRZĘD PRZEKAZYWANIA ZNAKU POKOJU

99. Gdy diakon powie: *Przekażcie sobie znak pokoju*, biskup celebrujący przekazuje pocałunek pokoju przynajmniej dwom najbliższym stojącym koncelebransom, a następnie pierwszemu diakonowi.

100. Z kolei koncelebransi, diakoni i inni posługujący, jak również – jeśli są – obecni biskupi w ten sam sposób przekazują sobie znak pokoju.

Biskup, który przewodniczy celebracji, ale nie sprawuje Mszy, przekazuje znak pokoju kanonikom lub prezbiterom albo diakonom jemu asystującym.

101. Także wierni okazują sobie pokój w sposób ustalony przez Konferencję Episkopatu.

102. Jeśli jest obecny rządcą państwa, który z racji urzędu przybywa na sprawowanie liturgii, diakon lub jeden z koncelebransów podchodzi do niego i zgodnie z miejscowym zwyczajem przekazuje mu znak pokoju.

103. Kiedy przekazuje się znak pokoju, można powiedzieć: *Pokój Pański niech zawsze będzie z tobą* lub *Pokój z tobą*. Na te słowa odpowiada się: *Amen*.

V. SPOSÓB TRZYMANIA RĄK

Wzniesienie i rozkładanie rąk

104. Zgodnie ze zwyczajem Kościoła biskup lub prezbiter kierują modlitwy do Boga w postawie stojącej, trzymając ręce nieco wzniesione i rozłożone.

Ten zwyczaj modlenia się istniejący już w tradycji Starego Testamentu⁷⁸, został przejęty przez chrześcijan jako przypomnienie męki Pańskiej. „My nie tylko

⁷⁸ Por. Wj 9, 29; Ps 27, 2; 62, 5; 133, 2; Iz 1, 15.

wznosimy (ręce), lecz także rozkładamy, «naśladując» mękę Pańską, wyznajemy Chrystusa przez modlitwę⁷⁹.

Wyciąganie rąk nad osobami lub rzeczami

105. Biskup wyciąga ręce: nad ludem, gdy udziela uroczystego błogosławieństwa oraz ilekroć jest to wymagane przy sprawowaniu sakramentów i sakramentaliów zgodnie z przepisami podanymi w księgach liturgicznych.

106. Biskup i koncelebransi we Mszy świętej trzymają ręce wyciągnięte nad darami na epiklezę przed konsekracją.

Kiedy biskup, trzymając w rękach hostię lub kielich, wypowiada słowa konsekracji, koncelebransi (razem z nim) wypowiadają słowa Pańskie, przy czym jeśli się to wyda stosowne, wyciągają prawą rękę nad chlebem i kielichem⁸⁰.

Trzymanie rąk złożonych

107. Jeśli biskup nie trzyma pastorału, ma ręce złożone⁸¹: gdy ubrany w szaty liturgiczne udaje się na miejsce sprawowania liturgii; gdy modli się w postawie klęczącej; gdy przechodzi od ołtarza w kierunku katedry, albo od katedry do ołtarza; i gdy jest to nakazane przez przepisy ksiąg liturgicznych.

Koncelebransi i posługujący, kiedy idą lub stoją, trzymają ręce złożone, chyba że mają coś nieść.

Inne sposoby trzymania rąk

108. Kiedy biskup żegna się lub błogosławi⁸², lewą rękę kładzie na piersiach, jeśli niczego nie niesie. Kiedy zaś stoi przy ołtarzu i gdy prawą ręką błogosławi dary lub inny przedmiot, lewą rękę kładzie na ołtarzu, jeśli coś innego nie jest nakazane.

109. Kiedy biskup siedzi, ubrany w szaty liturgiczne, a nie trzyma pastorału, ma dłonie złożone na kolanach.

⁷⁹ Tertulian, *De oratione*, 14: CCL 1, 265; PL 1, 1273.

⁸⁰ Por. OWMR 222 a, c; 227 a, c; 230 a, c; 233 a, c. .

Na epiklezę przed konsekracją należy wyciągnąć ręce tak, aby dłonie były otwarte w kierunku darów i nad nimi (por. MR, wyd. 1962. Obrzęd obowiązujący w sprawowaniu Mszy, VIII, 4).

⁸¹ Kiedy mówimy o *trzymaniu złożonych rąk*, rozumiemy ten gest następująco: „Dłonie wyprostowane i złożone trzyma się przed piersiami; kciuk prawej dłoni spoczywa na kształt krzyża na kciuku lewej” (*Ceremonial biskupów*, wyd. 1886, I, XIX, 1).

⁸² „Ten, kto się żegna, zwraca ku sobie dłoń prawej ręki, mając wszystkie palce złożone i wyprostowane oraz czyni znak krzyża prowadząc dłoń od czoła do piersi i od lewego ramienia do prawego. Jeśli zaś błogosławi inne osoby lub jakąś rzecz, zwraca ku tej osobie lub rzeczy dłoń od strony małego palca, wyciąga całą dłoń mając wszystkie palce złożone i wyciągnięte” (MR, wyd. 1962. Obrzęd obowiązujący w sprawowaniu Mszy, III, 5).

VI. UŻYWANIE POBŁOGOSŁAWIONEJ WODY

110. Zgodnie z chwalebnym zwyczajem, który upamiętnia przyjęcie chrztu, wierni wchodzący do kościoła żegnają się dłonią umoczoną w pobłogosławionej wodzie, nalanej do kropielnicy przy wejściu.

111. Kiedy biskup wchodzi do kościoła, ktoś z godniejszych przedstawicieli miejscowego prezbiterium podaje biskupowi kropidło umoczone w pobłogosławionej wodzie. Biskup żegna się nią i kropi obecnych, po czym oddaje kropidło.

112. Czynności te opuszcza się, jeśli biskup wchodzi do kościoła w szatach liturgicznych, i kiedy we Mszy niedzielnej odbywa się pokropienie zamiast aktu pokuty.

113. O pokropieniu ludu, jakie odbywa się w Wigilię Paschalną oraz w czasie poświęcenia kościoła, będzie mowa niżej w numerach 376 i 908n.

114. Pokropienie rzeczy, które zostają pobłogosławione, odbywa się zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych.

VII. TROSKA O KSIĄGI LITURGICZNE I SPOSÓB WYPOWIADANIA RÓŻNYCH TEKSTÓW

115. Księgi liturgiczne winny być utrzymane starannie i traktowane z szacunkiem, ponieważ przy ich użyciu głosimy słowo Boże i wypowiadamy modlitwę Kościoła. Dlatego należy dbać o to, aby zwłaszcza w obrzędach sprawowanych pod przewodnictwem biskupa były do dyspozycji oficjalne księgi liturgiczne, opublikowane w najnowszej wersji, w okazałej szacie wydawniczej i pięknej oprawie.

116. Kiedy biskup lub posługujący albo wszyscy wierni wypowiadają głośno pewne formuły, ich głos winien odpowiadać rodzajowi tekstu, zależnie od tego, czy jest to czytanie, oracja, zachęta, aklamacja, śpiew; winien też być dostosowany do formy celebracji i uroczystego charakteru zgromadzenia.

117. W niżej podanych normach i przepisach takie słowa, jak „mówić”, „recytować” lub „wygłaszać” należy rozumieć bądź w odniesieniu do śpiewu, bądź do recytacji, z zachowaniem zasad podanych w poszczególnych księgach liturgicznych⁸³ i norm, które będą zaznaczone w odpowiednich miejscach.

118. Wyrażenie zaś „śpiewać lub recytować”, jakie niżej często występuje, należy rozumieć w odniesieniu do śpiewu, chyba że zachodzi powód, aby ze śpiewu zrezygnować.

⁸³ Por. OWMR 38-39; OWLG 267-284; Święta Kongr. Obrzędów, Instr. *Musicam sacram*, 5 marca 1967, nr 5 – 12: AAS 59 (1967) 301-303; Św. Kongr. Kultu Bożego, List okólny o modlitwach eucharystycznych, *Eucharistiae participationem*, 27 kwietnia 1973, nr 17: AAS 65 (1973) 346-347.

CZEŚĆ II

MSZA ŚWIĘTA

ROZDZIAŁ I

MSZA WSPÓLNOTOWA BISKUPA DIECEZJALNEGO

WPROWADZENIE

119. Kiedy biskup jako arcykapłan swojej owczarni, otoczony prezbiterami i posługującymi, sprawuje Eucharystię, zwłaszcza w kościele katedralnym, w niej zaś święty lud Boży uczestniczy w sposób pełny i czynny, następuje ujawnienie się lokalnego Kościoła.

Ta Msza zwana wspólnotową (*Missa stationalis*) ukazuje zarówno jedność miejscowego Kościoła, jak i różnorodność posług pełnionych w łączności z biskupem⁸⁴.

Dlatego winni się na nią gromadzić liczni wierni, prezbiterzy powinni koncelebrować z biskupem, diakoni, akolici i lektorzy winni pełnić swoje funkcje⁸⁵.

120. Ten sposób sprawowania Mszy należy praktykować zwłaszcza w większe uroczystości roku liturgicznego, kiedy biskup poświęca krzyżmo święte, we Mszy Wieczery Pańskiej w Wielki Czwartek⁸⁶, w obchodach ku czci świętego założyciela miejscowego Kościoła lub patrona diecezji, w rocznicę mianowania lub święceń biskupa, w dniach wielkich zgromadzeń ludu chrześcijańskiego oraz podczas wizytacji duszpasterskiej.

121. Msza wspólnotowa winna być śpiewana zgodnie z zasadami podanymi w *Ogólnym wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego*⁸⁷.

122. Wypada, aby w sprawowaniu Mszy wspólnotowej uczestniczyło przynajmniej trzech diakonów: jeden z nich winien służyć do Ewangelii i przy ołtarzu, dwaj mają asystować biskupowi. Jeśli jest ich więcej, niech podzielą funkcje między siebie, z tym że jeden niech czuwa nad czynnym uczestnictwem wiernych. Jeśli nie ma diakonów, należące do nich funkcje winni pełnić prezbi-

⁸⁴ Por. KL 41.

⁸⁵ Por. tamże, 26-28.

⁸⁶ Por. OWMR 203. 204a..

⁸⁷ Por. tamże, 32. 38. 39 115. 352. Jeśli zachodzi potrzeba, należy uwzględnić także Porządek śpiewów mszalnych. Por. *Missale Romanum, Ordo cantus Missae, Praenotanda*; por. także Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja *Musicam sacram*, 5 marca 1967, nr 7. 16. 29-31: AAS 59 (1967) 302. 305. 308-309.

terzy, którzy ubrani w szaty kapłańskie koncelebrują z biskupem, choćby byli obowiązani sprawować inną Mszę dla duszpasterskiego dobra wiernych.

123. Jeśli przy kościele katedralnym istnieje kapituła, wypada aby wszyscy kanonicy koncelebrowali z biskupem Mszę wspólnotową⁸⁸, choć nie powinni być wykluczeni także inni prezbiterzy.

Jeżeli są obecni biskupi i kanonicy nie koncelebrujący, winni brać udział w stroju chórowym.

124. Jeśli z uwagi na szczególne okoliczności nie można połączyć ze Mszą wspólnotową godziny kanonicznej, zaś kapituła jest obowiązana do modlitwy chórowej, w odpowiednim czasie winna tę godzinę odmówić⁸⁹.

125. Należy przygotować:

a) w odpowiednich miejscach w prezbiterium:

- mszał;
- lekcjonarz;
- teksty dla koncelebransów;
- teksty modlitwy powszechnej dla biskupa i diakona;
- księgę śpiewów;
- odpowiedniej wielkości kielich, nakryty welonem;
- (palkę);
- korporał;
- puryfikaterze;
- misę, dzbanek z wodą i ręcznik;
- naczynie z wodą do pobłogosławienia, jeśli ma być użyta w akcie pokuty;
- pateny do Komunii wiernych;

b) w stosownym miejscu:

- chleb, wino i wodę (oraz inne dary);

c) w zakrystii:

- księgę Ewangelii;
- kadzielnicę i łódkę z kadzidłem;
- krzyż procesyjny;
- siedem świeczników (lub przynajmniej dwa świeczniki) z zapalonymi świecami;

ponadto:

⁸⁸ Por. OWMR 203.

⁸⁹ Por. OWLG 31a i 93.

- dla biskupa: miskę, dzbanek z wodą i ręcznik; humerał, albę, pasek, krzyż noszony na piersiach, stułę, dalmatykę, ornat (paliusz dla metropolity), piuskę, mitrę, pierścień, pastorał;
 - dla koncelebransów: humerały, alby, paski, stuły, ornaty;
 - dla diakonów: humerały, alby, paski, stuły, dalmatyki;
 - dla innych posługujących: humerały, alby, paski; albo komże, które mają być nałożone na sutannę; lub inne prawnie zatwierdzone szaty.
- Szaty liturgiczne mają być w kolorze przewidzianym dla danej Mszy, albo w kolorze świątecznym⁹⁰.

PRZYBYCIE I PRZYGOTOWANIE BISKUPA

126. Gdy biskup zgodnie ze wskazaniami podanymi wyżej w numerze 79 zostanie powitany, udaje się do zakrystii. Tu przy pomocy diakonów asystujących i innych, którzy mając pełnić posługi, przed jego przyjściem ubrali szaty liturgiczne, biskup zdejmuje kapę lub mucet i według uznania także rókietę, myje ręce, po czym nakłada humerał, albę, pasek, krzyż noszony na piersiach, stułę, dalmatykę i ornat.

Następnie jeden z diakonów nakłada biskupowi mitrę; jeśli zaś jest arcybiskupem metropolitą, przed przyjęciem mitry otrzymuje od pierwszego diakona paliusz.

W tym czasie ubierają swoje szaty prezbiterzy koncelebrujący oraz inni diakoni, którzy nie pełnią posługi przy biskupie.

127. Gdy już wszystko jest gotowe, akolita (ministrant) z kadzielnicą podchodzi do biskupa, który z łódki podanej mu przez jednego z diakonów nakłada kadzidło do kadzielnicy i błogosławi je znakiem krzyża. Jeden z diakonów bierze księgę Ewangelii i zamkniętą niesie z szacunkiem w procesji na wejście.

OBRZĘDY WSTĘPNE

128. W czasie śpiewu na wejście odbywa się procesja z zakrystii do ołtarza w następującym porządku

- ministrant z dymiącą kadzielnicą;
- siedmiu lub przynajmniej dwóch akolitów niosących zapalone świece; pomiędzy akolitami inny akolita niosący krzyż z wizerunkiem Chrystusa ukrzyżowanego zwróconym ku przodowi;
- idący parami klerycy;
- diakon z księgą Ewangelii;
- inni diakoni, jeśli są, idący po dwóch;

⁹⁰ Por. OWMR 347.

- idący parami prezbiterzy koncelebrujący;
- biskup idący sam, w mitrze i z pastorałem w lewym ręku;
- nieco z tyłu za biskupem dwaj asystujący mu diakoni;
- ministranci służący do księgi, mitry i pastorału.

Jeśli procesja przechodzi naprzeciw kaplicy z Najświętszym Sakramentem, nie zatrzymuje się ani nikt nie przyklęka⁹¹.

129. Przyniesiony w procesji krzyż z wizerunkiem Chrystusa ukrzyżowanego można ustawić obok ołtarza, aby pełnił funkcję krzyża ołtarzowego. W przeciwnym razie należy krzyż ustawić w godnym miejscu. Świeczniki umieszcza się obok ołtarza lub na kredensie albo w prezbiterium. Ewangeliarz kładzie się na ołtarzu.

130. Po wejściu do prezbiterium wszyscy parami oddają ukłon ołtarzowi, diakoni zaś i koncelebranci podchodzą do ołtarza, całują go i zajmują swoje miejsca.

131. Po dojściu do ołtarza biskup oddaje pastorał posługującemu i, po zdjęciu mitry, razem z asystującymi mu diakonami wykonuje głęboki ukłon przed ołtarzem. Następnie podchodzi do ołtarza i całuje go razem z diakonami.

Akolita w razie potrzeby nakłada ponownie kadzidło do kadzielnicy i podaje ją diakonowi. Biskup bierze kadzielnicę od diakona oraz, idąc między dwoma asystującymi mu diakonami, okadza krzyż i ołtarz⁹².

Po okadzeniu ołtarza biskup w asyście posługujących krótszą drogą udaje się do katedry. Dwaj diakoni stają po obu stronach katedry, gotowi do posługiwania biskupowi. Jeśli nie ma diakonów, czynią to dwaj prezbiterzy koncelebrujący.

132. Następnie biskup, koncelebranci i wierni, stojąc wykonują znak krzyża, biskup zaś zwrócony do ludu mówi: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*.

Potem biskup rozkładając ręce, pozdrawia lud słowami: *Pokój z wami* lub inną formułą przewidzianą w mszale. Z kolei sam biskup albo diakon lub jeden z koncelebransów może w zwięzłych słowach wprowadzić wiernych w treść Mszy świętej danego dnia⁹³. Potem biskup wzywa do aktu pokuty, który kończy słowami: *Niech się zmiłuje nad nami*. Jeśli trzeba, posługujący trzyma mszał przed biskupem.

Kiedy stosuje się trzecią formę aktu pokuty, wezwania (tropy) wykonuje sam biskup, albo diakon lub inna odpowiednio przygotowana osoba.

⁹¹ Por. wyżej, nr 71.

⁹² Odnosnie do sposobu okadzania ołtarza oraz relikwii i obrazów wystawionych do czci wiernych, zob. wyżej, numery 93. 95.

⁹³ Por. OWMR 50.

133. W dniu Pańskim zamiast zwykłego aktu pokuty może się odbyć błogosławieństwo wody i pokropienie nią wiernych na pamiątkę chrztu⁹⁴.

Po pozdrowieniu wiernych biskup, stojąc przy katedrze i mając przed sobą posługującego trzymającego naczynie z wodą, która ma być pobłogosławiona, zwrócony do ludu zachęca go do modlitwy i po chwili milczenia odmawia modlitwę błogosławieństwa. Jeśli istnieje zwyczaj dodawania soli do pobłogosławionej wody, biskup błogosławi sól, po czym wrzuca ją do wody.

Następnie biskup bierze od diakona kropidło, zanurza je w wodzie i żegna się nią oraz kropi koncelebransów, posługujących, duchowieństwo i lud. Jeśli trzeba, przechodzi przez kościół w asyście diakonów. W tym czasie wykonuje się śpiew towarzyszący pokropieniu.

Biskup wraca do katedry i gdy śpiew się skończy, zwrócony do ludu, trzymając ręce złożone, odmawia końcową modlitwę. Po niej następuje hymn: *Chwała na wysokości Bogu*, gdy jest przewidziany.

134. Po akcie pokuty odmawia się aklamację *Panie, zmiłuj się nad nami*, chyba że odbyło się pokropienie wodą lub zastosowana była trzecia forma aktu pokuty, albo przepisy postanawiają coś innego.

135. Hymn *Chwała na wysokości Bogu* odmawia się zgodnie z przepisami. Rozpoczyna go biskup lub jeden z koncelebransów, albo śpiewacy. W czasie śpiewu hymnu wszyscy stoją.

136. Następnie biskup wzywa lud do modlitwy mówiąc, ze złożonymi rękami: *Módlmy się*. Posługujący przynosi księgę i trzyma ją otwartą przed biskupem. Po krótkiej chwili milczenia biskup rozkłada ręce i odmawia kolektę. Kończąc ją słowami *Przez naszego Pana, Jezusa Chrystusa* lub innymi, składa ręce. Lud potwierdza modlitwę aklamacją: *Amen*.

Następnie biskup siada i otrzymuje mitrę od jednego z diakonów. Wszyscy siadają; diakoni i inni posługujący zajmują miejsca zgodnie z wystrojem prezbiterium, tak jednak by jasno odróżniali się od miejsc dla prezbiterów.

LITURGIA SŁOWA

137. Po kolekcie lektor udaje się na ambonę i wykonuje pierwsze czytanie, którego wszyscy słuchają w postawie siedzącej. Na koniec lektor dodaje aklamację: *Oto słowo Boże*, na którą wierni odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*.

138. Lektor odchodzi. Wszyscy przez chwilę rozważają to, co usłyszeli. Następnie psalterzysta lub kantor albo sam lektor śpiewa psalm w jeden z przewidzianych sposobów⁹⁵.

⁹⁴ Por. MR. Dodatek. Obrzęd poświęcenia wody i pokropienia wiernych.

139. Inny lektor w sposób wyżej opisany wykonuje na ambonie drugie czytanie, którego wszyscy słuchają w postawie siedzącej.

140. Następuje *Alleluja* lub inny śpiew, zależnie od okresu liturgicznego. Kiedy rozpoczyna się śpiew aklamacji *Alleluja*, wszyscy wstają, oprócz biskupa. Ministrant z kadzielnicą oraz jeden z diakonów, trzymający łódkę, podchodzą do biskupa, który nakłada do kadzielnicy i błogosławi kadzidło, nic nie mówiąc. Diakon mający wygłosić Ewangelię, głęboko pochyla się przed biskupem i prosi go o błogosławieństwo, mówiąc półgłosem: *Pobłogosław mnie, ojcze*. Biskup udziela mu błogosławieństwa, mówiąc: *Niech Pan będzie w sercu twoim* itd. Diakon, wyprostowany, żegna się i odpowiada: *Amen*.

Wtedy biskup, po zdjęciu mitry, wstaje.

Diakon podchodzi do ołtarza. Dołączają do niego: ministrant z dymiącą kadzielnicą oraz akolici (ministranci) z zapalonymi świecami. Diakon wykonuje przed ołtarzem głęboki ukłon, bierze księgę Ewangelii, i opuściwszy ponowny ukłon, niosąc księgę uniesioną ku górze, udaje się na ambonę. Poprzedzają go ministrant niosący kadzielnicę i akolici z zapalonymi świecami.

141. Diakon staje na ambonie i trzymając ręce złożone, pozdrawia lud, mówiąc: *Pan z wami*. Następnie mówi: *Słowa Ewangelii według świętego N.*, dużym palcem prawej ręki wykonując znak krzyża na księdze, a potem na swoim czole, ustach i piersiach. Gesty te (z wyjątkiem krzyża na księdze) wykonują też wszyscy inni. Biskup otrzymuje pastorał. Diakon okadza księgę i wygłasza Ewangelię, podczas gdy wszyscy stoją zwróceni w jego kierunku. Na zakończenie diakon dodaje: *Oto słowo Pańskie*, a wszyscy odpowiadają: *Chwała Tobie, Chryste*. Diakon znosi księgę do ucałowania biskupowi, który mówi cicho: *Niech słowa Ewangelii zglądzą nasze grzechy*. Może też sam diakon ucałować księgę, mówiąc po cichu te same słowa.

Podczas bardziej uroczystych celebracji biskup, zależnie od uznania, błogosławi lud księgą Ewangelii. Następnie diakon i inni posługujący wracają na swoje miejsca. Ewangeliarz znosi się na kredens albo na inne stosowne i godne miejsce.

142. Wszyscy siadają. Biskup przyjmuje mitrę i pastorał oraz, według uznania, siedząc na katedrze, wygłasza homilię. Może ją wygłosić w innym miejscu, w którym wszyscy będą go dogodniej widzieć i słyszeć. Po homilii można zachować krótką chwilę milczenia.

143. Jeżeli po homilii nie ma być sprawowany w tym momencie jakiś obrzęd sakramentalny, albo jakaś konsekracja czy błogosławieństwo zgodnie z normą Pontyfikału lub Rytuału Rzymskiego, biskup zdejmuje mitrę, oddaje pastorał i

⁹⁵ Por. Lekcjonarz mszalny, WTP 20.

wstaje. Jeżeli przewidują to przepisy, odmawia się wyznanie wiary, podczas gdy wszyscy stoją.

Na słowa: *I za sprawą Ducha Świętego* itd. wszyscy głęboko się pochylają, a w uroczystości Narodzenia i Zwiastowania Pańskiego przyklękają⁹⁶.

144. Po wyznaniu wiary biskup, stojąc przy katedrze i mając ręce złożone, krótką zachętą wzywa wiernych do modlitwy powszechnej. Następnie jeden z diakonów lub kantor albo lektor lub ktoś inny, z ambony albo z innego odpowiedniego miejsca, podaje ludowi intencje, na które lud odpowiada. Biskup rozkłada ręce i wypowiada końcową formułę modlitwy.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

145. Po zakończeniu modlitwy powszechnej biskup siada i otrzymuje mitrę. Również koncelebranci i wierni siadają. Rozpoczyna się śpiew na przygotowanie darów, który trwa aż do chwili złożenia darów na ołtarzu.

Diakoni i akolici umieszczają na ołtarzu korporał, puryfikaterz, kielich, palkę i mszał.

Następnie przynosi się dary. Jest wskazane, aby udział wiernych uwidocznił się przez złożenie chleba i wina do sprawowania Eucharystii, jak też innych darów na potrzeby Kościoła i ubogich. Dary wiernych mogą w stosownym miejscu przyjąć diakoni lub biskup. Chleb i wino diakoni wręczają biskupowi przy ołtarzu; pozostałe zaś dary składa się w odpowiednim, wcześniej przygotowanym miejscu.

146. Biskup podchodzi do ołtarza. Po zdjęciu mitry bierze od diakona patenę z chlebem i trzymając ją obiema rękami, wzniesioną nieco nad ołtarzem, wypowiada cicho słowa: *Błogosławiony jesteś, Panie*. Następnie patenę z chlebem kładzie na korporale.

147. Tymczasem diakon wlewa do kielicha wino i trochę wody; wypowiada przy tym cicho słowa: *Przez to misterium wody i wina*⁹⁷, po czym wręcza kielich biskupowi. Biskup bierze kielich obiema rękami, wznosi go nieco nad ołtarzem i mówi cicho: *Błogosławiony jesteś, Panie*. Następnie stawia kielich na ołtarzu, zaś diakon, jeżeli trzeba, nakrywa go palką.

148. Następnie biskup, pochylony przed środkiem ołtarza, mówi cicho: *Przyjmij nas, Panie*.

⁹⁶ Por. OWMR 137.

⁹⁷ Przygotowania kielicha tj. wiania wina i wody może diakon dokonać przy kredensie. Por. OWMR 178.

149. Z kolei ministrant z kadzielnicą podchodzi do biskupa, który z łądki trzymanej przez diakona nakłada kadzidło i błogosławi. Następnie biskup bierze kadzielnicę od diakona i w jego asyście okadza dary ofiarne⁹⁸, krzyż i ołtarz, jak na początku Mszy. Potem wszyscy wstają, diakon zaś, stojąc z boku ołtarza, okadza biskupa, stojącego bez mitry, następnie koncelebransów i lud. Biskup nie powinien wypowiadać wezwania: *Módlcie się* ani modlitwy nad darami przed zakończeniem okadzenia.

150. Po okadzeniu biskupa, gdy stoi on bez mitry z boku ołtarza, podchodzą do niego posługujący z dzbankiem wody, miską i ręcznikiem. Jeśli biskup uzna to za stosowne, zdejmuje pierścień i podaje go diakonowi. Następnie myje ręce, mówiąc cicho: *Obmyj mnie, Panie*. Po wytarciu rąk i nałożeniu pierścienia przechodzi przed środek ołtarza.

151. Biskup zwrócony do ludu, rozkładając i składając ręce, wzywa wiernych do modlitwy słowami: *Módlcie się* itd.

152. Po odpowiedzi: *Niech Pan przyjmie ofiarę* biskup rozkłada ręce i odmawia modlitwę nad darami. Na koniec lud odpowiada: *Amen*.

153. Diakon zdejmuje biskupowi piuskę i podaje ją posługującemu. Koncelebransi podchodzą do ołtarza i stają wokół niego tak, by nie przeszkadzać w spełnianiu czynności obrzędowych i by wierni mogli je dobrze widzieć.

Diakoni stają z tyłu za koncelebransami tak, aby w odpowiednich momentach jeden mógł posługiwać przy kielichu albo przy mszale. Nikt zaś nie powinien stać między biskupem i koncelebransami ani między koncelebransami i ołtarzem.

154. Biskup rozpoczyna prefacją Modlitwę eucharystyczną. Rozkładając ręce, mówi: *Pan z wami*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Kiedy następnie mówi: *W górę serca*, wznosi ręce. Lud odpowiada: *Wznosimy je do Pana*. Z kolei biskup, mając rozłożone ręce, dodaje: *Dzięki składajmy Panu, Bogu naszemu*. Lud odpowiada: *Godne to i sprawiedliwe*. Potem biskup wykonuje dalszy ciąg prefacji, trzymając ręce rozłożone. Pod koniec składa ręce i razem z koncelebransami, posługującymi i ludem, śpiewa: *Święty*.

155. Biskup wypowiada dalszy ciąg Modlitwy eucharystycznej zgodnie z numerami 219-236 *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* oraz przepisami podanymi przy poszczególnych modlitwach. Części modlitwy przeznaczone do wspólnego odmawiania przez wszystkich koncelebransów z rękami rozłożonymi, mają wymawiać głosem przyciszonym, aby można było wyraźnie słyszeć głos biskupa. W Modlitwach eucharystycznych Pierwszej i Drugiej po słowach:

⁹⁸ Sposób okadzania darów jest opisany wyżej, numery 91-93.

razem z Twoim sługą, naszym papieżem N., biskup dodaje: *i ze mną, niegodnym sługą Twoim*. W Trzeciej Modlitwie eucharystycznej po słowach: *naszego papieża N.* dodaje: *mnie, niegodnego sługę Twojego*. W Czwartej Modlitwie eucharystycznej po słowach: *o naszym papieżu N.* dodaje: *i o mnie, niegodnym słudze Twoim*.

Przewodnicząc Mszy świętej na własnym terytorium, biskup może dołączyć biskupa koadiutora lub biskupów pomocniczych, mówiąc: *ze mną niegodnym sługą Twoim, z moimi biskupami pomocniczymi*. Jeśli biskup celebrować poza granicami swojej diecezji, może wspomnieć biskupa miejscowego: *z bratem moim N., biskupem Kościoła N., i ze mną, niegodnym sługą Twoim*.

W każdej Modlitwie eucharystycznej należy te formuły odpowiednio dostosować, biorąc pod uwagę prawa gramatyki.

Jeśli kielich i puszka (cyborium) są nakryte, diakon odkrywa je przed epiklezą.

Jeden z diakonów nakłada kadzidło do kadzielnicy oraz dokonuje okadzenia Hostii i kielicha podczas podniesienia.

Począwszy od epiklezy aż do podniesienia kielicha diakoni klęczą.

Po konsekracji diakon, jeśli potrzeba, ponownie nakrywa kielich i puszkę (cyborium).

Gdy biskup powie: *Oto wielka tajemnica wiary* (lub inne wezwanie), lud wypowiada akłamację, stosując jedną z formuł przewidzianych w mszale.

156. Specjalne modlitwy wstawiennicze, zwłaszcza podczas celebracji jakiegoś obrzędu sakramentalnego, konsekracji lub błogosławieństwa, należy wypowiadać zgodnie ze strukturą każdej Modlitwy eucharystycznej, stosując teksty podane we mszale lub w innych księgach liturgicznych⁹⁹.

157. We Mszy krzyżma, zanim biskup powie: *Przez Chrystusa, naszego Pana w Pierwszej Modlitwie eucharystycznej lub przed doksologią Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie* w pozostałych Modlitwach eucharystycznych, odbywa się błogosławieństwo oleju do namaszczenia chorych według Pontyfikału Rzymskiego, chyba że z racji duszpasterskich odbyło się ono po liturgii słowa.

⁹⁹ Specjalne modlitwy wstawiennicze w Mszale Rzymskiej są następujące:

1. W Pierwszej Modlitwie eucharystycznej:

a) Wspomnienie żyjących: za chrestnych, we Mszy w czasie skrutyniów (MR. Msze obrzędowe 2.) i przy udzielaniu chrztu (MR. Msze obrzędowe 3).

b) „Boże, przyjmij łaskawie tę Ofiarę” (Hanc igitur): za nowo ochrzczonych (MR. Msze obrzędowe 2); za bierzmowanych (MR. Msze obrzędowe 4.); za nowo wyświęconych biskupów, prezbiterów i diakonów (MR. Msze obrzędowe II. 5); za nowożeńców (MR. Msze obrzędowe IV); za dziewice konsekrowane (MR. Msze obrzędowe VI); za zakonników, którzy złożyli śluby (MR. Msze obrzędowe VII); w dniu poświęcenia kościoła (MR. Msze obrzędowe VIII).

2. W innych Modlitwach eucharystycznych: za zmarłych, w Drugiej i Trzeciej Modlitwie (Obrzędy Mszy świętej); za nowo ochrzczonych (MR. Msze obrzędowe I); za dziewice konsekrowane (MR. Msze obrzędowe VI); za zakonników, którzy złożyli śluby (MR. Msze obrzędowe VII); w dniu poświęcenia kościoła (MR. Msze obrzędowe VIII).

158. W czasie doksologii kończącej Modlitwę eucharystyczną diakon, stojąc obok biskupa, który podnosi patenę z Hostią, trzyma podniesiony kielich aż do wypowiedzenia przez lud aklamacji: *Amen*. Doksologię końcową Modlitwy eucharystycznej wygłasza albo sam biskup, albo razem ze wszystkimi koncelebransami.

159. Po doksologii Modlitwy eucharystycznej biskup, mając ręce złożone, wypowiada słowa wezwania przed modlitwą Pańską, po czym rozkłada ręce i wspólnie z pozostałymi koncelebransami, którzy również rozkładają ręce, oraz z ludem odmawia modlitwę Pańską.

160. *Wybaw nas* mówi sam biskup, mając ręce rozłożone. Pod koniec modlitwy składa ręce. Wszyscy koncelebransi razem z ludem wypowiadają słowa końcowej aklamacji: *Bo Twoje jest królestwo*.

161. Następnie biskup, mając ręce rozłożone, odmawia modlitwę: *Panie, Jezu Chryste, Ty powiedziałeś*; gdy ją skończy, zwrócony do ludu, rozkładając i składając ręce, wyraża życzenie pokoju słowami: *Pokój Pański niech zawsze będzie z wami*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Następnie, stosownie do okoliczności, jeden z diakonów, zwrócony do ludu może dodać: *Przekażcie sobie znak pokoju*. Biskup przekazuje znak pokoju przynajmniej dwom najbliższym stojącym koncelebransom oraz pierwszemu z diakonów. Wszyscy zaś zgodnie z postanowieniem Konferencji Episkopatu okazują sobie wzajemnie pokój i komunie miłości¹⁰⁰.

162. Biskup rozpoczyna łamanie Chleba; mogą mu w tym następnie pomagać niektórzy z prezbiterów koncelebrujących. W tym czasie odbywa się śpiew: *Baranku Boży*, którego wezwanie *zmiłuj się nad nami* powtarza się tak długo, jak tego wymaga czas łamania. Biskup wpuszcza do kielicha cząstkę Hostii, mówiąc cicho: *Ciało i Krew naszego Pana*.

163. Po modlitwie przed Komunią wypowiedzianej po cichu biskup przyklęka i bierze patenę. Koncelebransi podchodzą kolejno do biskupa, przyklękają i ze czcią biorą od niego Ciało Chrystusa oraz trzymając je prawą ręką, pod którą podkładają lewą, wracają na swoje miejsca. Koncelebransi mogą też pozostać na swych miejscach, a Ciało Chrystusa brać z pateny trzymanej przez biskupa, który przed nimi przechodzi.

Następnie biskup bierze Hostię i trzymając ją podniesioną nieco nad pateną lub kielichem, zwrócony do ludu, mówi: *Oto Baranek Boży*. Dalsze słowa: *Panie, nie jestem godzien* wypowiada razem z koncelebransami i ludem.

Kiedy biskup przyjmuje Ciało Chrystusa, rozpoczyna się śpiew na Komunię.

¹⁰⁰ Odnośnie do sposobu przekazywania pocałunku pokoju, por. wyżej, numery 99-103.

164. Po spożyciu Krwi Pańskiej biskup podaje kielich jednemu z diakonów oraz udziela Komunii diakonom i wiernym.

Koncelebransi podchodzą do ołtarza, przyklękają i spożywają Najświętszą Krew z kielicha podawanego im przez diakonów, którzy po Komunii każdego z koncelebransów ocierają puryfikaterzem brzeg kielicha¹⁰¹.

165. Po Komunii świętej jeden z diakonów spożywa Krew Chrystusa, która została, oraz przenosi kielich na kredens. Inny diakon lub jeden z koncelebransów umieszcza w tabernakulum konsekrowane Hostie, jeśli pozostały, oraz przenosi na kredens patenę lub puszkę (cyborium). Teraz albo dopiero po Mszy oczyszcza je nad kielichem i sam kielich, oraz wyciera i porządkuje naczynia liturgiczne.

166. Gdy biskup po Komunii wróci do katedry, przyjmuje piuskę i jeśli trzeba, myje ręce. Wszyscy siadają. Można przez pewien czas zachować pełne czi milczenie lub wykonać pieśń pochwalną albo psalm.

167. Potem biskup, stojąc przy katedrze i mając przed sobą ministranta z mszałem – albo po powrocie z diakonami do ołtarza – mówi: *Módlmy się* i, z rękami rozłożonymi, odmawia modlitwę po Komunii; modlitwę może poprzedzić krótkie milczenie, o ile nie zachowano go zaraz po Komunii świętej. Modlitwę kończy aklamacja ludu: *Amen*.

OBRZĘDY ZAKOŃCZENIA

168. Po modlitwie po Komunii można podać ludowi krótkie ogłoszenia, jeśli są przewidziane.

169. Następnie biskup przyjmuje mitrę oraz rozkłada ręce i pozdrawia lud, mówiąc: *Pan z wami*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Jeden z diakonów może wypowiedzieć wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup udziela uroczystego błogosławieństwa, posługując się odpowiednią formułą podaną w Mszałe, Pontyfikale lub w Rytuale Rzymskim. Kiedy wypowiada początkowe wezwania lub modlitwę, trzyma ręce wyciągnięte nad ludem. Na koniec każdego z wezwań wszyscy odpowiadają: *Amen*. Następnie biskup otrzymuje pastorał¹⁰² i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując trzykrotny znak krzyża nad ludem, dodaje: *Ojca+ i Syna,+ i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze. W. Amen*.

¹⁰¹ Por. OWMR 246-249, gdzie opisane są inne sposoby udzielania Komunii świętej pod obiema postaciami.

¹⁰² Por. Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja o uproszczeniu obrzędów i odznak pontyfikalnych, *Pontificales ritus*, 21 czerwca 1968, nr 36: AAS 60 (1968) 411.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, posługując się formułami podanymi niżej w numerach 1136 – 1137.

Kiedy zaś zgodnie z normą prawa udziela apostolskiego błogosławieństwa, zajmuje ono miejsce zwykłego błogosławieństwa; zostaje zapowiedziane przez diakona i ma specjalne sformułowanie¹⁰³.

170. Po błogosławieństwie udzielonym przez biskupa jeden z diakonów odsyła lud, mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Następnie biskup, jak zwykle, całuje ołtarz i składa głęboki ukłon. Także koncelebransi i wszyscy, którzy znajdują się w prezbiterium, oddają cześć ołtarzowi, jak na początku, i wracają procesjonalnie do zakrystii w takim porządku, w jakim przyszli.

Po przyjsciu do zakrystii wszyscy wraz z biskupem oddają ukłon krzyżowi. Następnie koncelebransi ukłonem żegnają biskupa oraz zdejmują szaty i starannie je porządkują. Również posługujący wspólnie kłaniają się biskupowi, porządkują wszystkie przedmioty, którymi posługiwali się podczas celebracji i zdejmują szaty. Wszyscy winni starannie zachować ciszę, wewnętrzne skupienie i poczucie świętości domu Bożego.

ROZDZIAŁ II

INNE MSZE CELEBROWANE PRZEZ BISKUPA

171. Także wtedy, gdy biskup sprawuje Mszę z mniej licznym udziałem ludu i duchowieństwa, wszystko należy tak ułożyć, aby było widoczne, że jest on kapłanem swojego ludu i rzecznikiem całego swego Kościoła. Dlatego, gdy wizytuje parafie lub wspólnoty swojej diecezji, wypada, by prezbiterzy tej parafii albo wspólnoty z nim koncelebrowali.

172. Winien być obecny jeden diakon ubrany w szaty odpowiednie dla swego stanu. Gdy nie ma diakona, niech prezbiter odczyta Ewangelię i posługuje przy ołtarzu. Jeśli nie koncelebruje, ubierze on albę i stułę.

173. Należy zachować wszystkie przepisy *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* odnoszące się do Mszy z ludem¹⁰⁴.

Gdy biskup ubiera szaty liturgiczne, nakłada także krzyż noszony na piersiach i jak zwykle, piuskę.

Używa mitry i pastorału, jeżeli okoliczności za tym przemawiają.

Na początku Mszy pozdrawia lud słowami: *Pokój z wami* lub inną formułą przewidzianą w mszale.

¹⁰³ Odnośnie do obrzędu i formuł błogosławieństwa apostolskiego por. niżej, numery 1138–1139.

¹⁰⁴ Por. OWMR 115 – 198.

Zarówno diakon jak i prezbiter mający odczytać Ewangelię, także gdy koncelebrować, prosi biskupa o błogosławieństwo oraz je otrzymuje. Po odczytaniu Ewangelii przynosi biskupowi księgę do ucałowania lub też sam diakon albo prezbiter księgę całuje.

Przed prefacją diakon przekazuje posługującemu piuskę biskupa.

W Modlitwie eucharystycznej wymienia imię papieża i swoją osobę (oraz innego biskupa) zgodnie z zasadami podanymi wyżej w nr 155.

Pod koniec Mszy biskup błogosławi w sposób opisany niżej w numerach 1136-1137.

174. Biskup, nie będący miejscowym ordynariuszem, może w czasie celebracji zasiadać na katedrze i używać pastorału za zgodą biskupa diecezjalnego (por. wyżej: numery 47 i 59).

ROZDZIAŁ III

MSZA, KTÓREJ BISKUP PRZEWODNICZY, NIE SPRAWUJĄC EUCHARYSTII

175. Na podstawie nauki i tradycji Kościoła do biskupa należy przewodniczenie Eucharystii w powierzonych mu wspólnotach. Dlatego ze wszelkich miar wypada, aby biskup sam celebrował Eucharystię, kiedy uczestniczy we Mszy świętej.

Jeżeli jednak ze słusznej przyczyny biskup uczestniczy we Mszy, ale jej nie celebrować i jeśli nie ma innego biskupa mającego celebrować, wypada, aby sam przewodniczył przynajmniej liturgii słowa i pod koniec Mszy świętej udzielił ludowi błogosławieństwa¹⁰⁵.

Odnosi się to zwłaszcza do tych celebracji eucharystycznych, w związku z którymi ma być sprawowany jakiś obrzęd sakramentalny, konsekracja lub błogosławieństwo.

W tych okolicznościach należy zachować niżej podane przepisy.

176. Biskup, przyjęty w wyżej opisany sposób (nr 79), w zakrystii lub w innym stosownym miejscu, nakłada na albę krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę odpowiedniego koloru oraz, jak zwykle, otrzymuje mitrę i pastorał. Asystują mu dwaj diakoni lub przynajmniej jeden, ubrany w przysługujące mu szaty liturgiczne. Jeśli nie ma diakonów, asystują biskupowi dwaj prezbiterzy ubrani w kapę.

¹⁰⁵ Por. Św. Kongr. Obrzędów, Instrukcja o uproszczeniu obrzędów i odznak pontyfikalnych, *Pontificales ritus*, 21 czerwca 1968, nr 24: AAS 60 (1968) 410.

177. W procesji do ołtarza biskup idzie za celebransem lub koncelebransami, w asyście swoich diakonów i posługujących.

178. Po przyjsciu przed ołtarz celebrans lub koncelebransi wykonują głęboki ukłon, albo jeśli w prezbiterium znajduje się tabernakulum z Najświętszym Sakramentem, przyklękają. Następnie zbliżają się do ołtarza, całują go i udają się na swoje miejsca. Na koniec podchodzi biskup, oddaje posługującemu pastorał i zdejmuje mitrę. Razem z diakonami i posługującymi wykonuje należny ukłon albo (jeśli trzeba) przyklęka, po czym całuje ołtarz.

Jeśli używa się kadzidła, biskup jak zwykle, w asyście dwóch diakonów okadza krzyż i ołtarz. Następnie krótszą drogą udaje się do katedry wraz z diakonami, którzy stają z obu stron w pobliżu katedry, aby byli gotowi do posługiwania biskupowi.

179. Od początku Mszy aż do końca liturgii słowa obowiązują przepisy odnoszące się do Mszy wspólnotowej biskupa (por. wyżej, numery 128 – 144); jeśli ma być sprawowany jakiś obrzęd sakramentalny, konsekracja lub błogosławieństwo, należy zachować szczególne przepisy dotyczące wyznania wiary i modlitwy powszechnej.

180. Po modlitwie powszechnej albo po zakończeniu obrzędu sakramentalnego, konsekracji lub błogosławieństwa, biskup siada i otrzymuje mitrę. Diakon i posługujący, jak zwykle, przygotowują ołtarz. Jeśli wierni przynoszą dary, odbiera je celebrans Mszy albo biskup. Następnie celebrans oddaje głęboki ukłon biskupowi, podchodzi do ołtarza i rozpoczyna liturgię eucharystyczną zgodnie z przepisami obrzędów Mszy świętej.

181. Jeśli odbywa się okadzenie, biskupa okadza się po okadzeniu celebransa. Po zdjęciu mitry wstaje on na okadzenie albo też zostaje okadzony po: *Módlcie się* i stoi przy katedrze aż do epiklezy w Modlitwie eucharystycznej.

182. Od epiklezy aż do podniesienia kielicha włącznie biskup klęczy na klęczniku zwróconym w stronę ołtarza, albo przed katedrą lub w innym bardziej dogodnym miejscu. Potem stoi dalej przy katedrze.

183. Po wezwaniu diakona: *Przekażcie sobie znak pokoju* biskup przekazuje pocałunek pokoju swoim diakonom.

Jeśli biskup przystępuje do Komunii świętej, przyjmuje Ciało i Krew Pańską przy ołtarzu po Komunii celebransa.

184. Kiedy odbywa się udzielanie Komunii świętej wiernym, biskup może siedzieć aż do modlitwy po Komunii, którą odmawia, stojąc przy ołtarzu albo przy krześle. Po modlitwie biskup błogosławi lud w sposób niżej opisany (numery

1136 – 1137). Jeden z asystujących diakonów odsyła wiernych (por. wyżej nr 170).

185. Na koniec biskup i celebrans całują ołtarz na znak czci. Wszyscy po oddaniu głębokiego ukłonu odchodzą w podobny sposób, w jaki przyszli na początku.

186. Jeśli biskup nie przewodniczy w wyżej opisany sposób, bierze udział we Mszy świętej ubrany w rokietę i mucet; nie zasiada jednak na katedrze, lecz w innym stosownym miejscu.

CZEŚĆ III

LITURGIA GODZIN I CELEBRACJE SŁOWA BOŻEGO

LITURGIA GODZIN

WPROWADZENIE

187. Biskup jako najwyższy kapłan swojej owczarni jest widzialnym uosobieniem Chrystusa. Dlatego winien być oddany modlitwie jako pierwszy z grona członków swego Kościoła¹⁰⁶.

Jest wielce pożądane, aby biskup, zwłaszcza w kościele katedralnym, w miarę możliwości przewodniczył Liturgii Godzin, szczególnie Jutrznii i Nieszporom, w otoczeniu prezbiterium i posługujących, i aby wierni brali w niej pełny, czynny udział¹⁰⁷.

188. Wypada, aby w większe uroczystości biskup celebrował z udziałem duchowieństwa i ludu zgromadzonego w kościele katedralnym, Pierwsze Nieszpory albo Jutrznję lub Drugie Nieszpory, zależnie od miejscowych warunków i z zachowaniem zawsze odpowiedniej pory sprawowania tych Godzin.

189. Wypada również, aby biskup sprawował w kościele katedralnym Godzinę czytań i Jutrznję w Wielki Piątek Męki Pańskiej i w Wielką Sobotę, a także Godzinę czytań w noc Narodzenia Pańskiego.

190. Niech też biskup słowem i przykładem poucza powierzoną sobie owczarnię o znaczeniu Liturgii Godzin. Niech zabiega o jej wspólną celebrację w para-

¹⁰⁶ Por. OWLG 28.

¹⁰⁷ Por. tamże, 254.

fiach, we wspólnotach i w czasie różnych zgromadzeń, zgodnie z zasadami podanymi w *Ogólnym wprowadzeniu do Liturgii Godzin*¹⁰⁸.

ROZDZIAŁ I

NIESZPORY SPRAWOWANE W GŁÓWNE UROCZYSTOŚCI

191. W związku z przybyciem biskupa do kościoła należy zachować ogólne zasady podane wyżej w nr 79.

192. Diakoni i inni posługujący przychodzą do zakrystii przed przyjściem biskupa i ubierają swoje szaty liturgiczne. Przy ich pomocy biskup zdejmuje kapę lub mucet i według uznania także rakiety, a następnie nakłada humerał, albę, pasek, krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę. Następnie jeden z diakonów nakłada mu mitrę i podaje pastorał.

W tym czasie prezbiterzy, zwłaszcza kanonicy, mogą na komżę lub albę nałożyć kapę; diakoni zaś kapę lub dalmatykę.

193. Gdy już wszystko jest gotowe, z towarzyszeniem organów lub śpiewu rozpoczyna się wejście do kościoła w następującym porządku:

- akolita (ministrant) niosący krzyż między dwoma akolitami (ministrantami) niosącymi zapalone świece;
- klerycy idący parami;
- diakoni, jeśli jest ich wielu, idący parami;
- prezbiterzy idący parami;
- biskup idący sam, w mitrze i z pastorałem w lewej ręce;
- nieco w tyle za biskupem, dwaj asystujący mu diakoni, w razie potrzeby podnoszący lekko ku górze skrzydła kapy;
- ministranci posługujący do księgi, mitry i pastorału.

Jeśli procesja przechodzi naprzeciw kaplicy Najświętszego Sakramentu, nie zatrzymuje się ani nikt nie przyklęka¹⁰⁹.

194. Przyniesiony w procesji krzyż z wizerunkiem Chrystusa ukrzyżowanego można ustawić obok ołtarza, aby pełnił funkcję krzyża ołtarzowego. W przeciwnym razie należy krzyż procesyjny ustawić w godnym miejscu. Świeczniki umieszcza się obok ołtarza lub na kredensie albo w prezbiterium.

¹⁰⁸ Por. tamże, l. 5-19. 20-27. 30- 32.

¹⁰⁹ Por. wyżej, nr 71.

195. Wszyscy po wejściu do prezbiterium parami oddają ołtarzowi głęboki ukłon i zajmują swoje miejsca. Jeśli w prezbiterium znajduje się tabernakulum z Najświętszym Sakramentem, przyklękają.

196. Biskup po przyjsciu przed ołtarz oddaje pastorał posługującemu i, po zdjęciu mitry, razem z asystującymi mu diakonami i innymi posługującymi wykonuje głęboki ukłon. Następnie podchodzi do ołtarza i całuje go razem z diakonami. Potem udaje się do katedry, gdzie stojąc wykonuje znak krzyża i śpiewa werset: *Boże, wejrzyj ku wspomnieniu memu*. Wszyscy odpowiadają: *Panie, pospiesz ku ratunkowi memu* oraz śpiewają: *Chwała Ojcu* i zgodnie z przepisami dodają: *Alleluja*.

197. Kantorzy intonują hymn, chór zaś albo lud kontynuują śpiew w sposób, jakiego wymaga muzyczna struktura hymnu.

198. Po hymnie biskup siada i - jak zwykle - otrzymuje mitrę; wszyscy również siadają. Kantor intonuje antyfony i psalmy. W czasie śpiewu psalmów wszyscy, zależnie od miejscowych zwyczajów, mogą stać.

Jeśli odmawia się modlitwy po psalmach, powtarza się antyfonę, po czym biskup po zdjęciu mitry, wraz z wszystkimi wstaje, i mówi: *Módlmy się*; po krótkiej modlitwie w milczeniu odmawia modlitwę odpowiadającą danemu psalmowi lub pieśni.

199. Po zakończeniu psalmodii lektor, stojąc na ambonie, wykonuje dłuższe lub krótsze czytanie, którego wszyscy słuchają siedząc.

200. Zależnie od uznania biskup, przyjąwszy pastorał, jeśli zechce, może wygłosić krótką homilię wyjaśniającą czytanie; może przy tym z nałożoną mitrą siedzieć na katedrze lub w innym bardziej stosownym miejscu, z którego wszyscy siedzący będą go widzieć i słyszeć.

201. Po czytaniu lub homilii można według uznania zachować krótką chwilę milczenia.

202. Następnie w formie odpowiedzi na słowo Boże wykonuje się krótkie responsorium lub śpiew responsoryjny.

203. Podczas antyfony do pieśni z Ewangelii biskup nakłada kadzidło do kadzielnicy. Kiedy chór rozpoczyna pieśń: *Wielbi dusza moja Pana*, wszyscy wstają. Biskup zdejmuje mitrę i wykonuje znak krzyża od czoła do piersi, po czym razem z posługującymi składa głęboki ukłon i podchodzi do ołtarza, opuszczając jego ucałowanie.

204. W czasie śpiewu pieśni z Ewangelii odbywa się, jak zwykle, okadzenie krzyża, ołtarza, biskupa i innych osób, jak to wyżej zostało powiedziane w odniesieniu do Mszy świętej (numery 89, 93, 96 i 121).

205. Po śpiewie pieśni z Ewangelii i powtórzeniu antyfony odmawia się prośby. Biskup, mając przed sobą posługującego, który trzyma księgę, wypowiada wstępną zachętę, po czym jeden z diakonów, od ambony lub z innego odpowiedniego miejsca, podaje ludowi intencje, na które lud odpowiada.

Jeśli biskup uzna za stosowne, może wygłosić zachętę przed modlitwą Pańską, po czym wszyscy odmawiają tę modlitwę.

Biskup, mając ręce rozłożone, wypowiada końcową formułę modlitwy. Wszyscy mówią: *Amen*.

206. Teraz biskup przyjmuje mitrę i pozdrawia lud, mówiąc: *Pan z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Jeden z diakonów może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wypowiada zaczerpnięte spośród odpowiednich formuł Mszału Rzymskiego wezwania uroczystego błogosławieństwa lub modlitwę, mając ręce wyciągnięte nad ludem. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, posługując się formułami podanymi niżej w numerach 1136 – 1137.

207. Następnie jeden z diakonów odsyła lud, mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wszyscy: *Bogu niech będą dzięki*.

208. Biskup w mitrze i z pastorałem odchodzi od katedry i zależnie od uznania całuje ołtarz. Także prezbiterzy i inni znajdujący się w prezbiterium oddają cześć ołtarzowi. Wszyscy wracają procesjonalnie do zakrystii w takim porządku, w jakim przyszli.

ROZDZIAŁ II

NIESZPORY CELEBROWANE W FORMIE PROSTSZEJ

209. Także wtedy, gdy biskup przewodniczy Nieszporom poza większymi uroczystościami, albo odbywają się one z mniej licznym udziałem ludu i duchowieństwa lub w jakimś kościele parafialnym, wypada, aby było obecnych przynajmniej kilku prezbiterów, ubranych w komżę nałożoną na sutannę lub w albę i kapę, a także jeden lub dwóch diakonów w albie i dalmatyce. Sam zaś biskup ubiera szaty wymienione wyżej w nr 192 albo przynajmniej albę, stułę i kapę.

Wszystko odbywa się, jak podano w numerach 191- 208, z koniecznym przystosowaniem.

210. Kiedy biskup jest obecny w jakiejś parafii lub uczestniczy w niewielkim zgromadzeniu w innym kościele, może przewodniczyć Nieszporom z zajmowanego przez siebie miejsca, ubrany w strój chórowy¹¹⁰ i w asyście kilku posługujących.

211. Jeśli biskup bierze udział w celebracji Nieszporów, którym przewodniczy prezbiter, udziela błogosławieństwa przed odesłaniem ludu.

ROZDZIAŁ III

JUTRZNIA

212. Jutrznia może być sprawowana w taki sam sposób jak Nieszpory, z następującymi różnicami.

213. Jeśli na początku recytuje się Wezwanie, to zamiast wersetu: *Boże, wejrzyj ku wspomózeniu memu*, biskup śpiewa na rozpoczęcie Jutrzni werset: *Panie, otwórz wargi moje*. Wszyscy odpowiadają: *A usta moje głosić będą chwałę Twoją*. Przy tych słowach wszyscy wykonują znak krzyża na ustach. W postawie stojącej biorą następnie udział w śpiewie psalmu wezwania, powtarzając antyfonę, jak to jest przewidziane w księdze Liturgii Godzin.

Po skończeniu psalmu wezwania i powtórzeniu antyfony śpiewa się hymn i dalszy ciąg Jutrzni odbywa się podobnie jak to podano w opisie Nieszporów.

ROZDZIAŁ IV

GODZINA CZYTAŃ

214. Godzinie czytań przewodniczy biskup, zasiadając na katedrze w stroju chórowym. Rozpoczyna oficjum werselem: *Panie, otwórz wargi moje* albo zgodnie z przepisami wezwaniem: *Boże, wejrzyj ku wspomózeniu memu*. Hymn, antyfony i psalmy rozpoczyna kantor; czytania wykonuje lektor; biskup odmawia modlitwę końcową, i jeśli odbywa się odesłanie, błogosławi lud, jak podano niżej w numerach 1136-1137.

215. Gdy sprawuje się przedłużoną Wigilię, biskup zasypuje kadzidło do kadzielnicy i błogosławi; następnie diakon, ubrany w albę, stułę i dalmatykę, prosi

¹¹⁰ Por. wyżej, nr 63.

biskupa o błogosławieństwo, po czym poprzedzony przez ministranta z dymiącą kadzielnicą oraz przez dwóch akolitów (ministrantów) niosących zapalone świece, udaje się na ambonę i głosi Ewangelię z odpowiedniej niedzieli albo ze święta.

Według uznania biskup wygłasza homilię.

Po hymnie: *Ciebie, Boga, wysławiamy*, jeśli ma być odmówiony, biskup odmawia końcową modlitwę i, jeżeli odbywa się odesłanie, udziela błogosławieństwa.

216. Ilekroć Wigilia przedłużona odbywa się z udziałem ludu i w formie bardziej uroczystej, biskup, prezbiterzy i diakoni mogą ubrać się podobnie jak do Nieszporów. Podczas psalmodii biskup siedzi na katedrze w mitrze; przed wygłoszeniem Ewangelii oddaje mitrę, wstaje i otrzymuje pastorał, który trzyma także w czasie śpiewu hymnu: *Ciebie, Boga wysławiamy*. Inne czynności odbywają się, jak podano wyżej (nr 214).

217. W sposób wyżej opisany (w numerach 214- 216), w miarę możliwości winna być sprawowana z udziałem ludu, w obecności lub nawet pod przewodnictwem biskupa, Godzina czytań w noc Narodzenia Pańskiego, w Wielki Piątek męki Pańskiej i w Wielką Sobotę.

ROZDZIAŁ V

GODZINA PRZEDPOŁUDNIOWA, POŁUDNIOWA I POPOŁUDNIOWA

218. Biskup, ubrany w strój chórowy¹¹¹, może przewodniczyć celebracji godziny przedpołudniowej, południowej i popołudniowej w kościele katedralnym lub gdzie indziej. Rozpoczyna on daną godzinę werselem: *Boże, wejrzyj ku wspomnieniu memu* oraz kończy ją modlitwą.

Podczas psalmodii wszyscy siedzą lub stoją, zgodnie z miejscowym zwyczajem. Gdy po śpiewie psalmów wszyscy siedzą, lektor w odpowiednim miejscu wykonuje krótkie czytanie, po którym wszyscy wstają. Kantorzy śpiewają werselem, wszyscy zaś odpowiadają. Nie udziela się błogosławieństwa. Godzina kończy się aklamacją: *Błogosławmy Panu* i odpowiedzią wszystkich: *Bogu niech będą dzięki*.

¹¹¹ Por. wyżej, CB 63.

ROZDZIAŁ VI

MODLITWA NA ZAKOŃCZENIE DNIA - KOMPLETA

219. Kiedy biskup przewodniczy komplecie recytowanej w kościele, jest ubrany w strój chórowy¹¹². Asystuje mu kilku posługujących. Rozpoczyna modlitwę werselem: *Boże, wejrzyj ku wspomżeniu memu*.

Jeśli przewidziany jest rachunek sumienia, odbywa się w milczeniu albo zostaje włączony w akt pokuty.

Podczas psalmodii wszyscy siedzą lub stoją, zgodnie z miejscowym zwyczajem. Gdy po śpiewie psalmów wszyscy siedzą, lektor stojąc w odpowiednim miejscu, wykonuje krótkie czytanie, po którym następuje responsorium: *W ręce Twoje, Panie*. Potem śpiewa się antyfonę do pieśni z Ewangelii: *Teraz, o Panie*. Na jej rozpoczęcie wszyscy wstają i czynią znak krzyża.

Biskup odmawia końcową modlitwę oraz błogosławi uczestników słowami: *Noc spokojną*.

220. Modlitwa kończy się antyfoną ku czci Najświętszej Maryi Panny, bez oracji.

ROZDZIAŁ VII

CELEBRACJE SŁOWA BOŻEGO**WPROWADZENIE**

221. „Kościół zawsze otaczał czcią Boże Pisma, podobnie jak i samo Ciało Pańskie. Zwłaszcza w liturgii świętej bierze ciągle chleb życia ze stołu Bożego słowa i Ciała Chrystusowego i podaje wierzącym”¹¹³. Co więcej, każda celebrowana liturgia opiera się na słowie Bożym i jest nim przeniknięta¹¹⁴. Biskup winien się przeto starać, aby wszyscy wierni zdobyli odpowiednie duchowe przygotowanie, dzięki któremu potrafiliby poznawać i rozważać misterium Chrystusa głoszone w Starym i Nowym Testamencie.

222. Święte celebrowanie słowa Bożego są wielce pożyteczne tak dla jednostek jak i dla wspólnot, gdyż przyczyniają się do rozwoju życia duchowego, do wzrostu umiłowania Bożego słowa oraz do bardziej owocnego sprawowania Eucharystii i innych sakramentów.

¹¹² Por. wyżej, CB 63.

¹¹³ KO 21.

¹¹⁴ Por. Lekcjonarz mszalny, WTP 3.

223. Jest przeto stosowne, aby celebracje słowa Bożego, zwłaszcza w wigilie bardziej uroczystych świąt, w niektóre dni Adwentu i Wielkiego Postu oraz w niedziele i święta, odbywały się pod przewodnictwem biskupa, zwłaszcza w kościele katedralnym.

OPIS CELEBRACJI

224. Celebracje słowa Bożego opierają się na układzie liturgii słowa we Mszy świętej.

225. Biskup, przyjęty w sposób wyżej opisany (nr 79), w zakrystii lub w innym stosownym miejscu ubiera albę, nakłada krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę odpowiedniego koloru oraz otrzymuje, jak zwykle, mitrę i pastorał. Asystują mu dwaj diakoni w szatach liturgicznych swojego stanu. Jeśli nie ma diakonów, asystują biskupowi dwaj prezbiterzy ubrani w albę lub komżę nałożoną na sutannę.

226. Po obrzędach wstępnych (po śpiewie, pozdrowieniu i oracji) wykonuje się jedno czytanie lub kilka czytań z Pisma świętego, oddzielonych od siebie pieśniami lub psalmami albo chwilami milczenia. W homilii wyjaśnia się wiernym treść czytań w powiązaniu z ich życiem.

Po homilii wypada zachować chwilę milczenia na medytację nad słowem Bożym. Potem zgromadzenie jednym sercem i jednogłośnie modli się w formie litanii lub w inny sposób sprzyjający czynnemu uczestnictwu. Na koniec odmawia się modlitwę Pańską.

Biskup przewodniczący zgromadzeniu odmawia końcową modlitwę i błogosławi lud w sposób wyżej opisany (w numerach 1136 – 1137).

Na zakończenie jeden z diakonów lub ktoś inny z posługujących odsyła lud, mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa. Wszyscy: Bogu niech będą dzięki.*

CZEŚĆ IV

CELEBRACJA MISTERIÓW PAŃSKICH W CIĄGU ROKU

WPROWADZENIE

227. „Święta Matka Kościół uważa za swój obowiązek uroczystie celebrować zbawcze dzieło swego Boskiego Oblubieńca przez uświęcone wspomnianie w określone dni całego roku. Każdego tygodnia Kościół obchodzi pamiątkę zmartwychwstania Pańskiego w dniu, który nazwał Pańskim, a raz do roku zmartwychwstanie razem z Jego błogosławioną męką w największą uroczystość Paschy.

Z biegiem roku Kościół odsłania całe misterium Chrystusa, począwszy od wcielenia i narodzenia aż do wniebowstąpienia, do dnia Pięćdziesiątnicy oraz do oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pana.

W ten sposób obchodząc misteria odkupienia, Kościół otwiera bogactwo zbawczych czynów i zasług swojego Pana, tak że one uobecniają się niejako w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z nimi i dostąpili łaski zbawienia¹¹⁵.

Dzień Pański

228. „W pierwszym dniu każdego tygodnia, który nazywa się dniem Pańskim, czyli niedzielą, Kościół obchodzi misterium paschalne zgodnie z tradycją apostołską wywodzącą się od samego dnia zmartwychwstania Chrystusa”.

Ponieważ niedziela jest podstawą i rdzeniem całego roku liturgicznego, w którym Kościół odsłania całe misterium Chrystusa, jej obchodzenie ustępuje tylko uroczystościom i świętom Pańskim wpisanym do kalendarza ogólnego zasadniczo wyklucza wyznaczenie na nią na stałe innego obchodu, oprócz święta Świętej Rodziny, Chrztu Pańskiego, uroczystości Najświętszej Trójcy i Jezusa Chrystusa, Króla Wszechświata.

Niedziele Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego mają pierwszeństwo przed wszystkimi uroczystościami¹¹⁶.

229. Biskup winien troszczyć się o to, aby w jego diecezji niedziela była przedstawiana wiernym i wpajana w ich pobożność jako pierwotny dzień świąteczny, tak by stała się również dniem radości i odpoczynku od pracy¹¹⁷.

Niechaj biskup czuwa nad tym, aby nauka Soboru Watykańskiego II i dotyczące szczególnego charakteru świętowania niedzieli postanowienia zawarte w odnowionych księgach liturgicznych, wiernie i nabożnie były zachowywane. Dotyczy to zwłaszcza częstej praktyki obchodzenia w niedziele pewnych dni o określonej tematyce, jak np. dnia pokoju i sprawiedliwości, dnia powołań, ewangelizacji narodów. W tych przypadkach liturgia winna być sprawowana z niedzieli; pewną wzmiankę o proponowanym temacie można uwzględnić w pieśniach, zachętach, albo w homilii i modlitwie powszechnej.

W niedziele Okresu Zwykłego można wziąć z lekcjonarza jedno czytanie odpowiadające jakiemuś szczególnemu tematowi. Jeśli zaś w niedziele Okresu Zwykłego odbywa się jakaś szczególna celebracja związana z danym tematem, za zgodą lub z polecenia miejscowego ordynariusza można sprawować Mszę w różnych potrzebach przy użyciu jednego z formularzy podanych we Mszałe Rzymskim.

¹¹⁵ KL 102.

¹¹⁶ Por. Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, numery 4-6.

¹¹⁷ Por. KL 106.

230. Dokonywane się w ostatnich czasach przemiany społeczne wywarły także wieloraki wpływ na kształt kalendarza liturgicznego: w niektórych regionach zostały zniesione pewne uroczystości nakazane; niektóre obchody o misterium Chrystusa, umieszczone w kalendarzu ogólnym, zostały przeniesione na najbliższą niedzielę:

- a) Epifania, na niedzielę przypadającą między dniem 2 i 8 stycznia;
- b) Wniebowstąpienie, na 7 Niedzielę Wielkanocy;
- c) Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, na niedzielę po Najświętszej Trójcy.

Jeśli chodzi o inne celebracje ku czci Chrystusa Pana, Najświętszej Maryi Panny i świętych, przypadające w ciągu tygodnia i nie będące już obchodami nakazanymi, biskup winien starać się o to, aby wierni nadal je z miłością świętowali i mogli również w zwykłe dni częściej korzystać z łaski zbawienia.

Rok liturgiczny

231. Celebracja roku liturgicznego ma szczególną sakramentalną moc i skuteczność. Płyne ona stąd, że jest to sam Chrystus, który w swoich misteriach oraz przez obchodzenie wspomnień świętych, a zwłaszcza swojej Matki, kroczy nadal drogą ogromnego miłosierdzia, dzięki czemu chrześcijanie nie tylko wspominają i rozważają misteria odkupienia, lecz stykają się z nimi, mają w nich udział i nimi żyją¹¹⁸.

232. Dlatego biskup powinien zabiegać o to, aby pobożność wiernych wiązała się przede wszystkim ze świętami Pańskimi oraz z okresami roku liturgicznego, przeżywanymi zgodnie z ich duchowym sensem; niech głęboko wierzą w misteria, które obchodzą i wyznają ustami; niech osobistym i społecznym życiem poświadczają to, w co wierzą¹¹⁹.

233. Oprócz celebracji liturgicznych, na których opiera się rok kościelny, istnieją także w wielu regionach ludowe zwyczaje i nabożeństwa. Niech biskup z racji swego urzędu pasterskiej posługi przywiązuje wielką wagę do tych form, które sprzyjają rozwojowi pobożności, czci i rozumieniu misterium Chrystusa; niech też się stara, „aby były zgodne ze świętą liturgią, z niej niejako wypływały i do niej wiernych prowadziły. Liturgia bowiem ze swej natury znacznie je przewyższa”¹²⁰.

¹¹⁸ Por. Paweł VI, List Apost. Motu proprio, *Mysterii paschalis*, 14 lutego 1969: AAS 61 (1969) 223-224; także: Pius XII, Encyklika *Mediator Dei*, 20 listopada 1947: AAS 39 (1947) 580.

¹¹⁹ Por. KL 108; Pius XII, Encyklika *Mediator Dei*, 20 listopada 1947: AAS 39 (1947) 577.

¹²⁰ KL 13; por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*. Zasady i wskazania, Poznań 2003.

ROZDZIAŁ I

OKRES ADWENTU I NARODZENIA PAŃSKIEGO

234. Po dorocznym obchodzie misterium paschalnego nic nie jest Kościołowi droższe, jak obchód pamiątki Narodzenia Pana i Jego pierwszych wystąpień. Dokonuje się to w Okresie Narodzenia¹²¹.

235. Przygotowanie do obchodu tej pamiątki odbywa się w Okresie Adwentu. Ma on podwójny charakter. Jest okresem przygotowania do uroczystości Narodzenia Pańskiego, przez którą wspominamy pierwsze przyjście Syna Bożego do ludzi. Równocześnie jest okresem, w którym przez wspomnienie pierwszego przyjścia Chrystusa kieruje się dusze ku oczekiwaniu Jego powtórnego przyjścia na końcu czasów. Z obu tych względów Adwent jest okresem pobożnego i radosnego oczekiwania¹²².

236. W Okresie Adwentu należy używać organów i innych instrumentów muzycznych. Należy zdobić ołtarz kwiatami, z umiarem odpowiadającym charakterowi tego czasu, bez uprzedzania pełnej radości świątecznej płynącej z Narodzenia Pańskiego.

W niedzielę *Gaudete* (3 Niedzielę Adwentu) można używać szat koloru różowego¹²³.

237. Niechaj biskup troszczy się o to, aby w duchu prawdziwie chrześcijańskiej pobożności świętowana była uroczystość Narodzenia Pańskiego, w którą czcimy misterium Wcielenia, czyli fakt, iż Słowo Boże przyjęło nasze człowieczeństwo, aby dać nam udział w swoim bóstwie.

238. Należy zachować i popierać zwyczaj celebrowania Wigilii na rozpoczęcie uroczystości Narodzenia Pańskiego, z poszanowaniem własnych tradycji każdego Kościoła¹²⁴.

Jest bardzo wskazane, aby w miarę możliwości sam biskup w kościele katedralnym przewodniczył przedłużonej Wigilii według wyżej podanych przepisów (w numerach 215 – 216).

Jeśli nie przewiduje się czasowego odstępu między Wigilią i Mszą świętą, biskup i prezbiterzy mogą być ubrani jak do Mszy; po Ewangelii Wigilii lub, jeśli Wigilii się nie przedłuża, po responsorium, zamiast: *Ciebie, Boga, wysławiamy*, opuściwszy obrzędy wstępne i zależnie od uznania: *Panie, zmiłuj się nad nami*, śpiewa się: *Chwała na wysokościach Bogu*, i tuż potem kolektę mszalną.

¹²¹ Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 32.

¹²² Por. tamże, numery 32. 39.

¹²³ Por. OWMR 346 f; Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja *Musicam sacram*, 5 marca 1967, nr 66: AAS 59 (1967) 319.

¹²⁴ Por. OWLG 71.

239. Zgodnie ze starożytną tradycją rzymską w dniu Narodzenia Pańskiego wszyscy kapłani mogą celebrować lub koncelebrować trzy Msze, to znaczy w nocy, o świcie i w ciągu dnia, pod warunkiem, że sprawują je o właściwej porze¹²⁵.

240. Starochrześcijańska uroczystość Objawienia Pańskiego należy do największych obchodów roku liturgicznego. W osobie Dzieciątka narodzonego z Maryi czcimy w tym dniu objawienie się Tego, który jest Synem Bożym, Mesjaszem Żydów i Światłością narodów pogańskich.

Zarówno wtedy gdy jest to nakazany dzień świąteczny, czy też jest przeniesiony na najbliższą niedzielę, biskup winien dbać o jego należyte obchodzenie. Dlatego:

- winno być zastosowane bardziej okazałe oświetlenie kościoła;
- zależnie od miejscowego zwyczaju po odśpiewaniu Ewangelii jeden z diakonów lub kanoników albo prałatów, ubrany w kapę, wstępuje na ambonę i ogłasza ludowi daty obchodu świąt ruchomych w bieżącym roku;
- należy zachować lub wprowadzić zgodnie z miejscowym zwyczajem i tradycją szczególną formę składania darów;
- w zachętach wyjaśniających i w homilii należy ukazać pełny sens tego dnia, wyrażający się w „trzech cudownych znakach”¹²⁶: w uwielbieniu Dzieciątka przez Mędrców, w Chrzcie Chrystusa i przemianie wody w wino podczas wesela w Kanie.

ROZDZIAŁ II

ŚWIĘTO OFIAROWANIA PAŃSKIEGO

241. W tym dniu wierni niosący zapalone świece wychodzą na spotkanie Pana i wznoszą aklamacje ku Jego czci razem z Symeonem, który rozpoznał w Chrystusie „Światło na oświecenie pogan”.

Należy przeto wzywać wiernych, aby w całym swoim życiu postępowali jak dzieci światłości, i jako płonące pochodnie, swoimi czynami ukazywali wszystkim ludziom światło Chrystusa.

PIERWSZA FORMA: PROCESJA

242. W odpowiedniej porze wierni gromadzą się w mniejszym kościele lub w innym odpowiednim miejscu poza kościołem, do którego ma się udać procesja. Wierni trzymają w rękach świece nie zapalone.

¹²⁵ Por. MR, dnia 25 grudnia, rubryka podana po formularzu Mszy wigilijnej.

¹²⁶ Por. Liturgia Godzin w Objawienie Pańskie, antyfony do pieśni *Wielbi dusza moja Pana* w Drugich Nieszporach.

243. W stosownym miejscu biskup ubiera białe szaty liturgiczne wymagane do Mszy świętej. Zamiast ornatu może ubrać kapę, którą zdejmuje po procesji. Po przyjęciu mitry i pastorału, wraz z posługującymi i koncelebransami ubranymi w szaty mszalne, udaje się na miejsce, gdzie ma się odbyć błogosławieństwo świec.

Wszyscy zapalają świece. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Oto nasz Pan przyjdzie z mocą* lub inną odpowiednią pieśń¹²⁷.

244. Po przyjściu na miejsce błogosławieństwa świec i po śpiewie biskup oddaje pastorał i mitrę, i zwrócony w stronę wiernych, wykonuje znak krzyża, mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*. Wszyscy żegnają się i odpowiadają: *Amen*. Następnie biskup pozdrowia wiernych słowami: *Pokój z wami*. Wszyscy odpowiadają: *I z duchem twoim*. Biskup wprowadza wiernych do świadomego i czynnego udziału w obrzędach. Według uznania może to zlecić diakonowi lub jednemu z koncelebransów.

245. Po wprowadzeniu, mając przed sobą posługującego z mszałem, błogosławi świece. Z rękami złożonymi mówi: *Módlmy się*. Po chwili milczenia rozkłada ręce i odmawia jedną z modlitw, po czym kropi świece wodą pobłogosławioną, nic nie mówiąc. Diakon podaje biskupowi zapaloną świecę, którą będzie niósł w procesji.

246. Biskup nakłada do kadzielnicy i błogosławi kadzidło. Diakon wygłasza aklamację: *Idźmy w pokoju na spotkanie z Chrystusem* albo: *Idźmy w pokoju*, na co lud odpowiada: *W imię Chrystusa. Amen*. Rozpoczyna się procesja do kościoła, w którym będzie sprawowana Msza święta. Na początku idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą, następnie akolita (ministrant) z krzyżem między dwoma akolitami (ministrantami) niosącymi zapalone świece. Dalej duchowieństwo, diakon niosący księgę Ewangelii, inni diakoni, jeśli są, koncelebransi, ministranci niosący pastorał biskupa oraz biskup w mitrze, trzymający płonąca świecę. Nieco z tyłu za biskupem idą dwaj asystujący mu diakoni oraz posługujący do księgi i mitry, wreszcie inni wierni. Wszyscy, posługujący i wierni, niosą świece.

W czasie procesji śpiewa się antyfonę: *Światło na oświecenie pogan*, z pieśnią z Ewangelii: *Teraz, o Panie*, albo inną odpowiednią pieśń.

247. Gdy procesja wchodzi do kościoła, śpiewa się mszalną antyfonę na wejście. Po wejściu do prezbiterium biskup oddaje świecę. Po zdjęciu mitry wykonuje ukłon przed ołtarzem i całuje go, a następnie – według uznania – okadza. Następnie udaje się do katedry, gdzie zdejmuje kapę, jeśli był w nią ubrany w czasie procesji, i nakłada ornat. Po śpiewie hymnu: *Chwała na wysokości Bogu* odmawia kolektę. Dalej Mszę świętą sprawuje się w zwykły sposób.

¹²⁷ Por. MR, dnia 2 lutego. Ofiarowanie Pańskie.

Jeśli wyda się to bardziej stosowne, można powyższe czynności wykonać w następujący sposób:

Po przyjsciu do ołtarza biskup oddaje świecę diakonowi, zdejmuje mitrę i kapę, jeśli był w nią ubrany w czasie procesji, i nakłada ornat. Następnie wykonuje ukłon przed ołtarzem, całuje go i okadza. Potem udaje się do katedry, gdzie, opuściwszy inne wstępne obrzędy Mszy świętej, po śpiewie hymnu: *Chwała na wysokości Bogu* odmawia kolektę. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle¹²⁸.

DRUGA FORMA: UROCZYSTE WEJŚCIE

248. Jeśli nie może się odbyć procesja, wierni gromadzą się w kościele ze świecami w rękach. Biskup, ubrany w białe szaty, wraz z posługującymi i koncelebransami ubranymi w mszalne szaty oraz z przedstawicielami wiernych udaje się na odpowiednie miejsce przed bramą kościoła albo w samym kościele, gdzie przynajmniej większa część wiernych może dogodnie uczestniczyć w obrzędzie.

Po przyjsciu biskupa na miejsce błogosławieństwa wszyscy zapalają świece. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Oto nasz Pan przyjdzie z mocą* lub inną odpowiednią pieśń.

Następne czynności odbywają się tak, jak opisano wyżej (w numerach 244- 247)¹²⁹.

ROZDZIAŁ III

OKRES WIELKIEGO POSTU

249. Coroczny obchód Wielkiego Postu to czas stosowny, w którym wstępujemy na świętą górę Paschy.

Czas wielkopostny z racji swego dwoistego charakteru przygotowuje tak katechumenów jak i wiernych do obchodu paschalnego misterium. Katechumeni poprzez obrzędy wybrania i skrutyniów oraz przez katechezę są prowadzeni do sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia; wierni zaś przez gorliwsze słuchanie słowa Bożego, modlitwę i pokutę przygotowują się do odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych¹³⁰.

250. Niech przeto leży biskupowi na sercu troska o taką formację katechumenów, o jakiej jest mowa w numerze 423. Niech przewodniczy obrzędowi wybrania, czyli wpisania imienia w czasie liturgii wielkopostnej, jak to jest powie-

¹²⁸ MR, dnia 2 lutego. Ofiarowanie Pańskie.

¹²⁹ Tamże.

¹³⁰ Por. KL 109; Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 27.

dziane niżej (numery 425 – 436); niech także pod przewodnictwem biskupa odbywa się, zależnie od okoliczności, przekazanie wyznania wiary i modlitwy Pańskiej (numery 437 – 441).

251. W katechezie, oprócz świadomości społecznych skutków grzechu, należy wiernym wpajać rozumienie natury pokuty, która polega na odrzuceniu grzechu jako zniewagi Boga. Trzeba też zwrócić uwagę na rolę Kościoła w dziele pokuty i kłaść nacisk na potrzebę modlitwy za grzeszników.

Wielkopostna pokuta ma być nie tylko wewnętrzna i indywidualna, lecz także zewnętrzna i zbiorowa, oraz powinna zmierzać do podejmowania czynów miłosierdzia dla dobra braci¹³¹.

Należy wiernych zachęcać do bardziej gorliwego i owocnego udziału w liturgii wielkopostnej i w celebracjach pokutnych. Trzeba zwłaszcza wzywać ich do tego, aby zgodnie z prawem i tradycją Kościoła przystępowali w tym okresie do sakramentu pokuty, by mogli z oczyszczoną duszą przeżywać radość Niedzieli Zmartwychwstania. Jest bardzo stosowne, aby sakrament pokuty był sprawowany w Okresie Wielkiego Postu w bardziej uroczystej formie opisanej w Rytuale Rzymskim¹³².

252. Zakazuje się przyozdabiać ołtarz kwiatami w Okresie Wielkiego Postu, zaś gra na organach jest dozwolona tylko dla podtrzymania śpiewu. Wyjątek od tej zasady stanowią: niedziela *Laetare* (4 Wielkiego Postu), uroczystości i święta. W niedzielę *Laetare* można używać szat koloru różowego¹³³.

ROZDZIAŁ IV

ŚRODA POPIELCOWA

253. W środę przed 1 Niedzielą Wielkiego Postu wierni, przyjmując posypanie popiołem, wkraczają w czas ustanowiony dla oczyszczenia duszy. Ten znak pokuty, przekazany przez tradycję biblijną i zachowany w zwyczaju Kościoła aż do naszych dni, wyraża stan grzesznego człowieka, który na zewnątrz wyznaje przed Bogiem swoją winę i zarazem wyraża gotowość wewnętrznego nawrócenia, wiedziony nadzieją, że Pan Bóg okaże mu się łaskawy i nieskory do gniewu, cierpliwy i wielkiego miłosierdzia. Tym znakiem rozpoczynamy drogę nawrócenia, którego metą będzie celebrowanie sakramentu pokuty w dniach poprzedzających Paschę.

¹³¹ Por. KL 105. 109- 110.

¹³² Por. niżej, nr 639 – 649.

¹³³ Por. OWMR 305. 346 f; Święta Kongregacja Obrzędów, Instrukcja *Musicam sacram*, 5 marca 1967, numer 66: AAS 59 (1967) 319.

254. W czasie Mszy świętej tego dnia biskup błogosławi popiół i posypuje go na głowy wiernych w kościele katedralnym lub w innym kościele, bardziej się do tego nadającym pod względem duszpasterskim.

255. Poprzedzony przez posługujących, diakonów i prezbiterów, w mitrze prostej i z pastorałem, biskup w zwykły sposób wchodzi do kościoła, po czym oddaje cześć ołtarzowi i okadza go. Następnie udaje się do katedry, skąd pozdrowia wiernych. Opuściwszy akt pokuty i zależnie od okoliczności: *Panie, zmiłuj się nad nami*, odmawia kolektę.

256. Po Ewangelii i homilii, biskup zdejmuje mitrę i stojąc, z rękami złożonymi, wzywa lud do modlitwy. Po chwili modlitwy w milczeniu, błogosławi popiół, trzymany przez akolitę, odmawiając z rękami rozłożonymi modlitwę podaną w mszale. Następnie kropi popiół wodą pobłogosławioną, nic nie mówiąc.

257. Po błogosławieństwie ten, komu to przysługuje, albo koncelebrans lub diakon, posypuje popiół na głowę pochylonego biskupa, mówiąc: *Nawracajcie się i wierzcie Ewangelii* albo: *Pamiętaj, że jesteś prochem i w proch się obrócisz*.

258. Następnie biskup otrzymuje mitrę, i siedząc na katedrze lub stojąc, posypuje popiół na głowę koncelebransom, posługującym i wiernym, wspomagany, jeśli potrzeba, przez niektórych koncelebransów lub diakonów.

W tym czasie śpiewa się psalm: *Zmiłuj się nade mną, Boże z jedną z antyfon lub responsorium: Odmieńmy sposób życia* albo inną odpowiednią pieśń.

259. Po posypaniu popiołu biskup myje ręce i rozpoczyna modlitwę powszechną. Po jej zakończeniu sprawuje dalej Mszę świętą, jak zwykle.

ROZDZIAŁ V

ZGROMADZENIA WIELKOPOSTNE

260. Wszystkie aspekty obchodów Wielkiego Postu winny zmierzać także do tego, aby jaśniej uwydatnić i pogłębić życie miejscowego Kościoła. Dlatego zaleca się, by zwłaszcza w większych miastach odbywały się zgromadzenia Kościoła miejscowego na wzór rzymskich „stacji” pod przewodnictwem biskupa diecezjalnego. Takie zgromadzenia mogą się odbywać w niedziele albo w dogodnie dni tygodnia, w sposób dostosowany do miejscowych zwyczajów. Można je urządzać albo przy grobach świętych, albo w głównych kościołach, w sanktuariach lub w uczęszczanych miejscach pielgrzymkowych¹³⁴.

¹³⁴ Por. MR. Rubryka podana na początku Okresu Wielkiego Postu.

261. Jeśli przed Mszą świętą sprawowaną podczas tych zgromadzeń, zgodnie z miejscowymi warunkami odbywa się procesja, wierni zbierają się wcześniej w jakimś mniejszym kościele lub w innym odpowiednim miejscu poza kościołem, do którego udaje się procesja.

W stosownym miejscu biskup ubiera fioletowe szaty liturgiczne wymagane przy sprawowaniu Mszy świętej. Zamiast ornatu może ubrać kapę, którą zdejmuje po procesji. Mając prostą mitrę i pastorał, poprzedzony przez posługujących i koncelebransów ubranych w szaty mszalne, przychodzi na miejsce zgromadzenia podczas odpowiedniego śpiewu.

Po śpiewie oraz po oddaniu pastorału i mitry pozdrawia wiernych. Następnie wypowiada krótką zachętę wprowadzającą do liturgii albo zleca jej wygłoszenie jednemu z koncelebransów lub diakonowi. Potem, mając ręce rozłożone, odmawia kolektę o misterium krzyża albo o odpuszczenie grzechów, albo za Kościół, lub jedną z podanych w mszale modlitw nad ludem. Następnie przyjmuje mitrę i, według uznania, nakłada do kadzielnicy i błogosławi kadzidło. Diakon wypowiada akłamację: *Idźmy w pokój*, po czym formuje się procesja do kościoła, której towarzyszy śpiew litanii do świętych. W odpowiednim miejscu litanii można wprowadzić wezwania świętego patrona lub założyciela oraz świętych miejscowego Kościoła. Po przyjściu procesji do kościoła wszyscy zajmują właściwe sobie miejsca. Po dojściu do ołtarza biskup oddaje pastorał i mitrę, wykonuje ukłon i okadza ołtarz. Następnie udaje się do katedry, gdzie zdejmuje kapę, jeśli był w nią ubrany podczas procesji, i ubiera ornat. Opuściwszy inne obrzędy wstępne i, według uznania: *Panie, zmiłuj się nad nami*, odmawia kolektę Mszy świętej.

Mszę sprawuje się dalej, jak zwykle.

Jeśli wyda się to bardziej stosowne, biskup może zdjąć kapę i ubrać ornat po przyjściu do ołtarza, a przed wykonaniem ukłonu.

262. Podczas tych zgromadzeń zamiast Mszy świętej można przewidzieć celebrację słowa Bożego w sposób wyżej opisany (w numerach 222 – 226), albo celebrację pokutną spośród tych, jakie są proponowane w Rytuale Rzymskim na Okres Wielkiego Postu (por. niżej, numery 657 – 660).

ROZDZIAŁ VI

NIEDZIELA PALMOWA CZYLI MĘKI PAŃSKIEJ

263. W Niedzielę Palmową, czyli męki Pańskiej, Kościół wkracza w misterium swojego ukrzyżowanego, pogrzebanego i wskrzeszonego Pana, który wjeżdżając do Jerozolimy, zapoczątkował objawienie swego majestatu. Wierni niosą gałązki na znak królewskiego triumfu, jaki odniósł Chrystus po męce na krzyżu. Trzeba, aby w celebracji tego dnia i w przekazywanej o nim katechezie jasno

był postrzegany związek między dwoma aspektami paschalnego misterium, w myśl słów Apostoła: „Skoro wspólnie z Nim cierpimy, to po to, by wspólnie mieć udział w chwale” (Rz 8,17).

PIERWSZA FORMA: PROCESJA

264. W odpowiedniej porze wierni gromadzą się w mniejszym kościele lub w innym stosownym miejscu poza kościołem, do którego ma się udać procesja.

Wierni trzymają w rękach gałązki¹³⁵.

265. W stosownym miejscu biskup ubiera czerwone szaty liturgiczne wymagane przy sprawowaniu Mszy świętej. Zamiast ornatu może ubrać kapę, którą zdejmuje po procesji. Otrzymuje mitrę i pastorał oraz, poprzedzony przez posługujących i koncelebransów, ubranych w szaty mszalne, przychodzi na miejsce błogosławieństwa palm. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Hosanna* lub inną odpowiednią pieśń.

266. Po śpiewie biskup zdejmuje mitrę i oddaje pastorał, oraz stojąc zwrócony w stronę wiernych, wykonuje znak krzyża, mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*. Wszyscy żegnają się i odpowiadają: *Amen*. Następnie biskup pozdrowia wiernych, mówiąc: *Pokój z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Biskup zwraca się do wiernych z krótką zachętą do czynnego i świadomego udziału w liturgii dnia. Według uznania może to zlecić diakonowi lub jednemu z koncelebransów.

267. Po wprowadzeniu biskup rozkłada ręce i odmawia jedną z modlitw błogosławieństwa gałązek oraz kropi gałązki pobłogosławioną wodą, nic nie mówiąc.

268. Po błogosławieństwie gałązek, zanim zostanie odczytana Ewangelia, biskup może rozdać gałązki koncelebransom, posługującym i niektórym wiernym. Sam zaś palmę dla niego przygotowaną otrzymuje od diakona lub jednego z koncelebransów, i przekazuje ją jednemu z posługujących, kiedy rozdaje palmy. W tym czasie wykonuje się odpowiednią pieśń.

269. Następnie biskup nakłada kadzidło do kadzielnicy oraz błogosławi diakona, który będzie głosić Ewangelię. Otrzymuje swoją palmę i trzyma ją, gdy jest głoszona Ewangelia. Jeśli według uznania ma wygłosić homilię, oddaje palmę oraz przyjmuje mitrę i pastorał, chyba że coś innego uzna za stosowne.

270. Przed procesją biskup lub diakon może się zwrócić do wiernych z następującym wezwaniem podanym we Mszałe Rzymskim: *Drodzy bracia i siostry, naśladując rzesze, które uroczyście witały Pana Jezusa, idźmy w pokój, albo:*

¹³⁵ Por. MR. Niedziela Palmowa czyli Męki Pańskiej, nr 2.

Idźmy w pokoju, na co lud odpowiada: *W imię Chrystusa. Amen.* Wyrusza procesja do kościoła, w którym będzie sprawowana Msza święta. Na czele idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą, następnie akolita (lub ministrant) z krzyżem, według miejscowego zwyczaju ozdobionym gałązkami palm, idzie pomiędzy dwoma innymi akolitami (lub ministrantami), którzy niosą zapalone świece. Dalej idzie duchowieństwo, diakon niosący księgę Ewangelii, inni diakoni, jeśli są, niosący księgę z opisem męki Pańskiej; koncelebransi, posługujący (ministrant) z pastorałem biskupa i wreszcie biskup w mitrze, niosący gałązkę. Nieco z tyłu za biskupem idą dwaj asystujący diakoni, ministranci służący do Mszału i mitry; na koniec – wierni. Wszyscy, posługujący i wierni, niosą gałązki.

W czasie procesji schola i lud wykonują śpiewy wskazane w mszale lub inne odpowiednie pieśni.

Gdy procesja wchodzi do kościoła, śpiewa się responsorium: *Chwała i cześć, o Królu Chryste* lub inną pieśń mówiącą o wjeździe Pana Jezusa do Jerozolimy¹³⁶.

271. Po przybyciu do ołtarza biskup oddaje gałązkę diakonowi, zdejmuje mitrę, oddaje cześć ołtarzowi i okadza go. Następnie udaje się do katedry, zdejmuje kapę, jeśli był w nią ubrany podczas procesji, i ubiera ornat. Opuściwszy inne obrzędy wstępne Mszy świętej, według uznania także: *Panie, zmiłuj się nad nami*, na zakończenie procesji odmawia kolektę.

Zależnie od uznania biskup może zdjąć kapę i ubrać ornat po przybyciu do ołtarza, a przed wykonaniem ukłonu.

DRUGA FORMA: UROCZYSTE WEJŚCIE

272. Gdy odprawienie procesji poza kościołem nie jest możliwe, błogosławieństwa gałązek można dokonać w formie uroczystego wejścia.

Wierni, z gałązkami w rękach, gromadzą się przed drzwiami kościoła lub w jego wnętrzu. Biskup wraz z posługującymi i przedstawicielami wiernych udaje się na miejsce w kościele, w którym przynajmniej większość uczestników będzie mogła widzieć obrzęd.

Gdy biskup udaje się na to miejsce, śpiewa się antyfonę: *Hosanna* lub inną odpowiednią pieśń. Następnie wszystko odbywa się tak, jak to jest opisane wyżej (w numerach 266 – 271)¹³⁷.

OPIS MĘKI PAŃSKIEJ

273. Po rozpoczęciu śpiewu przed Ewangelią wstają wszyscy, z wyjątkiem biskupa. Na wygłoszenie opisu męki nie niesie się kadzidła ani zapalonych

¹³⁶ Por. MR, miejsce cyt., nr 10.

¹³⁷ Por. MR, miejsce cyt., numery 12. 13. 14 i 15.

świec. Diakoni mający czytać opis męki, proszą biskupa o błogosławieństwo i otrzymują je, jak to jest powiedziane wyżej w numerze 140.

Następnie, po zdjęciu mitry, biskup wstaje i otrzymuje pastorał. Na początku czytania opisu męki opuszcza się pozdrowienie ludu oraz znaki krzyża.

Po oznajmieniu śmierci Pana wszyscy klękają i następuje chwila ciszy. Na koniec mówi się: *Oto słowo Pańskie*, lecz opuszcza się ucałowanie księgi.

Po czytaniu opisu męki biskup wygłasza krótką homilię. Według uznania można po niej zachować chwilę milczenia.

Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle.

ROZDZIAŁ VII

MSZA KRZYŻMA

274. Mszę, którą biskup koncelebruje ze swoim prezbiterium i w czasie której konsekruje święte krzyżmo oraz błogosławi inne oleje, uważa się za przejaw komunii prezbiterów z własnym biskupem¹³⁸.

Świętym krzyżmem konsekrowanym przez biskupa namaszcza się nowo ochrzczonych i naznacza się ich w sakramencie bierzmowania, namaszcza się też podczas święceń ręce prezbiterów i głowy biskupów oraz kościół i ołtarz w obrzędzie ich poświęcenia. Namaszczenie zaś olejem katechumenów przygotowuje ich i usposabia do przyjęcia chrztu. Wreszcie namaszczenie olejem chorych pokrzepia tych, którzy zapadli na zdrowiu.

Na koncelebrację tej Mszy gromadzą się prezbiterzy, którzy w poświęceniu krzyżma biorą udział jako świadkowie i współpracownicy swojego biskupa. Są bowiem uczestnikami jego świętego urzędu posługi budowania i uświęcania ludu Bożego oraz kierowania nim¹³⁹. W ten sposób jasno się ukazuje jedność kapłaństwa i ofiary Chrystusa trwającej w Kościele.

Aby podkreślić jedność prezbiterium, niech biskup zadba o zaproszenie do koncelebracji prezbiterów pochodzących z różnych stron diecezji¹⁴⁰.

Ci zaś, którzy nie koncelebrują, mogą we Mszy krzyżma przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami.

275. Konsekracji krzyżma oraz błogosławieństwa oleju do namaszczenia chorych i oleju katechumenów dokonuje biskup zwykle podczas Mszy sprawowanej w tym celu w godzinach porannych Wielkiego Czwartku.

Gdyby jednak duchowieństwu i wiernym trudniej było zgromadzić się w tym dniu wokół biskupa, błogosławieństwo to może się odbyć w którymś z wcze-

¹³⁸ Por. OWMR 203; MR. Wprowadzenie do Mszy krzyżma.

¹³⁹ Por. DP 2.

¹⁴⁰ Por. MR. Wielki Czwartek. Wprowadzenie do Mszy krzyżma.

śniejszych dni, ale w pobliżu Paschy i zawsze z zastosowaniem własnego formularza mszalnego¹⁴¹.

276. Msza krzyżma, ze względu na jej symbolikę i duszpasterskie znaczenie w życiu diecezji, winna być sprawowana w sposób właściwy dla Mszy wspólnotowej, w kościele katedralnym lub, z racji duszpasterskich, w innym kościele.

277. Zgodnie z tradycją liturgii rzymskiej błogosławieństwo oleju do namaszczenia chorych odbywa się przed zakończeniem Modlitwy eucharystycznej, błogosławieństwo zaś oleju katechumenów i konsekracja krzyżma – po Komunii świętej.

Z racji duszpasterskich można jednak cały obrzęd błogosławieństwa sprawować po liturgii słowa¹⁴².

278. Oprócz tego, co jest wymagane przy sprawowaniu Mszy wspólnotowej, do błogosławieństwa olejów należy przygotować:

a) W zakrystii lub w innym stosownym miejscu:

- naczynia z olejami;
- balsam albo wonne olejki do przyrządzenia krzyżma, jeśli biskup zechce sam dokonać ich zmieszania z olejem w czasie sprawowania liturgii;
- chleb, wino i wodę do Mszy świętej; zostaną one przyniesione do ołtarza razem z olejami przed przygotowaniem darów.

b) W prezbiterium:

- Pontyfikał Rzymski;
- stół do umieszczenia na nim naczyń z olejami; winien on być tak ustawiony, aby wierni mogli dobrze widzieć cały obrzęd i w nim uczestniczyć;
- krzesło dla biskupa, jeżeli błogosławieństwo ma się odbyć przed ołtarzem¹⁴³.

OPIS OBRZĘDU

279. Przygotowanie biskupa, koncelebransów i posługujących, ich wejście do kościoła i wszystkie czynności od rozpoczęcia Mszy świętej do Ewangelii włącznie, odbywają się według wskazań zawartych w obrzędzie mszy wspólnotowej¹⁴⁴.

¹⁴¹ Por. Pontyfikał Rzymski. Obrzęd błogosławieństwa oleju katechumenów i chorych oraz przyrządzenia krzyżma, numery 9-10.

¹⁴² Por. Pontyfikał Rzymski. Obrzęd błogosławieństwa oleju katechumenów i chorych oraz przyrządzenia krzyżma, numery 11 – 12.

¹⁴³ Por. tamże, nr 13.

¹⁴⁴ Por. tamże, nr 15.

280. Homilię wygłasza biskup, siedząc na katedrze w mitrze i z pastorałem w rękę, chyba że co innego uzna za stosowne. Niech wezwie prezbiterów do zachowania wierności powołaniu i zaprosi ich do publicznego odnowienia przyrzeczeń złożonych w dniu święceń.

Po homilii biskup zadaje stojącym prezbiterom pytania, aby przyjąć od nich odnowienie kapłańskich przyrzeczeń¹⁴⁵.

281. Biskup oddaje pastorał i mitrę oraz wstaje. Nie odmawia się wyznania wiary. Biskup zwraca się do wiernych i wzywa ich do modlitwy za swoich pasterzy, jako to jest podane w mszale.

282. Biskup siada na katedrze i otrzymuje mitrę. Diakoni (lub gdy brak diakonów, prezbiterzy) posługujący, wyznaczeni do przyniesienia olejów oraz wierni mający przynieść chleb, wino i wodę, udają się w ustalonym porządku do zakrystii, lub tam, gdzie przygotowano oleje i inne dary na ofiarę. Wracając do ołtarza, idą w następującej kolejności: pierwszy idzie posługujący, który niesie naczynie z balsamem lub z wonnymi olejkami, jeśli biskup zechce sam przyrzędzić krzyżmo; następnie niosący naczynie z olejem katechumenów, jeśli ma być pobłogosławiony; dalej posługujący, który niesie naczynie z olejem do namaszczenia chorych. Na ostatnim miejscu diakon lub prezbiter niesie olej na krzyżmo. Za nimi postępują wierni niosący chleb, wino i wodę do sprawowania Eucharystii¹⁴⁶.

283. Gdy procesja przechodzi przez kościół, schola śpiewa na przemian z resztą uczestników hymn: *Przyjmij pieśń, Odkupicielu* lub inną stosowną pieśń zamiast śpiewu na przygotowanie darów.

284. Biskup odbiera dary przy katedrze lub w innym bardziej dogodnym miejscu. Diakon, niosący naczynie z olejem na krzyżmo święte, okazuje to naczynie biskupowi, mówiąc głośno: *Olej na święte krzyżmo*. Biskup je odbiera i przekazuje jednemu z posługujących mu diakonów, a ten umieszcza naczynie na przygotowanym stole. Tak samo czynią ci, którzy niosą naczynia z olejem do namaszczenia chorych i katechumenów.

Pierwszy z nich mówi: *Olej chorych*; drugi zaś: *Olej katechumenów*. Naczynia odbiera biskup, a posługujący ustawiają je na przygotowanym stole¹⁴⁷.

Następnie Mszę sprawuje się dalej w zwykły sposób, chyba że cały obrzęd błogosławieństwa odbywa się bezpośrednio po przyniesieniu olejów (por. niżej nr 291).

¹⁴⁵ Por. MR. Wielki Czwartek. Wprowadzenie do Mszy krzyżma.

¹⁴⁶ Por. Pontyfikał Rzymski. Obrzęd błogosławieństwa oleju katechumenów i chorych oraz przyrzęczenia krzyżma, nr 16.

¹⁴⁷ Por. tamże, numery 17 – 18.

285. Zanim biskup wypowie słowa: *Przez Chrystusa, naszego Pana, przez którego, Boże, wszystkie te dobra ustawicznie stwarzasz* – w Pierwszej Modlitwie eucharystycznej albo przed doksologią: *Przez Chrystusa* – w pozostałych Modlitwach eucharystycznych, ten, kto przyniósł naczynie z olejem do namaszczenia chorych, zanoszą je do ołtarza i tu trzyma przed biskupem, który błogosławi olej, odmawiając następującą modlitwę: *Boże, Ojcze wszelkiej pociechy*.

Po błogosławieństwie naczynie z olejem chorych odnosi się na poprzednie miejsce i Mszę sprawuje się dalej, aż do Komunii włącznie¹⁴⁸.

286. Po odmówieniu modlitwy po Komunii diakoni umieszczają naczynia z olejem katechumenów do pobłogosławienia i z olejem na krzyżmo na stole ustawionym pośrodku prezbiterium.

287. Prezbiterzy koncelebrujący zbliżają się do ołtarza i stają wieńcem wokół biskupa, podczas gdy diakoni i reszta posługujących stoi za nim.

288. Gdy wszyscy się ustawią, biskup przystępuje do błogosławieństwa oleju katechumenów, jeśli ma być pobłogosławiony. Stojąc bez mitry i zwrócony do ludu, rozkłada ręce i odmawia modlitwę: *Boże, mocy i obrono Twego ludu*¹⁴⁹.

289. Następnie, jeśli olej na krzyżmo nie został przygotowany wcześniej, biskup siada, otrzymuje mitrę, a następnie wlewa do oleju balsam lub wonne olejki i przyrządza krzyżmo, nic nie mówiąc.

290. Teraz oddaje mitrę i wstaje oraz wypowiada zachętę do modlitwy: *Najmilsi, prosimy Boga Ojca wszechmogącego*.

Z kolei biskup, jeśli uzna za stosowne, tchnie nad otworem naczynia z krzyżmem.

Następnie rozkłada ręce i wypowiada jedną z modlitw konsekuracyjnych. Kiedy biskup odmawia część modlitwy, rozpoczynającą się słowami: *Błagamy Ciebie, Boże*, wszyscy koncelebranci wyciągają prawą rękę w stronę krzyżma i stoją tak w milczeniu do końca modlitwy¹⁵⁰.

291. Jeśli względy duszpasterskie przemawiają za tym, aby cały obrzęd błogosławieństwa olejów odbył się po liturgii słowa, jego porządek jest następujący: naczynia z olejami do namaszczenia chorych i katechumenów które mają zostać pobłogosławione oraz z olejem na krzyżmo, który ma być poświęcony, po okazaniu ich biskupowi, zostają przez diakonów umieszczone na stole pośrodku prezbiterium, po czym wszystko odbywa się tak, jak podano wyżej w nume-

¹⁴⁸ Por. tamże, nr 20.

¹⁴⁹ Por. Pontyfikał Rzymski. Obrzęd błogosławieństwa oleju katechumenów i chorych oraz przyrządzenia krzyżma, numery 21-22.

¹⁵⁰ Por. tamże, numery 23 – 25.

rach 283 – 284 i 287 – 290. Po spełnieniu tych czynności Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle, począwszy od przygotowania darów aż do modlitwy po Komunii.

292. Po konsekracji krzyżma, jeśli odbyła się po Komunii, lub jeśli nie, po modlitwie po Komunii, biskup udziela błogosławieństwa, jak zwykle; następnie nakłada i błogosławi kadzidło. Po wezwaniu wypowiedzianym przez diakona: *Idźcie w pokoji Chrystusa* wyrusza procesja do zakrystii.

293. Na początku idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą, następnie posługujący z krzyżem między dwoma akolitami (ministrantami) niosącymi zapalone świece, za nimi diakoni z pobłogosławionymi olejami, potem koncelebransi, biskup, diakoni asystujący i posługujący do księgi, mitry i pastorału. W tym czasie schola i lud śpiewają niektóre wersety hymnu: *Przyjmij pieśń, Odkupicielu* lub inną odpowiednią pieśń.

294. W zakrystii biskup według uznania przypomina prezbiterom, jak należy się obchodzić z olejami świętymi, otaczać je czcią i starannie przechowywać¹⁵¹.

ROZDZIAŁ VIII

ŚWIĘTE TRIDUUM PASCHALNE

295. „Ponieważ dzieła odkupienia ludzi i doskonałego uwielbienia Boga Chrystus dokonał przez paschalne misterium swojej błogosławionej męki, przez które umierając, zwyciężył naszą śmierć i zmartwychwstając przywrócił nam życie, święte Triduum Męki i Zmartwychwstania Pańskiego jaśnieje jako szczyt roku liturgicznego. Takie znaczenie, jakie niedziela ma w tygodniu, uroczystość Wielkanocy ma w roku liturgicznym”¹⁵².

Niech także nienaruszony pozostanie post paschalny, który wszędzie należy zachowywać w Wielki Piątek, dzień męki i śmierci Pańskiej, a w miarę możliwości przedłużać go na Wielką Sobotę, aby dzięki temu wierni z podniesionym i otwartym sercem doszli do radości Niedzieli Zmartwychwstania¹⁵³.

296. Z uwagi na wyjątkową godność tych dni oraz na duchowe i duszpasterskie znaczenie ich celebracji w życiu Kościoła, ze wszech miar wypada, aby biskup w swoim kościele katedralnym przewodniczył Mszy Wieczerzy Pańskiej, liturgii Wielkiego Piątku męki Pańskiej oraz Wigilii Paschalnej, zwłaszcza jeśli podczas niej mają być sprawowane sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskie-

¹⁵¹ Por. tamże, numery 27 – 28.

¹⁵² Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 18.

¹⁵³ Por. KL 110.

go. Stosowne jest ponadto, aby biskup w miarę możliwości razem z duchowieństwem i ludem uczestniczył w Godzinie Czytań i Jutrznii w Wielki Piątek Męki Pańskiej oraz w Wielką Sobotę.

ROZDZIAŁ IX

MSZA WIECZERZY PAŃSKIEJ

WPROWADZENIE

297. Mszą sprawowaną w godzinach wieczornych Wielkiego Czwartku rozpoczyna Kościół święte Triduum Paschalne i upamiętnia Ostatnią Wieczerzę, kiedy to Pan Jezus tej nocy, w którą został wydany, umiławszy do końca swoich, będących na świecie, pod postaciami chleba i wina ofiarował Ojcu swoje Ciało i Krew, dał je Apostołom do spożywania oraz im i ich następcom w kapłaństwie nakazał, aby je składali w ofierze¹⁵⁴.

Ta Msza święta jest zarówno pamiątką ustanowienia Eucharystii, czyli upamiętnieniem Paschy Pana, w której ofiara nowego Prawa zostaje utrwalona pod osłoną sakramentalnych znaków, jak też pamiątką ustanowienia kapłaństwa, przez które przedłuża się w świecie posłannictwo i ofiara Chrystusa; jest wreszcie przypomnieniem miłości, jaką Pan ukochał nas aż do śmierci. Niech biskup poprzez swoją posługę słowa postara się te prawdy odpowiednio przybliżyć wiernym, aby potrafili wnikać w głębię tak wielkich misteriów i coraz owocniej je przeżywać.

298. Choćby biskup już rano celebrował Mszę krzyżma, niech mu leży na sercu także sprawowanie Mszy Wieczerzy Pańskiej z pełnym udziałem prezbiterów, diakonów, posługujących i wiernych zgromadzonych wokół jego osoby.

Podobnie kapłani, którzy koncelebrowali Mszę krzyżma, mogą koncelebrować Mszę Wieczerzy Pańskiej¹⁵⁵.

299. Oprócz tego, co jest wymagane do sprawowania Mszy wspólnotowej, należy przygotować:

a) w odpowiednim miejscu w prezbiterium:

- puszkę (cyborium) z komunikantami, które zostaną konsekrowane do Komunii na dzień następny oraz na patenie (albo w kustodii) hostię, która będzie konsekrowana do wystawienia w Grobie Pańskim w Wielki Piątek;
- welon naramienny;

¹⁵⁴ Sobór Tryd., Sesja XXII, 17 września 1562, *Nauka o Najśw. Ofierze Mszy świętej*, rozdz. 1: Concilium Tridentinum, Diariorum, Actorum, Epistolarum, Tractatum nova collectio, ed. Soc. Goerresianae, t. VIII, Actorum pars V, Friburgi Brisgoviae, 1919, p. 960.

¹⁵⁵ Por. OWMR 203. 204 a.

- drugą kadzielnicę i łódkę;
 - świeczniki ze świecami;
- b) w miejscu, gdzie odbywa się umycie nóg:
- krzesła (ławy) dla wyznaczonych mężczyzn;
 - dzbanek z wodą i miednicę;
 - ręczniki do wycierania nóg;
 - płócienny fartuch dla biskupa;
 - przedmioty konieczne do umycia rąk biskupa;
- c) w kaplicy adoracji Najświętszego Sakramentu:
- tabernakulum lub szkatułę do złożenia Najświętszych Postaci;
 - świece, kwiaty i inne stosowne ozdoby.

OPIS OBRZĘDU

300. Przygotowanie, wejście do kościoła i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, we Mszy wspólnotowej.

W czasie śpiewu hymnu: *Chwała na wysokości Bogu* uderza się w dzwony oraz można grać na organach i innych instrumentach; po zakończeniu hymnu dzwony milkną aż do intonacji hymnu: *Chwała na wysokości Bogu* w Wigilię Paschalną¹⁵⁶.

301. W homilii należy wyjaśnić główne tajemnice, które się wspomina w tej Mszy świętej, a mianowicie: ustanowienie Eucharystii i kapłaństwa oraz Chrystusowe przykazanie braterskiej miłości. Po homilii, tam gdzie względy duszpasterskie za tym przemawiają, odbywa się obrzęd umywania nóg.

Posługujący prowadzą wybranych mężczyzn do ław przygotowanych w odpowiednim miejscu. Biskup zdejmuje mitrę i ornat, zachowuje zaś dalmatykę, jeśli był w nią ubrany, i według uznania przypasuje płócienny fartuch. Podchodzi do każdego z mężczyzn, polewa wodą jego stopy i wyciera je z pomocą diakonów. W tym czasie śpiewa się podane w mszale antyfony lub inne odpowiednie pieśni¹⁵⁷.

302. Po umyciu nóg biskup wraca do katedry, myje ręce i nakłada ornat. Nie odmawia się wyznania wiary. Biskup rozpoczyna modlitwę powszechną¹⁵⁸.

303. Na początku liturgii eucharystycznej może się odbyć procesja wiernych z darami przeznaczonymi dla ubogich. W tym czasie śpiewa się pieśń: *Gdzie miłość prawdziwa i dobroć* lub inną odpowiednią pieśń¹⁵⁹.

¹⁵⁶ Por. MR. Msza Wieczery Pańskiej, nr 3.

¹⁵⁷ Por. tamże, numery 5-6.

¹⁵⁸ Por. tamże, nr 8.

¹⁵⁹ Por. tamże, nr 9.

304. Od przygotowania darów do Komunii włącznie wszystko odbywa się tak jak we Mszy wspólnotowej. Odmawia się własne teksty podane w mszale w Modlitwach eucharystycznych¹⁶⁰.

W tej Mszy należy konsekrować drugą Hostię, która zostanie wystawiona do adoracji w Grobie Pańskim w Wielki Piątek.

305. Po Komunii wiernych zostawia się na ołtarzu puszkę (cyborium) z komunikantami, które będzie się rozdawać w dniu jutrzejszym w czasie liturgii ku czci męki Pańskiej. Mszę kończy się modlitwą po Komunii¹⁶¹.

306. Po modlitwie po Komunii opuszcza się obrzędy zakończenia. Biskup, stojąc przed ołtarzem, nakłada do kadzielnicy kadzidło i błogosławi, po czym klęka i okadza Najświętszy Sakrament. Następnie otrzymuje welon, podchodzi do ołtarza, przyklęka, wstaje i przy pomocy diakona bierze puszkę (cyborium) w ręce okryte końcami welonu¹⁶².

307. Najświętszy Sakrament przenosi się w procesji na miejsce przechowywania, przygotowane w odpowiednio ozdobionej kaplicy. Na czele procesji idzie akolita (ministrant) z krzyżem między dwoma akolitami (ministrantami) niosącymi zapalone świece; następnie duchowieństwo, diakoni, koncelebransi, posługujący, który niesie pastorał biskupa, dwaj ministranci z dymiącymi kadzielnicami, biskup niosący Najświętszy Sakrament, nieco w tyle za nim dwaj diakoni asystujący oraz posługujący do księgi i mitry. Wszyscy niosą zapalone świece, w pobliżu zaś Najświętszego Sakramentu niesie się lampiony.

W tym czasie śpiewa się hymn: *Sław, języku, tajemnicę* (bez dwóch ostatnich zwrotek) lub inną pieśń eucharystyczną, zgodnie z miejscowym zwyczajem¹⁶³.

308. Gdy procesja przyjdzie na miejsce przechowania, biskup podaje puszkę (cyborium) diakonowi, który stawia ją na ołtarzu albo umieszcza w tabernakulum, zostawiając drzwiczki otwarte. Śpiewa się wtedy: *Przed tak wielkim Sakramentem* lub inną odpowiednią pieśń. Biskup nakłada kadzidło do kadzielnicy i błogosławi, po czym klęcząc okadza Najświętszy Sakrament. Potem diakon wkłada Najświętszy Sakrament do tabernakulum i (albo) zamyka drzwiczki¹⁶⁴.

309. Po chwili adoracji w ciszy wszyscy wstają, przyklękają i wracają do zakrystii. Biskup idzie w mitrze i z pastorałem¹⁶⁵.

¹⁶⁰ Por. tamże, nr 11.

¹⁶¹ Por. tamże, nr 13.

¹⁶² Por. MR.. Msza Wieczery Pańskiej, nr 15.

¹⁶³ Por. tamże, nr 16.

¹⁶⁴ Por. tamże, nr 18.

¹⁶⁵ Por. tamże, nr 18.

310. W odpowiednim czasie obnaża się ołtarz i, jeśli to możliwe, wynosi się krzyże z kościoła. Krzyże, które pozostały w kościele, wypada zasłonić, chyba że zostały już wcześniej zasłonięte zgodnie z przepisem Konferencji Episkopatu¹⁶⁶.

311. Należy zachęcić wiernych, aby przez pewien czas, zależnie od miejscowych warunków, adorowali Najświętszy Sakrament w kaplicy przechowania. Adoracja po północy nie powinna mieć uroczystego charakteru¹⁶⁷.

ROZDZIAŁ X

LITURGIA KU CZCI MĘKI PAŃSKIEJ

WPROWADZENIE

312. W tym dniu, w którym „Chrystus został złożony w ofierze jako nasza Pascha” (1 Kor 5,7), jawnie spełniło się to, co od dawna było przyobiecane pod osłoną figury kryjącej w sobie misterium: prawdziwy Baranek zastąpił baranka, który Go zapowiadał i jedyna ofiara Jezusa spełniła to, co zapowiadały liczne ofiary krwawe¹⁶⁸.

Albowiem „dzieła odkupienia ludzi i uwielbienia Boga, które zapowiadały kierowane przez Boga wielkie wydarzenia w życiu ludu Starego Testamentu, dokonał Chrystus Pan, szczególnie przez paschalne misterium swojej błogosławionej męki, zmartwychwstania i chwalebego wniebowstąpienia; «przez swoją śmierć zniweczył śmierć naszą i zmartwychwstając, przywrócił nam życie». Albowiem z boku Chrystusa umierającego na krzyżu zrodził się przedziwny sakrament całego Kościoła”¹⁶⁹.

Wpatrując się w krzyż swego Pana i Oblubieńca, Kościół obchodzi swoje narodziny i rozmyśla nad powierzonym sobie posłannictwem, aby na wszystkie narody rozszerzać owoce męki Chrystusa, jakie dzisiaj wspomina, z wdzięcznością za tak niewysłowiony dar.

313. Liturgię ku czci męki Pańskiej sprawuje się po południu około godziny 15.00, jeśli racje duszpasterskie nie przemawiają za późniejszą porą. Liturgia składa się z czterech części: liturgii słowa, adoracji krzyża, Komunii świętej i przeniesienia Najświętszego Sakramentu do Grobu Pańskiego¹⁷⁰.

¹⁶⁶ Por. tamże, nr 19.

¹⁶⁷ Por. tamże, nr 21.

¹⁶⁸ Por. św. Leon Wielki, *Mowa 58. O Męce Pańskiej*, 1: PL 54, 332.

¹⁶⁹ KL 5.

¹⁷⁰ Por. MR. Wielki Piątek męki Pańskiej. Liturgia na cześć męki Pańskiej, nr 3.

314. Ołtarz ma być zupełnie obnażony: bez krzyża, świeczników i obrusów¹⁷¹.

315. Do liturgii ku czci męki Pańskiej należy przygotować:

a) w zakrystii:

- dla biskupa i diakonów: szaty mszalne koloru czerwonego; biskup używa mitry prostej, nie nakłada zaś pierścienia ani nie niesie pastorału;
- dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie zatwierdzone;

b) w odpowiednim miejscu:

- krzyż (zasłonięty, jeśli stosuje się pierwszą formę ukazania krzyża);
- dwa świeczniki ze świecami;

c) w prezbiterium:

- mszał;
- lekcjonarze;
- obrusy;
- korporał;
- stuły czerwone dla prezbiterów i diakonów przyjmujących Komunię świętą;

d) w miejscu przechowania Najświętszego Sakramentu:

- welon naramienny koloru czerwonego lub białego dla diakona;
- dwa świeczniki dla akolitów.

OBRZĘDY WSTĘPNE

316. Biskup i diakoni, ubrani w szaty mszalne koloru czerwonego, udają się do ołtarza w ciszy. Biskup po zdjęciu mitry i oddaniu czci ołtarzowi pada na twarz lub, zależnie od uznania, klęka na nieokrytym klęczniku, i przez pewien czas modli się w ciszy. Diakoni posługujący zajmują taką samą postawę jak biskup.

Wszyscy inni klękają¹⁷².

317. Następnie biskup z diakonami udaje się do katedry. Zwrócony do wiernych, z rękami rozłożonymi (opuściwszy wezwanie: *Módlmy się*) odmawia modlitwę: *Pomnij, Boże, na swoje miłosierdzie* albo: *Boże, Ty przez mękę Chrystusa*. Po modlitwie biskup siada i otrzymuje mitrę¹⁷³.

LITURGIA SŁOWA

318. Wszyscy siadają. Najpierw czyta się prorocstwo z Księgi Izajasza (52,13 – 53,12), po którym następuje psalm. Drugie czytanie bierze się z Listu do Hebrajczyków (4,14-16; 5,7-8)¹⁷⁴. Po nim następuje śpiew przed Ewangelią.

¹⁷¹ Por. tamże, nr 2.

¹⁷² Por. tamże, nr 4.

¹⁷³ Por. tamże, nr 5.

¹⁷⁴ Por. tamże, numery 6 – 7.

319. Na początek śpiewu przed Ewangelią wszyscy wstają, z wyjątkiem biskupa. Na głoszenie opisu męki Pańskiej nie niesie się kadzidła ani zapalonych świec. Diakoni, mający czytać opis męki Pańskiej, proszą biskupa o błogosławieństwo i otrzymują je, jak zwykle. Po zdjęciu mitry biskup wstaje. Następnie odczytuje się opis męki Pańskiej według świętego Jana (J 18, 1- 19,42). Opuszcza się pozdrowienie ludu oraz znaki krzyża.

Po oznajmieniu śmierci Pańskiej wszyscy klękają i następuje chwila ciszy. Na końcu mówi się: *Oto słowo Pańskie*, lecz opuszcza się ucałowanie księgi.

Po odczytaniu opisu męki biskup może wygłosić krótką homilię. On też lub diakon po zakończeniu homilii może skierować do wiernych wezwanie do krótkiej modlitwy w ciszy¹⁷⁵.

320. Po homilii biskup, stojąc bez mitry przy katedrze lub, według uznania, przy ołtarzu, przewodniczy modlitwie powszechnej w formie podanej w mszale. Jeśli uzna za słuszne, może dostosować jej wezwania do miejscowych warunków.

Wezwania, którymi zapowiada się kolejne intencje tej modlitwy, według uznania mogą być wygłaszane przez diakonów stojących przy ambonie. Jeśli nie ma diakona, intencje modlitwy może podawać od ambony posługujący świecki. Po każdym wezwaniu wszyscy przez pewien czas modlą się w ciszy, po czym biskup z rękami rozłożonymi odmawia modlitwę.

Wierni przez cały czas modlitwy mogą stać albo klęczeć¹⁷⁶.

Przed modlitwą biskupa można, zgodnie z tradycją, zachować wezwania diakona: *Klęknijmy – Powstańmy*, a także – po każdym wezwaniu - modlitwę w ciszy w postawie klęczącej.

ADORACJA KRZYŻA ŚWIĘTEGO

321. Po modlitwie powszechnej odbywa się ukazanie i adoracja krzyża świętego w jednej z form podanych w mszale.

a) **Pierwsza forma ukazania krzyża.** Diakon przynosi do ołtarza zasłonięty krzyż; dwaj akolici niosą przy nim zapalone świece. Biskup po zdjęciu mitry wstaje i wraz z diakonami asystującymi podchodzi do ołtarza. Bierze krzyż, odsłania jego górną część i podnosząc go, śpiewa wezwanie: *Oto drzewo krzyża, na którym zawisło zbawienie świata*. W śpiewie pomaga mu diakon lub jeśli zachodzi potrzeba, schola. Wszyscy odpowiadają: *Pójdźmy z pokłonem*, po czym klękają na oba kolana i przez chwilę oddają cześć krzyżowi. W tym czasie biskup trzyma wzniesiony krzyż. Następnie biskup odsłania prawe ramię krzyża i znowu podnosząc krzyż, śpiewa wezwanie: *Oto drzewo krzyża*, po czym odby-

¹⁷⁵ Por. tamże, numery 8-9.

¹⁷⁶ Por. tamże, numery 10-13.

wa się wszystko, jak poprzednio. Wreszcie odsłania krzyż całkowicie, śpiewa po raz trzeci wezwanie: *Oto drzewo krzyża* i wszystko odbywa się, jak za pierwszym razem.

W towarzystwie dwóch akolitów (ministrantów), którzy niosą zapalone świece, diakon zanoszą krzyż na miejsce między prezbiterium i nawą lub na inne odpowiednie miejsce. Krzyż kładzie (na jakimś postumencie) lub przekazuje posługującemu, którzy go podtrzymują; świeczniki stawia się po obu stronach krzyża¹⁷⁷.

b) **Druga forma ukazania krzyża.** Biskup, bez mitry, stoi przy katedrze. Diakon z dwoma akolitami (ministrantami) udaje się do drzwi kościoła. Tu bierze niezastłonięty krzyż, akolici (ministranci) zaś biorą zapalone świece. Odbywa się procesja przez kościół do prezbiterium. W pobliżu wejścia, pośrodku kościoła i przy wejściu do prezbiterium, diakon niosący krzyż zatrzymuje się, podnosi go i śpiewa wezwanie: *Oto drzewo krzyża*. Wszyscy odpowiadają: *Pójdźmy z pokłonem*, po każdej odpowiedzi, gdy biskup stoi; wszyscy klękają i przez chwilę oddają w milczeniu cześć krzyżowi. Następnie diakon zanoszą krzyż na miejsce między prezbiterium i nawą lub na inne odpowiednie miejsce, jak to wyżej podano; świece stawia się po obu stronach krzyża¹⁷⁸.

322. Biskup zdejmując mitrę, ornat i według uznania także obuwie, z odkrytą głową (bez piuski), pierwszy podchodzi do adoracji krzyża. Przyklęka przed krzyżem i całuje go. Następnie wraca do katedry, nakłada obuwie i ornat oraz siada, lecz nie otrzymuje mitry. Po biskupie diakoni, prezbiterzy i wierni, przechodząc na sposób procesjonalny, oddają cześć krzyżowi przez zwykłe przyklęknięcie lub przez inny znak zgodny z miejscowym zwyczajem, np. całując krzyż.

W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Wielbimy krzyż Twój, Panie Jezu, Święty Boże, Ludu, mój ludu, Krzyżu święty* lub inne odpowiednie pieśni. Ci, którzy oddali cześć krzyżowi, siadają na swoich miejscach¹⁷⁹.

323. Do adoracji należy podać tylko jeden krzyż. Jeżeli z powodu wielkiej liczby uczestników liturgii nie wszyscy mogą podejść do krzyża i oddać mu cześć, gdy część duchowieństwa i wiernych odda cześć krzyżowi, biskup bierze go od diakona, staje pośrodku przed ołtarzem i w krótkich słowach zachęca zgromadzonych do adoracji. Następnie podnosi krzyż i tak trzyma go przez pewien czas, wierni zaś oddają wtedy cześć krzyżowi w milczeniu¹⁸⁰.

¹⁷⁷ Por. tamże, numery r 15-16.

¹⁷⁸ Por. tamże, nr 17.

¹⁷⁹ Por. tamże, nr 18.

¹⁸⁰ Por. tamże, nr 19.

KOMUNIA ŚWIĘTA

324. Po adoracji diakon znosi krzyż na swoje miejsce przy ołtarzu, biskup zaś wraca do katedry. Świeczniki z zapalonymi świecami umieszcza się przy ołtarzu lub w pobliżu krzyża. Ołtarz nakrywa się obrusem oraz umieszcza na nim korporał i mszał¹⁸¹.

325. Diakon okryty welonem naramiennym przynosi Najświętszy Sakrament krótszą drogą z miejsca przechowania do ołtarza. Dwaj akolici (ministranci) towarzyszą diakonowi, niosąc przy Najświętszym Sakramencie zapalone świece, które stawiają na ołtarzu lub obok niego.

Tymczasem biskup i wszyscy obecni wstają i stoją w milczeniu¹⁸².

326. Gdy diakon postawi na ołtarzu puszkę (cyborium) z Najświętszym Sakramentem i odkryje ją, podchodzi biskup wraz z diakonami, przyklęka i staje przy ołtarzu. Mając ręce złożone, głośno mówi: *Pouczeni przez Zbawiciela*, po czym rozkłada ręce i razem z ludem mówi lub śpiewa: *Ojciec nasz*. Z rozłożonymi rękami sam biskup mówi dalej: *Wybaw nas, Panie*. Pod koniec embolizmu składa ręce. Lud kończy modlitwę: *Bo Twoje jest Królestwo*. Następnie biskup ze złożonymi rękami mówi cicho: *Panie, Jezu Chryste*. Biskup przyklęka, bierze małą hostię i trzymając ją nieco podniesioną nad pateną, zwrócony do ludu, mówi głośno: *Oto Baranek Boży* i razem z ludem dodaje: *Panie, nie jestem godzien*. Następuje rozdawanie Komunii świętej. W czasie Komunii można śpiewać odpowiednie pieśni¹⁸³.

327. Jeśli biskup uczestniczył w liturgii, ale jej nie celebrował, wypada, aby po adoracji krzyża nałożył na rękaw czerwoną stułę i kapę oraz przewodniczył obzędowi Komunii świętej.

Jeśli tego nie czyni, na czas obrzędu Komunii nakłada stułę i po Komunii celebrans sam przy ołtarzu przyjmuje Ciało Pańskie.

328. Gdy wierni przyjmą Komunię świętą, puszkę (cyborium) z Najświętszym Sakramentem umieszcza się w tabernakulum. Może też diakon okryty welonem naramiennym puszkę (cyborium) od razu przenieść do tabernakulum przy Grobie Pańskim¹⁸⁴.

329. Po Komunii można przez pewien czas zachować święte milczenie, po czym biskup wypowiada modlitwę po Komunii¹⁸⁵.

¹⁸¹ Por. tamże, numery 20 – 21.

¹⁸² Por. tamże, nr 21.

¹⁸³ Por. tamże, numery 22-25.

¹⁸⁴ Por. tamże, nr 26.

¹⁸⁵ Por. tamże, nr 27.

PROCESJA DO GROBU PAŃSKIEGO

330. Zgodnie z wielowiekową tradycją w Wielki Piątek po ukończeniu liturgii ku czci Męki Pańskiej, przenosi się Najświętszy Sakrament do Grobu Pańskiego.

W kaplicy Grobu Pańskiego winien być ołtarz, choćby przenośny, i tabernakulum do przechowywania puszek z Najświętszym Sakramentem. Monstrancję, okrytą welonem, można wystawić na ołtarzu lub na tronie, który winien być umieszczony blisko ołtarza. Wszystkie elementy dekoracyjne i światła powinny kierować uwagę wiernych na Najświętszy Sakrament, który jest pamiątką śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, a nie na figurę Chrystusa leżącego w grobie.

331. Po modlitwie po Komunii biskup klęka przed ołtarzem. Diakon wystawia Najświętszy Sakrament na ołtarzu w monstrancji, którą okrywa przezroczystym białym welonem. Biskup wstaje, nakłada kadzidło do kadzielnicy i błogosławi. Następnie klęka i okadza Najświętszy Sakrament, po czym wstaje i otrzymuje welon naramienny.

Teraz formuje się procesja do Grobu Pańskiego, w której idą: akolita (lub ministrant) z krzyżem, między dwoma akolitami (lub ministrantami) niosącymi zapalone świece; inni posługujący, diakoni, prezbiterzy; ministrant z dymiącą kadzielnicą, biskup, niosący monstrancję z Najświętszym Sakramentem; dwaj diakoni asystujący; posługujący do księgi i mitry.

W czasie procesji śpiewa się pieśń o męce Pańskiej, np.: *Jezu Chryste, Panie miły* albo *Odszedł Pasterz od nas*.

332. Po przyjsciu do Grobu Pańskiego diakon wystawia monstrancję na przygotowanym tronie. Biskup klęcząc okadza Najświętszy Sakrament; po chwili milczenia wstaje i odmawia głośno modlitwę *Panie, Jezu Chryste, nasze zmartwychwstanie i życie*. Po modlitwie klęka.

Po krótkiej adoracji w ciszy wszyscy wstają i wracają do zakrystii w porządku, w jakim przyszli. Po zakończeniu liturgii ku czci męki obnaża się ołtarz w prezbiterium.

Adoracja Najświętszego Sakramentu w Grobie Pańskim trwa do rozpoczęcia Wigilii Paschalnej.

OBRZĘDY ZAKOŃCZENIA

333. Jeśli nie jest przewidziana procesja do Grobu Pańskiego, bezpośrednio po modlitwie po Komunii biskup odsyła lud. Zwrócony do ludu, wyciąga nad nim ręce i odmawia modlitwę: *Panie, nasz Boże*. Wierni odpowiadają: *Amen*¹⁸⁶.

¹⁸⁶ Por. tamże, nr 28.

334. Wszyscy przyklękają przed krzyżem, po czym biskup otrzymuje mitrę. Posługujący i biskup w milczeniu wracają do zakrystii w porządku, w jakim przyszli.

Po zakończeniu liturgii ku czci męki Pańskiej obnaża się ołtarz w prezbiterium¹⁸⁷.

WIELKA SOBOTA

335. W Wielką Sobotę Kościół trwa przy Grobie Pańskim, rozważając mękę i śmierć Chrystusa oraz Jego zstąpienie do otchłani (por. 1 P 3, 19), a także modli się i zachowuje post w oczekiwaniu na Jego zmartwychwstanie.

336. We wspólnotach Kościoła w Polsce odbywa się w Wielką Sobotę błogosławieństwo pokarmów na stół wielkanocny¹⁸⁸. Należy je poprzedzać odpowiednią katechezą i wspólną adoracją przy Grobie Pańskim.

337. Komunii świętej w tym dniu można udzielać tylko w formie Wiatyku.

338. Przed rozpoczęciem Wigilii Paschalnej należy zakończyć adorację przy Grobie Pańskim. Kapłan lub diakon, ubrany w komżę i stułę, intonuje krótki śpiew na cześć Najświętszego Sakramentu, następnie wyjmuje Hostię z monstrancji i chowa ją w tabernakulum Grobu Pańskiego. Na figurę Chrystusa leżącego w grobie kładzie się białą zasłonę, a w Grobie Pańskim ustawia się figurę Chrystusa zmartwychwstałego. Po schowaniu Najświętszego Sakramentu wygasa się światła, z wyjątkiem wiecznej lampki albo dwóch świec. Pod koniec Wigilii Paschalnej znowu zapala się światło w Grobie Pańskim, jeśli wznawia się adorację.

ROZDZIAŁ XI

OKRES WIELKANOCNY

WIGILIA PASCHALNA

WPROWADZENIE

339. Zgodnie z bardzo dawną tradycją ta noc winna być czuwaniem na cześć Pana (Wj 12,42). Wigilia celebrowana tej nocy upamiętniająca ową świętą noc, w którą Pan Jezus zmartwychwstał, uważana jest za „matkę wszystkich świę-

¹⁸⁷ Por. tamże, nr 28.

¹⁸⁸ *Obrzędy błogosławieństw*, t. 2, numery 1335-1346.

tych wigilii”¹⁸⁹. Podczas tej wigilii Kościół, czuwając oczekuje na zmartwychwstanie Pana i uobecnia je w sakramentach chrześcijańskiego wtajemniczenia.

340. Wszystkie obrzędy Wigilii Paschalnej odbywają się w nocy: nie wolno ich rozpocząć, zanim nie zapadnie noc, a należy je ukończyć przed świtem niedzieli¹⁹⁰.

341. Skoro celebrowanie Wigilii Paschalnej jest najważniejszą i najbardziej wzniosłą uroczystością roku liturgicznego, niech biskup nie omieszka jej osobiście sprawować.

342. Msza święta Wigilii jest Mszą paschalną Niedzieli Zmartwychwstania. Kapłan, który celebrować lub koncelebrować Mszę nocną, może celebrować lub koncelebrować drugą Mszę Paschy¹⁹¹.

343. Oprócz tego, co jest konieczne do sprawowania Mszy wspólnotowej, należy przygotować:

a) do błogosławieństwa ognia:

- ognisko (w miejscu poza kościołem, gdzie lud się gromadzi);
- paschał;
- (pięć ozdobnych gwoździ; rylec);
- świecę lub knot do zapalenia paschału od nowego ognia;
- latarkę do oświetlenia tekstów, które ma wypowiadać biskup;
- świece dla uczestników Wigilii;
- szczypce do napełnienia kadzielnicy węglami rozżarzonymi w nowym ogniu;

b) do śpiewu orędzia:

- ustawiony obok ambony świecznik pod paschał;
- jeśli świecznik nie może być ustawiony obok ambony, pulpit obok paschału dla diakona lub dla kantora (jeśli zachodzi potrzeba)¹⁹², mającego śpiewać orędzie;

c) do liturgii chrzcielnej:

- naczynie z wodą;
- jeśli są sprawowane sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia: olej katechumenów, krzyżmo święte, świece chrzcielne; Rytuał Rzymski.

Wygasa się światła w kościele.

¹⁸⁹ Św. Augustyn, *Mowa 219*: PL 38, 1088.

¹⁹⁰ MR. Wigilia Paschalna w Wielką Noc, nr 3.

¹⁹¹ Por. tamże, nr 5.

¹⁹² Por. tamże, nr 17.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO OGNI A I PRZYGOTOWANIE PASCHAŁU

344. Już przed rozpoczęciem Wigilii biskup, koncelebransi i diakoni w zakrystii lub w innym stosownym miejscu ubierają białe szaty mszalne¹⁹³.

345. Biskup w mitrze i z pastorałem, wraz z koncelebransami, duchowieństwem i posługującymi udaje się na miejsce zgromadzenia ludu, aby pobłogosławić ogień. Jeden z akolitów, poprzedzony przez posługujących (ministrantów), niesie paschał. Inny niesie tacę z pięcioma gwoździami, rylcem i knotem do zapalenia paschału. Nie niesie się krzyża ani świeczników. Ministrant niesie kadzielnicę bez rozżarzonych węgli.

346. Po oddaniu pastorału i zdjęciu mitry biskup stojąc zwrócony do wiernych, wykonuje znak krzyża i mówi: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*. Wszyscy żegnają się i odpowiadają: *Amen*. Biskup pozdrawia lud słowami: *Pokój z wami*. Wszyscy odpowiadają: *I z duchem twoim*. Następnie diakon lub jeden z koncelebransów wprowadza wiernych w liturgię Wigilii słowami podanymi w Msza-le: *Drodzy bracia i siostry* albo podobnymi do nich¹⁹⁴.

347. Biskup mając ręce złożone, mówi: *Módlmy się*. Po chwili modlitwy w milczeniu rozkłada ręce i odmawia modlitwę: *Boże, Ty przez swojego Syna*. Na zakończenie modlitwy wszyscy odpowiadają: *Amen*. Biskup otrzymuje mitrę i przy pomocy diakona zapala paschał od nowego ognia, nic nie mówiąc. Ministrant nakłada do kadzielnicy węgle rozżarzone w nowym ogniu¹⁹⁵.

348. Jeśli ze względu na mentalność ludu wydaje się właściwe, aby symbolami podkreślić godność i znaczenie paschału, można to uczynić w sposób niżej podany. Po błogosławieństwie nowego ognia akolita (ministrant) staje z paschałem przed biskupem, który stojąc w mitrze, znaczy rylcem na paschale krzyż, nad krzyżem grecką literę Alfa, pod krzyżem literę Omega, zaś między ramionami krzyża – cztery cyfry bieżącego roku. W tym czasie mówi: *Chrystus wczoraj i dziś*. Po wyłobieniu krzyża i innych znaków biskup może umieścić w paschale pięć symbolicznych gwoździ, w formie krzyża, mówiąc przy tym głośno: *Przez swoje święte rany*. Teraz biskup zapala paschał od nowego ognia, mówiąc głośno: *Niech światło Chrystusa chwalebnie zmartwychwstałego*.

Można wykonać wszystkie wymienione gesty lub tylko niektóre, zależnie od miejscowych warunków i duszpasterskich okoliczności. Konferencja Episkopatu może ustanowić inne formy bardziej dostosowane do mentalności narodu¹⁹⁶.

¹⁹³ Por. tamże, nr 6.

¹⁹⁴ Por. tamże, nr 8.

¹⁹⁵ Por. tamże, nr 9.

¹⁹⁶ Por. tamże, numery 10-12.

PROCESJA

349. Po zapaleniu paschału biskup nakłada kadzidło do kadzielnicy. Następnie diakon bierze paschał od akolity (ministranta).

350. Wyrusza procesja do kościoła. Na czele idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą. Za nim diakon (lub prezbiter) niosący paschał, potem posługujący z pastorałem, za nim biskup z asystującymi mu diakonami, koncelebransi, duchowieństwo, posługujący i lud. Wszyscy niosą niezapalone świece.

Przy drzwiach kościoła diakon zatrzymuje się, podnosi paschał i śpiewa: *Światło Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Biskup zapala swoją świecę od płomienia paschału.

Diakon przechodzi do środka kościoła, zatrzymuje się, podnosi paschał i śpiewa po raz drugi: *Światło Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Wszyscy zapalają świece od płomienia paschału, przekazując sobie światło.

Gdy diakon przyjdzie przed ołtarz, staje zwrócony do ludu i śpiewa po raz trzeci: *Światło Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Diakon umieszcza paschał na świeczniku stojącym pośrodku prezbiterium lub przy ambonie. Teraz zapala się wszystkie światła w kościele¹⁹⁷.

ORĘDZIE WIELKANOCNE

351. Po przyjściu do prezbiterium biskup udaje się do katedry, oddaje świecę diakonowi i siada, mając mitrę na głowie. Następnie nakłada kadzidło i błogosławi, jak przed Ewangelią podczas Mszy świętej, po czym diakon podchodzi do biskupa i pochylony, prosi go o błogosławieństwo. Biskup udziela błogosławieństwa, mówiąc półgłosem: *Niech Pan będzie w sercu twoim i na twoich ustach, abyś godnie głosił Jego orędzie wielkanocne*. Wykonując nad pochylonym diakonem znak krzyża, dodaje: *w imię Ojca i + Syna, i Ducha Świętego*. Diakon, wyprostowany, żegna się i odpowiada: *Amen*¹⁹⁸.

352. Po odejściu diakona biskup zdejmuje mitrę i wstaje, po czym słucha orędzia z zapaloną świecą w ręku.

Wszyscy również stoją, trzymając zapaloną świecę. Diakon okadza najpierw księgę, a potem paschał i stojąc na ambonie albo przy pulpicie, śpiewa orędzie wielkanocne¹⁹⁹.

¹⁹⁷ Por. tamże, numery 14-16.

¹⁹⁸ Por. tamże, nr 17. Prezbiter, który śpiewa orędzie, podchodzi do biskupa, prosi o błogosławieństwo i je otrzymuje tak, jak diakon. Kantor zaś, który w razie konieczności, śpiewa orędzie, nie podchodzi do biskupa, i nie okadza księgi ani paschału. Opuszcza on w dłuższej formie orędzia część tekstu, od słów: „A zatem proszę was, bracia” aż do końca wstępu, włącznie z pozdrowieniem Pan z wami.

¹⁹⁹ Por. tamże, numery 17-19.

LITURGIA SŁOWA

353. Po zakończeniu orędzia wielkanocnego wszyscy gaszą świece i siadają. Przed rozpoczęciem czytań biskup, siedząc w mitrze, zwraca się do ludu z krótką zachętą wprowadzającą do liturgii słowa. Może jednak to zadanie powierzyć diakonowi lub jednemu z koncelebransów. Mogą oni posłużyć się tekstem podanym w Mszale: *Drodzy bracia i siostry* albo ująć zachętę w innych słowach²⁰⁰.

354. Na tę Wigilię lekcjonarz podaje dziewięć czytań z Pisma świętego: siedem ze Starego i dwa z Nowego Testamentu (Epistoła i Ewangelia). Jeśli wymagają tego okoliczności duszpasterskie, można zmniejszyć liczbę czytań ze Starego Testamentu. Należy jednak pamiętać o tym, że czytanie słowa Bożego stanowi podstawową część Wigilii Paschalnej. Powinny więc być przynajmniej trzy czytania ze Starego Testamentu, a w przypadku konieczności przynajmniej dwa. Nigdy jednak nie wolno opuścić czytania z 14. rozdziału Księgi Wyjścia²⁰¹.

355. Wszyscy siedzą i słuchają. Lektor udaje się na ambonę i wykonuje pierwsze czytanie. Potem psalterzysta lub kantor śpiewa psalm, a lud powtarza refren. Następnie wszyscy wstają. Po zdjęciu mitry biskup wstaje i z rękami złożonymi mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez pewien czas modlą się w ciszy. Potem biskup rozkłada ręce i odmawia kolektę zgodną z treścią czytania. Wszyscy odpowiadają: *Amen*. Taki jest porządek czynności po każdym czytaniu ze Starego Testamentu²⁰².

356. Po ostatnim czytaniu ze Starego Testamentu oraz po psalmie responsoryjnym i modlitwie, która po nim następuje, zapala się świece ołtarzowe²⁰³. Następnie biskup uroczyście intonuje hymn *Chwała na wysokości Bogu*, który wszyscy podejmują. Zgodnie z miejscowym zwyczajem w czasie śpiewu biją dzwony²⁰⁴.

357. Po skończeniu hymnu biskup odmawia, jak zwykle, kolektę: *Boże, Ty sprawiasz, że ta najświętsza noc*.

358. Biskup siada i otrzymuje mitrę. Wszyscy siadają. Lektor odczytuje perykopę z Listu Apostoła²⁰⁵.

²⁰⁰ Por. tamże, nr 22.

²⁰¹ Por. tamże, numery 20-21.

²⁰² Por. tamże, nr 23.

²⁰³ Por. wyżej, nr 48.

²⁰⁴ Por. MR. Wigilia Paschalna, nr 32.

²⁰⁵ Por. tamże, nr 33.

359. Po skończeniu Epistoły, zależnie od uznania i jeśli jest taki miejscowy zwyczaj, jeden z diakonów albo lektor podchodzi do biskupa i mówi: *Czcigodny ojcze, zwiastuję ci wielką radość, rozpoczynamy śpiew wielkanocnego Alleluja.*

Po tym oznajmieniu albo, jeśli ono się nie odbywa, bezpośrednio po czytaniu z Listu Apostoła, wszyscy wstają. Biskup, po zdjęciu mitry, wstaje i uroczyście intonuje: *Alleluja.* Śpiewa tę aklamację trzykroć, za każdym razem podnosząc ton. Jeśli trzeba, pomaga mu jeden z diakonów lub koncelebransów. Wszyscy aklamację powtarzają za każdym razem i w tej samej tonacji.

Następnie psalmista lub kantor śpiewa psalm, a lud powtarza refren: *Alleluja*²⁰⁶.

360. Biskup siada i zasypuje kadzidło oraz błogosławi diakona przed Ewangelią, jak zwykle. Na Ewangelię nie przynosi się świeczników²⁰⁷.

361. Po Ewangelii następuje homilia, a po niej rozpoczyna się liturgię chrzcielną²⁰⁸.

LITURGIA CHRZCIELNA

362. Ze wszech miar wypada, aby sam biskup sprawował w Wigilię Paschalną sakramenty chrztu i bierzmowania²⁰⁹.

363. Liturgię chrzcielną sprawuje się przy chrzcielnicy albo w prezbiterium. Tam, gdzie zgodnie ze starożytną tradycją kaplica chrzcielna (baptysterium) znajduje się poza budynkiem kościoła, należy się tam udać na sprawowanie liturgii chrzcielnej²¹⁰.

364. Najpierw wzywa się katechumenów, jeśli są. Przyprawdają ich chrzestni; jeśli chrzci się dzieci, przynoszą je rodzice i chrzestni²¹¹.

365. Teraz, jeśli ma nastąpić procesja do baptysterium lub do chrzcielnicy, jej uczestnicy zajmują swe miejsca. Na czele idzie akolita niosący paschał, za nim katechumeni z chrzestnymi, następnie diakoni, koncelebransi oraz biskup w mitrze i z pastorałem. Podczas procesji śpiewa się litanie. Po skończeniu litanii biskup oddaje pastorał i zdejmuje mitrę oraz wypowiada zachętę: *Najmilsi, wspólną modlitwą wspierajmy*²¹².

²⁰⁶ Por. tamże, nr 34.

²⁰⁷ Por. tamże, nr 35.

²⁰⁸ Por. tamże, nr 36.

²⁰⁹ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. WTP 44.

²¹⁰ Por. MR. Wigilia Paschalna, nr 37.

²¹¹ Por. tamże, nr 37.

²¹² Por. tamże, numery 39. 41 i 38.

366. Jeżeli liturgia chrzcielna odbywa się w prezbiterium, biskup po oddaniu pastorału i zdjęciu mitry wypowiada wprowadzającą zachętę: *Najmilsi, wspólną modlitwą wspierajmy*; następnie kantorzy śpiewają litanie. Wszyscy stoją (ponieważ rozpoczął się już Okres Wielkanocny) i odpowiadają²¹³.

367. Po skończeniu litanii i wypowiedzeniu zachęty (jak wyżej), biskup stojąc przy chrzcielnicy, rozkłada ręce i błogosławi wodę, odmawiając modlitwę: *Boże, Ty niewidzialną mocą*. Kiedy mówi: *Prosimy Cię, Panie, niech przez Twojego Syna*, może według uznania raz lub trzy razy wstawić paschał do wody, jak to jest podane w mszale²¹⁴. Po modlitwie i odpowiedzi: *Amen* lud wykonuje aklamację: *Chwała Ojcu i Synowi*.

368. Po błogosławieństwie wody i aklamacji ludu biskup siada, otrzymuje mitrę i pastorał. Następnie od wybranych przyjmuje wyrzeczenie się szatana i wyznanie wiary; z dorosłymi prowadzi dialog według rytuału *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*²¹⁵, z rodzicami zaś i chrzestnymi dzieci według rytuału: *Obrzędy chrztu dzieci*²¹⁶.

369. Jeśli namaszczenie dorosłych olejem katechumenów nie odbyło się wcześniej podczas obrzędów bezpośrednio przygotowujących, dokonuje go biskup teraz według rytuału *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. Jeśli trzeba, pomagają mu w tym prezbiterzy²¹⁷.

370. Następnie chrzestni wymieniają kolejno imię każdego z dorosłych kandydatów do chrztu. Biskup od każdego z nich przyjmuje wyznanie wiary według rytuału *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*²¹⁸. Jeśli zaś chodzi o dzieci, biskup przyjmuje potrójne wyznanie wiary od wszystkich razem rodziców i chrzestnych, jak podano w rytuale: *Obrzędy chrztu dzieci*²¹⁹.

371. Po przyjęciu przyrzeczeń biskup oddaje pastorał, wstaje i udziela chrztu wybranym, jeśli trzeba, wspomagany przez prezbiterów i diakonów, jak to podano w rytuale *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*²²⁰ i *Obrzędy chrztu dzieci*²²¹.

372. Biskup ponownie siada. Prezbiterzy namaszczają dzieci olejem krzyżma, mówiąc: *Bóg wszechmogący*. Wszystkim, tak dorosłym jak i dzieciom, biskup

²¹³ Por. tamże, numery 38-39.

²¹⁴ Por. tamże, numery 42-43.

²¹⁵ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, nr 217.

²¹⁶ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*, numery 56 – 57.

²¹⁷ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, nr 218.

²¹⁸ Por. tamże, nr 219.

²¹⁹ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*, nr 58.

²²⁰ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 220 – 222.

²²¹ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*, numery 60 – 61.

nakłada białą szatę mówiąc: *N. i N. staliście się nowym stworzeniem*²²². Następnie biskup lub diakon bierze z rąk akolity paschał i mówi: *Podejdźcie, ojcowie i matki chrzestne*. Chrzestni zapalają świecę od paschału i podają ją nowo ochrzczoneму, po czym biskup mówi: *Staliście się światłem w Chrystusie*. W obrzędzie chrztu dzieci opuszcza się podanie zapalanej świecy oraz obrzęd *Ef-fetha*, jak zaznaczono w rytuale²²³.

373. Po obmyciu chrzcielnym i spełnieniu obrzędów wyjaśniających, jeśli wszystko nie odbywało się przed ołtarzem, następuje procesjonalny powrót do prezbiterium. Nowo ochrzczeni lub chrzestni albo rodzice niosą w procesji zapalony paschał. W tym czasie wykonuje się pieśń chrzcielną, np. *Wy wszyscy, którzy zostaliście ochrzczeni* lub inny odpowiedni śpiew.

374. Jeśli zostali ochrzczeni dorośli, biskup w prezbiterium udziela im sakramentu bierzmowania, zachowując przepisy podane w rytuale *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*²²⁴.

ODNOWIENIE PRYZRZECZEŃ CHRZCIELNYCH

375. Gdy zakończą się obrzędy chrztu i bierzmowania lub jeśli żadnego z nich nie było, po błogosławieństwie wody, biskup stojąc w mitrze wobec ludu, przyjmuje odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych od wiernych, którzy stoją, trzymając zapalone świece²²⁵.

376. Po odnowieniu przyrzeczeń chrzcielnych biskup, w mitrze, kropi lud wodą pobłogosławioną. Jeśli trzeba, pomagają mu w tym prezbiterzy. Według uznania przechodzi przez środek kościoła, podczas gdy wszyscy śpiewają antyfonę: *Ujrzałem wodę* lub inną pieśń, związaną treściowo z sakramentem chrztu²²⁶.

Jednocześnie nowo ochrzczonego wprowadza się na miejsca dla nich przeznaczone między wiernymi.

Jeśli błogosławieństwo wody chrzcielnej nie odbywa się w kaplicy chrzcielnej, posługujący odnoszą naczynie z wodą pobłogosławioną do chrzcielnicy.

Po pokropieniu wiernych biskup wraca do katedry. Opuszcza się wyznanie wiary. Biskup po zdjęciu mitry wstaje i rozpoczyna modlitwę powszechną, w której nowo ochrzczeni uczestniczą po raz pierwszy²²⁷.

²²² Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, nr 225; *Obrzędy chrztu dzieci*, nr 63.

²²³ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*, nr 28, 3.

²²⁴ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 227-231.

²²⁵ Por. MR. Wigilia Paschalna, nr 46.

²²⁶ Por. tamże, nr 47.

²²⁷ Por. tamże, numery 48 – 49.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

377. Rozpoczyna się liturgia eucharystyczna, którą sprawuje się według porządku Mszy wspólnotowej.

Wypada, aby chleb i wino przynieśli do ołtarza nowo ochrzczeni, albo jeśli odbył się chrzest dzieci, rodzice lub chrzestni.

W Modlitwie eucharystycznej wspomina się nowo ochrzczonych i chrzestnych, z zastosowaniem formuł, podanych w mszale i rytuale przy poszczególnych Modlitwach eucharystycznych²²⁸.

Przed Komunią świętą, to jest przed wezwaniem: *Oto Baranek Boży*, biskup może w krótkich słowach pouczyć nowo ochrzczonych o bezcennej wartości misterium Eucharystii, która jest szczytem wtajemniczenia i ośrodkiem całego życia chrześcijańskiego.

Wypada, aby nowo ochrzczeni, ich chrzestni, rodzice, krewni oraz katecheci przyjęli Komunię świętą pod obiema postaciami.

Na rozesłanie diakon dodaje podwójną aklamację: *Alleluja* do zwykłej formuły: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wierni dodają podwójne: *Alleluja* do odpowiedzi: *Bogu niech będą dzięki*²²⁹.

Niech biskup, udzielając błogosławieństwa na zakończenie Mszy świętej, posłuży się formułą błogosławieństwa uroczystego, podaną w mszale na mszę Wigilii Paschalnej²³⁰ albo stosownie do okoliczności, formułą końcowego błogosławieństwa z obrzędu chrztu dorosłych lub dzieci²³¹.

Obrzędy zakończenia opuszcza się, jeżeli następuje procesja.

PROCESJA REZUREKCYJNA

378. Procesja rezurekcyjna jest uroczystym ogłoszeniem zmartwychwstania Chrystusa i wezwaniem całego stworzenia do udziału w triumfie Zmartwychwstałego. Zależnie od tradycji i miejscowych warunków procesję rezurekcyjną można odprawić w nocy po Wigilii Paschalnej albo rano przed pierwszą Mszą świętą. Kapłani, którzy koncelebrują Mszę świętą, są ubrani w ornaty. Inni mogą nałożyć białe kapy. Diakoni mogą ubrać białe dalmatyki.

²²⁸ Por. tamże. Msze obrzędowe: Przy udzielaniu chrztu. Por. Rytuał Rzymski. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 233 i 391.

²²⁹ Por. MR. Wigilia Paschalna, nr 56.

²³⁰ Por. tamże, Uroczyste błogosławieństwa. 6. Na Wigilię Wielkanocną i w dniu Wielkanocy

²³¹ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 247 – 249; *Obrzędy chrztu dzieci*, nr 70.

PROCESJA REZUREKCYJNA PO WIGILII PASCHALNEJ

379. Jeżeli procesję odprawia się po Wigilii Paschalnej, na końcu Mszy świętej opuszcza się pozdrowienie, błogosławieństwo i formułę rozesłania wiernych. Bezpośrednio po modlitwie po Komunii duchowieństwo i posługujący oraz ministranci udają się do Grobu Pańskiego. Diakon lub kapłan wystawia Najświętszy Sakrament, po czym biskup okadza Go. Wykonuje się uroczysty śpiew ku czci Chrystusa zmartwychwstałego. Biskup poucza wiernych o znaczeniu procesji słowami podanymi w mszale²³² lub podobnymi; może to zlecić diakonowi lub komentatorowi.

380. Biskup przewodniczący procesji otrzymuje welon naramienny i bierze monstrancję z Najświętszym Sakramentem, podaną przez diakona lub jednego z prezbiterów. Wyrusza procesja ze śpiewem: *Wesoły nam dzień* lub innej pieśni wielkanocnej. Na początku procesji ministrant niesie krzyż procesyjny przyozdobiony czerwoną stułą. Jeśli jest taki zwyczaj, jeden z posługujących niesie figurę Zmartwychwstałego. Za krzyżem niesione są figury, obrazy i sztandary, zgodnie z miejscowymi zwyczajami. Na końcu idą posługujący i duchowieństwo, a za nimi biskup z Najświętszym Sakramentem. Przed biskupem idzie dwóch ministrantów z dymiącymi kadzielnicami, a za biskupem idą asystujący mu diakoni oraz ministranci służący do mitry i pastorału. Jeśli to możliwe, procesja wychodzi na zewnątrz i okrąża kościół raz lub trzy razy.

Jeśli biskup nie niesie Najświętszego Sakramentu, idzie w procesji bezpośrednio przed kapłanem niosącym monstrancję. Jest ubrany w szaty liturgiczne albo strój chórowy; bez nakrycia głowy, z pastorałem w ręku.

Po powrocie procesji do prezbiterium krzyż ustawia się obok ołtarza, chyba że jest tam już inny krzyż. Figurę należy ustawić w odpowiednim miejscu, ale nie na ołtarzu. Biskup oddaje monstrancję diakonowi lub jednemu z prezbiterów, który stawia ją na ołtarzu. Następuje hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy*. Po ukończeniu hymnu biskup śpiewa: *Niebo i ziemia się cieszą. Alleluja*. Wszyscy odpowiadają: *Ze zmartwychwstania Twojego, Chryste. Alleluja*. Następnie biskup odmawia modlitwę: *Boże, Ty przez wielkanocną ofiarę*.

381. Biskup błogosławi wiernych Najświętszym Sakramentem. Następnie diakon (lub prezbiter) umieszcza Hostię w kustodii i chowa do tabernakulum. Na zakończenie śpiewa się antyfonę ku czci Najświętszej Maryi Panny.

Posługujący i biskup przyklękają przed Najświętszym Sakramentem (jeśli tabernakulum znajduje się w prezbiterium) albo wykonują ukłon przed ołtarzem i wracają do zakrystii w porządku, w jakim przybyli do ołtarza²³³.

²³² MR, Wigilia Paschalna, nr 61.

²³³ MR, tamże, numery 62-64.

PROCESJA REZUREKCYJNA RANO

382. Jeżeli procesja rezurekcyjna odbywa się w Wielką Niedzielę rano, po Wigilii Paschalnej można wystawić Najświętszy Sakrament na całą noc albo na kilka godzin wieczornych i porannych przed procesją. Monstrancji z Najświętszym Sakramentem nie okrywa się welonem. W czasie adoracji nie należy już śpiewać pieśni ku czci męki Pańskiej. Można adorować w ciszy albo śpiewać pieśni wielkanocne i eucharystyczne. Można również odmawiać chwalebny część różańca²³⁴.

383. O oznaczonej godzinie biskup, duchowieństwo i posługujący (ministranci) udają się do Grobu Pańskiego. W tym czasie chór lub wierni mogą śpiewać antyfonę: *Chrystus prawdziwie zmartwychwstał. Alleluja* lub inny uroczysty śpiew na cześć Chrystusa zmartwychwstałego. Po przybyciu do Grobu Pańskiego biskup, prezbiterzy i posługujący przez krótką chwilę adorują Najświętszy Sakrament, a następnie biskup zasypuje kadzidło i okadza Hostię. Biskup poucza wiernych o znaczeniu procesji²³⁵; może to zlecić diakonowi lub komentatorowi.

384. Następnie biskup otrzymuje welon naramienny i bierze monstrancję. Wyrusza procesja w porządku opisanym w nr 380.

Po powrocie procesji do prezbiterium biskup oddaje monstrancję diakonowi lub jednemu z prezbiterów, który stawia ją na ołtarzu. Następuje śpiew: *Przez Twoje święte zmartwychpowstanie* albo: *Przed tak wielkim Sakramentem*. W tym czasie biskup okadza Najświętszy Sakrament. Następnie śpiewa: *Niebo i ziemia się cieszą. Alleluja*. Wszyscy odpowiadają: *Ze zmartwychwstania Twojego, Chryste. Alleluja*. Biskup odmawia modlitwę: *Boże, Ty przez wielkanocną ofiarę*.

385. Biskup błogosławi wiernych Najświętszym Sakramentem. Następnie diakon (lub prezbiter) umieszcza Hostię w kustodii i chowa do tabernakulum.

386. We Mszy świętej sprawowanej bezpośrednio po procesji rezurekcyjnej opuszcza się śpiew na wejście, akt pokuty i *Panie, zmiłuj się nad nami*. Biskup udaje się do katedry i wprowadza wiernych do Mszy świętej; może to zlecić diakonowi lub komentatorowi. Śpiewa się hymn: *Chwała na wysokości Bogu*. W czasie hymnu mogą bić dzwony.

387. Po rozdaniu Komunii wiernym śpiewa się hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy*. Po hymnie następuje modlitwa po Komunii, błogosławieństwo i rozesłanie wiernych formułą, do której dodaje się podwójne *Alleluja*²³⁶.

Na zakończenie śpiewa się antyfonę ku czci Najświętszej Maryi Panny.

²³⁴ Tamże, nr 65.

²³⁵ Por. tamże, nr 61.

²³⁶ Por. tamże, numery 65-74.

ROZDZIAŁ XII

INNE OBCHODY OKRESU WIELKANOCNEGO

388. Pięćdziesiąt dni od Niedzieli Zmartwychwstania do Niedzieli Zesłania Ducha Świętego obchodzi się z wielką radością jako jeden dzień świąteczny. Co więcej, jako „Wielką Niedzielę”²³⁷.

Głównie w te dni śpiewa się *Alleluja*.

389. Paschał zapala się na czas wszystkich uroczystszych celebracji liturgicznych tego okresu, tak Mszy jak Jutrzn i Nieszporów. Po dniu Pięćdziesiątnicy paschał przechowuje się z szacunkiem w kaplicy chrzcielnej; zapala się go na czas sprawowania chrztu i od niego zapala się świece nowo ochrzczonych²³⁸.

Przez cały Okres Wielkanocny do udzielania chrztu używa się wody błogosławionej w noc paschalną²³⁹.

390. Osiem początkowych dni Okresu Wielkanocnego stanowi Oktawę Wielkanocy. Obchodzi się je jako uroczystości Pańskie. Na rozesłanie wiernych we Mszy świętej i w Liturgii Godzin do formuły rozesłania dodaje się podwójne *Alleluja*. Odpowiedź na te wezwania brzmi: *Bogu niech będą dzięki, alleluja, alleluja*.

391. Tam, gdzie są nowo ochrzczeni, Okres Wielkanocny a zwłaszcza jego pierwszy tydzień stanowi czas „mistagogii” neofitów. Cała wspólnota razem z nimi przez rozważanie Ewangelii, uczestnictwo w Eucharystii i uczynki miłosierdzia postępuje w głębszym poznaniu misterium paschalnego i usiłuje coraz lepiej urzeczywistniać je w praktyce życia. Szczególną rolę podczas „mistagogii” spełniają tzw. *Msze z udziałem neofitów*, czyli Msze niedziel Wielkanocy, ponieważ nowo ochrzczeni odnajdują w nich, zwłaszcza w roku „A” czytania szczególnie do nich się odnoszące i wyjaśniane w homilii²⁴⁰.

392. W czterdziestym dniu po uroczystości Paschy lub tam, gdzie nie obchodzi się jej jako uroczystości nakazanej, w 7 Niedzielę Wielkanocy świętuje się Wniebowstąpienie Pańskie. W dniu tym chrześcijanie wpatrują się w Chrystusa, który na oczach uczniów wzniósł się do nieba i zasiadł po prawicy Boga. Wyposażony w królewską władzę, przygotowuje ludziom królestwo niebieskie i pod koniec czasów ponownie przyjdzie.

²³⁷ Św. Atanazy, *Epist. festal.*, 1: PG 26, 1366; Por. Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 22.

²³⁸ Por. MR. Niedziela Zesłania Ducha Świętego.

²³⁹ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*. Wtajemniczenie chrześcijańskie. Wprowadzenie ogólne, nr 21.

²⁴⁰ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. WTP 40.

393. Dni powszednie po Wniebowstąpieniu aż do soboty przed Zesłaniem Ducha Świętego włącznie przygotowują na przyjście Ducha Świętego Parakleta.

Ten święty czas pięćdziesięciu dni kończy się Niedzielą Pięćdziesiątnicy, w którą upamiętniamy zstąpienie daru Ducha Świętego na Apostołów, narodziny Kościoła oraz początek jego misji wśród ludzi różnych języków, ras i narodów. W tym dniu biskup zazwyczaj celebrować Mszę wspólnotową oraz przewodniczy Liturgii Godzin, zwłaszcza Jutrznii i Nieszporom.

Po ostatniej Mszy świętej odnosi się paschał do chrzcielnicy, usuwa czerwoną stulę z krzyża i zabiera z prezbiterium figurę Zmartwychwstałego, jeśli była tam umieszczona.

ROZDZIAŁ XIII

OKRES ZWYKŁY

394. Oprócz okresów mających własny charakter zostaje trzydzieści trzy lub trzydzieści cztery tygodnie w ciągu cyklu rocznego, w które nie obchodzi się żadnej szczegółowej tajemnicy Chrystusa, lecz wspomina się misterium Chrystusa w jego pełni, zwłaszcza w niedziele. Ten czas nazywa się Okresem Zwykłym²⁴¹.

395. Okres Zwykły zaczyna się w poniedziałek po święcie Chrztu Pańskiego i trwa do wtorku przed Wielkim Postem włącznie; ponownie zaczyna się w poniedziałek po niedzieli Zesłania Ducha Świętego i kończy się przed Pierwszymi Nieszporami i Niedzieli Adwentu²⁴².

396. Niedziela jest pierwotnym dniem świątecznym oraz podstawą i rdzeniem całego roku liturgicznego. Dlatego biskup winien się starać, aby w niedziele Okresu Zwykłego, także wtedy, gdy są obchodzone dni poświęcone szczególnej tematyce, była zachowana liturgia niedzielna, z uwzględnieniem przepisów podanych wyżej w numerach 228 – 230.

397. Ze względu na dobro duchowe wiernych wolno przenieść na zwykłe niedziele obchody przypadające w tygodniu i drogie pobożności wiernych, jeżeli w *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* wyprzedzają one niedzielę. Wszystkie Msze z udziałem wiernych można sprawować o uroczystości przeniesionej²⁴³.

²⁴¹ Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 43.

²⁴² Tamże, nr 44.

²⁴³ Por. KL 106; por. Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 58; por. niżej: Dodatek II.

ROZDZIAŁ XIV

DNI MODLITW BŁAGALNYCH I DNI KWARTALNE

398. W dni modlitw błagalnych i dni kwartalne Kościoł modli się do Boga w różnych potrzebach ludzi, zwłaszcza o dobre urodzaje i o błogosławieństwo w pracy, oraz publicznie składa Bogu dzięki²⁴⁴.

399. Aby dni modlitw błagalnych i dni kwartalne zostały dostosowane do potrzeb różnych krajów i ludów, Konferencje Episkopatów winny wyznaczyć termin oraz sposób ich obchodzenia. Kompetentna władza, biorąc pod uwagę miejscowe potrzeby, powinna ustalić, czy obchód ma trwać jeden dzień czy dłużej oraz jak często ma się powtarzać w ciągu roku²⁴⁵.

400. Wypada więc, aby biskup każdej diecezji, uwzględniając miejscowe warunki i zwyczaje, ustalił odpowiedni kształt liturgii dni modlitw błagalnych i dni kwartalnych. Winny one sprzyjać pełnieniu uczynków miłosierdzia, pogłębieniu pobożności ludu Bożego i rozumieniu misterium Chrystusa.

401. Na poszczególne dni spośród Mszy w różnych potrzebach należy wybrać formularz mszalny najbardziej odpowiadający intencjom modlitw²⁴⁶.

ROZDZIAŁ XV

UROCZYŚĆ NAJŚWIĘTSZEGO CIAŁA I KRWI CHRYSYTA**WPROWADZENIE**

402. Szczególnym upamiętnieniem ustanowienia Eucharystii jest Msza Wieczerzy Pańskiej, celebrowana w Wielki Czwartek na pamiątkę uczty, którą Chrystus przed swoją męką spożywał z uczniami i w czasie której polecił im, aby Sakrament Jego Ciała i Krwi był sprawowany w Kościele (por. 1 Kor 11,24n; Łk 22,19).

²⁴⁴ Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 45.

²⁴⁵ Tamże, nr 46. W Kościele w Polsce obchodzone są następujące *Okresowe dni modlitw błagalnych*:

1. W trzecim tygodniu Adwentu: kwartalne dni modlitw o życie chrześcijańskie rodzin.
2. Od Środy Popielcowej do pierwszej niedzieli Wielkiego Postu: kwartalne dni modlitw o ducha pokuty.
3. W czwartym tygodniu Okresu Wielkanocnego: kwartalne dni modlitw o powołania do służby w Kościele.
4. Od szóstej Niedzieli Wielkanocy do środy szóstego tygodnia Okresu Wielkanocnego: dni modlitw o urodzaje
5. W trzecim tygodniu września: kwartalne dni modlitw za dzieci, młodzież i wychowawców.

²⁴⁶ Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza, nr 47.

Dzisiejsza uroczystość jest coroczną, radosną i publiczną odpowiedzią Kościoła na polecenie Pana: „*Czyńcie to na moją pamiątkę*”. Zachęca się wiernych, aby z głęboką pobożnością wielbili ten zbawienny Sakrament; by świętowali wielkie dzieła Boże, jakich on jest znakiem i jakich dokonał Bóg przez paschalne misterium; aby uczyli się uczestniczyć w ofierze eucharystycznej i coraz pełniej żyli jej mocą; aby czcili obecność Chrystusa Pana w tym Sakramencie oraz składali Bogu dziękczynienie za Jego dobrodziejstwa²⁴⁷.

403. Przekazaną przez tradycję pobożności Kościoła formą obchodu tej uroczystości jest procesja, w której lud chrześcijański ze śpiewem i modlitwą podąża w uroczystym pochodzie po drogach i ulicach, składając publiczne świadectwo wiary i czci wobec Najświętszego Sakramentu.

Wypada przeto, aby tam, gdzie współczesne warunki na to pozwalają i procesja może być naprawdę wyrazem wspólnej wiary i uwielbienia, była ona zachowana. Jeżeli jakieś miasto jest bardzo duże i względy duszpasterskie za tym przemawiają, wolno za zgodą biskupa diecezji urządzić takie procesje w poszczególnych częściach miasta.

Biskup diecezji, uwzględniając współczesne warunki, powinien ocenić, czy jest stosowne odbyć procesję oraz określić czas, miejsce i porządek procesji, aby mogła się odbyć z godnością i bez pomniejszenia czci należnej Najświętszemu Sakramentowi.

Gdzie natomiast w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa procesja odbyć się nie może, należy urządzić inną publiczną uroczystość dla całego miasta albo poszczególnych jego części w kościele katedralnym lub w innych dogodniejszych miejscach²⁴⁸.

PROCESJA EUCHARYSTYCZNA

404. Wypada, by procesja z Najświętszym Sakramentem odbywała się po Mszy świętej, w czasie której konsekruje się hostię do procesji. Można również odbyć procesję po dłuższej publicznej adoracji, którą sprawuje się po Mszy świętej²⁴⁹.

405. Oprócz tego, co jest konieczne do sprawowania Mszy wspólnotowej, należy przygotować:

a) w prezbiterium:

- na patenie hostię, która zostanie konsekrowana do procesji;
- monstrancję;
- welon naramienny;
- drugą kadzielnicę i łódkę;

²⁴⁷ Por. OWMR. Wstęp, nr 3.

²⁴⁸ Por. *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, numery 77 – 78; por. Św. Kongregacja Obrzędów, *Instrukcja Eucharisticum Mysterium*, 25 maja 1967, nr 59: AAS 59 (1967) 570.

²⁴⁹ Por. *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, nr 79.

b) w stosownym miejscu:

- kapy w kolorze białym lub świątecznym (por. niżej, nr 407);
- pochodnie i świece;
- (baldachim).

406. Po modlitwie po Komunii diakon stawia monstrancję na ołtarzu i umieszcza w niej konsekrowaną Hostię. Biskup wraz z diakonami przyklęka i udaje się do katedry, gdzie odmawia modlitwę po Komunii.

407. Po modlitwie po Komunii świętej opuszcza się obrzędy zakończenia i następuje procesja. Przewodniczy jej biskup ubrany w ornat, jak podczas Mszy świętej, albo w białą kapę. Jeśli natomiast procesja nie następuje bezpośrednio po Mszy świętej, biskup nakłada kapę²⁵⁰.

Wypada, aby kanonicy i prezbiterzy nie koncelebrujący byli ubrani w komżę nałożoną na sutannę i w kapę.

408. Biskup nakłada do kadzielnicy i błogosławi kadzidło, po czym klęka przed ołtarzem i okadza Najświętszy Sakrament.

Następnie otrzymuje welon naramienny, podchodzi do ołtarza, przyklęka i przy pomocy diakona bierze monstrancję w obie ręce okryte welonem.

Rozpoczyna się procesja: na czele idzie akolita (ministrant) z krzyżem między dwoma akolitami (ministrantami) niosącymi zapalone świece; następnie duchowieństwo, diakoni, którzy posługiwali we Mszy świętej, prezbiterzy koncelebrujący, inni biskupi, ewentualnie obecni, ubrani w kapę; posługujący (ministrant), który niesie pastorał biskupa; dwaj ministranci z dymiącymi kadzielnicami; biskup niosący Najświętszy Sakrament; nieco z tyłu za nim dwaj diakoni asystujący, wreszcie posługujący do księgi i mitry. Wszyscy niosą świece, obok zaś Najświętszego Sakramentu niesie się lampiony.

Jeśli jest taki miejscowy zwyczaj, nad biskupem niosącym Najświętszy Sakrament niesie się baldachim.

Jeśli biskup nie może nieść Najświętszego Sakramentu, idzie w procesji bezpośrednio przed kapłanem niosącym Najświętszy Sakrament. Jest ubrany w szaty liturgiczne, ale bez nakrycia głowy, z pastorałem w ręku, ale nie błogosławi.

Jeżeli w procesji uczestniczą inni biskupi, ubrani w strój chórowy, idą za Najświętszym Sakramentem (por. niżej, nr 1116).

409. W odniesieniu do porządku przestrzegane przez uczestników procesji oraz wystroju placów i ulic, należy zachować miejscowe zwyczaje. Podczas drogi, jeżeli istnieje zwyczaj i przemawia za tym duchowe dobro wiernych, można urządzić krótką celebrację przy ołtarzu stacyjnym i udzielić błogo-

²⁵⁰ Por. *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, nr 81.

ślawieństwa eucharystycznego. Śpiewy i modlitwy winny być tak dobrane, aby wszyscy okazywali przez nie wiarę w Chrystusa i ku Niemu kierowali całą uwagę²⁵¹.

Przy drodze, którą ma przejść procesja, należy przygotować cztery ołtarze. Na tych ołtarzach nie należy umieszczać wizerunków świętych, lecz przyozdobić je symbolami eucharystycznymi i umieścić na nich okazały tron z korporałem do wystawienia Najświętszego Sakramentu oraz lichtarze ze świecami, zabezpieczonymi przed wiatrem (nr 90). Jeżeli jest to potrzebne, należy przygotować aparaturę nagłośniającą (nr 91). Śpiewy przed Ewangelią przy każdym z czterech ołtarzy wykonują kantorzy lub chór, a wszyscy powtarzają aklamację (nr 97). Przy odczytywaniu lub śpiewaniu Ewangelii zachowuje się takie obrzędy, jak we Mszy świętej (nr 98). Po przyjsciu procesji do ołtarza śpiewa się odpowiednią pieśń. W tym czasie umieszcza się Najświętszy Sakrament na tronie i okadza się. Po odczytaniu Ewangelii można wygłosić krótką homilię. Po homilii (lub bezpośrednio po Ewangelii) odbywa się wspólna modlitwa: po wezwaniu wypowiedzianym przez celebransa wszyscy śpiewają trzykrotne wezwanie *Święty Boże*. W tym czasie celebrans nakłada kadzidło i klęcząc okadza Najświętszy Sakrament. Następnie wstaje i odmawia podaną w rytuale modlitwę (numery 99-104). Jeżeli jest taki zwyczaj, celebrans błogosławi wiernych Najświętszym Sakramentem, po czym procesja udaje się do następnego ołtarza ze śpiewem odpowiedniej pieśni (por. nr 105). Przy następnych ołtarzach zachowuje się obrzędy wykonane przy pierwszym ołtarzu; zmieniają się jednak pieśni, perykopy z Ewangelii i modlitwy (por. nr. 106).

410. Wypada, by procesja wyruszała z jednego kościoła i kierowała się do innego kościoła. Jeżeli jednak miejscowe warunki za tym przemawiają, może wrócić do tego kościoła, z którego wyszła²⁵².

411. Gdy procesja wróci do kościoła, posługujący i duchowieństwo po wejściu do prezbiterium udają się bezpośrednio na swoje miejsca. Gdy biskup dojdzie do ołtarza, diakon z prawej strony bierze z rąk stojącego biskupa monstrancję z Najświętszym Sakramentem i stawia ją na ołtarzu. Teraz biskup wraz z diakonem klęka przed ołtarzem, a diakon zdejmuję z jego ramion welon.

Nakłada kadzidło do kadzielnicy i błogosławi, następnie bierze kadzielnicę od diakona, razem z diakonami asystującymi wykonuje ukłon, i trzema ruchami kadzielnicy okadza Najświętszy Sakrament. Ponownie wykonuje ukłon przed Najświętszym Sakramentem i oddaje kadzielnicę diakonowi. Następnie wszyscy wstają i śpiewają hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy*. Pod koniec hymnu

²⁵¹ Por. *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, nr 80. Rytuał Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą podaje następujące przepisy dotyczące procesji w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa.

²⁵² Tamże, nr 83.

celebrans nakłada i błogosławi kadzidło oraz klęcząc okadza Najświętszy Sakrament.

Po śpiewie biskup wstaje i, mając ręce złożone, śpiewa: *Módlmy się*. Następnie chwila modlitwy w milczeniu. Jeśli trzeba, posługujący podchodzi do biskupa i trzyma przed nim otwartą księgę. Biskup rozkłada ręce i śpiewa modlitwę: *Boże, nasz Ojciec* lub inną modlitwę z Rytuału Rzymskiego. Na koniec modlitwy składa ręce. Wszyscy odpowiadają: *Amen*.

Po modlitwie biskup otrzymuje welon naramienny, przystępuje do ołtarza, przyklęka i przy pomocy diakona bierze monstrancję. Trzymając ją obiema rękami okrytymi welonem, zwraca się w stronę wiernych i wykonuje monstrancją znak krzyża, nic nie mówiąc.

Po błogosławieństwie diakon odbiera z rąk biskupa monstrancję i stawia ją na ołtarzu. Biskup i diakon przyklękają. Następnie, gdy biskup klęczy przed ołtarzem, diakon umieszcza Hostię w kustodii i przenosi ją do kaplicy przechowania²⁵³.

W tym czasie stosownie do okoliczności lud wykonuje jakąś aklamację. Powrót do zakrystii odbywa się jak zwykle.

ROZDZIAŁ XVI

WSPOMNIENIE WSZYSTKICH WIERNYCH ZMARŁYCH

412. Kościół składa za zmarłych eucharystyczną Ofiarę i modli się za nich nie tylko w obrzędach ich pogrzebu i w rocznicę, lecz także w dniu Wspomnienia, jakim co roku ogarnia wszystkie swoje dzieci spoczywające w Chrystusie. Stara się nieść im skuteczną u Boga pomoc wstawiennictwa, aby zostały dołączone do wspólnoty zbawionych w niebie. Dzięki łączności wszystkich członków Chrystusa Kościół wyprasza duchową pomoc zmarłym, a żyjącym niesie pociechę płynącą z nadziei²⁵⁴.

413. Niechaj biskup, celebrując to Wspomnienie, stara się umacniać nadzieję życia wiecznego, w taki jednak sposób, aby nie stwarzać wrażenia, że obcy mu jest sposób myślenia jego diecezjan oraz ich postępowanie wobec zmarłych, albo że je lekceważy. Zarówno więc w odniesieniu do tradycji rodzinnych jak i do miejscowych zwyczajów, niechaj chętnie popiera to, co wartościowe; to zaś, co się wydaje przeciwne duchowi chrześcijańskiemu, niech stara się tak przekształ-

²⁵³ Jeżeli ostatni ołtarz znajduje się na ścianie kościoła, można przy nim zakończyć procesję. W takim przypadku po odśpiewaniu modlitwy *Wszchemogący Boże, przyjmij łaskawie* (jak w nr 123) śpiewa się hymn *Ciebie, Boga, wysławiamy*. Po skończeniu hymnu celebrans śpiewa modlitwę *Boże, nasz Ojciec, przyjmij łaskawie* (jak w nr 126), po czym błogosławi wiernych Najświętszym Sakramentem. Najświętszy Sakrament odnosi się do kościoła w kustodii lub w monstrancji i chowa do tabernakulum (numery 128-131).

²⁵⁴ Por. Rytuał Rzymski. *Obrzędy pogrzebu*, nr 1.

cić, aby cześć oddawana zmarłym wyrażała wiarę w misterium paschalne i prawdziwego ducha ewangelicznego²⁵⁵.

414. Nie wolno w tym dniu zdobić ołtarza kwiatami, zaś muzyka organowa jest dozwolona tylko dla podtrzymania śpiewu²⁵⁶ (proponuje się usunięcie tego punktu, ponieważ nie ma go w obecnym mszale).

415. Wypada, aby biskup w dniu Wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych sprawował Mszę świętą z udziałem wiernych w miejscach, w których zgodnie z miejscowym zwyczajem gromadzą się w tym dniu: w kościele lub na samym cmentarzu. Trzeba też, aby razem ze swoim Kościołem uczestniczył w zwyczajowych modlitwach wstawienniczych za zmarłych.

416. Na cmentarzu lub w kościołach, gdzie pogrzebane są ciała zmarłych, albo u wejścia do miejsca przechowywania zwłok (*conditorium*) lub przy grobie biskupów, po Mszy świętej może się odbyć pokropienie i okadzenie grobów, jak to zostało niżej podane.

417. Po modlitwie po Komunii świętej biskup otrzymuje mitrę prostą, po czym on sam albo diakon lub koncelebrans albo ktoś z posługujących, może w krótkich słowach wyjaśnić wiernym obrzęd pokropienia sprawowany za zmarłych.

418. Podczas odpowiedniego śpiewu zaczerpniętego z *Obrzędów pogrzebu*²⁵⁷, biskup w mitrze i z pastorałem podchodzi do grobów zmarłych. Po oddaniu pastorału kropi i okadza groby. Następnie, po zdjęciu mitry, wypowiada odpowiednią modlitwę spośród formuł podanych w *Obrzędach pogrzebu*²⁵⁸. Na koniec odbywa się rozesłanie wiernych, jak zwykle.

419. Biskup, ubrany w fioletową kapę i mitrę prostą, może sprawować ten obrzęd także poza Mszą świętą. W tym przypadku błogosławieństwo grobów odbywa się po liturgii słowa, którą sprawuje się w sposób przewidziany w obrzędzie pogrzebu²⁵⁹.

420. Obrzędu pokropienia i okadzenia grobów, opisanego wyżej w numerach 416 – 419, nigdy nie można sprawować, jeżeli w grobach nie ma ciał zmarłych²⁶⁰.

²⁵⁵ Por. tamże, nr 2.

²⁵⁶ Por. Św. Kongregacja Obrzędów, Instrukcja *Musicam sacram*, 5 marca 1967, nr 66: AAS 59 (1967) 319.

²⁵⁷ Por. *Obrzędy pogrzebu*, numery 286 – 295; 238 – 242.

²⁵⁸ Por. *Obrzędy pogrzebu*, numery 217 – 237.

²⁵⁹ Por. tamże, numery 26- 37.

²⁶⁰ Propozycje procesji z kościoła na cmentarz grzebalny lub na placu przykościelnym, z modlitwami za zmarłych przy pięciu stacjach (I – Za zmarłych kapłanów; II – Za rodziców, krewnych i przyjaciół; III – Za zasłużonych dla Kościoła i społeczeństwa; IV – Za ofiary wojen i prześladowań; V – Za wszystkich wiernych zmarłych) odbywających się w Uroczystość Wszystkich Świętych po południu lub we Wspomnienie wszystkich

CZEŚĆ V

SAKRAMENTY

ROZDZIAŁ I

WTAJEMNICZENIE CHRZEŚCIJAŃSKIE

WPROWADZENIE

421. Biskup jako główny szafarz Bożych misterii, jak również stróż całego życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele²⁶¹, kieruje udzielaniem chrztu, przez który ludzie dostępują uczestnictwa w królewskim kapłaństwie Chrystusa; jest właściwym szafarzem bierzmowania²⁶² i sprawcą całego wtajemniczenia chrześcijańskiego, jakiego dokonuje on sam albo poprzez swoich prezbiterów, diakonów i katechetów.

Kościelna tradycja zawsze uważała, że ta pasterska posługa jest tak bardzo właściwa biskupowi, iż nie zawahała się stwierdzić słowami świętego Ignacego Antiocheńskiego: „Bez biskupa nie wolno udzielać chrztu”²⁶³.

Szczególna racja przemawia za tym, aby biskup troszczył się o chrześcijańskie wtajemniczenie dorosłych i sprawował główne jego obrzędy. Bardzo pożądane jest, aby biskup podczas uroczystej Wigilii Paschalnej oraz w miarę możliwości w czasie wizytacji pasterskiej udzielał sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia zarówno dorosłym jak i dzieciom²⁶⁴.

422. Poza przypadkami konieczności niech biskup nie sprawuje sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia w kaplicach lub w domach prywatnych, lecz z zasady w kościele katedralnym lub w kościołach parafialnych, aby wspólnota wiernych mogła w nich uczestniczyć.

I. CHRZEŚCIJAŃSKIE WTAJEMNICZENIE DOROSŁYCH

423. Biskup powinien sam albo przez swojego delegata zainicjować duszpasterską formację katechumenów, popierać ją i nią kierować oraz dokonywać „wybrania” kandydatów i dopuszczać ich do sakramentów. Pożądane jest, aby w miarę możliwości osobiście przewodnicząc liturgii wielkopostnej, sprawował

wiernych zmarłych, podaje: *Agenda liturgiczna diecezji opolskiej*, Opole 1981, s. 198-208: rozdz. VII, 5 oraz *Podręcznik służby Bożej Archidiecezji Krakowskiej*, Nabożeństwa na Okres Zwykły, Kraków 2003, s. 192-197. .

²⁶¹ Por. DB 15.

²⁶² Por. KK 26.

²⁶³ *Do Smyrnieńczyków*, 8,2: wyd. Funk, I, s. 383.

²⁶⁴ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*. Wtajemniczenie chrześcijańskie. Wprowadzenie ogólne, nr 12.

obrzęd „wybrania” i podczas Wigilii Paschalnej udzielał sakramentów wtajemniczenia. Ponadto biskup, kierując się duszpasterską troską, winien upoważnić godnych i odpowiednio przygotowanych katechetów do sprawowania egzorcyzmów mniejszych²⁶⁵.

424. Zaleca się, aby biskup zarezerwował sobie obrzęd „wybrania”, czyli „wpisania imienia” i, zależnie od okoliczności, także przekazanie wyznania wiary i modlitwy Pańskiej, wreszcie samo sprawowanie sakramentów wtajemniczenia, od litanii aż do końca. Mogą mu w tym pomagać prezbiterzy i diakoni, jak to jest niżej podane. Jeśli biskup zechce przewodniczyć także innym obrzędom, niech je sprawuje według wskazań Rytuału Rzymskiego.

Obrzęd wybrania, czyli wpisania imienia²⁶⁶

425. Na początku Wielkiego Postu, który jest okresem bezpośredniego przygotowania do sakramentalnego wtajemniczenia, sprawuje się obrzęd „wybrania”, czyli „wpisania imienia”. Wtedy Kościół wysłuchuje opinii chrzestnych i katechetów, przyjmuje potwierdzenie decyzji ze strony katechumenów, ocenia stopień ich przygotowania i decyduje o tym, czy mogą przystąpić do sakramentów paschalnych²⁶⁷.

426. Niezależnie od stopnia swego udziału w ocenie katechumenów, w homilii lub podczas sprawowania obrzędów biskup winien przedstawić religijne i kościelne znaczenie „wybrania”. Powinien zatem wobec wszystkich obecnych wyrazić opinię Kościoła i w miarę potrzeby wysłuchać ich zdania, zażądać od katechumenów osobistego wyrażenia decyzji oraz działając w imię Chrystusa i Kościoła, dokonać dopuszczenia „wybranych”²⁶⁸.

427. Wypada, aby biskup sprawował obrzęd „wybrania” w kościele katedralnym lub zależnie od potrzeb duszpasterskich w innym kościele, podczas Mszy świętej w 1 Niedzielę Wielkiego Postu²⁶⁹, posługując się formularzem mszalnym tej niedzieli, chyba że inny czas będzie uznany za bardziej odpowiedni.

Jeśli sprawowanie obrzędu wypadnie poza 1 Niedzielę Wielkiego Postu, rozpoczyna się od liturgii słowa. Gdy w takim przypadku czytania z dnia nie harmonizują z obrzędem, wybiera się czytania spośród perykop przeznaczonych na 1 Niedzielę Wielkiego Postu²⁷⁰ albo inne odpowiednie czytania.

²⁶⁵ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, nr 44.

²⁶⁶ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 133 – 151.

²⁶⁷ Por. tamże, *Chrześcijańskie wtajemniczenie dorosłych*. WTP, numery 22-23. 133.

²⁶⁸ Por. tamże, nr 138.

²⁶⁹ Por. tamże, nr 139.

²⁷⁰ Por. MR. Lektionarz mszalny, numery 22-24. 744.

Mszę z okazji wybrania lub wpisania imienia można sprawować zawsze, z wyjątkiem dni wyliczonych w numerach 1- 4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*. Używa się szat koloru fioletowego²⁷¹.

428. Przygotowanie biskupa, koncelebransów, jeśli są obecni, i posługujących, ich wejście do kościoła, obrzędy wstępne i liturgia słowa aż do Ewangelii włącznie, odbywa się jak zwykle.

429. Niechaj biskup w okolicznościowej homilii zwróci się zarówno do katechumenów, jak i do całej społeczności wiernych, ukazując wszystkim Boże misterium obecne w powołaniu Kościoła i w obrzędach jego liturgii. Niech też zachęci wiernych, aby dając przykład wybranym, razem z nimi przygotowali się do uroczystości paschalnych²⁷².

430. Po homilii opuszcza się wyznanie wiary. Biskup zasiada na katedrze i otrzymuje mitrę. Kapłan upoważniony do kierowania wtajemniczeniem katechumenów albo diakon, lub katecheta, albo delegat wspólnoty, w słowach podanych w Rytuale Rzymskim lub im podobnych, przedstawia biskupowi tych, którzy mają być wybrani.

431. Po przedstawieniu biskup poleca, aby wezwano kandydatów. Wówczas wzywa się imiennie każdego z katechumenów, który wraz z ojcem lub matką chrzestną występuje naprzód i zatrzymuje się przed biskupem²⁷³.

432. Po przystąpieniu kandydatów, biskup siedząc w mitrze na katedrze, prosi chrzestnych o świadectwo o katechumenach oraz ich samych pyta o gotowość przystąpienia do sakramentów wtajemniczenia. Wreszcie wzywa katechumenów, aby podali swoje imiona.

433. Następuje wpisanie imion kandydatów podczas odpowiedniego śpiewu, np. Psalmu 16 [15]²⁷⁴.

434. Po wpisaniu imion biskup przyjmuje pastorał i, zwracając się do kandydatów, ogłasza, że zostali wybrani, aby mogli przyjąć sakramenty w najbliższą Wigilię Paschalną. Następnie biskup wzywa chrzestnych, aby położyli rękę na ramieniu wybranych, których przyjęli, lub spełnili inny gest o podobnym znaczeniu²⁷⁵.

²⁷¹ Por. OWMR nr 347 oraz niżej: Dodatek II.

²⁷² Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, nr 142.

²⁷³ Por. tamże, nr 143.

²⁷⁴ Por. tamże, numery 144 – 146.

²⁷⁵ Por. tamże, nr 147.

Biskup oddaje pastorał i zdejmuje mitrę. Wstaje i wypowiada wstępną zachętę do modlitwy za wybranymi. Diakon podaje intencje. Na koniec biskup wyciąga ręce nad wybranymi i kończy wezwania modlitwą.

435. Po modlitwie biskup odsyła wybranych i przystępuje do sprawowania Eucharystii z udziałem wiernych. Jeśli natomiast jakieś poważne przyczyny nie pozwalają wybranym odejść, tak iż muszą zostać z wiernymi, należy przestrzegać zasady, aby jeśli nawet będą obecni w czasie sprawowania Eucharystii, nie uczestniczyli w niej na sposób ochrzczonych.

436. Jeśli obrzęd wybrania lub wpisania imienia odbywa się poza Mszą świętą, biskup nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, i według uznania fioletową kapę; otrzymuje też mitrę prostą i pastorał.

Biskupowi asystują: diakon ubrany we właściwe dla niego szaty oraz inni posługujący ubrani w albę lub w inny strój prawnie dla nich zatwierdzony.

Po wejściu do kościoła lub na inne stosowne miejsce, gdzie obrzęd ma się odbyć, sprawuje się liturgię słowa Bożego z zastosowaniem czytań mszalnych lub innych odpowiednich perykop.

Wszystko odbywa się następnie tak, jak powiedziano wyżej w numerach 429 – 435. Obrzęd kończy się odesłaniem wszystkich razem z katechumenami oraz stosownym śpiewem²⁷⁶.

Obrzędy „przekazania”

437. Na zakończenie katechumenatu albo w czasie jego trwania Kościół z miłością przekazuje katechumenom święte formuły, które od czasów starożytności uważa za skrót swej wiary i modlitwy.

438. Pożądane jest, aby przekazania odbywały się z udziałem społeczności wiernych po liturgii słowa Mszy świętej sprawowanej w dzień powszedni, z zastosowaniem podanych w lekcjonarzu czytań odpowiadających danemu przekazaniu²⁷⁷.

Jeśli okoliczności na to pozwalają, wypada, aby z uwagi na znaczenie obrzędów przekazania przewodniczył im biskup. Trzeba tylko, aby odbywały się one po wybraniu, a nie wcześniej²⁷⁸.

439. Mszę świętą, w szatach koloru fioletowego, sprawuje się jak zwykle, do wersetu przed Ewangelią włącznie.

²⁷⁶ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 141 i 150; por. *Lekcjonarz mszalny*, numery 22 – 24.

²⁷⁷ Por. *Lekcjonarz mszalny*, numery 748 – 749.

²⁷⁸ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 181- 182.

Kiedy odbywa się obrzęd przekazania modlitwy Pańskiej, przed odczytaniem Ewangelii diakon wzywa wybranych, aby zbliżyli się do biskupa. Kiedy oni staną przed nim, biskup oddaje mitrę, wstaje i wypowiada zachętę: *Posłuchajcie teraz* albo przemawia podobnymi słowami, po czym wygłasza formułę modlitwy Pańskiej według brzmienia podanego w Ewangelii według św. Mateusza²⁷⁹.

W obrzędzie przekazania wyznania wiary odczytuje się Ewangelię w zwykły sposób.

440. Następuje homilia, w której biskup, opierając się na czytaniach biblijnych, wyjaśnia znaczenie i ważność wyznania wiary oraz modlitwy Pańskiej tak w odniesieniu do przekazanej katechezy jak i do całego życia chrześcijańskiego.

Kiedy odbywa się obrzęd przekazania wyznania wiary, po homilii diakon wzywa wybranych, aby zbliżyli się do biskupa. Kiedy oni staną przed nim, biskup oddaje mitrę, wstaje i wypowiada zachętę: *Drodzy bracia i siostry* albo przemawia podobnymi słowami, po czym razem z całą wspólnotą odmawia wyznanie wiary, którego słuchają wybrani²⁸⁰.

441. Następnie biskup, stojąc bez mitry, wzywa wiernych do modlitwy i po krótkiej modlitwie w milczeniu wyciąga ręce nad wybranymi oraz odmawia nad nimi modlitwę.

Po modlitwie biskup odsyła wybranych i przystępuje do sprawowania Eucharystii z udziałem wiernych. Jeśli zaś wybrani muszą zostać z wiernymi, należy przestrzegać zasady, aby jeśli nawet będą obecni w czasie sprawowania Eucharystii, nie uczestniczyli w niej na sposób ochrzczonych.

Mszę sprawuje się dalej w zwykły sposób. W Modlitwie eucharystycznej należy uwzględnić wspomnienie wybranych i chrzestnych.

Sprawowanie sakramentów wtajemniczenia

442. Oprócz tego, co jest konieczne do sprawowania Mszy wspólnotowej, należy przygotować: naczynie z wodą, olej katechumenów (jeśli się go używa), krzyżmo święte, świecę chrzcielną, paschał, Rytuał Rzymski, odpowiedniej wielkości kielich do udzielania Komunii świętej pod obiema postaciami, dzbanek z wodą i miskę do mycia rąk oraz ręcznik do ich wytarcia.

443. Ponieważ liturgię wtajemniczenia dorosłych sprawuje się zazwyczaj w świętą noc Wigilii Paschalnej, sakramentów wtajemniczenia udziela się według wyżej podanych wskazań (numery 363 – 374).

Celebracja wtajemniczenia zawsze winna mieć wydźwięk paschalny, chociażby odbywała się poza Wigilią Paschalną.

²⁷⁹ Por. tamże, nr 191.

²⁸⁰ Por. tamże, numery 186 – 192.

Jeśli zaś celebrowanie odbywa się w dniu, w którym dozwolone są *Msze obrzędowe*, można sprawować *Mszę przy udzielaniu chrztu* z zastosowaniem własnych czytań i szat koloru białego.

Jeśli nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, można wziąć jedno spośród czytań wyznaczonych w Lekcjonarzu dla tej Mszy²⁸¹.

Jeśli przypada dzień wymieniony w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*²⁸², sprawuje się Mszę z dnia, z własnymi czytaniem.

444. Przy udzielaniu sakramentów należy zachować niżej podane wskazania dotyczące Wigilii Paschalnej (numery 363–374). Pozostałe obrzędy wyjaśniające wykonuje prezbiter.

445. Nie odmawia się wyznania wiary. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle.

Podczas śpiewu na przygotowanie darów niektórzy z nowo ochrzczonych przynoszą do ołtarza chleb, wino i wodę na Eucharystię.

W Modlitwie eucharystycznej stosuje się podaną w mszale formułę wspomnienia ochrzczonych i chrzestnych.

Zaleca się, aby nowo ochrzczeni przyjęli Komunię świętą pod obiema postaciami. Mogą ją przyjąć także ich rodzice, chrzestni, katecheci i bliscy.

Okres mistagogii

446. W celu nawiązania duszpasterskich kontaktów z nowymi członkami swego Kościoła powinien biskup, zwłaszcza gdy sam nie mógł przewodniczyć sakramentom wtajemniczenia, zatroszczyć się o to, aby przynajmniej raz w roku, zwłaszcza w jedną z niedziel Wielkanocy lub w rocznicę chrztu, spotkał się z nowo ochrzczonymi i przewodniczył sprawowaniu Eucharystii, podczas której wolno im przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami²⁸³.

Prostszy obrzęd wtajemniczenia

447. W nadzwyczajnych okolicznościach, gdy biskup przewodniczy chrześcijańskiemu wtajemniczeniu dorosłego stosując obrzęd uproszczony, to znaczy jednym ciągiem, wszystkie obrzędy, które poprzedzają błogosławieństwo wody, sprawuje prezbiter. Sam zaś biskup błogosławi wodę chrzcielną, przyjmuje wyrzeczenie się zła i wyznanie wiary oraz udziela chrztu i bierzmowania, zachowując niżej podane wskazania dotyczące udzielania tych sakramentów w Wigilię

²⁸¹ Por. Lekcjonarz mszalny, tom VII.

²⁸² Por. niżej, Dodatek II.

²⁸³ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, numery 37 – 40. 235- 239.

Paschalną (numery 363 – 374). Pozostałe obrzędy wyjaśniające wykonuje prezbiter²⁸⁴.

II. CHRZEST DZIECI

448. Do sprawowania chrztu należy przygotować:

- a) naczynie z wodą;
- b) olej katechumenów (jeśli się go używa);
- c) krzyżmo święte;
- d) świecę chrzcielną;
- e) paschał;
- f) Rytuał Rzymski;

Ponadto dla biskupa: mitrę, pastorał, dzbanek z wodą i miskę do umycia rąk oraz ręcznik do ich wytarcia.

449. Wypada, aby biskupowi asystował przynajmniej jeden prezbiter, którym zwykle będzie proboszcz, a także jeden diakon i kilku posługujących.

Prezbiter przyjmuje dzieci i sprawuje obrzędy poprzedzające liturgię słowa. Następnie odmawia modlitwę z egzorcyzmem. On też ochrzczone dzieci namaszcza krzyżmem, nakłada im białą szatę i podaje zapaloną świecę.

Sprawowanie chrztu w czasie Mszy świętej

450. Biskup, koncelebrujący z nim prezbiterzy i diakoni ubierają wymagane do sprawowania Mszy świętej szaty liturgiczne koloru białego lub świątecznego. Jeśli ma być udzielana Komunia święta pod obiema postaciami, przygotowuje się kielich odpowiedniej wielkości.

451. W dniach, w których dozwolone jest sprawowanie *Mszy obrzędowych*, można zastosować formularz *Mszy przy udzielaniu chrztu* z własnymi czytania-
mi.

Jeśli nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, można wziąć jedno spośród czytań wyznaczonych dla tej Mszy w lekcjonarzu²⁸⁵.

W dniach wymienionych w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*²⁸⁶ sprawuje się Mszę świętą z dnia, z własnymi czytania-
mi.

Zawsze można użyć formuły końcowego błogosławieństwa, podanej w Obrzędach chrztu.

²⁸⁴ Por. tamże, numery 240 – 273.

²⁸⁵ Por. Lekcjonarz mszalny, tom VII, numery 1-21.

²⁸⁶ Por. niżej, Dodatek II.

452. Biskup, prezbiterzy, diakoni i posługujący wchodzą do kościoła, jak zwykle. Po oddaniu pastorału i zdjęciu mitry biskup oddaje cześć ołtarzowi i okadza go, jeśli uzna za stosowne. Następnie udaje się do katedry, pozdrawia lud, siada i otrzymuje mitrę.

453. Proboszcz lub inny prezbiter wraz z posługującymi udaje się do wejścia kościoła, gdzie dokonuje obrzędu przyjęcia dzieci, jak podano w *Obrzędach chrztu dzieci*.

454. Wszyscy zajmują swoje miejsca w kościele. Opuszcza się akt pokuty i *Panie, zmiłuj się nad nami*. Biskup, po zdjęciu mitry, wstaje i zgodnie z przepisami, rozpoczyna hymn: *Chwała na wysokości Bogu*. Następnie odmawia kolektę.

455. Teraz odbywa się liturgia słowa z homilią biskupa. Nie odmawia się wyznania wiary, gdyż potem rodzice i chrzestni składać będą wyznanie wiary, do którego wraz z biskupem przyłączy się cała wspólnota.

456. Biskup rozpoczyna modlitwę powszechną. Prezbiter odmawia modlitwę z egzorcyzmem, podczas gdy biskup stoi przed katedrą.

457. Następnie biskup otrzymuje mitrę i pastorał, po czym odbywa się procesja do kaplicy chrzcielnej (baptysterium), jeśli znajduje się ona poza kościołem lub poza zasięgiem wzroku wiernych.

Jeśli zaś naczynie z wodą chrzcielną jest umieszczone na widoku zgromadzenia, podchodzą do niego biskup, rodzice i chrzestni z dziećmi, inni zaś pozostają na swoich miejscach.

Jeśli kaplica chrzcielna nie może pomieścić wszystkich obecnych, można sprawować chrzest w innym stosownym miejscu kościoła, do którego w odpowiednim momencie udają się rodzice i chrzestni.

W tym czasie można wykonywać stosowny śpiew, np. Psalm 22.

Podczas procesji do kaplicy chrzcielnej kandydaci do chrztu, rodzice i chrzestni idą za biskupem.

458. Po przyjsciu do chrzcielnicy lub do miejsca, w którym ma się odbyć obrzęd chrztu, biskup przygotowuje uczestników do tej części celebracji, w krótkich słowach przypominając postanowienie Boga, który zechciał duszę i ciało człowieka uświęcić przez wodę.

Następnie po oddaniu pastorału i mitry zwraca się w stronę chrzcielnicy i wypowiada zgodną z okresem liturgicznym modlitwę błogosławieństwa wody²⁸⁷.

²⁸⁷ Por. *Obrzędy chrztu dzieci*, numery 53-55.

459. Po modlitwie biskup siada oraz po otrzymaniu mitry i pastorału przyjmuje od rodziców i chrzestnych wyrzeczenie się szatana i wyznanie wiary²⁸⁸.

460. Po przyjęciu wyznania wiary biskup oddaje pastorał, wstaje i udziela dzieciom chrztu. Jeśli jest większa liczba dzieci do chrztu, pomagają biskupowi inni kapłani i diakoni²⁸⁹.

461. Następnie biskup siada, zachowując mitrę. Proboszcz lub inny prezbiter dokonuje namaszczenia krzyżmem ochrzczonych, nakłada im białą szatę i podaje zapaloną świecę, biskup zaś wypowiada obowiązujące formuły²⁹⁰.

462. Jeśli chrztu udzielano poza prezbiterium, odbywa się procesja do ołtarza. Na początku idzie biskup, a za nim rodzice i chrzestni niosący zapalone świece nowo ochrzczonych²⁹¹.

463. Nie odmawia się wyznania wiary. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle. Podczas śpiewu na przygotowanie darów niektórzy spośród rodziców i chrzestnych przynoszą do ołtarza chleb, wino i wodę na Eucharystię.

W Modlitwie eucharystycznej stosuje się podaną w mszale formułę wspomnienia ochrzczonych i chrzestnych.

Rodzice, chrzestni i bliscy mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami.

464. Udzielając błogosławieństwa pod koniec Mszy świętej, biskup może posłużyć się jedną z formuł podanych w *Obrzędzie chrztu dzieci*²⁹².

Matki, trzymające na rękach swoje dzieci oraz ojcowie stają przed biskupem. Biskup, stojąc w mitrze, zwraca się do nich i mówi: *Pan z wami*. Jeden z diakonów może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wyciąga ręce nad ludem i wypowiada wezwania uroczystego błogosławieństwa. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, po czym wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze. Wszyscy: Amen*.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, posługując się formułami podanymi niżej w numerach: 1136 – 1137.

²⁸⁸ Por. tamże. Chrzest dzieci. WTP, numery 18 b. 56- 59.

²⁸⁹ Por. tamże, numery 60 – 61.

²⁹⁰ Por. tamże, nry 62 – 66.

²⁹¹ Por. tamże, nr 67.

²⁹² Por. *Obrzędy chrztu dzieci*. WTP, numery 29. 5. 70.

465. Diakon odsyła lud mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa. Wszyscy: Bogu niech będą dzięki.*

Sprawowanie chrztu poza Mszą świętą

466. Biskup nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i białą kapę. Prezbiterzy ubierają komżę na sutannę lub albę, i stułę. Diakoni na albę i stułę mogą przywdziać dalmatykę.

467. Biskup wchodzi do kościoła, jak zwykle, oddaje cześć ołtarzowi, po czym staje przy katedrze i pozdrawia lud. Następnie siada.

468. Prezbiter dokonuje obrzędu przyjęcia dzieci u wejścia do kościoła, jak podano w rytuale *Obrzędy chrztu dzieci*.

469. Gdy wszyscy zajmą swoje miejsca, odbywa się liturgia słowa z homilią biskupa. Następnie wszystko spełnia się tak, jak podano wyżej (numery 452 – 462).

470. Rodzice i chrzestni z dziećmi podchodzą do ołtarza. Biskup, po zdjęciu mitry, wypowiada zachętę wprowadzającą do modlitwy Pańskiej, którą następnie odmawia razem ze wszystkimi.

471. Następnie biskup otrzymuje mitrę i udziela błogosławieństwa, jak podano wyżej (nr 464). Obrzęd kończy się pieśnią: *Wielbi dusza moja Pana* lub innym odpowiednim śpiewem.

III. BIERZMOWANIE

472. Biskup jest zwyczajnym szafarzem bierzmowania. Zwykle on sam udziela tego sakramentu, aby wyraźniej występował jego związek z pierwszym zstąpieniem Ducha Świętego w dniu Pięćdziesiątnicy, kiedy Apostołowie napelnieni Duchem Świętym sami przekazywali Go wiernym przez nałożenie rąk. Otrzymanie Ducha Świętego przez posługę biskupa wskazuje również na ściślejszą więź, jaka łączy bierzmowanych z Kościołem, oraz na otrzymane polecenie dania Chrystusowi świadectwa wśród ludzi²⁹³.

473. W przypadku, gdy jest to rzeczywiście konieczne, np. z powodu wielkiej liczby kandydatów do bierzmowania, biskup do pomocy w udzielaniu sakramentu może zaprosić prezbiterów. Wypada, aby byli nimi ci prezbiterzy, którzy:

²⁹³ Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy bierzmowania*, nr 7.

- a) pełnią specjalny urząd lub zadanie w diecezji, a mianowicie wikariusza generalnego, wikariusza biskupiego lub dziekana;
- b) albo są proboszczami miejscowości, w których udziela się bierzmowania, proboszczami miejscowości, do których należą kandydaci do bierzmowania, lub prezbiterami, którzy włożyli specjalny trud w katechetyczne przygotowanie kandydatów do bierzmowania²⁹⁴.

474. Do udzielania bierzmowania należy przygotować:

- a) szaty liturgiczne potrzebne do celebracji, zależnie od tego, czy obrzęd ma się odbyć w połączeniu ze Mszą świętą, czy poza Mszą, zgodnie z tym, co będzie podane niżej (w numerach 475 i 490);
- b) krzesła dla biskupa i prezbiterów, którzy mu pomagają;
- c) naczynie (lub naczynia) z krzyżmem świętym;
- d) Pontyfikał Rzymski;
- e) to, co jest potrzebne do umycia rąk po namaszczeniu bierzmowanych;
- f) gdy bierzmowania udziela się w czasie Mszy świętej i rozdaje się Komunię świętą pod obiema postaciami, odpowiedniej wielkości kielich²⁹⁵.

Celebracja odbywa się z zasady przy katedrze. Jeśli jednak jest to konieczne dla zapewnienia uczestnictwa wiernych, należy przygotować dla biskupa krzesło przed ołtarzem lub w innym bardziej odpowiednim miejscu.

Bierzmowanie w czasie Mszy świętej

475. Ze wszech miar wypada, aby biskup sprawował Mszę świętą. Prezbiterzy, którzy będą mu pomagać w udzielaniu bierzmowania, niech z nim koncelebrują. Wszyscy więc ubierają szaty wymagane przy sprawowaniu Mszy świętej. Jeśli natomiast ktoś inny celebkuje Mszę świętą, wypada, aby biskup przewodniczył liturgii słowa i na koniec udzielił błogosławieństwa, jak podano wyżej (w numerach 175–185). W tym przypadku biskup nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę odpowiedniego koloru; używa też mitry i pastorału. Prezbiterzy, którzy będą mu pomagać w udzielaniu bierzmowania, jeśli nie koncelebrują, ubierają komżę na sutannę lub albę, stułę i zależnie od okoliczności, kapę.

476. W dniach, w których dozwolone są *Msze obrzędowe*, można sprawować *Mszę przy udzielaniu bierzmowania*, z własnymi czytaniem²⁹⁶, w szatach czerwonych lub białych.

²⁹⁴ Tamże, nr 8 a-b.

²⁹⁵ Tamże, nr 19.

²⁹⁶ Por. Lekcjonarz mszalny, tom VII.

Jeśli natomiast nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, można wziąć jedno z czytań podanych na tę Mszę w lekcjonarzu.

W dniach wymienionych w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się Mszę świętą z dnia, z własnymi czytaniem²⁹⁷.

Zawsze można zastosować formułę końcowego błogosławieństwa przeznaczoną dla *Mszy obrzędowej*.

477. Wejście do kościoła, obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie.

478. Po odczytaniu Ewangelii biskup zasiada na katedrze lub na innym przygotowanym krześle, i otrzymuje mitrę. W pobliżu biskupa siadają prezbiterzy, którzy będą mu pomagać.

Zależnie od miejscowego zwyczaju kandydatów do bierzmowania przedstawia proboszcz albo inny prezbiter lub diakon albo katecheta, w ten sposób: jeżeli to możliwe, każdego kandydata wzywa się imiennie i pojedynczo wchodzi oni do prezbiterium; jeżeli są to dzieci, prowadzi je jeden ze świadków bierzmowania albo jedno z rodziców. Kandydaci stają przed biskupem.

Jeżeli jest bardzo dużo kandydatów do bierzmowania, nie wzywa się ich imiennie, lecz ustawia w odpowiednim miejscu przed biskupem²⁹⁸.

479. Biskup wygłasza krótką homilię, w której wyjaśnia odczytane perykopy biblijne i w ten sposób wprowadza kandydatów, ich świadków i rodziców oraz całe zgromadzenie wiernych w głębsze rozumienie misterium bierzmowania²⁹⁹. Może to uczynić słowami podanymi w pontyfikale.

480. Po homilii biskup, siedząc w mitrze i z pastorałem, zwraca się do stojących przed nim kandydatów, aby przez odpowiedzi na zadawane im pytania odnowili swoje przyrzeczenia chrzcielne³⁰⁰. Do tego wyznania przyłącza się biskup, głosząc wiarę Kościoła. Zgromadzenie wiernych wyraża swoją zgodę, odpowiadając: *Amen* lub wykonując odpowiedni śpiew.

481. Następnie biskup oddaje pastorał i, po zdjęciu mitry, wstaje (prezbiterzy, których biskup zaprosił do pomocy, stają obok niego). Mając ręce złożone, zwraca się do ludu z zachętą: *Najmilsi, prosimy Boga Ojca wszechmogącego*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu.

²⁹⁷ Por. niżej, Dodatek II.

²⁹⁸ Por. Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy bierzmowania*, nr 21.

²⁹⁹ Por. tamże, nr 22.

³⁰⁰ Por. tamże, nr 23.

Potem biskup (i prezbiterzy, których zaprosił do pomocy) wyciągają ręce nad kandydatami do bierzmowania. Sam tylko biskup odmawia modlitwę: Boże wszechmogący, Ojcie naszego Pana, Jezusa Chrystusa³⁰¹.

482. Biskup siada i otrzymuje mitrę. Podchodzi do niego diakon trzymający naczynie, lub naczynia z krzyżem świętym. Jeśli prezbiterzy mają pomagać biskupowi w udzielaniu namaszczenia, diakon przynosi biskupowi wszystkie naczynia z krzyżem, który je następnie wręcza kolejno podchodzącym do niego prezbiterom.

483. Następnie kandydaci do bierzmowania pojedynczo podchodzą do biskupa i do prezbiterów albo, jeśli przemawiają za tym okoliczności, biskup w mitrze i z pastorałem oraz prezbiterzy podchodzą kolejno do każdego kandydata. Świadek bierzmowania kładzie prawą rękę na ramieniu kandydata i podaje jego imię albo też sam kandydat podaje swoje imię³⁰².

484. Biskup (lub prezbiter) zwilża wielki palec prawej ręki krzyżem i kreśli nim znak krzyża na czole kandydata mówiąc: *N., przyjmij znamię Daru Ducha Świętego*. Bierzmowany odpowiada: *Amen*. Biskup (prezbiter) dodaje: *Pokój z tobą*. Bierzmowany: *I z duchem twoim*. W czasie namaszczenia można śpiewać odpowiednią pieśń³⁰³.

485. Po namaszczeniu biskup (i prezbiterzy) myją ręce.

486. Następnie biskup, stojąc bez mitry, rozpoczyna i kończy modlitwę powszechną.

487. Nie odmawia się wyznania wiary, ponieważ już się odbyło w formie dialogu biskupa z kandydatami. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle.

Podczas śpiewu na przygotowanie darów niektórzy z bierzmowanych mogą przynieść do ołtarza chleb, wino i wodę na Eucharystię.

W Modlitwie eucharystycznej stosuje się podaną w mszale formułę wspomnienia bierzmowanych.

Bierzmowani, ich świadkowie, rodzice, katecheci i bliscy mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami³⁰⁴.

488. Udzielając błogosławieństwa pod koniec Mszy świętej, biskup może posłużyć się formułą błogosławieństwa uroczystego albo modlitwą nad ludem, podaną w Pontyfikale Rzymskim³⁰⁵.

³⁰¹ Por. tamże, nr 25.

³⁰² Por. tamże, numery 26. 28.

³⁰³ Por. tamże, nr 27.

³⁰⁴ Por. tamże, numery 31-32.

³⁰⁵ Por. tamże, nr 33.

Nowo bierzmowani stają przed biskupem. Biskup, stojąc w mitrze, mówi: *Pan z wami. Wszyscy: I z duchem twoim.* Jeden z diakonów może wezwać wiernych: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo.* Biskup wyciąga ręce nad ludem i odmawia wezwania błogosławieństwa. Po ostatniej formule składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego,* oraz wykonując nad ludem potrójny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna , + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze.* Wszyscy: *Amen.*

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, posługując się formułami podanymi niżej w numerach 1136 – 1137.

489. Diakon odsyła lud mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa.* Wszyscy: *Bogu niech będą dzięki.*

Bierzmowanie poza Mszą świętą

490. Biskup nakłada albę, krzyż noszony na piersiach oraz białą lub czerwoną stułę i kapę. Używa również mitry i pastorału. Prezbiterzy, których biskup zaprosił do pomocy, nakładają komżę na sutannę lub albę, i zależnie od okoliczności, białą lub czerwoną stułę i kapę. Diakoni ubierają albę i stułę, inni posługujący – albę lub inną szatę prawnie uznaną.

491. Gdy zbiorą się kandydaci do bierzmowania z rodzicami i świadkami oraz całe zgromadzenie wiernych, biskup (z prezbiterami, którzy mu pomagają) z diakonami i innymi posługującymi udaje się do prezbiterium. W tym czasie wierni mogą śpiewać odpowiednią pieśń. Biskup i posługujący oddają cześć ołtarzowi, po czym biskup staje przy katedrze. Oddaje pastorał i mitrę, a następnie pozdrawia zgromadzenie i odmawia modlitwę: *Spraw, prosimy Cię, wszechmogący i miłosierny Boże.*

492. Liturgia słowa, przedstawienie kandydatów do bierzmowania, homilia i inne czynności odbywają się tak, jak podano wyżej (numery 478 – 486).

493. Odpowiednią zachętą biskup wprowadza do modlitwy powszechnej. Po jej ostatnim wezwaniu wszyscy odmawiają modlitwę Pańską. Na koniec biskup dodaje modlitwę: *Boże, który swoim Apostołom.*

494. Biskup udziela błogosławieństwa w sposób opisany wyżej (nr 488). Następnie diakon odsyła lud mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa.* Wszyscy: *Bogu niech będą dzięki.*

ROZDZIAŁ II

SAKRAMENT ŚWIĘCEŃ

WPROWADZENIE

495. „Celem pasterzowania ludowi Bożemu i jego nieustannego pomnażania Chrystus Pan ustanowił w swoim Kościele rozmaite posługi, które nakierowane są na dobro całego Ciała”³⁰⁶.

Albowiem sam „Chrystus, którego Ojciec uświęcił i posłał na świat (J 10, 36), za pośrednictwem swoich Apostołów, ich następców, to znaczy biskupów, uczynił uczestnikami swego uświęcenia i posłannictwa. Oni zaś w sposób prawomocny przekazali misję swego posługiwania w różnym stopniu różnym osobom w Kościele. Tak oto kościelne posługiwanie, ustanowione przez Boga, jest sprawowane na różnych stopniach przez tych, którzy już od starożytności noszą nazwę biskupów, prezbiterów i diakonów”³⁰⁷.

Biskupi, posiadający pełnię sakramentu kapłaństwa, są szafarzami łaski najwyższego kapłaństwa i razem ze swoim prezbiterium kierują powierzonymi sobie Kościołami jako zastępcy i legaci Chrystusa³⁰⁸.

„Prezbiterzy, chociaż nie posiadają pełni kapłaństwa i w wykonywaniu swej władzy są zależni od biskupów, związani są jednak z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa, Najwyższego i Wiekuistego Kapłana (Hbr 5,1-10;7,24; 9,11-28), są wyświęceni, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu”³⁰⁹.

„Na niższym szczeblu hierarchii stoją diakoni, na których nakłada się ręce nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi. Umocnieni bowiem łaską sakramentalną służą Ludowi Bożemu w posłudze liturgii, słowa i miłości, w łączności z biskupem i jego prezbiterami”³¹⁰.

I. OGÓLNE NORMY DOTYCZĄCE STRUKTURY OBRZĘDÓW ŚWIĘCEŃ

496. Święcenia biskupa, prezbiterów i diakonów, a zwłaszcza biskupa, winny się odbywać z jak najliczniejszym udziałem wiernych, w niedzielę lub święto, chyba że racje duszpasterskie przemawiają za wyborem innego dnia, np. święta Apostołów na święcenia biskupa³¹¹. Wyklucza się jednak Triduum Paschalne,

³⁰⁶ KK 18.

³⁰⁷ Tamże, 28.

³⁰⁸ Por. tamże, 26. 27; DB 1.

³⁰⁹ KK 28.

³¹⁰ KK 29.

³¹¹ Por. Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Święcenia biskupa, nr 22.

Środę Popielcową, cały Wielki Tydzień oraz Wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych.

497. Święcenia powinny się odbywać w połączeniu ze Mszą świętą, sprawowaną w sposób wspólnotowy, z zasady w kościele katedralnym. Z racji duszpasterskich wolno je sprawować w innym kościele lub w kaplicy.

498. Święcenia odbywają się z zasady przy katedrze; jeśli jednak z uwagi na uczestnictwo wiernych jest to konieczne, mogą być sprawowane przed ołtarzem lub w innym bardziej stosownym miejscu.

Miejsca dla przyjmujących święcenia należy tak przygotować, aby wierni dobrze widzieli czynności liturgiczne.

499. Formularz Mszy obrzędowej *Przy udzielaniu święceń* można stosować we wszystkie dni, z wyjątkiem uroczystości, niedziel Adwentu, Wielkiego Postu i Wielkanocy, dni w ciągu Oktawy Wielkanocy i świąt Apostołów. W tych dniach sprawuje się Mszę z dnia, z własnymi czytaniem. Jeśli jednak, w innych dniach, nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, jedno z czytań można wziąć spośród tekstów zaproponowanych dla *Mszy obrzędowej*.

W dni wymienione w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* lub w święta Apostołów sprawuje się Mszę z dnia, z własnymi czytaniem.

Opuszcza się modlitwę powszechną, ponieważ jej miejsce zajmuje litania do świętych.

Poza dniami wymienionymi w numerach 1- 4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* oraz poza świętami Apostołów Msza, podczas której udziela się święceń, może być ukształtowana w następujący sposób:

- a) na wejście i na Komunię śpiewa się antyfony Mszy obrzędowej *Przy udzielaniu święceń* lub inne odpowiednie pieśni;
- b) oracje i prefację bierze się z odpowiedniego formularza³¹²;
- c) czytania i śpiewy bierze się z lekcjonarza spośród tekstów wyznaczonych dla poszczególnych święceń³¹³;
- d) w Modlitwie eucharystycznej wspomina się nowo wyświęconych, stosując formułę podaną w Pontyfikale Rzymskim.

II. ŚWIĘCENIA BISKUPA

500. Ze wszech miar wypada, aby biskup otrzymał święcenia w swoim kościele katedralnym. W tym przypadku okazuje się i ogłasza nominację Stolicy Apo-

³¹² Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Rozdz. V Teksty używane przy udzielaniu święceń. I. Msze przy udzielaniu święceń.

³¹³ Tamże. II. Czytania biblijne i śpiewy.

stolskiej, a wyświęcony zasiada na swojej katedrze, jak to jest powiedziane niżej w numerach 510 i 526.

501. Wraz z biskupem, głównym szafarzem święceń, w ich celebracji winni uczestniczyć przynajmniej dwaj biskupi, którzy koncelebrują Mszę świętą razem z głównym szafarzem i z elektem. Jest bardzo wskazane, aby wszyscy obecni biskupi wraz z głównym szafarzem brali udział w święceniach elekta³¹⁴.

502. Wypada, aby wszyscy biskupi udzielający święceń oraz prezbiterzy asystujący elektowi, koncelebrowali Mszę świętą razem z głównym szafarzem i z elektem. Jeśli święcenia odbywają się we własnym kościele elekta, winni koncelebrować także niektórzy członkowie jego prezbiterium³¹⁵.

Należy zadbać o to, aby w układzie miejsc jasno ukazywała się różnica między biskupem i prezbiterami.

503. Elektowi winni asystować dwaj prezbiterzy³¹⁶.

504. Biskup, główny szafarz święceń, oraz biskupi i koncelebrujący prezbiterzy ubierają szaty liturgiczne, jakie im przysługują podczas sprawowania Mszy świętej.

Biskup elekt nakłada wszystkie szaty kapłańskie oraz krzyż noszony na piersiach i dalmatykę.

Biskupi zaś udzielający święceń, ale nie koncelebrujący, otrzymują albę, krzyż noszony na piersiach, stułę oraz, zależnie od okoliczności, kapę i mitrę. Prezbiterzy asystujący elektowi, jeśli nie koncelebrują, wkładają kapę na albę lub na komżę nałożoną na sutannę³¹⁷.

Kolor szat winien odpowiadać sprawowanej Mszy świętej; może też być biały. Można również użyć szat świątecznych lub bardziej okazałych³¹⁸.

505. Oprócz tego, co wyżej zostało wymienione i co jest konieczne do koncelebracji Mszy wspólnotowej, należy przygotować:

- a) Pontyfikał Rzymski z tekstami obrzędów święceń;
- b) teksty modlitwy święceń dla biskupów szafarzy;
- c) płócienny gremiał;
- d) krzyżmo święte;
- e) to, co konieczne do umycia rąk;

³¹⁴ Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń biskupa, nr 16.

³¹⁵ Tamże, nr 17.

³¹⁶ Tamże, nr 17.

³¹⁷ Tamże, nr 39.

³¹⁸ Por. tamże nr 30.

- f) kielich odpowiedniej wielkości do Komunii świętej koncelebransów i innych, którym ona przysługuje;
 g) pierścień, pastorał, mitrę dla elekta i, jeśli jest to konieczne, paliusz³¹⁹.

506. Przeznaczone dla elekta insygnia, z wyjątkiem paliusza, nie wymagają uprzedniego pobłogosławienia, ponieważ są przekazywane w samym obrzędzie święceń³²⁰.

507. Katedrę biskupa, głównego szafarza święceń, krzesła dla biskupów udzielających święceń, elekta i dla prezbiterów koncelebrujących należy przygotować w następujący sposób:

a) podczas liturgii słowa biskup, główny szafarz święceń, zasiada na katedrze, inni biskupi udzielający święceń po obu stronach katedry; elekt siedzi w odpowiednim miejscu w prezbiterium między prezbiterami, którzy mu asystują;

b) święcenia odbywają się z zasady przy katedrze; jeśli jednak z racji uczestnictwa wiernych jest to konieczne, dla biskupa, głównego szafarza święceń, i dla innych biskupów udzielających święceń należy przygotować krzesła przed ołtarzem lub w innym bardziej stosownym miejscu; krzesła zaś dla elekta i prezbiterów asystujących należy tak przygotować, aby wierni dobrze widzieli czynności liturgiczne³²¹.

508. Po odpowiednim przygotowaniu wszystkiego odbywa się, jak zwykle, procesja przez kościół do ołtarza. Za diakonem niosącym księgę Ewangelii, używaną we Mszy i podczas święceń oraz za innymi diakonami, jeśli są, idą prezbiterzy koncelebransi, następnie elekt między prezbiterami asystującymi, dalej biskupi udzielający święceń, potem biskup, główny szafarz święceń, i nieco w tyle za nim dwaj asystujący mu diakoni. Po przyjsciu do ołtarza i wykonaniu należnego ukłonu wszyscy zajmują wyznaczone dla nich miejsca³²².

509. W czasie procesji wykonuje się antyfonę na wejście z jej psalmem lub inny odpowiedni śpiew. Dalsze obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie³²³.

510. Jeśli biskup otrzymuje święcenia w swoim kościele katedralnym, po pozdrowieniu ludu jeden z diakonów lub koncelebrujących prezbiterów przedstawia nominację Stolicy Apostolskiej kolegium konsultorów w obecności kancлера kurii, który powinien sporządzić odpowiedni protokół. Następnie z ambony

³¹⁹ Por. tamże nr 28.

³²⁰ Tamże, nr 28f.

³²¹ Por. tamże, nr 29.

³²² Por. tamże, nr 31.

³²³ Por. tamże, nr 32.

odczytuje się nominację; wszyscy słuchają w postawie siedzącej i na koniec mówią głośno: *Bogu niech będą dzięki* lub wypowiadają inną stosowną aklamację.

W nowo utworzonych diecezjach nominację Stolicy Apostolskiej odczytuje się w kościele katedralnym w obecności duchowieństwa i ludu, a najstarszy z obecnych prezbiterów sporządza protokół zamieszczany w aktach³²⁴.

511. Po odczytaniu Ewangelii diakon kładzie z powrotem księgę Ewangelii na ołtarzu, gdzie pozostaje ona do chwili położenia jej na głowę biskupa otrzymującego święcenia³²⁵.

512. Następnie rozpoczynają się święcenia biskupa. Wszyscy wstają. Śpiewa się hymn: *O Stworzycielu Duchu, przyjdź* lub inny podobny hymn, zgodnie z miejscowymi zwyczajami³²⁶.

513. Biskup, główny szafarz święceń, oraz inni biskupi udzielający święceń, jeśli trzeba, podchodzą do przygotowanych miejsc, siadają i otrzymują mitrę³²⁷.

514. Elekt przyprowadzony przez asystujących mu prezbiterów przed biskupa, głównego szafarza święceń, składa mu ukłon. Jeden z asystujących prezbiterów zwraca się do biskupa, głównego szafarza święceń, następującymi słowami: *Czcigodny ojcze, Kościół N. prosi, abyś księdza N. wyświęcił na biskupa.*

Jeśli święci się biskupa nierezydencjalnego: *Czcigodny ojcze, święta Matka, Kościół katolicki, prosi, abyś księdza N. wyświęcił na biskupa.*

Biskup, główny szafarz święceń, pyta: *Czy macie nominację Stolicy Apostolskiej?* Prezbiter odpowiada: *Mamy.* Biskup, główny szafarz święceń: *Odczytajcie.* Wszyscy siadają i czyta się dokument. Po jego odczytaniu wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*³²⁸.

515. Wszyscy nadal siedzą. Biskup, główny szafarz święceń, wygłasza homilię, w której na podstawie czytań wykonanych w czasie liturgii słowa wyjaśnia duchowieństwu, ludowi i elektowi istotę posługiwania biskupa. Może posłużyć się tekstem zaproponowanym w Pontyfikale Rzymskim albo przemawiać własnymi, podobnymi słowami³²⁹.

³²⁴ Por. tamże, nr 33.

³²⁵ Por. tamże, nr 34.

³²⁶ Por. tamże, nr 35.

³²⁷ Tamże, nr 36.

³²⁸ Tamże, numery 37 – 38.

³²⁹ Tamże, nr 39.

516. Po homilii elekt staje przed głównym szafarzem święceń, który zadaje mu przewidziane w pontyfikale pytania dotyczące gotowości dochowania wiary i pełnienia powierzonego mu urzędu posługiwania³³⁰.

517. Biskupi zdejmują mitry. Wszyscy wstają. Główny szafarz święceń stojąc, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmiłsi*.

Elekt pada na twarz. Kantorzy intonują śpiew litanii, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym tylko elekt pada na twarz, zaś wszyscy inni stoją; w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klęknijmy*.

W odpowiednich miejscach litanii można dodać pewne imiona świętych (np. patrona, tytułu kościoła, patrona przyjmującego święcenia itp.) albo wezwania dostosowane do okoliczności. Litania zajmuje miejsce modlitwy powszechnej³³¹.

518. Po zakończeniu litanii główny szafarz święceń stojąc, rozkłada ręce i mówi: *Panie, przyjmij łaskawie*. Jeśli tego wymagają okoliczności, diakon wzywa: *Powstańmy*. Wszyscy wstają³³².

519. Elekt wstaje, podchodzi do głównego szafarza święceń i klęka przed nim. Główny szafarz święceń, otrzymawszy mitrę, kładzie ręce na głowę elekta, nic nie mówiąc.

Następnie wszyscy biskupi podchodzą kolejno i nakładają ręce na elekta, nic nie mówiąc.

Po nałożeniu rąk biskupi stają wokół głównego szafarza święceń aż do końca modlitwy święceń, tak jednak, aby wierni mogli dobrze widzieć czynności liturgiczne³³³.

520. Główny szafarz święceń bierze od diakona księgę Ewangelii, otwiera ją i kładzie na głowę elekta. Dwaj diakoni stojąc po obu stronach elekta, trzymają nad jego głową księgę Ewangelii aż do końca modlitwy święceń³³⁴.

521. Podczas gdy elekt klęczy przed nim, główny szafarz święceń, stojąc bez mitry w otoczeniu innych biskupów, także bez mitry, rozkłada ręce i wygłasza modlitwę święceń: *Boże i Ojczy naszego Pana, Jezusa Chrystusa*.

³³⁰ Por. tamże, nr 40.

³³¹ Por. tamże, numery 41 – 42.

³³² Por. tamże, nr 43.

³³³ Por. tamże, numery 44- 45.

³³⁴ Por. tamże, nr 46.

Wszyscy biskupi udzielający święceń, mając ręce złożone, wypowiadają przyciszonym głosem część modlitwy, rozpoczynając się słowami: *Teraz, Boże, wylej na tego wybranego, aż do słów: na nieustanną cześć i chwałę Twojego imienia.* Pozostałą część modlitwy święceń wypowiada tylko biskup, główny szafarz święceń. Na koniec modlitwy wszyscy mówią: *Amen*³³⁵.

522. Po modlitwie święceń diakoni zabierają księgę Ewangelii trzymaną nad głową święconego, i jeden z diakonów zachowuje księgę w swoich rękach, aż zostanie podana wyświęconemu biskupowi. Wszyscy siadają. Biskup, główny szafarz święceń, i współszafarze nakładają mitry³³⁶.

523. Główny szafarz święceń otrzymuje płócienny gremiał. Bierze od diakona naczynie z krzyżmem świętym i namaszcza głowę klęczącego przed nim nowo wyświęconego biskupa, mówiąc: *Niech Bóg, który uczynił cię uczestnikiem najwyższego kapłaństwa Chrystusa.* Po namaszczeniu główny szafarz myje ręce³³⁷.

524. Główny szafarz święceń bierze od diakona księgę Ewangelii i wręcza ją wyświęconemu mówiąc: *Przyjmij Ewangelię*³³⁸. Następnie diakon odbiera księgę Ewangelii i kładzie ją na właściwym miejscu³³⁹.

525. Główny szafarz przekazuje wyświęconemu insygnia biskupie. Najpierw wkłada pierścień na serdeczny palec prawej ręki wyświęconego mówiąc: *Przyjmij pierścień, znak wierności*³⁴⁰. Jeśli wyświęconemu przysługuje paliusz, główny szafarz przekazuje mu go przed włożeniem mitry, mówiąc: *Przyjmij paliusz wzięty z konfesji świętego Piotra oraz nakłada go na jego ramiona*³⁴¹. Następnie nakłada mu mitrę mówiąc: *Przyjmij mitrę i niech jaśnieje w tobie blask świętości*³⁴². Potem wręcza mu pastorał mówiąc: *Przyjmij pastorał, znak urzędu pasterskiego posługiwania*³⁴³.

526. Wszyscy wstają. Jeżeli święcenia odbywają się we własnym kościele wyświęconego, główny szafarz święceń zaprasza go, aby zasiadł na katedrze, do której go prowadzi.

Jeżeli święcony biskup nie znajduje się we własnym kościele, główny szafarz święceń zaprasza wyświęconego, aby zasiadł jako pierwszy wśród biskupów koncelebrujących³⁴⁴.

³³⁵ Por. tamże, nr 47.

³³⁶ Por. tamże, nr 48.

³³⁷ Por. tamże, nr 49.

³³⁸ Tamże, nr 50.

³³⁹ Tamże, nr 50.

³⁴⁰ Tamże, nr 51.

³⁴¹ Tamże, nr 52.

³⁴² Tamże, nr 53.

³⁴³ Tamże, nr 54.

³⁴⁴ Tamże, nr 55.

527. Wyświęcony oddaje pastorał, wstaje oraz otrzymuje pocałunek pokoju od głównego szafarza i od wszystkich biskupów.

W tym czasie, aż do końca tego obrzędu, można śpiewać Ps 96[95] z antyfoną: *Idźcie i głosście światu Ewangelię* lub inną pieśń, odpowiadającą treścią antyfonie, zwłaszcza jeżeli Ps 96[95] był wykonywany jako psalm responsoryjny w liturgii słowa³⁴⁵.

Śpiew trwa aż do chwili, gdy wszyscy przełożą sobie pocałunek pokoju.

528. Jeżeli święcenia odbywały się we własnym kościele nowo wyświęconego biskupa, główny szafarz może go zaprosić, aby odtąd przewodniczył koncelebracji liturgii eucharystycznej. Jeśli zaś miejscem święceń był inny kościół, główny szafarz przewodniczy koncelebracji. W tym przypadku nowo wyświęcony biskup zajmuje pierwsze miejsce wśród pozostałych koncelebransów³⁴⁶.

529. Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną.

530. Liturgię eucharystyczną sprawuje się zgodnie z obrzędem koncelebracji Mszy wspólnotowej.

W Modlitwie eucharystycznej jeden z biskupów koncelebrujących wspomina nowo wyświęconego, wypowiadając formułę podaną w Obrzędach święceń³⁴⁷.

Rodzice i krewni wyświęconego biskupa mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami³⁴⁸.

531. Po modlitwie po Komunii śpiewa się hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy* albo inny hymn podobnej treści, według miejscowego zwyczaju. W tym czasie nowo wyświęcony biskup otrzymuje mitrę i pastorał oraz – poprzedzany przez dwóch spośród biskupów udzielających święceń – przechodzi przez kościół, błogosławiąc wszystkich³⁴⁹.

532. Po śpiewie wyświęcony biskup, stojąc przy ołtarzu, lub, jeśli znajduje się w swoim kościele, przy katedrze, może krótko przemówić do ludu³⁵⁰.

533. Biskup, który przewodniczył liturgii eucharystycznej, udziela błogosławieństwa. Stojąc w mitrze i zwrócony w stronę ludu, mówi: *Pan z wami*. Jeden z diakonów może wypowiedzieć wezwanie: *Pochylicie głowy na błogosławień-*

³⁴⁵ Tamże, nr 57.

³⁴⁶ Tamże, nr 27.

³⁴⁷ Tamże, nr 59.

³⁴⁸ Tamże, nr 60.

³⁴⁹ Tamże, nr 61.

³⁵⁰ Tamże, nr 62.

stwo. Biskup wyciąga ręce nad ludem i odmawia potrójną formułę błogosławieństwa, a wszyscy odpowiadają: *Amen*. Następnie biskup składa ręce, otrzymuje pastorał i dodaje: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego...* wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża.

Formuła błogosławieństwa zmienia się zależnie od tego, czy błogosławi nowo wyświęcony biskup, czy główny szafarz święceń³⁵¹.

534. Po błogosławieństwie i odesłaniu ludu przez diakona odbywa się, jak zwykle, procesjonalny powrót do zakrystii³⁵².

III. ŚWIĘCENIA PREZBITERÓW

535. Wszyscy prezbiterzy koncelebrują z biskupem Mszę swoich święceń. Jest bardzo stosowne, aby biskup dopuścił do koncelebracji także innych prezbiterów. W tym przypadku prezbiterzy nowo wyświęceni zajmą pierwsze miejsca przed innymi prezbiterami koncelebrującymi³⁵³.

536. Kandydaci do święceń prezbiteratu ubierają humerał, albę, pasek i stulę w sposób, w jaki noszą ją diakoni.

Kolor szat winien odpowiadać sprawowanej Mszy świętej; może też być biały. Można również użyć szat świątecznych lub bardziej okazałych³⁵⁴.

537. Oprócz tego, co wymieniono wyżej i co jest konieczne do koncelebracji Mszy wspólnotowej, należy przygotować:

- a) Pontyfikał z tekstami obrzędów święceń;
- b) ornaty dla każdego z kandydatów;
- c) stule dla prezbiterów, którzy nie koncelebrują, lecz mają nakładać ręce na święconych;
- d) płócienny gremiał;
- e) krzyżmo święte;
- f) to, co konieczne do umycia rąk biskupa i wyświęconych;
- g) krzesło dla biskupa, jeśli święcenia odbywają się nie przy katedrze;
- h) kielich odpowiedniej wielkości do Komunii koncelebransów oraz innych osób, mających przyjąć Komunię pod obiema postaciami.

538. Po odpowiednim przygotowaniu wszystkiego odbywa się, jak zwykle, procesja przez kościół do ołtarza. Za diakonem niosącym księgę Ewangelii oraz za

³⁵¹ Tamże, nr 63.

³⁵² Tamże, nr 64.

³⁵³ Święcenia prezbiterów, nr 114.

³⁵⁴ Tamże, nr 117.

innymi diakonami, jeśli są, idą kandydaci do święceń, koncelebrujący prezbiterzy, potem biskup, zaś nieco w tyle za nim dwaj asystujący mu diakoni. Po przyjsciu do ołtarza i wykonaniu należnego ukłonu wszyscy zajmują wyznaczone dla nich miejsca³⁵⁵.

539. Obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie³⁵⁶.

540. Po Ewangelii rozpoczynają się święcenia prezbiterów. Biskup zasiada na katedrze lub jeśli trzeba, na przygotowanym dla niego miejscu, i otrzymuje mitrę.

541. Odbywa się przedstawienie kandydatów. Diakon wzywa kandydatów do święceń mówiąc: *Niech przystąpią mający przyjąć święcenia prezbiteratu*. Każdy z nich, wezwany z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*, podchodzi do biskupa i składa mu ukłon³⁵⁷.

542. Gdy wszyscy kandydaci ustawią się przed biskupem, upoważniony przez biskupa prezbiter mówi: *Czcigodny ojcze, święta Matka, Kościół, prosi, abyś tych naszych braci wyświęcił na prezbiterów*. Biskup pyta go: *Czy wiesz, że są tego godni?* Prezbiter odpowiada: *Po zbadaniu opinii wiernych...* Biskup konkluduje: *Z pomocą Pana Boga i naszego Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, wybieramy tych naszych braci do stanu prezbiteratu*. Wszyscy: *Bogu niech będą dzięki*³⁵⁸.

543. Następnie wszyscy siadają. Biskup, zależnie od uznania, otrzymuje mitrę i pastorał oraz wygłasza homilię, w której na podstawie czytań wykonanych w liturgii słowa wyjaśnia ludowi i kandydatom istotę urzędu posługiwania prezbiterów. Może to uczynić słowami podanymi w Pontyfikale Rzymskim³⁵⁹ lub w podobny sposób.

544. Po homilii wybrani na prezbiterów stają przed biskupem, który zadaje im pytania, rozpoczynając słowami: *Drodzy synowie...*³⁶⁰.

545. Biskup oddaje pastorał. Następnie każdy z wybranych na prezbiterów podchodzi do biskupa, klęka przed nim i swoje złożone ręce wkłada w ręce biskupa.

³⁵⁵ Tamże, nr 118.

³⁵⁶ Tamże, nr 119.

³⁵⁷ Tamże, nr 121.

³⁵⁸ Tamże, nr 122.

³⁵⁹ Tamże, nr 123.

³⁶⁰ Tamże, nr 124.

Biskup od każdego z nich przyjmuje przyrzeczenie posłuszeństwa w sposób podany w pontyfikale³⁶¹.

546. Wszyscy wstają. Biskup stojąc bez mitry, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmilsi, Boga, Ojca wszechmogącego*. Wybrani padają na twarz. W niedzielę i w Okresie Wielkanocnym wszyscy (oprócz kandydatów do święceń) stoją, w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klęknijmy*.

Kantorzy śpiewają litanie. W odpowiednich jej miejscach można dodać pewne imiona świętych (np. patrona, tytułu kościoła, patrona przyjmujących święcenia itp.) albo wezwania dostosowane do okoliczności³⁶². Litanie bowiem zastępuje modlitwę powszechną.

547. Po zakończeniu litanii sam biskup wstaje i rozłożywszy ręce mówi: *Wystuchaj nas, Panie, nasz Boże*. Jeśli tego wymagają okoliczności, diakon wzywa: *Powstańmy*. Wszyscy wstają³⁶³.

548. Biskup z nałożoną mitrą staje przed katedrą (lub innym przygotowanym krzesłem). Każdy z wybranych na prezbitera podchodzi do biskupa i klęka przed nim. Biskup kładzie każdemu ręce na głowę, nic nie mówiąc³⁶⁴.

549. Po nałożeniu rąk przez biskupa prezbiterzy koncelebrujący i wszyscy inni prezbiterzy, ubrani w alby lub komże i stuły³⁶⁵, nic nie mówiąc, kładą ręce na każdego z wybranych. Po nałożeniu rąk prezbiterzy stają obok biskupa aż do końca modlitwy święceń, tak jednak, aby wierni mogli dobrze widzieć czynności liturgiczne³⁶⁶.

550. Wszyscy wybrani klękają przed biskupem, który stojąc bez mitry, rozkłada ręce i odmawia modlitwę święceń³⁶⁷.

551. Po modlitwie święceń wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Wyświęceni wstają. Prezbiterzy, którzy otaczali biskupa, wracają na swoje miejsca. Kilku z nich nakłada wyświęconym stułę na sposób właściwy prezbiterom oraz ornat³⁶⁸.

³⁶¹ Tamże, nr 125.

³⁶² Tamże, numery 126-127.

³⁶³ Tamże, nr 128.

³⁶⁴ Tamże, nr 129. 130.

³⁶⁵ Kongregacja Kultu Bożego, Trzecia instrukcja o należyтым wykonaniu Konstytucji o liturgii świętej, 5 września 1970, nr 8 c: AAS 62 (1970), s. 701.

³⁶⁶ Święcenia prezbiterów, nr 130.

³⁶⁷ Tamże, nr 131.

³⁶⁸ Tamże, nr 132.

552. Po nałożeniu biskupowi płóciennego gremiału i po odpowiednim wyjaśnieniu podanym ludowi każdy z wyświęconych klęka przed biskupem, który namaszcza mu dłonie świętym krzyżmem mówiąc: *Nasz Pan, Jezus Chrystus*. Następnie biskup i wyświęceni myją ręce³⁶⁹.

553. W czasie nakładania wyświęconym stuły i ornatu oraz namaszczenia rąk przez biskupa śpiewa się Ps 110 [109] z antyfoną: *Jesteś Kapłanem tak jak Melchizedek* lub inną pieśń, odpowiadającą treścią antyfonie³⁷⁰, zwłaszcza jeżeli Ps 110[109] był śpiewany jako psalm responsoryjny w liturgii słowa.

Śpiew trwa aż do chwili, gdy wszyscy wyświęceni wrócą na swoje miejsca.

554. Wierni przynoszą chleb na patenie oraz wino z wodą w kielichu, przeznaczone do Mszy świętej. Diakon przyjmuje te dary i przynosi biskupowi, który je wręcza każdemu z wyświęconych, klęczącemu przed nim, i mówi: *Przyjmij dary ludu świętego*³⁷¹.

555. Biskup obejmuje każdego z wyświęconych i udziela mu pocałunku pokoju mówiąc: *Pokój z tobą*. Wyświęcony odpowiada: *I z duchem twoim*.

Jeśli okoliczności na to pozwalają, inni obecni prezbiterzy przez pocałunek pokoju wyrażają przyjęcie nowo wyświęconych do stanu prezbiteratu. W tym czasie można śpiewać Ps 100[99] lub responsorium: *Już was nie będę nazywał sługami*. Śpiew kończy się, gdy biskup i prezbiterzy przekazali wyświęconym pocałunek pokoju.

556. Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną³⁷².

557. Liturgię eucharystyczną koncelebruje się, jak zwykle; opuszcza się jednak przygotowanie kielicha³⁷³.

558. W Modlitwie eucharystycznej biskup lub jeden z prezbiterów koncelebrujących wspomina nowo wyświęconych w sposób podany w Obrzędach święceń³⁷⁴.

559. Rodzice i krewni wyświęconych mogą przyjąć Komunię świętą pod obie-
ma postaciami³⁷⁵.

³⁶⁹ Tamże, nr 133.

³⁷⁰ Tamże, nr 134.

³⁷¹ Tamże, nr 135.

³⁷² Tamże, nr 138.

³⁷³ Tamże, nr 139.

³⁷⁴ Tamże, nr 140.

Po rozdzieleniu Komunii świętej można wykonać pieśń dziękczynną³⁷⁶.

Zamiast zwykłego błogosławieństwa można udzielić błogosławieństwa uroczystego. Diakon poprzedza je wezwaniem: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Następnie biskup wyciąga ręce nad wyświęconymi oraz nad ludem i wypowiada potrójną formułę błogosławieństwa, a wszyscy odpowiadają: *Amen*.

Po błogosławieństwie i odesłaniu ludu przez diakona odbywa się, jak zwykle, procesjonalny powrót do zakrystii.

IV. ŚWIĘCENIA DIAKONÓW

560. Biskup i koncelebrujący prezbiterzy ubierają szaty liturgiczne, jakie im przysługują podczas sprawowania Mszy świętej.

Kandydaci do święceń otrzymują humerał, albę i pasek.

Kolor szat winien odpowiadać sprawowanej Mszy świętej; może też być biały. Można również użyć szat świątecznych lub bardziej okazałych³⁷⁷.

561. Oprócz tego, co jest konieczne do sprawowania Mszy wspólnotowej, należy przygotować:

- a) Pontyfikał z tekstami obrzędów święceń;
- b) stuły i dalmatyki dla poszczególnych kandydatów;
- c) krzesło dla biskupa przed ołtarzem lub w innym stosownym miejscu, jeżeli święcenia nie będą się odbywać przy katedrze;
- d) kielich odpowiedniej wielkości do Komunii pod obiema postaciami.

562. Po odpowiednim przygotowaniu wszystkiego odbywa się, jak zwykle, procesja przez kościół do ołtarza. Kandydaci do święceń idą przed diakonem niosącym księgę Ewangelii, używaną we Mszy świętej i w czasie święceń. Następnie idą inni diakoni, jeśli są, prezbiterzy koncelebrujący, potem biskup, zaś nieco w tyle za nim dwaj asystujący mu diakoni. Po przyjsciu do ołtarza i wykonaniu należnego ukłonu wszyscy zajmują wyznaczone dla nich miejsca³⁷⁸.

563. Obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie.

Po odczytaniu Ewangelii diakon kładzie z powrotem księgę Ewangelii na ołtarzu, gdzie pozostaje ona aż do wręczenia wyświęconym³⁷⁹.

564. Rozpoczynają się święcenia diakonów. Biskup siada na katedrze lub zajmuje inne przygotowane dla niego miejsce i otrzymuje mitrę³⁸⁰.

³⁷⁵ Tamże, nr 141.

³⁷⁶ Tamże, nr 142.

³⁷⁷ Święcenia diakonów, numery 190 i 192.

³⁷⁸ Tamże, nr 193.

³⁷⁹ Por. tamże, numery 194. 195.

565. Odbywa się przedstawienie kandydatów. Diakon wzywa kandydatów do święceń mówiąc: *Niech przystąpią mający przyjąć święcenia diakonatu*. Każdy z nich, wezwany z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*, podchodzi do biskupa i składa mu ukłon³⁸¹.

566. Gdy wszyscy kandydaci ustawią się przed biskupem, upoważniony przez biskupa prezbiter mówi: *Czcigodny ojcze, święta Matka, Kościół, prosi, abyś tych naszych braci wyświęcił na diakonów*. Biskup pyta go: *Czy wiesz, że są tego godni?* Prezbiter odpowiada: *Po zbadaniu opinii wiernych...* Biskup konkluduje: *Z pomocą Pana Boga i naszego Zbawiciela...* Wszyscy: *Bogu niech będą dzięki*³⁸².

567. Następnie wszyscy siadają. Biskup, jeśli uzna za stosowne, otrzymuje mitrę i pastorał, po czym wygłasza homilię, w której na podstawie czytań wykonanych w liturgii słowa wyjaśnia ludowi i kandydatom istotę urzędu posługiwania diakonów. Uwzględnia przy tym sytuację kandydatów, mianowicie to, czy są oni żonaci i nieżonaci, czy tylko nieżonaci, czy tylko żonaci. Może to uczynić słowami podanymi w pontyfikale (nr 199) lub w podobny sposób.

568. Po homilii wybrani na diakonów stają przed biskupem i odpowiadają na jego pytania zadawane zgodnie z obrzędami święceń. Pytanie czwarte, dotyczące życia w stanie celibatu, zadaje biskup tylko kandydatom nieżonatym oraz zakonnikom po ślubach wieczystych. Opuszcza je, jeżeli kandydatami do święceń są tylko żonaci³⁸³.

569. Po pytaniu dotyczącym gotowości naśladowania Chrystusa obecnego pod postaciami chleba i wina biskup oddaje pastorał. Każdy z wybranych na diakonów podchodzi do biskupa, klęka przed nim i swoje złożone ręce wkłada w ręce biskupa.

Biskup przyjmuje od każdego z nich przyrzeczenie posłuszeństwa w sposób podany w pontyfikale³⁸⁴.

570. Wszyscy wstają. Biskup, stojąc bez mitry, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmilsi, Boga Ojca wszechmogącego*. Wybrani padają na twarz. Rozpoczyna się śpiew litanii, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy (oprócz kandydatów do święceń) stoją, w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klękajmy*.

³⁸⁰ Tamże, nr 196.

³⁸¹ Tamże, numery 196. 197.

³⁸² Tamże, nr 198.

³⁸³ Tamże, nr 200.

³⁸⁴ Tamże, nr 201 lub 201 A.

Kantorzy rozpoczynają litanie, w której w odpowiednich miejscach można dodać pewne imiona świętych (np. patrona, tytułu kościoła, patrona przyjmujących święcenia itp.) albo wezwania dostosowane do okoliczności. Litanie bowiem zastępuje modlitwę powszechną³⁸⁵.

571. Po skończeniu litanii sam biskup wstaje i rozłożywszy ręce, mówi: *Panie Boże, wysłuchaj łaskawie nasze modlitwy*. Jeśli wymagają tego okoliczności, diakon wzywa: *Powstańmy*. Wszyscy wstają³⁸⁶.

572. Biskup z nałożoną mitrą staje przed katedrą lub przed krzesłem przygotowanym w innym miejscu. Każdy z wybranych podchodzi do biskupa i klęka przed nim. Biskup kładzie każdemu ręce na głowę, nic nie mówiąc³⁸⁷.

573. Wszyscy wybrani klękają przed biskupem, który stojąc bez mitry, rozkłada ręce i wygłasza modlitwę święceń³⁸⁸.

574. Po modlitwie święceń wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Wyświęceni wstają. Kilku diakonów lub innych posługujących nakłada każdemu z wyświęconych stulę na sposób właściwy diakonom oraz dalmatykę. W tym czasie można śpiewać antyfonę: *Szczęśliwi, którzy mieszkają w Twym domu* wraz z Ps 84[83] lub inną pieśń, odpowiadającą treścią antyfonie, zwłaszcza jeżeli Ps 84[83] był śpiewany jako psalm responsoryjny w liturgii słowa. Można też wykonywać inny odpowiedni śpiew. Trwa on do chwili, gdy wszyscy wyświęceni ubiorą dalmatykę³⁸⁹.

575. Wyświęceni ubrani w szaty diakona podchodzą do biskupa, który każdemu klęczącemu przed nim podaje księgę Ewangelii mówiąc: *Przyjmij Chrystusową Ewangelię...*³⁹⁰.

576. Biskup obejmuje każdego z wyświęconych i udziela mu pocałunku pokoju mówiąc: *Pokój z tobą*. Diakon: *I z duchem twoim*.

Jeśli okoliczności na to pozwalają, inni obecni diakoni pocałunkiem pokoju wyrażają przyjęcie nowo wyświęconych do stanu diakonatu.

W tym czasie można śpiewać antyfonę: *Wiernego sługę uwielbi mój Ojciec* wraz z Ps 146[145] lub inną pieśń, odpowiadającą treścią antyfonie. Śpiew trwa aż do chwili, gdy wszyscy wymienią pocałunek pokoju³⁹¹.

³⁸⁵ Tamże, nr 203.

³⁸⁶ Tamże, nr 204.

³⁸⁷ Tamże, numery 205. 206.

³⁸⁸ Tamże, nr 207.

³⁸⁹ Tamże, numery 208. 209.

³⁹⁰ Tamże, nr 210.

³⁹¹ Tamże, numery 211. 212.

577. Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną³⁹².

578. Liturgię eucharystyczną sprawuje się jak zwykle. Niektórzy z nowo wyświęconych przynoszą biskupowi dary do Mszy świętej; przynajmniej jeden z nich posługuje biskupowi przy ołtarzu.

579. W Modlitwie eucharystycznej wspomina się nowo wyświęconych w sposób podany w obrzędach święceń³⁹³.

580. Diakoni nowo wyświęceni przyjmują Komunię świętą pod obiema postaciami. Diakon posługujący biskupowi podaje kielich. Niektórzy z nowo wyświęconych diakonów pomagają biskupowi w udzielaniu Komunii świętej wiernym³⁹⁴.

Rodzice i krewni wyświęconych mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami³⁹⁵.

Po rozdzieleniu Komunii świętej można wykonać pieśń dziękczynną.

Zamiast zwykłego błogosławieństwa można udzielić błogosławieństwa uroczystego. Diakon poprzedza je wezwaniem: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Następnie biskup wyciąga ręce nad wyświęconymi oraz nad ludem i wypowiada potrójną formułę błogosławieństwa, a wszyscy odpowiadają: *Amen*³⁹⁶.

Po błogosławieństwie i odesłaniu ludu przez diakona odbywa się, jak zwykle, procesjonalny powrót do zakrystii.

V. POŁĄCZONE OBRZĘDY ŚWIĘCEŃ DIAKONÓW I PREZBITERÓW

581. Odnośnie do przygotowania kandydatów oraz celebracji należy zachować przepisy podane wyżej w numerach: 535-537; 560-561.

582. Po odpowiednim przygotowaniu wszystkiego odbywa się, jak zwykle, procesja przez kościół do ołtarza. Kandydaci na diakonów idą przed diakonem niosącym księgę Ewangelii, i przed innymi diakonami, jeśli są. Kandydaci na prezbiterów idą za innymi diakonami, a przed prezbiterami koncelebrującymi. Na końcu idzie sam biskup, zaś nieco w tyle za nim dwaj asystujący mu diakoni. Po

³⁹² Por. tamże, nr 213.

³⁹³ Tamże, nr 214.

³⁹⁴ Por. tamże, numery 215-217.

³⁹⁵ Tamże, numery 215. 216.

³⁹⁶ Tamże, nr 218.

przyjściu do ołtarza i wykonaniu należnego ukłonu wszyscy zajmują wyznaczone dla nich miejsca³⁹⁷.

583. Obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie³⁹⁸.

584. Po Ewangelii rozpoczynają się święcenia. Biskup zasiada na katedrze lub na krześle przygotowanym w innym miejscu i otrzymuje mitrę.

Odbywa się przedstawienie kandydatów (por. wyżej, nr 565-566). Diakon wzywa kandydatów do diakonatu mówiąc: *Niech przystąpią mający przyjąć święcenia diakonatu*. Każdy z nich, wezwany z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*, podchodzi do biskupa i składa mu ukłon. Gdy wszyscy kandydaci ustawią się przed biskupem, upoważniony przez biskupa prezbiter mówi: *Czczogodny ojcze, święta Matka, Kościół, prosz, abysz tych naszych braci wyświęcił na diakonów*. Biskup pyta go: *Czy wiesz, że są tego godni?* Prezbiter odpowiada: *Po zbadaniu opinii wiernych...* Biskup konkluduje: *Z pomocą Pana Boga i naszego Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, wybieramy tych naszych braci do stanu diakonatu*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*.

Następnie diakon wzywa kandydatów do prezbiteratu (por. wyżej, nr 541-542), mówiąc: *Niech przystąpią mający przyjąć święcenia prezbiteratu*. Każdy z nich, wezwany z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*, podchodzi do biskupa i składa mu ukłon. Gdy wszyscy kandydaci na prezbiterów ustawią się przed biskupem, upoważniony przez biskupa prezbiter mówi: *Czczogodny ojcze, święta Matka, Kościół prosz...* Biskup pyta go: *Czy wiesz, że są tego godni?* Prezbiter odpowiada: *Po zbadaniu opinii wiernych...* Biskup: *Z pomocą Pana Boga i naszego Zbawiciela...* Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*.

585. Następnie wszyscy siadają. Biskup, jeśli uzna to za stosowne, przyjmuje mitrę i pastorał oraz wygłasza homilię, w której na podstawie czytań wykonanych w liturgii słowa wyjaśnia ludowi i kandydatom istotę urzędu posługiwania diakonów i prezbiterów. Uwzględnia przy tym sytuację kandydatów do diakonatu, mianowicie to, czy są wśród nich żonaci i nieżonaci, czy też tylko nieżonaci albo tylko żonaci. Może to uczynić słowami podanymi w Pontyfikale lub w podobny sposób³⁹⁹.

586. Po homilii wybrani na diakonów stają przed biskupem i odpowiadają na jego pytania. Pytanie dotyczące przyrzeczenia celibatu zadaje biskup tylko kandydatom nieżonatym oraz zakonnikom po ślubach wieczystych.

³⁹⁷ Por. tamże, nr 260.

³⁹⁸ Por. tamże, nr 261.

³⁹⁹ Por. tamże, numery 267 i 308. .

587. Po pytaniu dotyczącym naśladowania Chrystusa obecnego pod postaciami chleba i wina biskup oddaje pastorał. Każdy z wybranych na diakonów podchodzi do biskupa, klęka przed nim i swoje złożone ręce wkłada w ręce biskupa.

Biskup przyjmuje od każdego z kandydatów przyrzeczenie posłuszeństwa w sposób przewidziany w pontyfikale.

588. Wybrani na diakonów wracają na swoje miejsca i siadają. Wybrani na prezbiterów stają przed biskupem. Biskup zadaje im pytania związane z urzędem ich posługi. Po piątym pytaniu dotyczącym zjednoczenia z Chrystusem, Najwyższym Kapłanem, każdy z wybranych na prezbiterów podchodzi do biskupa, klęka przed nim i swoje złożone ręce wkłada w ręce biskupa. Biskup przyjmuje od każdego z kandydatów przyrzeczenie posłuszeństwa w sposób przewidziany w pontyfikale⁴⁰⁰.

589. Wszyscy wstają. Biskup, stojąc bez mitry, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmilsi, Boga Ojca wszechmogącego*. Wybrani padają na twarz. Rozpoczyna się śpiew litanii, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy (oprócz kandydatów do święceń) stoją, w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klęknijmy*. W odpowiednich miejscach litanii można dodać pewne imiona świętych (np. patrona, tytułu kościoła, patrona przyjmujących święcenia itp.) albo wezwania dostosowane do okoliczności.

Po zakończeniu litanii sam biskup wstaje i rozłożywszy ręce mówi: *Panie Boże, wysłuchaj łaskawie nasze modlitwy*. Jeśli wymagają tego okoliczności, diakon wzywa: *Powstańmy*. Wszyscy wstają⁴⁰¹.

Po litanii wybrani do stanu prezbiteratu odchodzą. Odbywają się święcenia diakonów⁴⁰².

590. Święcenia diakonów odbywają się zgodnie z obrzędem wyżej opisanym (w numerach 572-575). Pocałunek pokoju przekazuje się po święceniach prezbiterów.

591. Wyświęceni diakoni odchodzą na swoje miejsca. Teraz przystępują wybrani do święceń prezbiteratu. Wszyscy wstają. Biskup, stojąc bez mitry, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmilsi, Boga wszechmogącego*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu.

592. Święcenia prezbiterów odbywają się zgodnie z obrzędem wyżej opisanym (w numerach 548 – 554).

⁴⁰⁰ Tamże, numery 270 - 271.

⁴⁰¹ Tamże, numery 272-274.

⁴⁰² Tamże, nr 275

593. Biskup obejmuje każdego z wyświęconych, najpierw prezbiterów, potem diakonów, i udziela im pocałunku pokoju mówiąc: *Pokój z tobą*. Wyświęcony odpowiada: *I z duchem twoim*. Jeśli okoliczności na to pozwalają, wszyscy lub przynajmniej niektórzy z obecnych prezbiterów przez pocałunek mogą wyrazić swoje zjednoczenie z nowo wyświęconymi w stanie prezbiteratu. Także wszyscy lub przynajmniej niektórzy diakoni mogą to uczynić w odniesieniu do nowo wyświęconych diakonów.

W tym czasie śpiewa się responsorium: *Już was nie będę nazywał sługami* lub antyfonę: *Przyjaciel czyni, co Bóg nakazuje* z Ps 100 [99] albo inną odpowiednią pieśń, zgodną z treścią responsorium lub antyfony⁴⁰³. Śpiew kończy się, gdy biskup, prezbiterzy i diakoni przekażą wyświęconym pocałunek pokoju.

594. Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną⁴⁰⁴.

595. Liturgię eucharystyczną sprawuje się zgodnie z obrzędem Mszy koncelebrowanej; opuszcza się jednak przygotowanie kielicha. Jeden z nowo wyświęconych diakonów posługuje biskupowi przy ołtarzu⁴⁰⁵.

596. W Modlitwie eucharystycznej biskup lub jeden z prezbiterów koncelebrujących wspomina nowo wyświęconych prezbiterów i diakonów w sposób przewidziany w obrzędach święceń⁴⁰⁶.

597. Nowo wyświęceni diakoni przyjmują Komunię świętą pod obiema postaciami. Diakon posługujący biskupowi podaje kielich.

Niektórzy z nowo wyświęconych diakonów pomagają biskupowi w udzielaniu Komunii świętej wiernym⁴⁰⁷.

Rodzice i krewni wyświęconych mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami⁴⁰⁸.

Po rozdzieleniu Komunii świętej można wykonać pieśń dziękczynną.

Zamiast zwykłego błogosławieństwa można udzielić błogosławieństwa uroczystego, podanego w obrzędach święceń⁴⁰⁹.

Obrzędy zakończenia odbywają się, jak zwykle.

⁴⁰³ Por. tamże, nr 291.

⁴⁰⁴ Por. tamże, nr 292.

⁴⁰⁵ Por. tamże, nr 293.

⁴⁰⁶ Tamże, nr 294.

⁴⁰⁷ Por. tamże, numery 215-216.

⁴⁰⁸ Tamże, nr 296.

⁴⁰⁹ Por. tamże, nr 299 lub nr 340.

VI. PRZYJĘCIE KANDYDATÓW DO ŚWIĘCEŃ

598. Obrzęd przyjęcia zmierza do tego, aby ktoś, kto pragnie przyjąć święcenia diakonatu lub prezbiteratu, publicznie wyraził swoją wolę oddania się Bogu i Kościołowi przez pełnienie posługi wynikającej ze święceń. Kościół zaś przyjmując tę gotowość, wybiera i wzywa go, aby się przygotował na przyjęcie święceń i w ten sposób mógł być zaliczony w poczet kandydatów do diakonatu lub prezbiteratu⁴¹⁰.

Ci, którzy przygotowują się do prezbiteratu po złożeniu ślubów w zakonach kleryckich, nie są obowiązani do zachowania tego obrzędu.

599. Obrzęd przyjęcia odbywa się po stwierdzeniu, że decyzja przystąpienia do święceń jest wystarczająco dojrzała i poparta niezbędnymi przymiotami.

600. Sprawuje go biskup lub wyższy przełożony zakonu kleryckiego, zależnie od przynależności kandydata⁴¹¹.

601. Obrzęd przyjęcia może być sprawowany każdego dnia, z wyjątkiem Triduum Paschalnego, Wielkiego Tygodnia, Środy Popielcowej i Wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych. Może się odbyć w kościele lub kaplicy seminarium albo zgromadzenia zakonnego, np. z okazji spotkania prezbiterów lub diakonów, w czasie Mszy świętej, sprawowania Liturgii Godzin albo celebracji słowa Bożego.

Ze względu na znaczenie obrzędu, nie należy go łączyć ze święceniami ani z ustanowieniem lektorów i akolitów⁴¹².

602. Biskupowi winien asystować diakon lub prezbiter upoważniony do wezwania kandydatów oraz inni posługujący.

603. Jeżeli przyjęcie odbywa się w połączeniu ze Mszą świętą, biskup przewodniczący ubiera szaty wymagane przy sprawowaniu Eucharystii, używa też mitry i pastorału. Jeżeli zaś odbywa się poza Mszą, biskup może przywdziać albę oraz nałożyć na nią krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę odpowiedniego koloru lub nałożyć tylko krzyż i stułę na rękawicę i mucet: w tym przypadku biskup nie używa mitry ani pastorału.

604. Jeśli obrzęd odbywa się w połączeniu ze Mszą świętą, można sprawować w szatach białych *Mszę o powołania kapłańskie*, z czytaniem właściwymi dla ob-

⁴¹⁰ Por. Paweł VI, List apostolski *Ad pascendum*, 15 sierpnia 1972: AAS 64 (1972) 538.

⁴¹¹ Por. Pontyfikał Rzymski. Dodatek. Obrzęd przyjęcia kandydatów do diakonatu i prezbiteratu, numery 1-2.

⁴¹² Por. tamże, nr 3.

rzędu przyjęcia⁴¹³. W dniach wymienionych w numerach 1-9 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* należy sprawować Mszę z dnia.

W dniach zaś, w których nie sprawuje się *Mszy o powołania*, jedno z czytań można wziąć spośród tekstów przeznaczonych dla obrzędu przyjęcia, z wyjątkiem dni wymienionych w numerach 1-4 w *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*.

605. Jeśli przyjęcie odbywa się w połączeniu z celebracją słowa Bożego, rozpoczyna się ono odpowiednią pieśnią, pozdrowieniem wypowiedzianym przez przewodniczącego i kolektą *Mszy o powołania*. Czytania bierze się spośród tekstów przeznaczonych dla obrzędu przyjęcia.

606. Jeśli obrzęd sprawuje się w połączeniu z Liturgią Godzin, rozpoczyna się po dłuższym lub krótszym czytaniu słowa Bożego. W Jutrznii i Nieszporach zamiast prośb można odmawiać wezwania modlitwy powszechnej, jak to jest proponowane w pontyfikale⁴¹⁴.

607. Po czytaniu biblijnym (po Ewangelii) biskup przewodniczący wygłasza homilię. Jeśli uzna za stosowne, może przemawiać siedząc na katedrze, w mitrze i z pastorałem w ręku. W homilii może się posłużyć tekstem podanym w pontyfikale⁴¹⁵ lub podobnymi słowami.

608. Wyznaczony do tego diakon lub prezbiter wzywa kandydatów z imienia i nazwiska. Każdy z nich odpowiada: *Jestem*, a następnie podchodzi do biskupa i składa mu ukłon⁴¹⁶.

609. Biskup pyta ich słowami podanymi w Pontyfikale Rzymskim i na koniec dodaje: *Kościół z radością przyjmuje*. Wszyscy odpowiadają: *Amen*⁴¹⁷.

610. Wszyscy wstają. Biskup, bez mitry i pastorału rozpoczyna wyznanie wiary, jeśli jest przewidziane. Następnie wzywa wiernych do modlitwy słowami: *Pokornie prosimy naszego Boga*. Diakon albo inny posługujący, odpowiednio przygotowany, podaje intencje modlitwy. Wszyscy odpowiadają stosowną aklamacją. Bezpośrednio po wezwaniach biskup dodaje: *Boże, wysłuchaj* albo: *Boże, udziel swoim sługom*⁴¹⁸.

⁴¹³ Por. Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Dodatek , numery 16-20.

⁴¹⁴ Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Dodatek, nr 12.

⁴¹⁵ Tamże, nr 8.

⁴¹⁶ Tamże, nr 9.

⁴¹⁷ Tamże, nr 10.

⁴¹⁸ Tamże, nr 14.

611. Jeśli obrzęd przyjęcia odbywa się w połączeniu ze Mszą świętą, sprawuje się ją dalej, jak zwykle. Kandydaci, ich rodzice i krewni mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami⁴¹⁹.

612. Jeśli obrzęd jest połączony z celebracją słowa Bożego, wówczas biskup pozdrawia i błogosławi wiernych, diakon zaś odsyła ich, jak zwykle⁴²⁰.

613. W Liturgii Godzin jej dalszy ciąg następuje po obrzędzie przyjęcia⁴²¹.

614. „Kandydaci do diakonatu - zarówno stałego jak i przejściowego - oraz do prezbiteratu obowiązani są przyjąć posługi lektora i akolity, chyba że już je przyjęli, oraz wypełniać je przez pewien czas, aby w ten sposób lepiej przygotować się do przyszłej posługi słowa i ołtarza”⁴²².

Obrzęd ustanowienia lektorów i akolitów jest opisany niżej, w numerach 807-837.

ROZDZIAŁ III

SAKRAMENT MAŁŻEŃSTWA

WPROWADZENIE

615. Pamięć o obecności Chrystusa Pana na weselu w Kanie Galilejskiej winna skłaniać biskupa do tego, by niekiedy pobłogosławił związek małżeński swoich wiernych, zwłaszcza ubogich.

Przygotowanie i sprawowanie małżeństwa, które dotyczy przede wszystkim samych przyszłych małżonków oraz ich rodziny, ze względów duszpasterskich i liturgicznych należy także do biskupa⁴²³.

Celem uwydatnienia prawdy, że obecność biskupa nie jest przejawem względu na osoby⁴²⁴ ani oznaką zewnętrznej okazałości, wskazane jest, aby biskup asystował przy zawieraniu małżeństwa nie w prywatnych kaplicach czy w domach, lecz w kościele katedralnym lub parafialnym. Dzięki temu celebracja sakramentu małżeństwa będzie mieć charakter prawdziwie eklezjalny i umożliwi udział miejscowej wspólnoty wiernych⁴²⁵.

⁴¹⁹ Por. tamże, nr 15.

⁴²⁰ Por. tamże.

⁴²¹ Por. tamże.

⁴²² Paweł VI, List apostolski *Ad pascendum*, II, 15 sierpnia 1972: AAS 64 (1972) 539.

⁴²³ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa*. WTP, nr 12.

⁴²⁴ Por. KL 32;. *Obrzędy sakramentu małżeństwa*. WTP, nr 31.

⁴²⁵ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*. WTP, nr 24.

616. Do sprawowania małżeństwa należy przygotować to, co jest wymagane przy jego błogosławieństwie dokonywanym przez prezbitera, a ponadto mitrę i pastorał.

617. Wypada, aby biskupowi asystowali: przynajmniej jeden prezbiter, którym z zasady będzie proboszcz, jeden diakon i kilku posługujących.

I. SPRAWOWANIE MAŁŻEŃSTWA W CZASIE MSZY ŚWIĘTEJ

618. Jeżeli sam biskup sprawuje Mszę świętą, ubiera wszystkie szaty liturgiczne wymagane do jej celebracji, a ponadto używa mitry i pastorału. Jeśli koncelebrowuje prezbiter, również nakłada konieczne w tym celu szaty.

Jeżeli zaś biskup przewodniczy Mszy świętej, lecz jej nie celebrowuje, na albę nakłada krzyż noszony na piersiach, stułę i białą kapę. Używa również mitry i pastorału.

Diakon nakłada szaty właściwe dla jego stanu. Inni posługujący ubierają albę lub inną szatę prawnie uznaną.

Oprócz tego, co jest potrzebne do sprawowania Mszy, należy przygotować:

- a) rytuał: *Obrzędy sakramentu małżeństwa*;
- b) naczynie z wodą pobłogosławioną i kropidło;
- c) obrączki dla nowożeńców;
- d) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii pod obiema postaciami.

619. W ustalonym czasie proboszcz albo inny prezbiter, ubrany w komżę lub w albę i stułę oraz w ornat, jeśli sam ma sprawować Mszę świętą, zgodnie z pierwszym sposobem⁴²⁶, wychodzi z ministrantami do drzwi kościoła lub przed ołtarz i tam przyjmuje narzeczonych, pozdrawia ich po chrześcijańsku, po czym prowadzi ich na przygotowane dla nich miejsca. Jeżeli stosuje drugi sposób⁴²⁷, przyjmuje nowożeńców przy ołtarzu, pozdrawia ich i prowadzi na przygotowane dla nich miejsca⁴²⁸.

Teraz biskup podchodzi do ołtarza, składa przed nim głęboki ukłon i ze czcią całuje. Następnie udaje się do katedry lub na inne miejsce przewodniczenia. W tym czasie śpiewa się pieśń na wejście. Po śpiewie i pozdrowieniu wiernych przez biskupa proboszcz lub inny prezbiter przedstawia nowożeńców.

⁴²⁶ Por. tamże, numery 45-47.

⁴²⁷ Por. tamże, numery 48-49.

⁴²⁸ Por. tamże, numery 50-51.

620. W dni, w które dozwolone są *Msze obrzędowe*⁴²⁹, można sprawować *Mszę za nowożeńców*, z własnymi czytaniem, w szatach białych lub świątecznych⁴³⁰.

W dniach wymienionych w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się *Mszę z dnia*, z błogosławieństwem nowożeńców po modlitwie Pańskiej i – zależnie od uznania – uroczystym błogosławieństwem końcowym.

Jeżeli jednak w Okresie Narodzenia Pańskiego i w Okresie Zwykłym małżeństwo zawiera się w niedzielę w połączeniu ze *Mszą*, w której uczestniczy wspólnota parafialna, sprawuje się *Mszę z niedzieli*.

Jeżeli nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, jedno z czytań można wziąć spośród perykop przeznaczonych w lekcjonarzu dla *Mszy za nowożeńców*, jeśli nie przypada dzień wymieniony w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*⁴³¹.

621. Jeżeli *Mszę świętą* złączoną z sakramentem małżeństwa sprawuje się w dniu o charakterze pokutnym, zwłaszcza w Wielkim Poście, należy napomnieć narzeczonych, aby mieli na uwadze szczególny charakter tego dnia⁴³².

622. Obrzędy wstępne i liturgię słowa sprawuje się, jak zwykle.

623. Po odczytaniu Ewangelii biskup, jeśli uzna to za stosowne, siada oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Następnie wygłasza homilię, w której na podstawie tekstów biblijnych odczytanych w liturgii słowa ukazuje misterium chrześcijańskiego małżeństwa, godność oblubieńczej miłości, łaskę sakramentu oraz obowiązki małżonków⁴³³.

624. Po homilii biskup w mitrze i z pastorałem staje naprzeciw narzeczonych oraz zadaje im pytania dotyczące dobrowolności zawarcia małżeństwa, wierności, przyjęcia i wychowania potomstwa oraz przyjmuje ich ślubowanie⁴³⁴.

625. Następnie biskup oddaje pastorał i, jeśli ma wypowiedzieć formułę modlitwy błagalnej, także mitrę, oraz błogosławi obrączki, kropi je pobłogosławioną wodą i przekazuje nowożeńcom, którzy wzajemnie nakładają je sobie na palce⁴³⁵.

⁴²⁹ Por. OWMR 372: Msze obrzędowe łączą się ze sprawowaniem niektórych sakramentów lub sakramentaliów. Są one zakazane w niedziele Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego, w uroczystości, w dni Oktawy Wielkanocy, w dniu Wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych, w Środę Popielcową i w Wielkim Tygodniu.

⁴³⁰ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*. WTP nr 34.

⁴³¹ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, rozdz. IV. Teksty do wyboru w obrzędach małżeństwa. I. Czytania biblijne.

⁴³² Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa*. WTP nr 32.

⁴³³ Por. tamże, nr 57.

⁴³⁴ Tamże, numery 59-63.

⁴³⁵ Tamże, numery 68-70.

626. Następuje modlitwa powszechna. Jeśli jest przewidziane wyznanie wiary, odmawia się je po modlitwie powszechnej⁴³⁶.

627. W Modlitwach eucharystycznych I - III odmawia się specjalną modlitwę wstawienniczą za nowożeńców.

628. Po modlitwie Pańskiej opuszcza się embolizm: *Wybaw nas, Panie*. Biskup, jeśli sam sprawuje Eucharystię, albo prezbiter celebrujący Mszę, zwrócony do nowożeńców i mając ręce złożone, wypowiada zachętę przed modlitwą błogosławieństwa. Wszyscy modlą się przez pewien czas w milczeniu. Następnie celebrans zwrócony do nowożeńców rozkłada ręce i odmawia nad nimi formułę błogosławieństwa⁴³⁷. Celebrans opuszcza modlitwę o pokój: *Panie, Jezu Chryste*. Bezpośrednio po błogosławieństwie nowożeńców mówi: *Pokój Pański i Przekażcie sobie znak pokoju*. Wtedy nowożeńcy i wszyscy obecni przekazują sobie znak pokoju i miłości⁴³⁸.

629. Nowożeńcy, ich rodzice, świadkowie ślubu i krewni mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami⁴³⁹.

630. Na końcu Mszy zamiast zwykłego błogosławieństwa można użyć jednej z formuł błogosławieństwa uroczystego, podanych w mszale i w rytuale Obrzędy sakramentu małżeństwa.

Biskup otrzymuje mitrę, po czym rozkłada ręce i pozdrawia wiernych mówiąc: *Pan z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Diakon może wezwać obecnych: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wyciąga ręce nad nowożeńcami i zgromadzonymi oraz wygłasza wezwania błogosławieństwa. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, posługując się formułami podanymi niżej w numerach 1136-1137.

II. SPRAWOWANIE MAŁŻEŃSTWA POZA MSZĄ ŚWIĘTĄ

631. Biskup ubiera się podobnie jak wtedy, gdy przewodniczy Mszy, lecz jej nie celebrowe, jak to zostało powiedziane wyżej w nr 176. Prezbiter ubiera komżę lub albę i białą stulę; diakon wkłada szaty właściwe dla swego stanu.

⁴³⁶ Por. tamże, nr 71.

⁴³⁷ Tamże, s. 115-140.

⁴³⁸ Por. tamże. WTP, nr 77.

⁴³⁹ Tamże, nr 78.

632. Wejście narzeczonych i biskupa do kościoła odbywa się tak, jak podano wyżej w numerze 619. W tym czasie wykonuje się śpiew na wejście.

633. Po śpiewie biskup pozdrawia obecnych oraz odmawia kolektę ze *Mszy za nowożeńców*. Następuje liturgia słowa, jak we Mszy świętej.

634. Pytanie o dobrowolność, przyjęcie ślubowania oraz nałożenie obrączek odbywa się jak podano wyżej, w numerach 624- 625.

635. Następuje modlitwa powszechna. Opuszcza się jej formułę końcową. Biskup, mając ręce rozłożone, odmawia błogosławieństwo nad nowożeńcami używając jednej z formuł podanych w Obrzędach sakramentu małżeństwa.

Po błogosławieństwie odmawia się modlitwę Pańską.

636. Jeżeli trzeba udzielić Komunii świętej, po błogosławieństwie nowożeńców diakon podchodzi do miejsca, w którym przechowuje się Eucharystię, bierze puszkę (cyborium) z Ciałem Pańskim, stawia ją na ołtarzu, otwiera i razem z biskupem przyklęka. Biskup wypowiada zachętę przed modlitwą Pańską, którą następnie wszyscy odmawiają.

Biskup przyklęka, bierze Hostię i trzymając ją nieco podniesioną nad puszką (cyborium), zwrócony do mających przyjąć Komunię świętą mówi: *Oto Baranek Boży... Błogosławieni*. Przyjmujący Komunię mówią: *Panie, nie jestem godzien*. Następnie biskup udziela Komunii tak, jak w czasie Mszy świętej.

Po Komunii można przez jakiś czas zachować milczenie albo, zależnie od okoliczności, śpiewać psalm lub pieśń pochwalną.

Następnie biskup odmawia po Komunii modlitwę: *Posileni przy Twoim stole...* albo jedną spośród modlitw podanych w rytuale⁴⁴⁰.

637. Na koniec biskup udziela błogosławieństwa w sposób opisany wyżej (nr 630). Diakon odsyła zgromadzonych mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki* i odchodzą.

⁴⁴⁰ Por. tamże, nr 119 albo: *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, numery 51. 145-152.

ROZDZIAŁ IV

SAKRAMENT POKUTY I POJEDNANIA

WPROWADZENIE

638. Kościół pełni posługę wobec misterium pojednania, którego Chrystus dokonał przez swoją śmierć i zmartwychwstanie. Wytrwale uczestnicząc w cierpieniach Chrystusa, pełniąc uczynki miłosierdzia i dzieła miłości, przemieniając się z dnia na dzień w duchu Chrystusowej Ewangelii, Kościół staje się dla świata znakiem nawrócenia ku Bogu. To, co Kościół przeżywa, wyraża się w jego liturgii, kiedy wierni wyznają, że są grzesznikami oraz proszą o przebaczenie Boga i współbraci. Dokonuje się to w celebracjach pokutnych, w głoszeniu słowa Bożego, modlitwie, w pokutnych elementach sprawowania Eucharystii.

„Ci zaś, którzy przystępują do sakramentu pokuty, otrzymują od miłosierdzia Bożego przebaczenie zniewagi wyrządzonej Bogu i jednocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu przez grzech zadali ranę, a który przyczynia się do ich nawrócenia miłością, przykładem i modlitwami”⁴⁴¹.

Posługę sakramentu pokuty spełnia Kościół przez biskupów i prezbiterów, którzy głosząc słowo Boże i wzywając wierzących do nawrócenia, są dla nich świadkami oraz szafarzami odpuszczenia grzechów w imieniu Chrystusa i mocą Ducha Świętego.

Prezbiterzy, wykonując tę posługę, działają w łączności z biskupem oraz uczestniczą w jego władzy i urzędzie, on bowiem jest kierownikiem dyscypliny pokutnej⁴⁴².

Jest przeto bardzo stosowne, aby biskup uczestniczył w obrzędach pokuty, przynajmniej wtedy, gdy są sprawowane w uroczystszej formie, zwłaszcza w Okresie Wielkiego Postu, z okazji wizytacji duszpasterskiej oraz w szczególnych okolicznościach życia ludu Bożego.

Poniżej zostanie podany opis takich obrzędów, zarówno kończących się sakramentalnym rozgrzeszeniem jak też mających formę pokutnych celebracji słowa Bożego.

I. OBRZĘD POJEDNANIA WIELU PENITENTÓW Z INDYWIDUALNĄ SPOWIEDZIĄ I ROZGRZESZENIEM

639. Biskup nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i fioletową kapę; otrzymuje też mitrę prostą i pastorał.

Odpowiednio do liczby penitentów towarzyszą biskupowi prezbiterzy, ubrani w komżę lub albę i stułę.

⁴⁴¹ KK 11.

⁴⁴² *Obrzędy pokuty*. WTP 9 a; por. KK 26.

Biskupowi asystują: diakon ubrany w szaty odpowiednie do jego stanu oraz inni posługujący ubrani w albę lub w inną szatę zgodną z przepisami.

640. Po zgromadzeniu się wiernych, gdy biskup i prezbiterzy poprzedzani przez posługujących wchodzą do kościoła, śpiewa się stosowną pieśń⁴⁴³.

641. Po przyjsciu do ołtarza i złożeniu należnego ukłonu biskup udaje się do katedry, prezbiterzy zaś na wyznaczone im miejsca. Po zakończeniu śpiewu biskup stojąc bez mitry, pozdrawia wiernych; następnie on sam albo jeden z prezbiterów lub diakon krótko poucza wiernych o znaczeniu i myśli przewodniej obrzędu, a także o porządku, jaki należy zachować⁴⁴⁴.

642. Biskup zachęca wiernych do modlitwy. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu, po czym biskup odmawia modlitwę. Wszyscy siadają.

643. Następuje liturgia słowa. Zależnie od okoliczności można wykonać kilka czytań lub jedno czytanie wzięte z lekcjonarza. Jeżeli jest tylko jedno czytanie, wypada, aby wzięto je z Ewangelii. Jeżeli jest więcej czytań, między nimi wykonuje się psalm lub odpowiednią pieśń albo zachowuje się chwilę milczenia, podobnie jak we Mszy świętej⁴⁴⁵.

644. Biskup, zależnie od uznania, otrzymuje mitrę i pastorał. Nawiązując do tekstów czytań, wygłasza homilię, w której prowadzi penitentów do rachunku sumienia i do odnowy życia.

Po homilii należy zachować przez jakiś czas milczenie, aby wierni mogli zrobić rachunek sumienia i wzbudzić szczerzy żal za grzechy.

Jeden z prezbiterów albo diakon może dopomóc wiernym, podsuwając krótkie wezwania lub modlitwę litanijną odpowiednią do ich stanu i wieku⁴⁴⁶.

645. Rozpoczynają się obrzędy pokutne. Biskup oddaje mitrę i pastorał. Wszyscy wstają. Jeśli nie przypada Okres Wielkanocny ani niedziela, diakon wzywa wiernych, mówiąc: *Kłękniemy*. Wszyscy klękają lub pochylają się i odmawiają wspólnie formułę spowiedzi powszechnej (np. *Spowiadam się...*). Następnie, jeśli tego wymagają okoliczności, diakon mówi: *Powstańmy*. Potem wszyscy stojąc, pod przewodnictwem diakona lub jednego z posługujących odmawiają modlitwę litanijną albo śpiewają stosowną pieśń. Na końcu dodaje się modlitwę Pańską, której nigdy nie należy opuszczać. Biskup kończy odpowiednią modlitwą⁴⁴⁷.

⁴⁴³ *Obrzędy pokuty*, nr 49.

⁴⁴⁴ Tamże, nr 50.

⁴⁴⁵ Tamże, nr 52.

⁴⁴⁶ Tamże, nr 54.

⁴⁴⁷ Tamże, nr 55.

646. Penitenci podchodzą do biskupa i prezbiterów zasiadających w konfesjonaliach. Każdy z penitentów z osobna wyznaje swoje grzechy, a kapłan w razie potrzeby udziela mu upomnienia i zachęty oraz nadaje sakramentalną pokutę. Następnie opuściwszy wszystko, co zwykło się czynić przy pojednaniu jednego penitenta, kapłan wyciąga ręce lub przynajmniej prawą rękę w kierunku penitenta i udziela mu sakramentalnego rozgrzeszenia⁴⁴⁸.

647. Po spowiedzi wszystkich penitentów biskup wraca do katedry i staje bez mitry; otaczają go prezbiterzy. Wszyscy wstają. Biskup wzywa do dziękczynnej modlitwy i zachęca do dobrych uczynków, przez które uwidoczni się łaska pokuty tak w życiu jednostek, jak i całej społeczności. Wszyscy razem śpiewają odpowiednią pieśń wielbiąco - dziękczynną⁴⁴⁹.

648. Po pieśni pochwalnej albo po modlitwie litanijnej biskup kończy obrzęd modlitwą: *Wszchemogący i miłosierny Boże*, lub inną⁴⁵⁰.

649. Biskup otrzymuje mitrę i pozdrawia wiernych, mówiąc *Pan z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Diakon może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wyciąga ręce nad ludem i wypowiada wezwania uroczystego błogosławieństwa lub modlitwę. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszchemogącego*, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, posługując się formułami podanymi niżej w numerach 1136-1137.

Diakon odsyła zgromadzenie: *Pan odpuścił wam grzechy. Idźcie w pokoju Chrystusa*.

Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*, i odchodzą.

II. OBRZĘD POJEDNANIA WIELU PENITENTÓW Z OGÓLNĄ SPOWIEDZIĄ I ROZGRZESZENIEM

650. Przy obrzędzie pojednania wielu penitentów, połączonym z ogólną spowiedzią i rozgrzeszeniem w przypadkach przewidzianych przez prawo, wszystko odbywa się tak, jak powiedziano wyżej przy obrzędzie pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią i rozgrzeszeniem, z wyjątkiem następujących zmian⁴⁵¹.

⁴⁴⁸ Tamże, WTP numery 19 i 56.

⁴⁴⁹ Tamże, nr 57.

⁴⁵⁰ Tamże, numery 58. 215- 219.

⁴⁵¹ Tamże, nr 61.

651. Po homilii albo w czasie jej głoszenia biskup winien pouczyć wiernych, którzy chcą otrzymać ogólne rozgrzeszenie, aby się odpowiednio przygotowali, to znaczy: aby każdy wzbudził żal za grzechy i był gotów ich unikać, naprawił zgorzenia i szkody, o ile je wyrządził, a także postanowił szczegółowo wyznaczyć na indywidualnej spowiedzi w odpowiednim czasie grzechy ciężkie, których obecnie nie może wyznaczyć. Ponadto należy wszystkim wyznaczyć jakieś zadanie, do którego każdy może coś z własnej woli dodać⁴⁵².

652. Diakon wzywa penitentów, którzy pragną otrzymać rozgrzeszenie, aby jakimś znakiem wyrazili swoją prośbę⁴⁵³.

653. Penitenci klękają lub pochylają się i odmawiają formułę spowiedzi powszechnej (*Spowiadam się...*).

654. Następuje modlitwa litanijna lub odpowiedni śpiew; na końcu zawsze dodaje się modlitwę Pańską, jak to jest powiedziane wyżej w numerze 645.

655. Biskup otrzymuje mitrę i wyciągnąwszy ręce nad penitentami, udziela im rozgrzeszenia mówiąc: *Bóg Ojciec, który nie chce śmierci grzesznika*⁴⁵⁴.

656. Następnie biskup zachęca wszystkich do dziękczynienia i wysławiania Bożego miłosierdzia, a po odśpiewaniu stosownej pieśni zaraz udziela ludowi błogosławieństwa. Diakon odsyła lud, jak zaznaczono wyżej w numerze 649⁴⁵⁵.

III. CELEBRACJE POKUTNE BEZ SPOWIEDZI I ROZGRZESZENIA

657. Celebracje pokutne są zgromadzeniami ludu Bożego na słuchanie słowa Bożego, przez które otrzymuje on wezwanie do nawrócenia i odnowy życia oraz orędzie o naszym wyzwoleniu z grzechu przez śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Mają one duże znaczenie w przygotowaniu wiernych do sprawowania sakramentu pokuty⁴⁵⁶.

658. Biskup może im przewodniczyć ubrany w szaty, jak to podano wyżej w numerze 639, albo mając na sobie tylko rękawicę, mucet, krzyż noszony na pierśsiach i stulę.

⁴⁵² Por. tamże, nr 62; por. KPK, kan. 962. 963.

⁴⁵³ *Obrzędy pokuty*, nr 63.

⁴⁵⁴ Tamże, nr 64.

⁴⁵⁵ Tamże, nr 65.

⁴⁵⁶ Tamże. WTP, nr 36.

659. Porządek tych celebracji jest taki, jak w wyżej opisanym obrzędzie pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią i rozgrzeszeniem, łącznie z modlitwą Pańską po wspólnym wyznaniu grzechów i modlitwą litanijną.

660. Opuściwszy indywidualną spowiedź poszczególnych uczestników biskup kończy celebrację odpowiednią formułą, którą może być modlitwa: *Wszzechmogący i miłosierny Boże*. Następnie błogosławi lud, jak podano w numerze 649, diakon zaś go odsyła⁴⁵⁷.

ROZDZIAŁ V

SAKRAMENT NAMASZCZENIA CHORYCH

WPROWADZENIE

661. Marek ewangelista podaje, że apostołowie posłani przez Chrystusa namaszczeni olejem⁴⁵⁸. Nie dziwimy się temu, albowiem w świetle tradycji biblijnej i chrześcijańskiej „namaszczenie olejem oznacza Boże miłosierdzie, uzdrowienie z choroby oraz oświecenie serca”⁴⁵⁹.

Biskupi zaś, jako następcy apostołów, chociaż jak to zauważa św. Innocenty I papież⁴⁶⁰, „z powodu innych zajęć nie mogą dotrzeć do wszystkich chorych”, nadal pełnią tę posługę przez swoich prezbiterów, którzy zgodnie z tradycją Kościoła łacińskiego, przy namaszczeniu chorych posługują się olejem, poza przypadkami konieczności, pobłogosławionym przez biskupa.

662. Kiedy namaszczenie chorych odbywa się w wielkich zgromadzeniach wiernych, jak pielgrzymki, spotkania diecezjalne, dni chorych z udziałem całego miasta, zjazdy stowarzyszenia chorych, wypada, aby w miarę możliwości obrzędowi przewodniczył biskup. Ten właśnie obrzęd zostaje poniżej opisany⁴⁶¹.

663. Przedtem należy jednak odpowiednio przygotować pod względem duszpasterskim tak chorych, mających przyjąć święte namaszczenie, jak i pozostałych wiernych, chorych oraz zdrowych, którzy tam będą obecni.

Trzeba także zatroszczyć się o pełne uczestnictwo obecnych w liturgii, zwłaszcza przewidzieć odpowiednie śpiewy, które pobudzą wiernych do jednomyślności, podtrzymają wspólnotę w modlitwie i pozwolą wypowiedzieć paschalną radość, właściwą temu obrzędowi⁴⁶².

⁴⁵⁷ Por. *Obrzędy pokuty*. Dodatek II. Wzory nabożeństw pokutnych, nr 4.

⁴⁵⁸ Por. Mk 6, 13.

⁴⁵⁹ Por. J. A. Cramer, *Catena Graecorum Patrum in Novum Testamentum*, t. I, Oxford 1838-1844, s. 324.

⁴⁶⁰ Por. List 25, 8, 11: PL 20, 560.

⁴⁶¹ Por. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, nr 107.

⁴⁶² Por. tamże, nr 109.

664. Jeśli liczba chorych mających przyjąć święte namaszczenie jest bardzo duża, biskup może wyznaczyć kilku prezbiterów, którzy będą razem z nim uczestniczyć w sprawowaniu sakramentu.

Jeżeli namaszczenia udziela się w połączeniu ze Mszą świętą, wypada, aby prezbiterzy koncelebrowali ją z biskupem.

Jest również wskazane, aby biskupowi asystował przynajmniej jeden diakon oraz inni posługujący.

I. OBRZĘD NAMASZCZENIA CHORYCH W CZASIE MSZY ŚWIĘTEJ

665. W dni, w które dozwolone są *Msze obrzędowe*, wolno użyć formularza *Mszy za chorych*, z czytaniem wyznaczonymi dla obrzędu namaszczenia⁴⁶³.

Używa się szat koloru białego.

Jeśli nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, można jedno czytanie wybrać z tekstów wyżej wskazanych.

Nie wolno tego czynić w Triduum Paschalne, w uroczystości Narodzenia Pańskiego, Objawienia, Wniebowstąpienia, Zesłania Ducha Świętego, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa i w inne uroczystości obowiązujące.

W dniach wymienionych w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się Mszę z dnia z jej czytaniem.

Używa się formuły końcowego błogosławieństwa właściwej dla obrzędu namaszczenia.

666. Należy przygotować:

- a) rytuał: *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*;
- b) naczynia z olejem do namaszczenia chorych;
- c) to, co konieczne do umycia rąk;
- d) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii świętej pod obiema postaciami.

Biskup i prezbiterzy ubierają szaty wymagane do sprawowania Mszy świętej. Diakon przywdziewa szaty odpowiednie dla jego stanu. Inni posługujący nakładają albę lub inną szatę prawnie uznaną.

Jeżeli prezbiterzy nie koncelebrują z biskupem, ubierają komżę lub albę i stułę.

667. Przed wejściem biskupa upoważnione do tego osoby przyjmują chorych i prowadzą ich na wyznaczone miejsca.

668. Obrzędy wstępne i liturgię słowa sprawuje się, jak zwykle. Po odczytaniu Ewangelii biskup, jeśli uzna za stosowne, zasiada na katedrze oraz otrzymuje pastorał i mitrę. W homilii, opierając się na tekstach czytań biblijnych, ukazuje

⁴⁶³ Por. tamże, numery 200-270.

znaczenie ludzkiej choroby w planie zbawienia, a także łaskę sakramentu namaszczenia.

669. Po homilii rozpoczyna się celebracja namaszczenia chorych, która może się odbywać w dwojaki sposób, przedstawiony w następującym schemacie:

A

litania

nałożenie rąk

modlitwa dziękczynna nad olejem albo - jeśli jest konieczne – błogosławieństwo oleju

namaszczenie

końcowa modlitwa

B

nałożenie rąk

modlitwa dziękczynna nad olejem albo- jeśli jest konieczne – błogosławieństwo oleju

namaszczenie

litania i końcowa modlitwa

Te dwa schematycznie przedstawione sposoby zostają niżej opisane (numery 670- 675).

670. Po homilii biskup oddaje mitrę i wstaje. Następnie rozpoczyna litanie, jeśli w tym momencie ma być odmówiona⁴⁶⁴. Biskup oraz wszyscy prezbiterzy, którzy mają udzielać świętego namaszczenia, każdy pojedynczo, nakładają ręce na kilku chorych, nic nie mówiąc.

671. Podczas tej celebracji biskup może pobłogosławić olej do namaszczenia; czyni to bezpośrednio po nałożeniu rąk, odmawiając modlitwę: *Boże, Ojczy wszelkiej pociechy*⁴⁶⁵.

Jeśli zaś używa się oleju już pobłogosławionego, biskup odmawia modlitwę dziękczynną nad tym olejem: *Błogosławiony jesteś, Boże*⁴⁶⁶.

672. Biskup siada i otrzymuje mitrę. Diakon przynosi mu naczynie lub naczynia z pobłogosławionym olejem. Biskup wręcza je prezbiterom, którzy będą mu towarzyszyć przy namaszczeniu chorych.

Biskup i prezbiterzy podchodzą do poszczególnych chorych oraz namaszczają czoło i ręce każdego, wypowiadając nad każdym z osobna formułę: *Przez to święte namaszczenie*.

⁴⁶⁴ Tamże, nr 96 A-B.

⁴⁶⁵ Tamże, nr 197.

⁴⁶⁶ Tamże, nr 98.

673. Gdy formuła namaszczenia przynajmniej raz zostanie wypowiedziana głośno, można wykonywać odpowiednie śpiewy.

674. Po namaszczeniu biskup wraca do katedry, prezbiterzy na swoje miejsca, i myją ręce.

675. Biskup oddaje mitrę i wstaje, po czym rozkłada ręce i odmawia końcową modlitwę po namaszczeniu, stosując bardziej odpowiednią formułę spośród tych, jakie podaje rytuał⁴⁶⁷. (Jeśli zaś litania nie została odmówiona na początku obrzędu - przed nałożeniem rąk, biskup rozpoczyna ją bezpośrednio po umyciu rąk i dodaje modlitwę po namaszczeniu).

676. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle, poczynając od przygotowania darów. Chorzy oraz inni uczestnicy mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami.

677. Na zakończenie Mszy świętej zamiast zwykłego błogosławieństwa biskup może udzielić błogosławieństwa uroczystego, stosując jedną z formuł podanych w rytuale⁴⁶⁸. Po modlitwie po Komunii biskup otrzymuje mitrę i pozdrawia wiernych: *Pan z wami. Wszyscy: I z duchem twoim*. Diakon może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wyciąga ręce nad ludem i odmawia wezwania błogosławieństwa. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*. Diakon odsyła wiernych, jak zwykle.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, używając formuł podanych niżej w numerach 1136-1137.

II. OBRZĘD NAMASZCZENIA CHORYCH POZA MSZĄ ŚWIĘTĄ

678. Biskup nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i białą kapę oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Towarzyszący mu prezbiterzy ubierają komżę lub albę i stułę. Diakon ubiera właściwe mu szaty.

679. Przed wejściem biskupa upoważnione do tego osoby przyjmują chorych i prowadzą ich na wyznaczone miejsca.

⁴⁶⁷ Tamże, nr 100 A-E.

⁴⁶⁸ Por. tamże, nr 102 A-B.

680. Podczas odpowiedniego śpiewu biskup wchodzi do kościoła, oddaje ukłon ołtarzowi i zajmuje miejsce przy katedrze. Po ukończeniu śpiewu pozdrawia chorych i całe zgromadzenie.

681. Następuje liturgia słowa, w czasie której można czytać jeden lub kilka perykop z Pisma świętego, przeplatając je śpiewem. Czytania wybiera się z lekcjonarza dla chorych, jak podano w numerach 665 i 668⁴⁶⁹.

682. Obrzęd namaszczenia odbywa się zgodnie z opisem podanym wyżej w numerach 669 - 674. Po namaszczeniu, a przed końcową modlitwą biskup wzywa do modlitwy Pańskiej, którą następnie wszyscy odmawiają.

683. Końcowego błogosławieństwa udziela biskup w sposób opisany wyżej w numerze 677. Diakon odsyła wiernych, jak zwykle: *Idźcie w pokój Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Na koniec śpiewa się odpowiednią pieśń.

CZEŚĆ VI

SAKRAMENTALIA

ROZDZIAŁ I

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO OPATA

WPROWADZENIE

684. Opat, który w klasztorze uobecnia Chrystusa, ma być ojcem, nauczycielem oraz przykładem życia chrześcijańskiego i zakonnego. Nie powinien uczyć, ani ustanawiać ani rozkazywać niczego, co by było poza prawem Pańskim. Niechaj wszystko, co dobre i święte, okazuje raczej swoim postępowaniem, niż słowami, starając się usilnie raczej pomagać niż przewodzić. Z całym umiarem ale i stanowczością niech prowadzi wspólnotę śladami Chrystusa, tak aby mnisi jego klasztoru oddani modlitwie i pełnieniu braterskiej służby, dawali przykład ewangelicznego życia⁴⁷⁰.

685. Błogosławieństwo opata z zasady celebrytuje biskup miejsca, na terenie którego znajduje się klasztor. W ten sposób biskup uczestniczy w szczytowym wydarzeniu życia monastycznego. Podobnie jak klasztory przykładem swojej dzia-

⁴⁶⁹ Por. tamże, numery 200-270.

⁴⁷⁰ Reguła św. Benedykta, rozdz. 2 i 64.

łałości i modlitwy podtrzymują życie jakiegoś Kościoła partykularnego, tak i biskup w trosce o nie ma upatrywać ważny przejaw swego urzędu posługi, chociaż nie powinien wkraczać w wewnętrzne zarządzanie klasztorem⁴⁷¹.

686. Ze słusznej przyczyny i za zgodą miejscowego biskupa elekt może przyjąć błogosławieństwo od innego biskupa lub od innego opata⁴⁷².

687. Niniejszego błogosławieństwa można udzielić tylko tym opatom, którzy po kanonicznym wyborze kierują jakąś wspólnotą.

688. Jest bardzo wskazane, aby błogosławieństwo opata odbyło się w kościele należącym do klasztoru, którym on kieruje.

689. Błogosławieństwo opata winno się odbyć w niedzielę lub święto, chyba że z racji duszpasterskich wskazany będzie inny dzień⁴⁷³.

690. W dni, w które dozwolone są *Msze obrzędowe*, można sprawować *Mszę przy udzielaniu błogosławieństwa opatowi* z własnymi czytaniem. Używa się szat koloru białego lub świątecznych.

Jeśli zaś *Msza obrzędowa* nie jest dozwolona⁴⁷⁴, jedno z czytań można wziąć spośród perykop przeznaczonych w lekcjonarzu dla tej Mszy.

W dni wymienione w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się Mszę z dnia, z własnymi czytaniem.

691. Elektowi towarzyszą dwaj mnisi z jego klasztoru. Jeśli są prezbiterami i koncelebrować *Mszę świętą*, ubierają szaty kapłańskie. Jeśli nie, przywdziewają strój chórowy albo komżę na habit⁴⁷⁵.

692. Wypada, aby wraz z biskupem i elektem koncelebrowali *Mszę inni obecni opaci i kapłani*⁴⁷⁶.

693. Biskup i koncelebranci ubierają szaty liturgiczne wymagane do sprawowania *Mszy świętej*; biskup nakłada także dalmatykę. Elekt ubiera szaty mszalne oraz pod ornat nakłada krzyż noszony na piersiach i dalmatykę.

Diakon ubiera szaty właściwe dla jego stanu. Inni posługujący nakładają albę lub inną szatę zgodną z przepisami.

⁴⁷¹ Por. Pontyfikał Rzymski. Obrzęd błogosławieństwa opata, nr 2.

⁴⁷² Tamże, nr 2.

⁴⁷³ Tamże, nr 1.

⁴⁷⁴ W niedziele Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego, uroczystości, Środę Popielcową i w Wielkim Tygodniu.

⁴⁷⁵ Obrzęd błogosławieństwa opata, nr 3.

⁴⁷⁶ Tamże, nr 4.

694. Oprócz tego, co jest konieczne do Mszy koncelebrowanej, należy przygotować:

- a) Pontyfikał Rzymski z tekstem błogosławieństwa opata;
- b) regułę zakonną;
- c) pastorał dla elekta;
- d) pierścień i mitrę dla elekta, jeśli mają mu być wręczone⁴⁷⁷;
- e) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii świętej pod obiema postaciami.

695. Pierścień, pastorał i mitra nie wymagają uprzedniego pobłogosławienia, ponieważ są przekazywane w samym obrzędzie błogosławieństwa opata⁴⁷⁸.

696. Błogosławieństwo elekta odbywa się z zasady przy katedrze. Jeśli jest to konieczne ze względu na uczestnictwo wiernych, krzesło dla biskupa należy przygotować przed ołtarzem lub w innym bardziej stosownym miejscu. Siedzenia dla elekta i jego asystentów przygotowuje się w prezbiterium w taki sposób, aby wierni mogli dobrze widzieć obrzędy liturgiczne⁴⁷⁹.

OPIS OBRZĘDU

697. Procesja przez kościół do ołtarza odbywa się, jak zwykle. Na początku idzie diakon niosący księgę Ewangelii. Za nim prezbiterzy koncelebrujący, następnie elekt między asystującymi mu mnichami. Na końcu idzie biskup w mitrze i z pastorałem, i nieco w tyle za nim, dwaj posługujący mu diakoni.

698. Obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie.

699. Po odczytaniu Ewangelii rozpoczyna się błogosławieństwo opata. Wszyscy siadają. Jeśli wymagają tego okoliczności, biskup w mitrze udaje się do przygotowanego krzesła albo zasiada na katedrze. Elekt wraz z asystującymi mu mnichami przychodzi przed biskupa i składa mu ukłon. Jeden z asystujących przedstawia elekta biskupowi mówiąc: *Czczigodny ojcze, oto jest NN. wybrany na opata*. Biskup pyta: *Czy wiecie, że został wybrany zgodnie z prawem?* Mnich odpowiada: *Wiemy o tym i zaświadczamy*. Biskup dodaje: *Bogu niech będą dzięki*⁴⁸⁰.

⁴⁷⁷ Tamże, nr 8.

⁴⁷⁸ Tamże, nr 7; por. *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Rozdz. I. Święcenia biskupa, nr 28f.

⁴⁷⁹ Obrzęd błogosławieństwa opata, nr 10.

⁴⁸⁰ Tamże, numery 16-18.

700. Następnie biskup wygłasza homilię, w której na podstawie tekstów czytań wykonanych w liturgii słowa Mszy świętej krótko wyjaśnia ludowi, mnichom i elektowi urząd posługi opata⁴⁸¹.

701. Po homilii elekt staje przed biskupem, który zadaje mu pytania, rozpoczynając od słów: *Dawny zwyczaj, ustalony przez Ojców Kościoła*. Na poszczególne pytania elekt odpowiada: *Chcę*.

Na koniec biskup dodaje: *Niech Pan udzieli ci tego i obdarzy cię wszelkimi dobrami*. Wszyscy mówią: *Amen*.

702. Biskup oddaje mitrę. Wszyscy wstają. Biskup stojąc, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmilsi...* Elekt pada na twarz. Rozpoczyna się śpiew litanii, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedzielę i w Okresie Wielkanocnym wszyscy stoją, w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klękajmy*. W odpowiednich miejscach litanii można dodać pewne imiona świętych (np. patrona, tytułu kościoła, patrona elekta przyjmującego błogosławieństwo, świętych danego zakonu itp.) albo wezwania dostosowane do okoliczności. Litania bowiem zastępuje modlitwę powszechną.

Po zakończeniu litanii wstaje tylko biskup (jeśli klęczał wraz ze wszystkimi) i rozłożywszy ręce mówi: *Panie, przyjmij łaskawie...* Jeśli wymagają tego okoliczności, diakon wzywa: *Powstańmy*. Wszyscy wstają⁴⁸².

703. Elekt podchodzi do biskupa i klęka przed nim. Biskup stojąc bez mitry, rozkłada ręce i wygłasza modlitwę błogosławieństwa, używając jednej z formuł podanych w Pontyfikale Rzymskim⁴⁸³.

704. Po zakończeniu modlitwy błogosławieństwa wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Nowo pobłogosławiony opat podchodzi do biskupa, który wręcza mu Regułę mówiąc: *Przyjmij Regułę*. Następnie, jeśli jest to przewidziane, biskup nakłada pierścień na serdeczny palec prawej ręki nowo pobłogosławionego opata, mówiąc: *Przyjmij pierścień*. Potem, jeśli jest to przewidziane, nakłada mu mitrę, nic nie mówiąc. Na koniec wręcza mu pastorał mówiąc: *Przyjmij pastorał*⁴⁸⁴.

705. Nowo pobłogosławiony opat oddaje pastorał oraz otrzymuje pocałunek pokoju od biskupa i wszystkich opatów.

Jeśli okoliczności na to pozwalają, przekazują mu pocałunek pokoju także prezbiterzy i obecni mnisi.

⁴⁸¹ Tamże, nr 19.

⁴⁸² Tamże, numery 21-22.

⁴⁸³ Tamże, nr 23.

⁴⁸⁴ Tamże, numery 24-27.

706. Mszę świętą sprawuje się nadal, jak zwykle. Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną.

707. W czasie liturgii eucharystycznej nowo pobłogosławiony opat zajmuje pierwsze miejsce wśród prezbiterów koncelebrujących. Jeśli prałat, który udzielił błogosławieństwa, nie jest biskupem, a błogosławieństwo było sprawowane we własnym kościele elekta, nowo pobłogosławiony opat może przewodniczyć liturgii eucharystycznej.

708. Rodzice i krewni nowo pobłogosławionego opata oraz członkowie wspólnoty zakonnej mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami.

709. Ten, kto przewodniczył liturgii eucharystycznej, po modlitwie po Komunii mówi: *Pan z wami* oraz udziela błogosławieństwa. Diakon zaś odsyła wiernych, jak zwykle.

710. Po rozesłaniu, według uznania, śpiewa się hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy* albo inną stosowną pieśń, podczas której wszyscy procesjonalnie wracają przez kościół do zakrystii.

Jeśli zaś błogosławieństwo otrzymał opat, mający jurysdykcję na pewnym terytorium, po modlitwie po Komunii śpiewa się hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy* albo inną stosowną pieśń, zgodnie z miejscowym zwyczajem. W tym czasie nowo pobłogosławiony opat, poprzedzany przez asystujących, przechodzi przez kościół, błogosławiąc wszystkich.

Po skończeniu hymnu nowo pobłogosławiony opat, stojąc w mitrze i z pastorałem przy ołtarzu albo przy katedrze, może krótko przemówić do ludu. Pozostałe czynności odbywają się, jak zwykle⁴⁸⁵.

ROZDZIAŁ II

BŁOGOSŁAWIENSTWO KSIENI

WPROWADZENIE

711. Ksieni, wybrana przez swoją wspólnotę, winna być dla mniszek przykładem życia chrześcijańskiego i zakonnego. Nie powinna uczyć, ani ustanawiać ani rozkazywać niczego, co by było poza prawem Pańskim. Niechaj wszystko, co dobre i święte, okazuje raczej swoim postępowaniem, niż słowami, starając się usilnie raczej pomagać niż przewodzić. Z całym umiarem ale i stanowczością niech prowadzi wspólnotę śladami Chrystusa, tak aby mniszki jej klasztoru

⁴⁸⁵ Tamże, nr 32.

oddane modlitwie i pełnieniu siostrzanej służby, dawały przykład ewangelicznego życia⁴⁸⁶.

712. Błogosławieństwo ksieni z zasady celebryje biskup miejsca, na terenie którego znajduje się klasztor. Ze słusznej przyczyny i za zgodą miejscowego biskupa kandydatka może otrzymać błogosławieństwo od innego biskupa albo opata⁴⁸⁷.

713. Błogosławieństwo winno być sprawowane w niedzielę lub święto, chyba że względy duszpasterskie przemawiają za wyborem innego dnia⁴⁸⁸.

714. W dni, w które dozwolone są *Msze obrzędowe*, można sprawować *Mszę przy udzielaniu błogosławieństwa ksieni* z własnymi czytaniem. Używa się szat koloru białego lub świątecznego.

Jeżeli zaś nie sprawuje się Mszy obrzędowej, jedno z czytań można wziąć spośród perykop przeznaczonych dla tej Mszy w lekcjonarzu.

W dniach wymienionych w nrach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*, sprawuje się *Mszę z dnia*, z własnymi czytaniem.

715. Wybranej kandydatce asystują dwie mniszki z jej klasztoru. Zajmuje ona miejsce w prezbiterium poza klauzurą, tak by łatwo mogła podejść do biskupa i aby mniszki oraz wierni dobrze widzieli obrzędy i w nich uczestniczyli.

Obrzęd błogosławieństwa z zasady sprawuje się przy katedrze. Celem ułatwienia udziału wiernych można przygotować krzesło dla biskupa przed ołtarzem lub w innym bardziej stosownym miejscu⁴⁸⁹.

716. Wypada, aby kapłani uczestniczący w obrzędzie, koncelebrowali z biskupem. Winien być obecny przynajmniej jeden diakon oraz inni posługujący.

717. Oprócz szat (także dalmatyki dla biskupa) i tego, co jest konieczne do koncelebracji Mszy świętej, należy przygotować:

- a) Pontyfikał Rzymski z tekstem błogosławieństwa ksieni;
- b) regułę zakonną;
- c) pierścień, jeśli ma zostać nałożony;
- d) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii świętej pod obiema postaciami⁴⁹⁰.

⁴⁸⁶ Por. Reguła św. Benedykta, rozdz. 2 i 64.

⁴⁸⁷ Pontyfikał Rzymski, Obrzęd błogosławieństwa ksieni, nr 2.

⁴⁸⁸ Tamże, nr 1.

⁴⁸⁹ Pontyfikał Rzymski, Obrzęd błogosławieństwa ksieni, numery 3. 5.

⁴⁹⁰ Tamże, nr 4.

OPIS OBRZĘDU

718. Przed rozpoczęciem obrzędu biskup, poprzedzony przez koncelebransów, posługujących i duchowieństwo, udaje się do drzwi klauzury. Wybrana na ksienię wraz z dwiema asystującymi jej mniszkami wychodzi i zajmuje miejsce w procesji do kościoła tuż przed biskupem⁴⁹¹.

719. Obrzędy wstępne i liturgię słowa sprawuje się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie⁴⁹².

720. Po odczytaniu Ewangelii rozpoczyna się błogosławieństwo ksieni. Wszyscy siadają. Jeśli wymagają tego okoliczności, biskup w mitrze udaje się do przygotowanego krzesła albo zasiada na katedrze. Wybrana wraz z asystującymi jej mniszkami podchodzi przed biskupa i oddaje mu ukłon. Jedna z asystujących przedstawia kandydatkę biskupowi mówiąc: *Czcigodny ojcze, oto jest NN. wybrana na ksienię*. Biskup pyta: *Czy wiecie, że została wybrana zgodnie z prawem?* Mniszka odpowiada: *Wiemy o tym i zaświadczamy*. Biskup dodaje: *Bogu niech będą dzięki*⁴⁹³.

721. Następnie biskup wygłasza homilię, w której na podstawie tekstów czytań wykonanych w liturgii słowa Mszy świętej krótko wyjaśnia ludowi, mniszkom i wybranej urzęd posługi ksieni⁴⁹⁴.

722. Po homilii wybrana staje przed biskupem, który zadaje jej pytania, rozpoczynając od słów: *Czy chcesz wytrwać w świętym postanowieniu...* Na poszczególne pytania wybrana odpowiada: *Chcę*.

Na koniec biskup dodaje: *Niech Pan udzieli ci tego i obdarzy cię wszelkimi dobrami*. Wszyscy: *Amen*⁴⁹⁵.

723. Biskup oddaje mitrę. Wszyscy wstają. Biskup stojąc, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmiłsi...* Wybrana, jeśli jest taki zwyczaj, pada na twarz. Kantorzy intonują śpiew litanii, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy stoją, w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klęknijmy*. W odpowiednich miejscach litanii można dodać pewne imiona świętych (np. patrona, tytułu kościoła, patrona kandydatki przyjmującej błogosławieństwo, świętych danego zakonu itp.) albo wezwania dostosowane do okoliczności; litania bowiem zastępuje modlitwę powszechną.

⁴⁹¹ Tamże, nr 6.

⁴⁹² Tamże, nr 7.

⁴⁹³ Por. tamże, numery 11-13.

⁴⁹⁴ Por. tamże, nr 14.

⁴⁹⁵ Por. tamże, nr 15.

Po zakończeniu litanii wstaje tylko biskup (jeśli klęczał wraz ze wszystkimi) i rozłożywszy ręce mówi: *Panie, przyjmij łaskawie...* Jeśli wymagają tego okoliczności, diakon wzywa: *Powstańmy*. Wszyscy wstają⁴⁹⁶.

724. Wybrana podchodzi do biskupa i klęka przed nim. Biskup stojąc bez mitry rozkłada ręce i wygłasza modlitwę błogosławieństwa, używając jednej z formuł podanych w Pontyfikale Rzymskim⁴⁹⁷.

725. Po zakończeniu modlitwy błogosławieństwa wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Nowo pobłogosławiona ksieni podchodzi do biskupa, który wręcza jej Regułę mówiąc: *Przyjmij Regułę*⁴⁹⁸.

726. Biskup nie przekazuje ksieni pierścienia, jeżeli otrzymała go już w dniu swojej profesji albo konsekracji. Jeśli zaś pierścienia nie otrzymała, biskup może jej go nałożyć na serdeczny palec prawej ręki mówiąc: *Przyjmij pierścień*⁴⁹⁹.

727. Ksieni składa przed biskupem głęboki ukłon i wraz z dwiema asystującymi jej mniszkami wraca na swoje miejsce⁵⁰⁰.

728. Mszę świętą sprawuje się nadal, jak zwykle. Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną.

729. Ksieni, jej rodzice i krewni oraz członkinie wspólnoty zakonnej mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami.

730. Po udzieleniu błogosławieństwa przez biskupa diakon odsyła wiernych, jak zwykle.

731. Po rozesłaniu śpiewa się według uznania hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy* albo inną stosowną pieśń. Biskup odprowadza ksienię do klauzury. Jeśli biskup jest miejscowym ordynariuszem mającym bezpośrednią jurysdykcję nad mniszkami, prowadzi ksienię na jej miejsce w chórze i zaprasza ją, aby usiadła. Czynność tę opuszcza się, jeśli ksieni zajęła już swe miejsce bezpośrednio po wyborze⁵⁰¹.

⁴⁹⁶ Por. tamże, numery 16-17.

⁴⁹⁷ Por. tamże, nr 18.

⁴⁹⁸ Por. tamże, nr 19.

⁴⁹⁹ Por. tamże, nr 20.

⁵⁰⁰ Por. tamże, nr 21.

⁵⁰¹ Por. tamże, nr 22.

ROZDZIAŁ III

KONSEKRACJA DZIEWIC

WPROWADZENIE

732. W świetle pierwotnej tradycji dziewica konsekrowana jest wymownym znakiem miłości Kościoła do Chrystusa oraz eschatologicznym obrazem niebieskiej Oblubienicy i przyszłego życia⁵⁰².

733. Do konsekracji dziewic można dopuszczać mniszki oraz kobiety żyjące w świecie⁵⁰³.

734. Wypada, aby konsekracja dziewic odbyła się w oktawie Wielkanocy lub w uroczystości, zwłaszcza związane z tajemnicą Wcielenia, w niedziele, w święta Najświętszej Maryi Panny, świętych dziewic lub świętych, którzy odznaczyli się w życiu zakonnym⁵⁰⁴.

735. W oznaczonym dniu, poprzedzającym obrzęd konsekracji, lub przynajmniej w przeddzień, dziewice mające przyjąć konsekrację przedstawiają się biskupowi, który jako pasterz i ojciec diecezji odbędzie z nimi rozmowę⁵⁰⁵.

736. Jeżeli okoliczności za tym przemawiają, należy uprzednio powiadomić wiernych o konsekracji dziewic, aby podkreślić znaczenie czystości, obudzić zainteresowanie sprawami Kościoła i zapewnić zbudowanie ludu Bożego⁵⁰⁶.

737. Szafarzem obrzędu konsekracji dziewic jest biskup ordynariusz miejsca. Inny biskup może przewodniczyć obrzędowi za zgodą biskupa diecezjalnego⁵⁰⁷.

738. W dni, w które dozwolone są *Msze obrzędowe*, można odprawić *Mszę na konsekrację dziewic* z własnymi czytaniem, w szatach białych lub świątecznych.

W dni, w które nie można użyć formularza *Mszy na konsekrację dziewic*, można wybrać jedno czytanie spośród tych, które podaje lekcjonarz tego obrzędu. Nie można tego czynić w Triduum Paschalne, w uroczystości Narodzenia Pańskiego, Objawienia, Wniebowstąpienia, Zesłania Ducha Świętego, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa oraz w inne uroczystości nakazane.

⁵⁰² Pontyfikał Rzymski. Obrzędy konsekracji dziewic. Wprowadzenie ogólne, nr 1.

⁵⁰³ Tamże, nr 3.

⁵⁰⁴ Obrzędy konsekracji dziewic, rozdz. I. Konsekracja dziewic, nr 1 i rozdz. II. Konsekracja dziewic połączona z profesją mniszek, nr 39.

⁵⁰⁵ Tamże, numery 2 i 40.

⁵⁰⁶ Por. tamże, nr 4.

⁵⁰⁷ Tamże. Wprowadzenie ogólne, nr 6.

W dni wymienione w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się Mszę z dnia, z własnymi czytaniem.

Można jednak zastosować związane z konsekracją formuły w Modlitwie eucharystycznej i końcowym błogosławieństwie.

I. KONSEKRACJA DZIEWIC MNISZEK

739. Konsekracja dziewic mniszek odbywa się w połączeniu ze Mszą świętą, zwykle w kościele klasztorным⁵⁰⁸.

Wypada, aby kapłani uczestniczący w obrzędzie koncelebrowali z biskupem. Winni też asystować biskupowi: diakon oraz inni posługujący, ubrani w albę lub w inną szatę zgodną z przepisami.

740. Oprócz tego, co jest potrzebne do sprawowania Mszy świętej, należy przygotować:

- a) Pontyfikał Rzymski: Obrzędy konsekracji dziewic;
- b) welony, obrączki oraz inne odznaki konsekracji dziewic albo profesji zakonnej, które według miejscowych przepisów lub uznanych zwyczajów rodziny zakonnej należy wręczyć dziewicom; lampiony lub świece;
- c) w odpowiednim miejscu w prezbiterium należy przygotować krzesło dla przełożonej;
- d) ławki dla dziewic przyjmujących konsekrację należy również ustawić w prezbiterium w taki sposób, aby wierni dobrze widzieli wszystkie czynności liturgiczne;
- e) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii świętej pod obiema postaciami.

Konsekracja dziewic zwykle odbywa się przy katedrze biskupa. Dla ułatwienia wiernym udziału w obrzędzie można ustawić krzesło dla biskupa przed ołtarzem lub w innym bardziej stosownym miejscu⁵⁰⁹.

741. Gdy lud się zgromadzi i wszystko zostanie przygotowane, przez kościół do ołtarza przechodzi procesja, w której biorą udział dziewice mające przyjąć konsekrację, przełożona i mistrzyni. W tym czasie schola i lud wykonują mszalny śpiew na wejście⁵¹⁰.

742. Gdy procesja wejdzie do prezbiterium, dziewice składają należny ukłon ołtarzowi i udają się na miejsca wyznaczone dla nich w nawie kościoła⁵¹¹.

743. Obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle aż do Ewangelii włącznie.

⁵⁰⁸ Obrzędy konsekracji dziewic, rozdz. II. Konsekracja dziewic połączona z profesją mniszek, nr 41.

⁵⁰⁹ Por. tamże, numery 47. 44.

⁵¹⁰ Tamże, nr 48.

⁵¹¹ Tamże, nr 49.

744. Po Ewangelii biskup udaje się do katedry lub do przygotowanego krzesła, siada oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Schola śpiewa odpowiednią antyfonę, np. *Roztropne dziewice...*

Wówczas dziewice mające przyjąć konsekrację zapalają świece i prowadzone przez mistrzynię oraz wyznaczoną do tego mniszkę, podchodzą do prezbiterium i stają przed wejściem do niego.

Po skończeniu antyfony biskup wzywa dziewice, mówiąc: *Przyjdźcie, córki, słuchajcie mnie...* W odpowiedzi dziewice śpiewają antyfonę: *Oto idziemy...*, wchodzą do prezbiterium i tam ustawiają się w taki sposób, żeby wszyscy mogli dobrze widzieć obrzędy. Świece stawiają na świecznikach lub podają ministrantom, od których je odbiorą przy końcu Mszy świętej. Wszyscy siadają⁵¹².

745. Następnie biskup na podstawie czytań biblijnych wygłasza homilię, w której dziewicom i ludowi krótko wyjaśnia wartość dziewictwa i życia zakonnego dla osobistego uświęcenia wybranych oraz dla dobra Kościoła i całej ludzkości⁵¹³.

746. Po homilii tylko dziewice wstają. Biskup pyta je, czy są gotowe poświęcić się Bogu i dążyć do doskonałej miłości według reguły i konstytucji swojego zakonu. Biskup może im zadać pytania zamieszczone w pontyfikale lub podobne⁵¹⁴.

747. Wszyscy wstają. Biskup stojąc, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy Boga, Ojca wszechmogącego...*

Jeżeli istnieje zwyczaj, że dziewice padają na twarz, można go zachować. Rozpoczyna się śpiew litanii, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy, z wyjątkiem dziewic przyjmujących konsekrację stoją, w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klęknijmy*.

W odpowiednich miejscach litanii można dodać pewne imiona świętych (np. świętych szczególnie czczonych w rodzinie zakonnej lub w diecezji) albo wezwania dostosowane do okoliczności; litania bowiem zastępuje modlitwę powszechną⁵¹⁵.

748. Po zakończeniu litanii wstaje tylko biskup i rozłożywszy ręce mówi: *Panie, Boże, wysłuchaj błagalne modlitwy Kościoła...* Jeśli wymagają tego okoliczności (jeśli przed litanią diakon wzywał do ukłęknięcia), diakon wzywa: *Powstańmy*. Wszyscy wstają⁵¹⁶.

⁵¹² Tamże, numery 51-52.

⁵¹³ Por. tamże, rozdz. I. Konsekracja dziewic, nr 16.

⁵¹⁴ Por. tamże, rozdz. II. Konsekracja dziewic połączona z profesją mniszek, numery 55-56.

⁵¹⁵ Por. tamże, numery 57-59.

⁵¹⁶ Por. tamże, nr 60.

749. Biskup siada oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Jeżeli jest taki zwyczaj w rodzinie zakonnej, po litanii dwie profeski podchodzą do krzesła przełożonej i stoją tam jako świadkowie profesji. Dziewice, które mają złożyć profesję, podchodzą do przełożonej i czytają formułę profesji, którą przedtem własnoręcznie napisały.

Po złożeniu ślubów dziewica podchodzi do ołtarza i składa na nim tekst ślubów. Jeżeli można to zrobić bez trudności, podpisuje tekst na ołtarzu. Następnie wraca na wyznaczone miejsce.

Gdy wszystkie dziewice złożą profesję, stojąc mogą odśpiewać antyfonę: *Przyjmij mnie, Panie* albo wykonać inny śpiew, który w sposób liryczny wyraża uczucia oddania się i radości⁵¹⁷.

750. Dziewice klękają. Wszyscy wstają. Biskup oddaje pastorał i mitrę. Stojąc wyciąga ręce nad dziewczycami i odmawia modlitwę konsekuracyjną⁵¹⁸.

751. Po modlitwie konsekuracyjnej biskup i lud siadają. Dziewice wstają oraz prowadzone przez mistrzynię i drugą mniszkę do tego wyznaczoną, podchodzą do biskupa, który mówi jeden raz do wszystkich: *Drogie córki, przyjmijcie welon i obrączkę...* Następnie każdej z klęczących dziewczyc podaje obrączkę i, jeżeli się go używa, także welon oraz inne odznaki konsekracji. W tym czasie schola z ludem śpiewa antyfonę i psalm 45[44] albo inną odpowiednią pieśń⁵¹⁹.

752. Jeżeli okoliczności za tym przemawiają, biskup podaje konsekrowanym dziewczicom księgę Liturgii Godzin, wypowiadając następujące słowa: *Przyjmijcie księgę modlitw Kościoła...* Dziewice razem odpowiadają: *Amen*. Podchodzą do biskupa, który podaje im księgę Liturgii Godzin. Po otrzymaniu księgi dziewczice wracają na swoje miejsce i tam stoją⁵²⁰.

753. Jeżeli okoliczności za tym przemawiają, dziewczice nowo konsekrowane śpiewają antyfonę: *Zostałam poślubiona Temu...* lub inną stosowną pieśń⁵²¹.

754. Tam, gdzie jest taki zwyczaj lub gdzie to zostanie uznane za stosowne, można zaznaczyć wieczyste włączenie nowych profesek do rodziny zakonnej przez odpowiednie słowa biskupa lub przełożonej, albo przez pocałunek pokoju. W tym przypadku biskup przekazuje znak pokoju nowo konsekrowanym mniszkom. Następnie przełożona i inne mniszki okazują nowym profeskom siostrzaną miłość przez pocałunek pokoju albo w inny sposób, zgodnie ze zwyczajem ro-

⁵¹⁷ Por. tamże, numery 61-63.

⁵¹⁸ Por. tamże, nr 64.

⁵¹⁹ Por. tamże, numery 65-67.

⁵²⁰ Por. tamże, nr 68.

⁵²¹ Por. tamże, nr 69.

dziny zakonnej. W tym czasie schola z ludem śpiewa: *Gdzie miłość prawdziwa i dobroć* lub inną stosowną pieśń⁵²².

755. Dziewice wracają na miejsce wyznaczone dla nich w prezbiterium. Biskup dalej sprawuje Mszę świętą. Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną⁵²³.

W czasie śpiewu na przygotowanie darów kilka nowo konsekrowanych dziewic przynosi do ołtarza chleb, wino i wodę do ofiary eucharystycznej⁵²⁴.

W Modlitwach eucharystycznych wspomina się konsekrację dziewic, używając formuł podanych w Mszałe Rzymskim⁵²⁵.

Jeżeli nie udzielono znaku pokoju, po *Pokój Pański* biskup w odpowiedni sposób przekazuje znak pokoju dziewicom nowo poświęconym Bogu⁵²⁶.

756. Po przyjęciu Ciała i Krwi Pańskiej przez biskupa dziewice podchodzą do ołtarza, aby przyjąć Sakrament Chrystusa pod obiema postaciami. Rodzice, krewni i współsiostry również mogą przyjąć Eucharystię w ten sposób⁵²⁷.

757. Po modlitwie po Komunii nowo konsekrowane dziewice stają przed ołtarzem. Biskup otrzymuje mitrę i pozdrawia wiernych: *Pan z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Diakon może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup zwrócony do dziewic, wyciąga nad nimi ręce i wypowiada wezwania błogosławieństwa. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego* oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, używając formuł podanych niżej w numerach 1136-1137.

758. Po błogosławieństwie biskupa diakon odsyła wiernych, jak zwykle. Dziewice biorą świece, jeżeli ich używały. Procesja ustawia się w takim porządku jak na początku Mszy i odprowadza nowo konsekrowane dziewice do drzwi klauzury. Schola z ludem śpiewa odpowiedni hymn lub pieśń pochwalną⁵²⁸.

II. KONSEKRACJA DZIEWIC ŻYJĄCYCH W ŚWIECIE

759. Dziewice żyjące w świecie służą zwykle dziełom diecezjalnym i dlatego biskup dopuszcza je do konsekracji. Z tego względu obrzęd powinien się odbyć

⁵²² Por. tamże, nr 70.

⁵²³ Por. tamże, nr 50.

⁵²⁴ Por. tamże, nr 73.

⁵²⁵ Por. tamże, nr 74.

⁵²⁶ Por. tamże, nr 75.

⁵²⁷ Por. tamże, nr 76.

⁵²⁸ Por. tamże, nr 80.

w kościele katedralnym, chyba że okoliczności i miejscowe zwyczaje przemawiają przeciw temu⁵²⁹.

760. Wszystko odbywa się tak, jak w wyżej opisanym obrzędzie konsekracji dziewic mniszek, z wyjątkami zaznaczonymi w pontyfikale i w niżej podanych numerach.

761. Wypada, aby w procesji do ołtarza towarzyszyły kandydatkom do konsekracji dwie dziewice już konsekrowane lub dwie kobiety wybrane spośród świeckich⁵³⁰.

762. Pontyfikał zawiera własne formuły pytań, jakie po homilii zadaje biskup kandydatkom, aby stwierdzić, czy chcą przyjąć konsekrację⁵³¹.

763. Po litanii i kończącej ją modlitwie dziewice, które mają przyjąć konsekrację, pojedynczo podchodzą do biskupa i klękają, następnie złożone ręce kładą w dłonie biskupa i ofiarują postanowienie życia w dziewictwie mówiąc: *Ojcze, przyjmij*. Jeżeli liczba dziewic, które mają być konsekrowane, jest wielka, biskup może zezwolić, aby dziewice klęcząc na swoich miejscach, wszystkie razem powiedziały: *Ojcze, przyjmij*⁵³².

764. Pocałunek pokoju przekazuje się konsekrowanym dziewicom nie bezpośrednio po wręczeniu odznak, lecz w czasie obrzędów Komunii świętej, zgodnie ze zwyczajem⁵³³.

ROZDZIAŁ IV

WIECZYSTE ŚLUBY ZAKONNIKÓW

WPROWADZENIE

765. „Kościół (...) nie tylko podnosi swym zatwierdzeniem profesję zakonną do godności stanu kanonicznego, ale także przez działalność liturgiczną ukazuje ją jako stan poświęcony Bogu. Na mocy bowiem władzy udzielonej mu przez Boga Kościół przyjmuje śluby od tych, którzy je składają, swą publiczną modlitwą wyprasza im pomoc i łaskę u Boga, poleca ich Bogu i udziela im duchowego błogosławieństwa, łącząc ich ofiarę z Ofiarą eucharystyczną”⁵³⁴.

⁵²⁹ Por. tamże, rozdz. I. Konsekracja dziewic, nr 3.

⁵³⁰ Tamże, nr 10.

⁵³¹ Por. tamże, nr 17.

⁵³² Por. tamże, numery 22. 23.

⁵³³ Por. tamże, nr 34.

⁵³⁴ KK 45.

Eklezjalny charakter tego obrzędu ukazuje się wówczas, gdy biskup będąc ojcem i pasterzem także względem zakonników, chociaż w zarządzaniu swoimi wspólnotami są oni wyjęci spod jego władzy, przewodniczy wieczystej profesji, dokonywanej uroczyście w czasie Mszy świętej i z udziałem ludu.

766. Profesja odbywa się zwykle w kościele rodziny zakonnej, do której należą kandydaci mający składać śluby. Jeśli zaś z racji duszpasterskich i dla uwydatnienia piękna życia zakonnego, dla zbudowania wiernych oraz umożliwienia im licznego udziału okaże się to bardziej stosowne, obrzęd można sprawować w kościele katedralnym albo parafialnym lub w innej bardziej okazałej świątyni. Zaleca się to zwłaszcza wtedy, gdy członkowie dwóch lub kilku rodzin zakonnych pragną składać śluby w czasie tej samej ofiary eucharystycznej. W tej wspólnej celebracji powinni uczestniczyć przełożeni rodzin zakonnych, a jeśli są oni kapłanami, winni koncelebrować z biskupem i z innymi obecnymi kapłanami. Biskupowi winien asystować przynajmniej jeden diakon oraz inni posługujący. Każdy z kandydatów składa śluby wobec swojego przełożonego⁵³⁵.

767. Wypada, aby profesja wieczysta odbyła się w niedzielę lub w uroczystości Pańskiej, w święta Najświętszej Maryi Panny lub świętych, którzy odznaczyli się w życiu zakonnym⁵³⁶.

768. W dni, w które dozwolone są *Msze obrzędowe*, można sprawować *Mszę na dzień wieczystych ślubów zakonnych* z własnymi czytaniem, w szatach białych lub świątecznych.

Jeśli zaś nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, można wybrać jedno czytanie spośród tych, które podaje lekcjonarz tego obrzędu. Nie można tego czynić w Triduum Paschalne, w uroczystości Narodzenia Pańskiego, Objawienia, Wniebowstąpienia, Zesłania Ducha Świętego, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa oraz w inne uroczystości nakazane.

W dni wymienione w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się *Mszę z dnia*, z własnymi czytaniem.

Można zawsze użyć formuły końcowego błogosławieństwa ze *Mszy obrzędowej*.

769. Oprócz szat liturgicznych i tego, co jest potrzebne do sprawowania Mszy świętej, należy przygotować:

- a) rytuał: Obrzędy ślubów zakonnych;
- b) odznaki ślubów zakonnych, które według miejscowych przepisów lub uznanych zwyczajów rodziny zakonnej należy wręczyć profesom;

⁵³⁵ Rytuał Rzymski. Obrzędy ślubów zakonnych. Rozdz. III: Obrzęd ślubów zakonnicy sprawowany w czasie Mszy świętej, numery 44-46.

⁵³⁶ Por. tamże, nr 40; KPK, kan. 657 § 3.

- c) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii świętej pod obiema postaciami;
- d) w instytucie świeckim, w odpowiednim miejscu prezbiterium, krzesło dla przełożonego;
- e) w tymże prezbiterium – dla zakonników mających składać śluby – krzesła ustawione w taki sposób, aby wierni dobrze widzieli wszystkie czynności liturgiczne⁵³⁷.

Obrzęd ślubów odbywa się przy katedrze, albo przed ołtarzem lub w innym bardziej stosownym miejscu.

OPIS OBRZĘDU

770. Gdy lud się zgromadzi i wszystko zostanie przygotowane, przez kościół do ołtarza przechodzi procesja, w której biorą udział kandydaci mający składać profesję, ich mistrz oraz – jeśli kandydaci należą do instytutu świeckiego – ich przełożony. Gdy procesja przyjdzie do prezbiterium, wszyscy składają należny ukłon ołtarzowi i udają się na wyznaczone im miejsca⁵³⁸.

771. Obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie.

772. Po Ewangelii wszyscy siadają oprócz tych, którzy mają składać profesję. Biskup zasiada na katedrze lub na przygotowanym krześle oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Następuje wezwanie kandydatów lub postulacja.

Diakon albo mistrz wzywa kandydatów mających złożyć profesję. Każdy z nich, wezwany z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*, podchodzi do biskupa, składa mu ukłon, po czym wraca na swoje miejsce. Następnie biskup zadaje kandydatom pytania dotyczące ich gotowości złożenia ślubów.

Zamiast wezwania może się odbyć postulacja: jeden z kandydatów, posługując się formułą podaną w rytuale, w imieniu wszystkich prosi o dopuszczenie do ślubowania.

Na koniec wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*⁵³⁹.

773. Składający profesję siadają. Biskup, jeśli uzna za stosowne, zasiada na katedrze lub przygotowanym krześle oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Nawiązując do tekstów czytań wykonanych w liturgii słowa wygłasza homilię, w której wyjaśnia kandydatom i ludowi sens profesji i wartość życia zakonnego dla osobistego uświęcenia wybranych oraz dla dobra Kościoła i całej ludzkości⁵⁴⁰.

⁵³⁷ Rytuał Rzymski. Obrzędy ślubów zakonnych. Rozdz. III: Obrzęd ślubów zakonnych sprawowany w czasie Mszy świętej, numery 50-48.

⁵³⁸ Tamże, nr 51.

⁵³⁹ Por. tamże, numery 48-53-55.

⁵⁴⁰ Por. tamże, nr 56.

774. Po homilii kandydaci wstają. Biskup pyta ich, czy są gotowi poświęcić się Bogu i dążyć do doskonałej miłości według reguły i konstytucji swego zakonu. Zadaje im pytania zaproponowane w Rytuale Rzymskim lub w rytuale własnym danego zgromadzenia. Na koniec biskup potwierdza ich decyzję słowami: *Bóg, który rozpoczął w was dobre dzieło, niechaj go dokona na dzień Jezusa Chrystusa*⁵⁴¹.

775. Wszyscy wstają. Biskup stojąc bez mitry i pastorału, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmiłsi, Boga...* Mający złożyć profesję, jeżeli w zgromadzeniu zakonnym istnieje taki zwyczaj, padają na twarz albo klękają. Kantorzy intonują śpiew litanii, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy (oprócz składających śluby) stoją, w innych dniach klękają. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klęknijmy*.

W odpowiednich miejscach litanii można dodać imiona świętych, szczególnie czczonych w diecezji lub w danej rodzinie zakonnej, a także w razie potrzeby dołączyć inne wezwania; litania bowiem zastępuje modlitwę powszechną⁵⁴².

776. Po litanii wstaje tylko biskup (jeśli klęczał razem ze wszystkimi) i rozłożywszy ręce, mówi: *Panie Boże, wysłuchaj*. Jeżeli wymagają tego okoliczności (jeśli diakon przed litaniami wzywał do ukłęknięcia), na wezwanie diakona: *Powstańmy* wszyscy wstają⁵⁴³.

777. Biskup siada oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Jeżeli jest taki zwyczaj w rodzinie zakonnej, po litanii dwaj profesjanci podchodzą do krzesła przełożonego i stoją tam jako świadkowie profesji.

Każdy z kandydatów mający złożyć profesję podchodzi oraz wobec biskupa, przełożonego i świadków odczytuje formułę profesji, którą przedtem własnoręcznie napisał.

Następnie zbliża się do ołtarza i składa na nim tekst ślubów. Jeżeli można to zrobić bez trudności, podpisuje tekst na ołtarzu. Następnie wraca na wyznaczone miejsce⁵⁴⁴.

778. Gdy wszyscy złożą profesję, stojąc mogą odśpiewać antyfonę: *Przyjmij mnie, Panie* albo wykonać inny odpowiedni śpiew⁵⁴⁵.

⁵⁴¹ Por. tamże, numery 57-59.

⁵⁴² Por. tamże, numery 60-62.

⁵⁴³ Por. tamże, nr 63.

⁵⁴⁴ Por. tamże, numery 64-65.

⁵⁴⁵ Por. tamże, nr 66.

779. Zakonnicy, którzy złożyli profesję, klękają. Biskup oddaje pastorał i mitrę, wstaje oraz wyciągnawszy ręce nad profesami, odmawia uroczystą modlitwę błogosławieństwa⁵⁴⁶.

780. Po modlitwie błogosławieństwa biskup i lud siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Jeżeli w rodzinie zakonnej jest zwyczaj wręczania pewnych odznak profesji, zakonnicy, którzy dopiero co złożyli śluby, podchodzą kolejno do biskupa, który w milczeniu albo wypowiadając formułę zaproponowaną w ich własnym rytuale, wręcza każdemu owe odznaki. W tym czasie można śpiewać antyfonę: *Błogosławieni, którzy mieszkają*, z Ps 83 albo inną odpowiednią pieśń⁵⁴⁷.

781. Po przekazaniu odznak profesji albo po uroczystej modlitwie błogosławieństwa, tam gdzie jest taki zwyczaj lub gdzie to zostanie uznane za stosowne, można zaznaczyć wieczyste włączenie nowych profesów do rodziny zakonnej przez odpowiednie słowa biskupa albo przełożonego lub przez pocałunek pokoju. Biskup, przełożony i członkowie wspólnoty wyrażają nowym profesom braterską miłość w sposób zgodny z przyjętymi we wspólnocie zwyczajami. W tym czasie wszyscy siedzą i śpiewają antyfonę: *O jak dobrze i jak miło* z Ps 133[132] lub inną odpowiednią pieśń.

782. Neoprofesi wracają na wyznaczone dla nich miejsca. Biskup sprawuje dalej Mszę świętą⁵⁴⁸.

Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną.

W czasie śpiewu na przygotowanie darów kilku zakonników, którzy właśnie złożyli śluby, przynosi do ołtarza chleb, wino i wodę do ofiary eucharystycznej⁵⁴⁹.

W Modlitwach eucharystycznych wspomina się profesję zakonną, używając formuł podanych w Mszale Rzymskim⁵⁵⁰.

Biskup przekazuje pocałunek pokoju każdemu z zakonników, którzy dopiero co złożyli profesję⁵⁵¹.

783. Po przyjęciu Ciała i Krwi Pańskiej przez biskupa zakonnicy neoprofesi przystępują do ołtarza, aby przyjąć Sakrament Chrystusa pod obiema postaciami. Po nich współbracia, rodzice i krewni mogą w ten sam sposób przyjąć Eucharystię⁵⁵².

⁵⁴⁶ Por. tamże, nr 67.

⁵⁴⁷ Por. tamże, nr 68.

⁵⁴⁸ Por. tamże, nr 71.

⁵⁴⁹ Por. tamże, nr 72.

⁵⁵⁰ Por. tamże, nr 73.

⁵⁵¹ Por. tamże, nr 74.

⁵⁵² Por. tamże, nr 75.

784. Po modlitwie po Komunii zakonnicy nowo poświęceni Bogu stają przed ołtarzem. Biskup otrzymuje mitrę i pozdrawia lud: *Pan z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Jeden z diakonów może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wyciąga ręce nad profesami i wygłasza wezwania błogosławieństwa. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi⁵⁵³: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, używając formuł podanych niżej w numerach 1136-1137.

785. Po błogosławieństwie biskupa i odesłaniu ludu przez diakona odbywa się, jak zwykle, procesjonalny powrót do zakrystii.

ROZDZIAŁ V

PROFESJA WIECZYSTA ZAKONNIC (ŚLUBY WIECZYSTE)

WPROWADZENIE

786. Życie poświęcone Bogu więzami wspólnoty zakonnej zawsze cieszyło się wielkim uznaniem w Kościele, który już od pierwszych wieków przyozdabiał śluby zakonne oprawą świętych obrzędów.

Dzieje się to również nadal w naszych czasach: Kościół bowiem przyjmuje śluby od tych, którzy je składają, swą publiczną modlitwą wyprasza im pomoc i łaskę u Boga, poleca ich Bogu i udziela im duchowego błogosławieństwa, łącząc ich ofiarę z ofiarą eucharystyczną⁵⁵⁴.

Taki obraz życia Kościoła ujawnia się szczególnie wtedy, gdy biskup jako arcykapłan swojej owczarni, od którego wywodzi się i zależy chrześcijańskie życie jego wiernych⁵⁵⁵, przewodniczy uroczystym ślubom składanym w połączeniu ze Mszą świętą przez zakonnice mieszkające na terenie jego diecezji.

787. Profesja odbywa się zwykle w kościele rodziny zakonnej, do której należą kandydatki mające składać śluby. Jeśli zaś z racji duszpasterskich i dla uwydatnienia piękna życia zakonnego, dla zbudowania wiernych oraz umożliwienia im licznego udziału okaże się to bardziej stosowne, obrzęd można sprawować w

⁵⁵³ Por. tamże, numery 76-77.

⁵⁵⁴ Por. KK 45.

⁵⁵⁵ Por. KL 41.

kościół katedralnym albo parafialnym lub w innej bardziej okazałej świątyni. Zaleca się to zwłaszcza wtedy, gdy członkinie dwóch lub kilku rodzin zakonnych pragną składać śluby w obecności biskupa w czasie tej samej ofiary eucharystycznej. Każda z kandydatek składa śluby wobec swojej przełożonej⁵⁵⁶.

Wskazane jest, aby kapłani uczestniczący w obrzędzie koncelebrowali Mszę świętą z biskupem. Biskupowi winien asystować przynajmniej jeden diakon oraz inni posługujący.

788. Wypada, aby profesja wieczysta odbyła się w niedzielę lub w uroczystości Pańskiej, w święta Najświętszej Maryi Panny lub świętych, którzy odznaczyli się w życiu zakonnym⁵⁵⁷.

789. W dni, w które dozwolone są *Msze obrzędowe*, można sprawować *Mszę na dzień wieczystych ślubów zakonnych* z własnymi czytaniem, w szatach białych lub świątecznych.

Jeśli nie sprawuje się *Mszy obrzędowej*, można wybrać jedno czytanie spośród tych, które podaje lekcjonarz tego obrzędu. Nie można tego czynić w Triduum Paschalne, w uroczystości Narodzenia Pańskiego, Objawienia, Wniebowstąpienia, Zesłania Ducha Świętego, Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa oraz w inne uroczystości nakazane.

W dni wymienione w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się *Mszę z dnia*, z własnymi czytaniem.

Można zawsze użyć formuły końcowego błogosławieństwa ze *Mszy obrzędowej*.

790. Oprócz szat liturgicznych i tego, co jest potrzebne do sprawowania Mszy świętej, należy przygotować:

- a) rytuał: Obrzędy ślubów zakonnych;
- b) odznaki profesji zakonnej, które według miejscowych przepisów lub uznanych zwyczajów rodziny zakonnej należy wręczyć profeskom;
- c) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii świętej pod obiema postaciami;
- d) w stosownym miejscu prezbiterium, krzesło dla przełożonej mającej przyjmować śluby sióstr;
- e) dla zakonnic mających składać śluby, krzesła ustawione w taki sposób, aby wierni dobrze widzieli wszystkie czynności liturgiczne.

Obrzęd profesji odbywa się przy katedrze albo przed ołtarzem lub w innym bardziej stosownym miejscu.

⁵⁵⁶ Rytuał Rzymski. Obrzędy ślubów zakonnych, rozdz. III: Obrzędy ślubów zakonnych w czasie Mszy świętej, numery 50-51.

⁵⁵⁷ Por. tamże, nr 43; por. KPK, kan. 657 § 3.

OPIS OBRZĘDU

791. Gdy lud się zgromadzi i wszystko zostanie przygotowane, przez kościół do ołtarza przechodzi procesja, w której biorą udział kandydatki mające składać profesję, ich przełożona oraz mistrzyni. Gdy procesja przyjdzie do prezbiterium, wszyscy składają należny ukłon ołtarzowi i udają się na wyznaczone im miejsca⁵⁵⁸.

792. Obrzędy wstępne i liturgia słowa odbywają się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie.

793. Po Ewangelii wszyscy siadają oprócz zakonnic, które mają składać profesję. Biskup zasiada na katedrze lub na przygotowanym krześle oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Następuje wezwanie kandydatek lub postulacja.

Diakon albo mistrzyni wzywa kandydatki mające złożyć profesję. Każda z nich, wezwana z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*. Następnie biskup zadaje kandydatkom pytania dotyczące ich gotowości złożenia ślubów.

Zamiast wezwania może się odbyć postulacja: jedna z kandydatek, posługując się formułą podaną w rytuale, zwraca się do przełożonej i w imieniu wszystkich prosi o dopuszczenie do ślubowania.

Na koniec wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*⁵⁵⁹.

794. Zakonnice składające profesję siadają. Biskup, jeśli uzna za stosowne, zasiada na katedrze lub na przygotowanym krześle oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Na podstawie tekstów czytań wykonanych w liturgii słowa wygłasza homilię, w której wyjaśnia sens profesji i wartość życia zakonnego dla osobistego uświęcenia wybranych oraz dla dobra Kościoła i całej ludzkości⁵⁶⁰.

795. Po homilii kandydatki wstają. Biskup pyta je, czy są gotowe poświęcić się Bogu i dążyć do doskonałej miłości według reguły i konstytucji swego zakonu. Zadaje im pytania zaproponowane w Rytuale Rzymskim lub w rytuale własnym danego zgromadzenia. Na koniec biskup potwierdza ich decyzję słowami: *Bóg, który rozpoczął w was dobre dzieło, niechaj go dokona na dzień Jezusa Chrystusa*⁵⁶¹.

796. Wszyscy wstają. Biskup stojąc bez mitry i pastorału, składa ręce i zwrócony do ludu mówi: *Błagajmy, najmilsi, Boga...* Zakonnice mające złożyć profesję, jeżeli w zgromadzeniu zakonnym istnieje taki zwyczaj, padają na twarz, albo klękają. Rozpoczyna się śpiew litanii, na wezwanie której wszyscy odpowiadają.

⁵⁵⁸ Por. Obrzędy ślubów zakonnych, rozdz. III, Obrzędy ślubów zakonnych w czasie Mszy świętej, numery 55-56.

⁵⁵⁹ Por. tamże, numery 58. 59. 60.

⁵⁶⁰ Por. tamże, nr 61.

⁵⁶¹ Por. tamże, numery 62-64.

W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy (oprócz składających śluby) stoją, w innych dniach klęczą. W tym ostatnim przypadku diakon wzywa: *Klęknijmy*.

W odpowiednich miejscach litanii można dodać imiona świętych, szczególnie czczonych w diecezji lub w danej rodzinie zakonnej, a także w razie potrzeby dołączyć inne wezwania; litania bowiem zastępuje modlitwę powszechną⁵⁶².

797. Po litanii wstaje tylko biskup (jeśli klęczał razem ze wszystkimi), rozkłada ręce i mówi: *Panie Boże, wysłuchaj*. Jeżeli wymagają tego okoliczności (jeśli diakon przed litania wzywał do ukłęknięcia), na wezwanie diakona: *Powstańmy wszyscy wstają*⁵⁶³.

798. Biskup siada oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Jeżeli jest taki zwyczaj w rodzinie zakonnej, po litanii dwie profeski podchodzą do krzesła przełożonej i stoją tam jako świadkowie profesji.

Każda z kandydatek mających złożyć profesję podchodzi oraz wobec biskupa, przełożonej i świadków odczytuje formułę profesji, którą przedtem własnoręcznie napisała.

Następnie profeska zbliża się do ołtarza i składa na nim tekst ślubów. Jeżeli można to zrobić bez trudności, podpisuje tekst na ołtarzu. Następnie wraca na wyznaczone miejsce⁵⁶⁴.

799. Gdy wszystkie kandydatki złożą profesję, stojąc mogą odśpiewać antyfonę: *Przyjmij mnie, Panie* albo wykonać inny odpowiedni śpiew, który wyraża uczucia oddania się i radości⁵⁶⁵.

800. Zakonnice, które złożyły profesję, klękają. Biskup oddaje pastorał i mitrę, wstaje oraz wyciągnawszy ręce nad profeskami, odmawia uroczystą modlitwę błogosławieństwa⁵⁶⁶.

801. Po modlitwie błogosławieństwa biskup i lud siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Jeżeli w rodzinie zakonnej jest zwyczaj wręczania pewnych odznak profesji, zakonnice, które dopiero co złożyły śluby, podchodzą kolejno do biskupa, który w milczeniu albo wypowiadając formułę zaproponowaną w ich własnym rytuale, wręcza każdej owe odznaki. I tak, jeżeli należy wręczyć obrączki, zakonnice podchodzą do biskupa, który każdej nakłada obrączkę, wypowiadając przewidzianą formułę. Jeżeli zakonnice jest dużo, lub gdy przemawia za tym inna

⁵⁶² Por. tamże, numery 65-67.

⁵⁶³ Por. tamże, nr 68.

⁵⁶⁴ Por. tamże, numery r 69-70.

⁵⁶⁵ Por. tamże, nr 71

⁵⁶⁶ Por. tamże, nr 72.

racja, biskup może jeden raz powiedzieć do wszystkich: *Przyjmijcie obrączkę...* Następnie każdej z klęczących profesek biskup podaje obrączkę.

W tym czasie schola wraz z ludem może śpiewać antyfonę: *Zostałam posłubiona Temu...* z Ps 45[44] albo inną odpowiednią pieśń⁵⁶⁷.

802. Po przekazaniu odznak profesji albo po uroczystej modlitwie błogosławieństwa, tam gdzie jest taki zwyczaj lub gdzie to zostanie uznane za stosowne, można zaznaczyć wieczyste włączenie sióstr nowych profesek do rodziny zakonnej przez odpowiednie słowa biskupa albo przełożonej lub przez pocałunek pokoju. Biskup, przełożona i członkinie wspólnoty wyrażają nowym profeskom siostrzaną miłość w sposób zgodny z przyjętymi we wspólnocie zwyczajami. W tym czasie wszyscy siedzą i śpiewają antyfonę: *Jak mile są przybytki Twoje* z Ps 84[83] albo inną odpowiednią pieśń⁵⁶⁸.

803. Neoprofeski wracają na wyznaczone dla nich miejsca. Biskup sprawuje dalej Mszę świętą.

Wyznanie wiary odmawia się zgodnie z przepisami. Opuszcza się modlitwę powszechną.

W czasie śpiewu na przygotowanie darów kilka zakonnice, które właśnie złożyły śluby, przynosi do ołtarza chleb, wino i wodę do ofiary eucharystycznej⁵⁶⁹.

W Modlitwach eucharystycznych wspomina się profesję zakonną, używając formuł podanych w Mszale Rzymskim⁵⁷⁰.

Biskup przekazuje znak pokoju każdej z zakonnice, które dopiero co złożyły profesję⁵⁷¹.

804. Po przyjęciu Ciała i Krwi Pańskiej przez biskupa zakonnice neoprofeski przystępują do ołtarza, aby otrzymać Komunię świętą pod obiema postaciami. Po nich współsiostry, rodzice i krewni mogą w ten sam sposób przyjąć Eucharystię⁵⁷².

805. Po modlitwie po Komunii zakonnice nowo poświęcone Bogu stają przed ołtarzem. Biskup otrzymuje mitrę i pozdrawia lud: *Pan z wami. Wszyscy: I z duchem twoim.* Jeden z diakonów może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo.* Biskup wyciąga ręce nad profeskami i wypowiada wezwania błogosławieństwa. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak

⁵⁶⁷ Por. tamże, numery 73-76.

⁵⁶⁸ Por. tamże, nr 77.

⁵⁶⁹ Por. tamże, 79.

⁵⁷⁰ Por. tamże, nr 80.

⁵⁷¹ Tamże, nr 81.

⁵⁷² Por. tamże, nr 82.

krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze. Wszyscy: Amen*⁵⁷³.

Biskup może również udzielić błogosławieństwa, używając formuł podanych niżej w numerach 1136-1137.

806. Po błogosławieństwie biskupa i odesłaniu ludu przez diakona odbywa się, jak zwykle, procesjonalny powrót do zakrystii.

ROZDZIAŁ VI

USTANOWIENIE LEKTORÓW I AKOLITÓW

WPROWADZENIE

807. Posługi lektora i akolity w Kościele łacińskim winny zostać utrzymane. Można je powierzać świeckim wiernym mężczyznom, a więc nie są już więcej zarezerwowane tylko kandydatom do sakramentu święceń.

Kandydaci jednak do diakonatu i prezbiteratu mają obowiązek – o ile jeszcze nie przyjęli – przyjąć i przez odpowiedni czas wykonywać posługi lektora i akolity, aby w ten sposób lepiej przygotować się do przyszłego podjęcia posługi słowa i ołtarza⁵⁷⁴.

808. Posług lektora i akolity nie wolno powierzać łącznie tym samym osobom. Należy zachować między nimi odstęp czasu, określony przez Stolicę Apostolską lub przez Konferencję Episkopatu⁵⁷⁵.

809. Posługi powierza biskup, a w kleryckich instytutach doskonałości wyższy przełożony, w połączeniu ze Mszą świętą lub celebracją słowa Bożego⁵⁷⁶.

810. Przy sprawowaniu obrzędu winni biskupowi asystować: diakon lub prezbiter, który ma wzywać kandydatów, oraz inni posługujący.

Obrzęd sprawuje się przy katedrze albo w miejscu przewodniczenia lub przy innym krześle ustawionym przed ołtarzem, jeśli będzie to bardziej stosowne dla ułatwienia udziału wiernych.

Jeśli obrzęd ma być sprawowany w połączeniu ze Mszą świętą, biskup ubiera szaty wymagane do jej odprawiania oraz używa mitry i pastorału. Jeśli sprawuje poza Mszą świętą, może nałożyć albę, krzyż noszony na piersiach, stu-

⁵⁷³ Por. tamże, numery 76-77.

⁵⁷⁴ Por. Paweł VI, List apostolski *Ministeria quaedam*, 15 sierpnia 1972, nn. III. IV. XI: AAS 64 (1972) 531-533.

⁵⁷⁵ Por. tamże, nr X.

⁵⁷⁶ Por. tamże, nr IX.

łę i kapę odpowiedniego koloru, albo tylko krzyż i stułę nałożone na ramię i mucet; w tym drugim przypadku nie używa mitry ani pastorału.

I. USTANOWIENIE LEKTORÓW

811. Lektor jest ustanawiany do pełnienia właściwej mu funkcji, jaką stanowi czytanie słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym. We Mszy świętej wykonuje on czytania Pisma świętego oprócz Ewangelii⁵⁷⁷.

Powierza mu się również we wspólnocie ludu Bożego szczególne zadanie kształcenia dzieci i dorosłych w wierze oraz przygotowywania ich do godnego przyjmowania sakramentów⁵⁷⁸.

812. Do sprawowania obrzędu należy przygotować:

- a) jeżeli posługa ma być powierzona w połączeniu z Mszą świętą, to co jest potrzebne do jej sprawowania; jeśli poza Mszą – dla biskupa: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę odpowiedniego koloru, albo: tylko krzyż i stułę, którą nałoży na ramię i mucet;
- b) Pontyfikał Rzymski: Obrzędy ustanowienia w posłudze lektora;
- c) księgę Pisma świętego;
- d) krzesło dla biskupa;
- e) dla kandydatów do posługi lektoratu: krzesła w odpowiedniej części kościoła tak ustawione, aby wierni mogli dobrze widzieć czynności liturgiczne;
- f) jeśli obrzęd ma być sprawowany w połączeniu ze Mszą świętą, odpowiedniej wielkości kielich do Komunii pod obiema postaciami.

Ustanowienie lektorów w czasie Mszy świętej

813. Można sprawować *Mszę za pełniących służbę w Kościele* z czytaniem przeznaczonymi dla obrzędu ustanowienia lektorów⁵⁷⁹. Używa się szat białych lub świątecznych.

W dni wymienione w numerach 1-9 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się Mszę świętą z dnia.

Kiedy nie sprawuje się *Mszy za pełniących służbę w Kościele*, wolno wziąć jedno czytanie spośród perykop przeznaczonych w lekcjonarzu dla obrzędu ustanowienia lektorów, jeżeli nie przypada dzień wymieniony w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*.

⁵⁷⁷ Por. tamże, nr V.

⁵⁷⁸ Por. Pontyfikał Rzymski. Ustanowienie lektorów, nr 4. Przemówienie.

⁵⁷⁹ Por. Pontificale Romanum. *De institutione lectorum et acolythorum. De admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum. De sacro coelibatu amplectendo*. Editio typica. Typis Polyglottis Vaticanis 1972. Caput V. Lectiones biblicae. I. Pro institutione lectorum, s. 31- 32.

814. Obrzędy wstępne i liturgię słowa sprawuje się, jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie.

815. Po Ewangelii siadają wszyscy z wyjątkiem kandydatów do lektoratu. Biskup zasiada na katedrze lub na przygotowanym krześle oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Wyznaczony diakon lub prezbiter wzywa kandydatów mówiąc: *Niech przystąpią ci, którzy mają być ustanowieni lektorami*. Każdy z kandydatów, wezwany z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*. Następnie podchodzi do biskupa, składa mu ukłon i wraca na swoje miejsce⁵⁸⁰.

816. Gdy wszyscy usiądą, biskup wygłasza homilię, w której na podstawie czytań Pisma świętego wykonanych w liturgii słowa wyjaśnia ludowi i kandydatom posługę lektora. Przemówienie może zakończyć słowami zaproponowanymi w pontyfikale⁵⁸¹.

817. Po homilii biskup oddaje pastorał i mitrę. Wszyscy wstają. Kandydaci na lektorów klękają. Biskup składa ręce i wzywa wszystkich do modlitwy mówiąc: *Pokornie prosimy Boga Ojca...* Wszyscy przez chwilę modlą się w ciszy. Następnie biskup rozkłada ręce i odmawia nad kandydatami modlitwę błogosławieństwa: *Boże, źródło światłości i dobroci*⁵⁸².

818. Po modlitwie biskupa kandydaci wstają. Wszyscy inni siadają. Biskup siada i otrzymuje mitrę. Kandydaci kolejno podchodzą do biskupa, który każdemu podaje księgę Pisma Świętego, mówiąc: *Przyjmij księgę Pisma Świętego*. W tym czasie, zwłaszcza gdy kandydaci są liczni, można śpiewać Ps 19[18] albo inną odpowiednią pieśń⁵⁸³.

819. Jeżeli ustanowienie lektorów odbywa się w połączeniu ze Mszą świętą, sprawuje się ją dalej, jak zwykle. Zgodnie z przepisami odmawia się wyznanie wiary, a następnie modlitwę powszechną ze specjalnymi wezwaniem za nowo ustanowionych lektorów.

820. Lektorzy, ich rodzice i krewni mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami.

⁵⁸⁰ Ustanowienie lektorów, nr 3.

⁵⁸¹ Por. tamże, nr 4.

⁵⁸² Por. tamże, numery 5-6.

⁵⁸³ Por. tamże, nr 7.

Ustanowienie lektorów w połączeniu z celebracją słowa Bożego

821. Biskup może nałożyć: albę, krzyż noszony na piersiach oraz stulę i kapę odpowiedniego koloru, albo tylko: krzyż oraz stulę nałożoną na rokietę i mucet; w tym przypadku nie używa mitry ani pastorału.

822. Obrzęd można rozpocząć odpowiednim śpiewem. Po przyjsciu do ołtarza i pozdrowieniu obecnych biskup odmawia kolektę ze *Mszy za pełniących służbę w Kościele*. Liturgię słowa sprawuje się podobnie jak we Mszy świętej; między czytaniem można wykonać stosowne pieśni.

823. Ustanowienie lektorów odbywa się w sposób opisany wyżej w numerach 816-818.

824. Obrzęd ustanowienia kończy się modlitwą powszechną oraz modlitwą Pańską. Następnie biskup udziela wszystkim błogosławieństwa, jak zwykle (por. niżej, numery 1136-1137), diakon zaś odsyła lud mówiąc: *Idźcie w pokój Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Posługujący i biskup wracają procesjonalnie do zakrystii.

II. USTANOWIENIE AKOLITÓW

825. Akolita zostaje ustanowiony po to, ażeby wspomagał diakona i usługiwał kapłanowi. Jego zadaniem jest przeto służba przy ołtarzu, pomaganie diakonowi i kapłanowi w pełnieniu czynności liturgicznych, zwłaszcza podczas sprawowania Mszy świętej. Ponadto należy do niego – jako do nadzwyczajnego szafarza – udzielanie Komunii świętej. W nadzwyczajnych okolicznościach będzie można akolicie powierzyć dokonanie wystawienia Najświętszego Sakramentu dla adoracji przez wiernych i jego schowania. Nie może jednak przy tej okazji udzielać błogosławieństwa⁵⁸⁴.

826. Ustanowienie akolitów odbywa się tylko w połączeniu ze Mszą świętą.

827. Przedmioty, które należy przygotować:

- a) to, co jest potrzebne do sprawowania Mszy świętej;
- b) Pontyfikał Rzymski. Obrzędy ustanowienia w posłudze akolity;
- c) naczynie z chlebem lub winem do konsekracji;
- d) krzesło dla biskupa;
- e) krzesła dla kandydatów do akoliatu ustawione w odpowiedniej części kościoła w taki sposób, aby wierni dobrze mogli widzieć czynności liturgiczne;

⁵⁸⁴ Por. Paweł VI, List apostolski *Ministeria quaedam*, 15 sierpnia 1972, nr VI: AAS 64 (1972) s. 532-533.

f) odpowiedniej wielkości kielich do Komunii świętej pod obiema postaciami.

828. Można sprawować *Mszę za pełniących służbę w Kościele z czytaniem przeznaczonymi w lekcjonarzu dla tego obrzędu*⁵⁸⁵. Używa się szat białych lub świątecznych.

Kiedy nie sprawuje się Mszy obrzędowej, można wziąć jedno czytanie spośród perykop przeznaczonych w lekcjonarzu dla obrzędu ustanowienia akolitów, jeśli nie przypada dzień wymieniony w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*.

829. Obrzędy wstępne i liturgię słowa sprawuje się jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie.

830. Po Ewangelii siadają wszyscy, oprócz kandydatów do akolitu. Biskup zasiada na katedrze albo na krześle ustawionym w bardziej odpowiednim miejscu oraz otrzymuje mitrę i – według uznania – pastorał. Wyznaczony diakon albo prezbiter wzywa kandydatów mówiąc: *Niech przystąpią ci, którzy mają być ustanowieni akolitami*. Każdy z kandydatów, wezwany z imienia i nazwiska, odpowiada: *Jestem*, podchodzi do biskupa i składa mu ukłon, po czym wraca na swoje miejsce⁵⁸⁶.

831. Gdy wszyscy usiądą, biskup wygłasza homilię, w której na podstawie czytań Pisma świętego wykonanych w liturgii słowa wyjaśnia kandydatom i ludowi znaczenie posługi akolity. Swoje przemówienie może biskup zakończyć słowami zaproponowanymi w pontyfikale⁵⁸⁷.

832. Po homilii wszyscy wstają. Biskup oddaje pastorał i mitrę. Kandydaci klękają. Biskup stojąc, składa ręce i wzywa wiernych do modlitwy, mówiąc: *Pokornie prosimy Boga*. Wszyscy przez chwilę modlą się w ciszy. Następnie biskup rozkłada ręce i odmawia nad kandydatami modlitwę błogosławieństwa: *Najłaskawszy Boże, Ty przez Jednorodzonego Syna Twojego*⁵⁸⁸.

833. Wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Kandydaci kolejno podchodzą do biskupa, który wręcza każdemu naczynie z chlebem lub winem do konsekracji i mówi: *Przyjmij naczynie z chlebem (lub: z winem) do sprawowania Eucha-*

⁵⁸⁵ Pontificale Romanum. *De institutione lectorum et acolythorum. De admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum. De sancto coelibatu amplectendo*. Caput V. Lectiones biblicae. II. Pro institutione acolythorum, s. 33- 35.

⁵⁸⁶ Por. Ustanowienie akolitów, nr 3.

⁵⁸⁷ Por. tamże, nr 4.

⁵⁸⁸ Por. tamże, numery 5-6.

*rystii*⁵⁸⁹. W tym czasie, zwłaszcza gdy kandydaci są liczni, można śpiewać psalm albo inną odpowiednią pieśń.

834. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle. Zgodnie z przepisami odmawia się wyznanie wiary, a następnie modlitwę powszechną ze specjalnymi wezwaniami za nowo ustanowionych akolitów.

835. W czasie przygotowania darów akolici, lub gdy jest ich wielu, niektórzy z nich, przynoszą patenę z chlebem i kielich z winem⁵⁹⁰.

836. Akolici, ich rodzice i krewni mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami. Akolici otrzymują Komunię bezpośrednio po diakonach.

837. Biskup może polecić, aby akolita, który stał się nadzwyczajnym szafarzem Eucharystii, pomagał w udzielaniu Komunii wiernym w czasie Mszy świętej związanej z jego ustanowieniem.

ROZDZIAŁ VII

OBRZĘDY POGRZEBU POD PRZEWODNICTWEM BISKUPA

WPROWADZENIE

838. Jest bardzo stosowne, aby biskup jako zwiastun wiary i sługa pocieszenia, w miarę możliwości przewodniczył obrzędowi pogrzebu, odbywającemu się z licznym udziałem wiernych, zwłaszcza jeżeli sprawuje się je po śmierci biskupa lub prezbitera.

839. Do sprawowania obrzędów pogrzebu należy przygotować:

a) w zakrystii lub w innym stosownym miejscu:

- szaty liturgiczne koloru żałobnego
- dla biskupa: albę, stułę, krzyż noszony na piersiach, kapę na procesję i do celebracji słowa Bożego, ornat do Mszy świętej, mitrę prostą, pastorał;
- dla koncelebransów: szaty do Mszy świętej;
- dla diakonów: alby, stuły, (dalmatyki);
- dla innych posługujących: alby lub inne prawnie uznane szaty.

b) w domu zmarłego:

- krzyż procesyjny i świeczniki;
- naczynie z wodą pobłogosławioną i kropidło;
- kadzielnicę, łódkę z kadzidłem i łyżeczką.

⁵⁸⁹ Por. tamże, nr 7.

⁵⁹⁰ Por. tamże, nr 8.

c) w prezbiterium:

- to, co jest potrzebne do sprawowania Mszy świętej lub celebracji słowa Bożego.

d) w pobliżu miejsca ustawienia trumny:

- paschał;
- przedmioty potrzebne do obrzędu ostatniego pożegnania, jeśli nie zostały przyniesione w procesji z domu zmarłego.

840. W sprawowaniu obrzędów pogrzebu poza wyróżnieniem wynikającym z pełnionej funkcji liturgicznej lub ze święceń oraz poza honorami należnymi władzom świeckim stosownie do przepisów liturgicznych nie należy okazywać żadnych szczególnych względów osobom prywatnym lub stanowiskom ani w obrzędach, ani w zewnętrznej okazałości.

Godny pochwały jest zwyczaj umieszczania ciała zmarłego złożonego w trumnie w takiej pozycji, jaką za życia zajmował w zgromadzeniu liturgicznym: wyświęconego szafarza głową w stronę ludu; świeckiego zaś głową ku ołtarzowi.

841. W sprawowaniu obrzędów pogrzebu usilnie zaleca się szlachetną prostotę. Pochwała się składanie trumny na posadzce kościoła, zaś przy trumnie – ustawianie tylko paschału. Na trumnie można umieścić ewangelia lub księgę Pisma świętego, albo krzyż. Jeżeli zmarłym jest wyświęcony szafarz, zgodnie z miejscowym zwyczajem można umieścić odznaki jego stanu.

OPIS OBRZĘDU

842. Zachowując miejscowe zwyczaje i względy stosowności, podczas pogrzebu biskupa należy preferować przewidzianą w rytuale pierwszą formę obrzędów, obejmującą trzy stacje: w domu zmarłego, w kościele i na cmentarzu oraz – między nimi – dwie pośrednie procesje. W tym przypadku pochwała się zwyczajem, aby biskup przewodniczył także stacji w domu zmarłego i pierwszej procesji.

Jeżeli sam biskup nie udaje się do domu zmarłego, ale ta stacja jest przewidziana, winien jej przewodniczyć jeden z prezbiterów, któremu to przysługuje. Biskup zaś niech oczekuje w kościele przy katedrze albo w zakrystii.

843. Jeżeli biskup przewodniczy stacji w domu zmarłego i procesji do kościoła, w odpowiednim miejscu nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę koloru żałobnego (fioletową lub czarną) oraz mitrę prostą. Otrzymuje też pastorał. Mający koncelebrować Mszę świętą już od początku ubierają wymagane szaty.

Również diakoni i inni posługujący ubierają przysługujące im szaty.

844. W domu zmarłego biskup po chrześcijańsku pozdrawia obecnych, wyrażając im pociechę płynącą z wiary. Następnie śpiewa się odpowiedni psalm, jeśli to możliwe, na sposób responsoryjny. Biskup dodaje stosowną modlitwę wskazaną w Rytuale Rzymskim⁵⁹¹.

845. Jeśli przeniesienie ciała zmarłego do kościoła odbywa się procesjonalnie, na początku idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą; za nim ministrant z krzyżem między dwoma akolitami (ministrantami) niosącymi zapalone świece; dalej klerycy i diakoni, ubrani w sutanny i komże; prezbiterzy we własnym stroju chórowym; za nimi koncelebransi, jeśli są; na końcu idzie biskup w mitrze i z pastorałem, między dwoma towarzyszącymi mu diakonami. Za nimi, tuż przed trumną idą posługujący do księgi, mitry i pastorału.

W czasie procesji śpiewa się psalmy lub inne odpowiednie pieśni, zgodnie z przepisami rytuału⁵⁹².

846. Jeśli nie odbywa się stacja w domu zmarłego, biskup albo jeden z prezbiterów sprawuje u wejścia do kościoła wyżej opisane obrzędy.

847. Podczas wejścia do kościoła i na początek Mszy świętej z zasady wykonuje się tylko jeden śpiew, jak to jest podane w mszale. Jeśli wzgląd duszpasterski tego wymaga, można dodać jedno z responsoriów, wskazanych w rytuale.

848. Po przyjsciu przed ołtarz biskup oddaje pastorał i mitrę, całuje ołtarz i udaje się do katedry. Tu zdejmuje kapę i nakłada ornat.

W tym czasie ciało zmarłego zostaje złożone w odpowiednim miejscu w pobliżu ołtarza, w pozycji wyżej wskazanej (nr 840).

849. Mszę pogrzebową sprawuje się podobnie jak wszystkie inne.

W Drugiej i Trzeciej Modlitwie eucharystycznej dodaje się własne formuły modlitw wstawienniczych za zmarłych.

850. Po modlitwie po Komunii biskup, nawet jeśli nie celebrował, albo jeśli ofiara eucharystyczna nie była sprawowana, po zakończeniu liturgii słowa, ubrany – stosownie do okoliczności – w ornat lub kapę, otrzymuje mitrę i pastorał oraz podchodzi do trumny. Stojąc zwrócony do ludu i mając obok siebie diakona oraz posługujących z wodą pobłogosławioną i kadzielnicą, sprawuje obrzęd ostatniego pożegnania⁵⁹³.

⁵⁹¹ Por. *Obrzędy pogrzebu*, numery 46-47.

⁵⁹² Por. tamże, nr 49.

⁵⁹³ Por. tamże, nr 61.

Jeśli grób znajduje się w samym kościele, wypada sprawować ten obrzęd przy grobie. Wówczas po modlitwie po Komunii odbywa się procesja z towarzyszeniem śpiewów, przewidzianych w rytuale⁵⁹⁴.

851. Następnie biskup stojąc w pobliżu trumny, oddaje pastorał i mitrę oraz wypowiada zachętę: *Nasz brat zasnął (nasza siostra zasnęła)* lub inną o podobnej treści. Wszyscy przez chwilę modlą się w ciszy, po czym następuje śpiew poze-gnalny: *Przybądźcie z nieba* lub inna pieśń podana w rytuale⁵⁹⁵. Po śpiewie biskup, stojąc w miejscu, trzykrotnie kropi trumnę wodą pobłogosławioną i oka-dza oraz odmawia modlitwę: *Ojczy nieskończenie dobry* lub inną bardziej od-powiednią⁵⁹⁶. Po modlitwie śpiewa się antyfonę: *Niech aniołowie zawiodą cię do raju* lub: *Ja jestem zmartwychwstanie i życie*.

852. Jeżeli przenosi się ciało z kościoła na cmentarz, biskup oczekuje przy kate-drze, aż ciało zostanie wyniesione z kościoła, albo od razu wraca do zakrystii. Jeśli zaś sam biskup przewodniczy konduktowi pogrzebowemu, wtedy procesja odbywa się, jak w pierwszej stacji. Śpiewa się psalmy i antyfony podane w rytu-ale⁵⁹⁷.

853. Po przyjsciu na cmentarz orszak pogrzebowy zatrzymuje się przy grobie. Jeśli cmentarz lub grób nie jest pobłogosławiony, biskup oddaje pastorał i mitrę oraz błogosławi grób, odmawiając odpowiednią modlitwę, po której kropi grób wodą pobłogosławioną. Jeśli nie ma potrzeby błogosławienia grobu, biskup wzywa zgromadzonych do modlitwy słowami: *Wypełniając chrześcijański obo-wiązek...* Wszyscy modlą się w ciszy przez chwilę. Następnie biskup rozpoczyna modlitwę powszechną, której wezwania może śpiewać diakon lub kantor. Po ostatnim wezwaniu biskup wprowadza do modlitwy Pańskiej, którą wszyscy odmawiają wspólnie. Po niej biskup dodaje modlitwę dostosowaną do sytuacji zmarłego⁵⁹⁸. Po modlitwie biskup udziela zgromadzonym uroczystego błogo-sławieństwa, a następnie kropi trumnę wodą pobłogosławioną, mówiąc: *Niech Bóg da tobie pić ze źródła wody życia*. Potem rzuca na trumnę grudkę ziemi i dodaje: *Prochem jesteś i w proch się obrócisz...*

854. Złożenie ciała do grobu może nastąpić w tym momencie albo pod koniec obrzędu, według miejscowego zwyczaju. Biskup wypowiada zachętę: *Złożymy ciało naszego brata (naszej siostry) w grobie*. W czasie zasypywania lub zamy-kania grobu śpiewa się: *Witaj, Królowo* albo inną pieśń do Najświętszej Maryji Panny (np. *Wielbi dusza moja Pana*) lub *Teraz, o Panie, pozwól odejść*. Można również odmówić wyznanie wiary albo odśpiewać zwrotkę pieśni wielkanocnej.

⁵⁹⁴ Por. tamże, numery 64. 238-242.

⁵⁹⁵ Por. tamże, numery 238-242.

⁵⁹⁶ Por. tamże, numery 66. 217-237.

⁵⁹⁷ Por. tamże, numery 67-68.

⁵⁹⁸ Por. tamże, numery 73. 245-249.

855. Jeżeli biskup nie celebrować Mszy świętej, wypada, by przy katedrze przewodniczył liturgii słowa, ubrany w kapę. Podobnie czyni, gdy zamiast ofiary eucharystycznej przewidziana jest według wskazań rytuału celebrowanie słowa Bożego. W obrzędach pogrzebu dzieci oraz w czasie pogrzebu dorosłych, gdy się je sprawuje w innych formach przewidzianych w rytuale, biskup spełnia wyżej opisane czynności, wprowadzając stosowne zmiany.

ROZDZIAŁ VIII

POŁOŻENIE KAMIENIA WĘGIELNEGO LUB ROZPOCZĘCIE BUDOWY KOŚCIOŁA

WPROWADZENIE

856. Na rozpoczęcie budowy nowego kościoła należy sprawować obrzędy, aby uprosić Boże błogosławieństwo dla podjętego dzieła, a wiernych pouczyć, że budynek wzniesiony z kamieni będzie widzialnym znakiem żywego Kościoła, czyli budowli Bożej⁵⁹⁹, którą oni sami stanowią.

Zgodnie ze zwyczajem liturgicznym obrzędy te obejmują błogosławieństwo placu przeznaczanego pod nowy kościół oraz błogosławieństwo i położenie kamienia węgielnego.

Jeżeli ze względu na konstrukcję i sposób budowania nie kładzie się kamienia węgielnego, należy sprawować obrzędy błogosławieństwa placu przeznaczanego pod nowy kościół, aby poświęcić Bogu rozpoczęcie dzieła budowy⁶⁰⁰.

857. Obrzędy położenia kamienia węgielnego lub rozpoczęcia budowy nowego kościoła można sprawować w jakimkolwiek dniu, z wyjątkiem Triduum Paschalnego. Wypada wyznaczyć taki dzień, w którym wierni mogą licznie się zgromadzić⁶⁰¹.

858. Jest wskazane, aby obrzędy te sprawował biskup diecezji. Jeśli sam nie może tego dokonać, niech zleci to zadanie innemu biskupowi lub prezbiterowi, zwłaszcza temu, który jest jego współpracownikiem i pomocnikiem w pracy duszpasterskiej w diecezji lub we wspólnocie, dla której ma być zbudowany nowy kościół⁶⁰².

⁵⁹⁹ Por. 1 Kor 3, 9; KK 6.

⁶⁰⁰ Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. Rozdz. I. Obrzędy położenia kamienia węgielnego lub rozpoczęcia budowy kościoła, nr 1.

⁶⁰¹ Por. tamże, nr 2.

⁶⁰² Por. tamże, nr 3.

859. Wiernych należy wcześniej powiadomić o dniu i godzinie obrzędów. Ponadto proboszcz lub inni duszpasterze i katecheci pouczą ich o znaczeniu obrzędu, jak również o należnym szacunku dla kościoła, który dla nich się buduje. Trzeba także zachęcić wiernych do niesienia dobrowolnej i chętniej pomocy przy budowie kościoła⁶⁰³.

860. W miarę możliwości należy wyraźnie oznaczyć plac budowy kościoła, tak by można było go obejść dokoła⁶⁰⁴.

861. W miejscu, gdzie ma być ołtarz, należy zatknąć drewniany krzyż odpowiedniej wielkości⁶⁰⁵.

862. Do sprawowania obrzędów należy przygotować:

- a) Pontyfikał Rzymski i lekcjonarz;
- b) krzesło dla biskupa;
- c) jeżeli ma być wmurowany: kamień węgielny, który zgodnie ze zwyczajem powinien być ociosany i narożny, a także zaprawę cementową oraz narzędzia służące do umieszczenia kamienia w przewidzianym miejscu;
- d) naczynie z wodą pobłogosławioną i kropidło;
- e) kadzielnicę z łódką do kadzidła i łyżeczką;
- f) krzyż procesyjny oraz świeczniki dla posługujących.

Należy przygotować urządzenia nagłośniające, aby zebrany lud mógł dobrze słyszeć czytania, modlitwy i pouczenia⁶⁰⁶.

863. Przy sprawowaniu obrzędów używa się szat liturgicznych koloru białego lub koloru danego święta. Należy więc przygotować:

- a) dla biskupa: albę, stułę, kapę, mitrę i pastorał;
- b) dla prezbitera, jeśli przewodniczy obrzędowi: albę, stułę i kapę;
- c) dla diakonów: alby, stuły, i w miarę możliwości dalmatyki;
- d) dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane⁶⁰⁷.

DOJŚCIE DO MIEJSCA BUDOWY KOŚCIOŁA

864. Zgromadzenie ludu i dojście do miejsca, w którym sprawuje się obrzędy, zależnie od okoliczności czasu i miejsca odbywa się w jednej z dwóch niżej opisanych form.

⁶⁰³ Por. tamże, nr 4.

⁶⁰⁴ Por. tamże, nr 5.

⁶⁰⁵ Por. tamże, nr 6.

⁶⁰⁶ Por. tamże, nr 7.

⁶⁰⁷ Por. tamże, nr 8.

Forma pierwsza: Procesja

865. W oznaczonej porze wierni gromadzą się w odpowiednim miejscu i stamtąd procesjonalnie udają się na miejsce budowy⁶⁰⁸.

866. Biskup ubrany w szaty, w mitrze i z pastorałem, albo – według uznania – mając na sobie rokietę, mucet, krzyż noszony na piersiach i stułę (w tym przypadku bez mitry i pastorału), razem z posługującymi udaje się do zgromadzonego ludu oraz po oddaniu mitry i pastorału pozdrawia wiernych słowami: *Miłość Boga Ojca*. Można użyć innych słów, zwłaszcza wziętych z Pisma Świętego.

Następnie biskup krótko przemawia do wiernych, aby ich przygotować do udziału w obrzędach i wyjaśnić ich znaczenie⁶⁰⁹.

867. Po przemówieniu biskup mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Potem biskup odmawia modlitwę: *Boże, Ty tak zbudowałeś Kościół*⁶¹⁰.

868. Po modlitwie biskup otrzymuje mitrę i pastorał. Jeżeli okoliczności za tym przemawiają, diakon wzywa: *Idźmy w pokój*. Procesja wyrusza w zwykłym porządku. Na czele idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą; za nim ministrant z krzyżem między dwoma posługującymi niosącymi zapalone świece; następnie duchowieństwo, biskup z diakonami asystującymi i z innymi posługującymi, w końcu wierni. W czasie procesji śpiewa się Psalm 84[83] z antyfoną: *Dusza ma tęskni za świątynią Pana*. Można również śpiewać odpowiednią pieśń. Następuje czytanie słowa Bożego, jak to jest podane niżej w numerach 871 – 872⁶¹¹.

Forma druga: Zgromadzenie w miejscu, gdzie ma być zbudowany kościół.

869. Jeżeli procesja nie może się odbyć albo wydaje się niedogodna, wierni gromadzą się w miejscu, gdzie ma być zbudowany nowy kościół. Gdy lud się zgromadzi, śpiewa się aklamację: *Niech Wiekuisty ześle trwałą pokój*. Można również śpiewać odpowiednią pieśń. Biskup ubrany w albę, stułę i kapę, mając krzyż noszony na piersiach oraz mitrę i pastorał, albo – według uznania – rokietę, mucet, krzyż noszony na piersiach i stułę (w tym przypadku bez mitry i pastorału), razem z posługującymi udaje się do zgromadzonego ludu oraz po oddaniu mitry i pastorału pozdrawia lud słowami: *Miłość Boga Ojca*. Może użyć innych słów, zwłaszcza wziętych z Pisma świętego. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*.

⁶⁰⁸ Por. tamże, nr 10.

⁶⁰⁹ Por. tamże, numery 11-12.

⁶¹⁰ Por. tamże, nr 13.

⁶¹¹ Por. tamże, nr 14.

Następnie biskup krótko przemawia do wiernych, aby ich przygotować do udziału w obrzędach i wyjaśnić ich znaczenie⁶¹².

870. Po przemówieniu biskup mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Potem biskup odmawia modlitwę: *Boże, Ty tak zbudowałeś Kościół*⁶¹³.

CZYTANIE SŁOWA BOŻEGO

871. Biskup siada i otrzymuje mitrę. Czyta się jeden lub kilka odpowiednich tekstów Pisma Świętego. Należy je wybrać przede wszystkim spośród perykop przewidzianych w lekcjonarzu mszalnym na obrzędy poświęcenia kościoła i przepleść psalmem responsoryjnym albo innym odpowiednim śpiewem⁶¹⁴.

872. Po czytaniach biskup – jeśli uzna za stosowne - siedząc z pastorałem i w mitrze, wygłasza homilię, w której na podstawie czytań biblijnych wyjaśnia znaczenie obrzędów: Chrystus jest kamieniem węgielnym Kościoła; budowla, którą ma wznieść żywy Kościół złożony z wiernych, będzie domem Bożym i zarazem domem ludu Bożego⁶¹⁵.

873. Po homilii zgodnie z miejscowym zwyczajem można odczytać akt błogosławieństwa kamienia węgielnego i rozpoczęcia budowy kościoła, przeznaczony do wmurowania razem z kamieniem węgielnym w przewidzianym miejscu budowli. Dokument podpisuje biskup i przedstawiciele zajmujących się budową kościoła⁶¹⁶.

BŁOGOSŁAWIENSTWO PLACU POD BUDOWĘ NOWEGO KOŚCIOŁA

874. Po homilii biskup oddaje pastorał i mitrę oraz wstaje. Rozkłada ręce i błogosławi plac pod budowę nowego kościoła, odmawiając modlitwę: *Boże, Ty swoją świętością napełniasz cały świat*. Wszyscy odpowiadają: *Amen*. Następnie otrzymuje mitrę i mając obok siebie diakonów, pobłogosławioną wodą kropi plac pod kościół. Może to zrobić, stojąc w miejscu albo procesjonalnie z posługującymi obchodząc fundamenty. Wówczas śpiewa się Psalm 48[47] z antyfoną: *Jak drogie kamienie wszystkie Twoje mury*. Można również śpiewać odpowiednią pieśń⁶¹⁷.

⁶¹² Por. tamże, numery 15-16.

⁶¹³ Por. tamże, nr 17.

⁶¹⁴ Por. tamże, nr 18.

⁶¹⁵ Por. tamże, nr 22.

⁶¹⁶ Por. tamże, nr 23.

⁶¹⁷ Por. tamże, numery 24-25.

BŁOGOSŁAWIENSTWO I POŁOŻENIE KAMIENIA WĘGIELNEGO

875. Po błogosławieństwie placu odbywa się albo błogosławieństwo i położenie kamienia węgielnego (niżej, numery 876- 877) albo, jeżeli nie przewiduje się położenia kamienia węgielnego, następuje zakończenie obrzędów (niżej, numery 878- 879) ⁶¹⁸.

876. Biskup z asystującymi mu diakonami podchodzi do miejsca, w którym należy umieścić kamień węgielny. Oddaje mitrę i mając ręce złożone, mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup rozkłada ręce i błogosławi kamień, mówiąc: *Boże, Ojcze Święty*. Wszyscy odpowiadają: *Amen*.

Jeżeli przemawiają za tym okoliczności, biskup kropi kamień wodą pobłogosławioną i okadza. Następnie otrzymuje mitrę ⁶¹⁹.

877. W przewidzianym miejscu kościoła biskup umieszcza kamień węgielny w milczeniu lub, zależnie od okoliczności, wypowiada słowa: *Z wiarą w Jezusa Chrystusa* albo inne, odpowiednio dobrane. Murarz spaja kamień zaprawą. W tym czasie można śpiewać antyfonę: *Dom Pański jest dobrze zbudowany na mocnej skale*. Można również wykonać odpowiednią pieśń ⁶²⁰.

ZAKOŃCZENIE OBRZĘDU

878. Po skończeniu śpiewu biskup oddaje mitrę. Następuje modlitwa powszechna ujęta w słowach podanych w pontyfikale lub podobnych. Po ostatnim wezwaniu biskup zachęca do odmówienia modlitwy Pańskiej, którą wszyscy wypowiadają. Potem biskup dodaje modlitwę: *Uwielbiamy Ciebie, Panie* ⁶²¹.

879. Biskup otrzymuje mitrę i pastorał oraz błogosławi lud w sposób niżej opisany w numerach: 1136-1137. Diakon odsyła lud: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wszyscy: *Bogu niech będą dzięki*.

Jeżeli po położeniu kamienia węgielnego sprawuje się Mszę świętą na placu budowy kościoła, należy wybrać albo formularz z dnia albo o tytule kościoła ⁶²².

⁶¹⁸ Por. tamże, nr 26.

⁶¹⁹ Por. tamże, nr 27.

⁶²⁰ Por. tamże, numery 28-29.

⁶²¹ Por. tamże, nr 30.

⁶²² Por. tamże, nr 32.

ROZDZIAŁ IX

OBRZĘDY POŚWIĘCENIA KOŚCIOŁA

WPROWADZENIE

880. Chrystus przez swoją śmierć i zmartwychwstanie stał się prawdziwą i doskonałą świątynią Nowego Przymierza (por. J 2,21) i zgromadził lud nabyty.

Ten lud święty, zebrany w jednośc Ojca, Syna i Ducha Świętego, jest Kościołem⁶²³, czyli świątynią Boga, zbudowaną z żywych kamieni, gdzie Ojciec doznaje czci w Duchu i prawdzie (por. J 4,23).

Słusznie więc od dawna nazywa się „kościół” także budynek, w którym gromadzi się wspólnota chrześcijańska, aby słuchać słowa Bożego, razem się modlić, przystępować do sakramentów oraz sprawować Eucharystię⁶²⁴.

Jako widzialna budowla, dom ten jest szczególnym znakiem Kościoła pielgrzymującego na ziemi i obrazem Kościoła przebywającego w niebie.

Jeżeli kościół powstaje jako budynek przeznaczony wyłącznie i na stałe do gromadzenia się ludu Bożego i sprawowania liturgii, staje się domem Bożym; dlatego wypada poświęcić go Bogu w uroczystym obrzędzie, stosownie do starożytnego zwyczaju Kościoła. Jeśli zaś nie poświęca się go, winien być przynajmniej pobłogosławiony zgodnie z obrzędem opisanym niżej w numerach 970- 987. Kiedy odbywa się poświęcenie kościoła, wszystkie przedmioty, które się w nim znajdują, jak chrzcielnica, krzyż, obrazy, organy, dzwony, stacje Drogi krzyżowej, zostają tym samym obrzędem pobłogosławione i erygowane, tak iż nie wymagają nowego błogosławieństwa ani ustanowienia.

881. Każdy kościół, który ma być poświęcony, powinien posiadać tytuł. Tytułem kościoła może być: Najświętsza Trójca, nasz Pan Jezus Chrystus pod wezwaniem tajemnicy z Jego życia lub imienia już wprowadzonego do liturgii, Duch Święty, Najświętsza Maryja Panna pod jakimś wezwaniem w liturgii już przyjętym, święci Aniołowie, święty wpisany w Martyrologium Rzymskim lub umieszczony w prawnie zatwierdzonym Dodatku, błogosławiony umieszczony już w lokalnym kalendarzu. Tytuł kościoła powinien być tylko jeden, z wyjątkiem tych świętych, którzy razem są umieszczeni w kalendarzu⁶²⁵.

882. Zgodnie z tradycją liturgii rzymskiej należy zachować zwyczaj składania pod ołtarzem poświęconym relikwii świętych, chociażby nie byli męczennikami⁶²⁶. Należy jednak mieć na uwadze:

⁶²³ Por. S. Cyprjanus, *De oratione dominica*, 23: PL 4, 553; KK 4.

⁶²⁴ *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. Wprowadzenie. I. Natura i godność kościołów, nr 1.

⁶²⁵ *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. II. Tytuł kościoła i złożenie w nim relikwii świętych, nr 4.

⁶²⁶ Por. OWMR 302.

a). Składane relikwie mają być takiej wielkości, by można było się upewnić, że są częściami ciał ludzkich. Należy unikać składania zbyt małych części relikwii jednego lub wielu świętych.

b). Z największą starannością należy dbać o autentyczność składanych relikwii. Lepiej poświęcić ołtarz bez relikwii, niż składać pod nim relikwie niepewnego pochodzenia.

c). Szkatuły z relikwiami nie należy umieszczać ani nad ołtarzem, ani w mensie ołtarza, lecz pod jego mensą z uwzględnieniem kształtu ołtarza⁶²⁷.

883. Biskup, któremu powierzona została troska o Kościół lokalny, powinien poświęcać Bogu nowo wybudowane kościoły w diecezji.

Jeżeli sam nie może przewodniczyć obrzędowi, niech zleci to zadanie innemu biskupowi, zwłaszcza swojemu współpracownikowi lub pomocnikowi w pracy duszpasterskiej z wiernymi, dla których nowy kościół został zbudowany. W wypadkach nadzwyczajnych biskup specjalnym mandatem może tę czynność zlecić prezbiterowi⁶²⁸.

884. Na poświęcenie nowego kościoła wybiera się dzień, w którym wierni mogą licznie się zgromadzić, przede wszystkim niedzielę. Ponieważ w tych obrzędach wszystko przenika myśl o poświęceniu, nie powinno się ich sprawować w dniach, których tajemnic nie można pominąć: Triduum Paschalne, Narodzenie, Objawienie i Wniebowstąpienie Pańskie, Zesłanie Ducha Świętego, w Środę Popielcową, w dniach Wielkiego Tygodnia oraz we Wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych⁶²⁹.

885. Sprawowanie Mszy świętej wiąże się ściśle z obrzędami poświęcenia kościoła. Gdy więc sprawuje się poświęcenie kościoła, opuszcza się teksty liturgiczne danego dnia, a stosuje teksty własne poświęcenia, zarówno w liturgii słowa, jak i w liturgii eucharystycznej.

Wypada, aby Mszę biskup koncelebrował z prezbiterami biorącymi udział w obrzędach poświęcenia oraz z kierującymi parafią lub wspólnotą, dla której zbudowano kościół⁶³⁰.

886. Dzień poświęcenia kościoła ma w tym kościele stopień uroczystości. Od Pierwszych Nieszporów w Liturgii Godzin odmawia się teksty o poświęceniu kościoła. Tam, gdzie dokonuje się obrzędu złożenia relikwii, wskazana jest celebrowanie Wigilii przy relikwiach męczennika lub innego świętego, które mają być złożone pod ołtarzem. Można też sprawować Godzinę czytań z zastosowa-

⁶²⁷ *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. Rozdz. II. Obrzęd poświęcenia kościoła, nr 5; rozdz. IV. Obrzędy poświęcenia ołtarza, nr 11.

⁶²⁸ *Obrzędy poświęcenia kościoła*, nr 6.

⁶²⁹ Tamże, nr 7.

⁶³⁰ Por. tamże, numery 8-9.

niem tekstów wspólnych lub własnych. Przy zachowaniu ustalonych zasad Wigilię należy tak adaptować, by ułatwić udział wiernych⁶³¹.

887. Aby wierni owocnie uczestniczyli w obrzędach poświęcenia, rektor kościoła oraz inni doświadczeni duszpasterze powinni ich pouczyć o doniosłości tego aktu liturgicznego oraz o jego znaczeniu duchowym, kościelnym i misyjnym⁶³².

888. Do kompetencji biskupa i tych, którzy przygotowują obrzędy, należy:

- ustalenie sposobu wejścia do kościoła (por. niżej, numery: 895-907);
- określenie sposobu przekazania nowego kościoła biskupowi (por. niżej, numery 899. 904. 907);
- decyzja o stosowności złożenia relikwii; w tej sprawie należy mieć na uwadze przede wszystkim duchowe dobro wiernych oraz zachować przepisy podane wyżej w numerze 882.

Rektor kościoła przy pomocy współpracowników w duszpasterstwie powinien ustalić i przygotować wszystko, co dotyczy czytań, śpiewów i pomocy duszpasterskich dla owocnego udziału ludu i tego, co uwydatnia piękno obrzędów⁶³³.

889. Do obrzędów poświęcenia kościoła należy przygotować:

a) W miejscu, gdzie gromadzą się wierni:

- Pontyfikał Rzymski;
- krzyż procesyjny;
- jeśli relikwie świętych mają być niesione w procesji, wszystko, co wymieniono w numerze 892 a.

b) W zakrystii lub prezbiterium albo w obrębie święconego kościoła, w zależności od przeznaczenia przedmiotów:

- Mszał Rzymski; Lekcjonarz;
- naczynie z wodą do pobłogosławienia i kropidło;
- naczynie z krzyżmem świętym;
- ręczniki do wycierania ołtarza;
- jeśli potrzeba tego wymaga: lniany obrus nasycony woskiem lub ceratę wielkości mensy ołtarza;
- misę i dzbanek z wodą, ręczniki i rzeczy potrzebne do obmycia rąk biskupa i prezbiterów, którzy namaszczały ściany kościoła;
- płócienny gremiał;
- przyrządy do palenia kadzidła i wonności, względnie ziarna kadzidła i małe świece do spalenia na ołtarzu;
- kadzielnice z łódkami i łyżeczkami;

⁶³¹ Tamże, nr 10.

⁶³² *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*, rozdz. II: Obrzędy poświęcenia kościoła, nr 20.

⁶³³ Tamże, nr 19.

- kielich odpowiedniej wielkości, korporał, puryfikaterze, ręczniczek;
- chleb, wino i wodę do sprawowania Mszy świętej;
- krzyż ołtarzowy, chyba że w prezbiterium znajduje się już krzyż lub procesyjny umieszcza się w pobliżu ołtarza;
- welon naramienny, jeśli ma zostać otwarta kaplica Najświętszego Sakramentu;
- obrusy, świece, świeczniki;
- według uznania kwiaty;
- klęcznik dla biskupa⁶³⁴.

890. Należy zachować dawny i chwalebny zwyczaj umieszczania krzyżów sporządzonych z kamienia, spiżu lub innego stosownego materiału, albo rzeźbienia ich na ścianach kościoła na stosownej wysokości. Należy zatem przygotować dwanaście krzyży lub cztery krzyże, stosownie do liczby namaszczeń. Pod każdym krzyżem należy umieścić mały uchwyt, w który wkłada się odpowiedni świecznik z zapaloną świecą⁶³⁵.

891. We Mszy świętej poświęcenia kościoła używa się szat liturgicznych koloru białego lub świątecznego. Należy przygotować:

- dla biskupa: albę, stulę, ornat, mitrę, pastorał oraz paliusz, jeśli go używa;
- dla koncelebrujących prezbiterów: szaty do Mszy koncelebrowanej;
- dla diakonów: alby, stuły i dalmatyki;
- dla innych posługujących; alby lub inne szaty prawnie uznane⁶³⁶.

892. Jeśli relikwie świętych mają być umieszczone pod ołtarzem, należy przygotować:

a) W miejscu, gdzie gromadzą się wierni:

- szkatułę z relikwiami otoczoną kwiatami i lampionami. Jeśli wejście jest uproszczone, można przed rozpoczęciem obrzędów złożyć ją w odpowiednim miejscu w prezbiterium;
- dla diakonów wyznaczonych do niesienia relikwii: albę, stulę czerwonego koloru, jeśli są to relikwie męczenników, a w innych wypadkach białego koloru, oraz, jeśli to możliwe, dalmatyki. Jeśli natomiast relikwie niosą prezbiterzy, należy dla nich przygotować ornaty.

Relikwie mogą nieść także posługujący ubrani w alby lub szaty prawnie uznane.

b) W prezbiterium:

- mały stolik, na którym składa się szkatułę z relikwiami na czas pierwszej części obrzędów poświęcenia.

⁶³⁴ Tamże, nr 21.

⁶³⁵ Tamże, nr 22.

⁶³⁶ Tamże, nr 23.

c) W zakrystii:

- zaprawę wapienną lub cementową, którą łączy się płytę nakrywającą relikwie; powinien być obecny murarz, który we właściwym czasie zamknie wnękę z relikwiami⁶³⁷.

893. Należy sporządzić dwa egzemplarze aktu poświęcenia kościoła, podpisane przez biskupa, rektora kościoła i delegatów miejscowej wspólnoty. Jeden egzemplarz należy zachować w archiwum diecezji, a drugi w archiwum poświęconego kościoła. Tam zaś, gdzie następuje złożenie relikwii, sporządza się trzeci egzemplarz, celem przechowania go w szkatule z relikwiami. W dokumentach tych należy podać rok, miesiąc i dzień poświęcenia kościoła, nazwisko biskupa, który dokonał obrzędu, tytuł kościoła, jak również imiona męczenników lub świętych, których relikwie złożono pod ołtarzem, jeśli się to odbyło. W odpowiednim miejscu kościoła należy umieścić tablicę z napisem określającym dzień, miesiąc i rok poświęcenia, tytuł kościoła oraz nazwisko biskupa, który dokonał obrzędu⁶³⁸.

894. Aby bardziej uwidocznic znaczenie i godność Kościoła lokalnego, obchodzi się rocznicę poświęcenia jego kościoła katedralnego jako uroczystość w samym kościele katedralnym, a w innych kościołach diecezji jako święto. Jeśli w tym dniu istnieje stała przeszkoda, wyznacza się najbliższy dzień wolny na obchód rocznicy poświęcenia⁶³⁹.

Dzień rocznicy poświęcenia kościoła obchodzi się jako uroczystość⁶⁴⁰.

WEJŚCIE DO KOŚCIOŁA

895. Wejście do kościoła, który ma być poświęcony, zależnie od okoliczności czasu i miejsca, odbywa się w jednej z trzech form niżej opisanych⁶⁴¹.

Forma pierwsza: Procesja

896. Drzwi kościoła, który ma być poświęcony, powinny być zamknięte. O wyznaczonej godzinie lud gromadzi się w pobliskim kościele lub w innym odpowiednim miejscu, z którego można odbyć procesję do kościoła. Jeżeli pod ołtarzem mają być złożone relikwie męczenników lub świętych, należy je przygotować w miejscu, w którym gromadzi się lud⁶⁴².

⁶³⁷ Tamże, nr 24.

⁶³⁸ Tamże, nr 25.

⁶³⁹ Por. tamże, nr 26; Kalendarz Rzymski. Tabela pierwszeństwa dni liturgicznych, I 4 b i II 8 b.

⁶⁴⁰ *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*, rozdz. II. Obrzędy poświęcenia kościoła, nr 27; por. Tabela pierwszeństwa dni liturgicznych, II, I, 4 b.

⁶⁴¹ Por. *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*, rozdz. II. Obrzęd poświęcenia kościoła, nr 28.

⁶⁴² Por. tamże, nr 29.

897. Biskup, prezbiterzy koncelebrujący, diakoni i posługujący ubrani we właściwe szaty, udają się do miejsca, gdzie lud jest zgromadzony. Biskup oddawszy mitrę i pastorał, zwrócony do ludu czyniąc znak krzyża, mówi: *W imię Ojca...* Następnie pozdrawia lud słowami: *W świętym Kościele Boga*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Można użyć także innego pozdrowienia, zwłaszcza wziętego z Pisma świętego. Biskup przemawia do ludu słowami podanymi w pontyfikale lub podobnymi⁶⁴³.

898. Po przemówieniu biskup otrzymuje mitrę i pastorał. Wyrusza procesja do kościoła, który ma być poświęcony. Nie używa się świec, z wyjątkiem tych, które niesie się obok relikwii. Nie używa się kadzidła ani w procesji, ani w czasie Mszy świętej przed obrzędem okadzenia i oświetlenia ołtarza i kościoła (por. numery: 921- 923). Na czele procesji idzie ministrant z krzyżem, za nim inni posługujący, następnie diakoni albo prezbiterzy niosący relikwie świętych otoczeni przez posługujących lub wiernych ze świecami; za relikwiami idą prezbiterzy koncelebransi i biskup, za którym postępują dwaj diakoni oraz posługujący do księgi i mitry. Na końcu idą wierni⁶⁴⁴.

W czasie procesji śpiewa się Psalm 122[121] z antyfoną: *Idźmy z radością do świątyni Pana*. Można również śpiewać odpowiednią pieśń⁶⁴⁵.

899. Procesja zatrzymuje się przed drzwiami kościoła. Delegaci wspólnoty, która zbudowała kościół (wierni parafii lub diecezji, ofiarodawcy, architekci, robotnicy), przekazują biskupowi, podając mu klucze lub makietę kościoła, albo księgę zawierającą opis dziejów budowy oraz nazwiska tych, którzy nią kierowali i rzemieślników. Jeden z delegatów może krótko przemówić do biskupa, zwracając uwagę na ważniejsze szczegóły związane z budową kościoła i wyjaśniając kryteria artystyczne i funkcjonalne, którymi kierowano się przy budowie. Następnie biskup przemawia najpierw do delegatów przekazujących kościół, potem do miejscowego duszpasterza polecając mu, by otworzył drzwi kościoła⁶⁴⁶.

900. Po otwarciu drzwi biskup zaprasza lud, aby wszedł do kościoła mówiąc: *Wstępujcie w bramy Pańskie*. Procesja wchodzi do kościoła w następującym porządku: ministrant z krzyżem, biskup, koncelebransi, diakoni albo prezbiterzy niosący relikwie z asystą niosącą świece, posługujący i wierni. Gdy procesja wchodzi do kościoła, śpiewa się Psalm 24[23] z antyfoną: *Bramy, podnieście swe szczyty, aby mógł wkroczyć Król chwały*. Można również śpiewać odpowiednią pieśń⁶⁴⁷.

⁶⁴³ Por. tamże, nr 30.

⁶⁴⁴ Por. tamże, nr 31.

⁶⁴⁵ Por. tamże, nr 32.

⁶⁴⁶ Por. tamże, nr 33.

⁶⁴⁷ Por. tamże, nr 34.

901. Po dojściu do prezbiterium biskup, nie całując ołtarza, podchodzi do katedry. Koncelebransi, diakoni i posługujący zajmują wyznaczone miejsca, niosący relikwie świętych umieszczają je na przygotowanym stoliku, a obok stawia się świece. Następuje błogosławieństwo wody zgodnie z obrzędem opisanym niżej (numery 908nn)⁶⁴⁸.

Forma druga: Uroczyste wejście

902. Jeżeli procesja nie może się odbyć albo wydaje się niedogodna, wierni gromadzą się przed drzwiami kościoła, który ma być poświęcony. Tam też prywatnie umieszcza się relikwie na przygotowanym stoliku.

Biskup i prezbiterzy koncelebransi, diakoni i posługujący ubrani we właściwe szaty, poprzedzani przez ministranta z krzyżem udają się do drzwi kościoła, przed którymi jest zgromadzony lud. Aby obrzędy odpowiadały prawdzie, drzwi kościoła powinny być zamknięte, a biskup, prezbiterzy koncelebransi, diakoni i posługujący powinni podejść do nich z zewnątrz. Jeśli jest to niemożliwe, biskup z towarzyszącymi mu osobami wychodzi z kościoła, którego drzwi pozostają otwarte⁶⁴⁹.

903. Biskup oddaje mitrę i pastorał, po czym zwrócony do ludu wykonuje znak krzyża, mówiąc: *W imię Ojca*. Następnie pozdrawia lud słowami: *W świętym Kościele Boga*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Można użyć także innego pozdrowienia, zwłaszcza wziętego z Pisma świętego. Biskup przemawia do ludu słowami podanymi w pontyfikale lub podobnymi⁶⁵⁰.

904. Po przemówieniu biskup otrzymuje mitrę i pastorał. Można zaśpiewać kilka wierszy Psalmu 122[121] z antyfoną: *Idźmy z radością do świątyni Pana*. Można również wykonać odpowiednią pieśń.

Delegaci wspólnoty budującej kościół (wierni parafii lub diecezji, ofiarodawcy, architekci, robotnicy) przekazują budynek biskupowi, podając mu kluce lub makietę kościoła, albo księgę, zawierającą opis dziejów budowy oraz nazwiska tych, którzy nią kierowali i rzemieślników. Jeden z delegatów może krótko przemówić do biskupa, zwracając uwagę na ważniejsze szczegóły związane z budową kościoła i wyjaśniając kryteria artystyczne i funkcjonalne, którymi kierowano się przy budowie. Następnie biskup przemawia najpierw do delegatów budujących kościół, potem do miejscowego duszpasterza, polecając mu, by otworzył drzwi kościoła⁶⁵¹.

⁶⁴⁸ Por. tamże, nr 35.

⁶⁴⁹ Por. tamże, numery 36-37.

⁶⁵⁰ Por. tamże, nr 38.

⁶⁵¹ Por. tamże, numery 39-40.

905. Po otwarciu drzwi biskup otrzymuje pastorał i zaprasza lud, aby wszedł do kościoła: *Wstępujcie w bramy Pańskie*. Procesja wchodzi do kościoła w porządku opisanym wyżej (w numerach 900 - 901): ministrant z krzyżem, biskup, koncelebransi, diakoni albo prezbiterzy niosący relikwie z asystą niosącą świece, posługujący i wierni. Gdy procesja wchodzi do kościoła, śpiewa się Psalm 24[23] z antyfoną: *Bramy, podnieście swe szczyty*. Można również wykonać odpowiednią pieśń.

Po dojściu do prezbiterium biskup, nie całując ołtarza, podchodzi do katedry. Koncelebransi, diakoni i posługujący zajmują wyznaczone miejsca, niosący relikwie świętych umieszczają je na przygotowanym stoliku, a obok stawia się świece. Następuje błogosławieństwo wody, jak podano wyżej w numerach 908nn⁶⁵².

Forma trzecia: Zwykłe wejście

906. Jeżeli nie może się odbyć wejście uroczyste, odbywa się wejście zwykłe. Gdy lud się zgromadzi, biskup, prezbiterzy koncelebrujący, diakoni i posługujący, ubrani we właściwe szaty, poprzedzani przez ministranta niosącego krzyż, udają się procesjonalnie z zakrystii przez nawę kościoła do prezbiterium.

Jeżeli pod ołtarzem mają być złożone relikwie świętych, w procesji na wejście przenosi się je do prezbiterium albo z zakrystii albo z kaplicy, w której od wieczora dnia poprzedniego były wystawione do uczczenia przez wiernych. Ze słusznej przyczyny przed rozpoczęciem obrzędów można przygotować relikwie w odpowiednim miejscu w prezbiterium i otoczyć je zapalonymi świecami. W czasie procesji śpiewa się antyfonę na wejście: *Bóg jest w swym świętym mieszkaniu* albo odpowiednią pieśń⁶⁵³.

907. Po wejściu procesji do prezbiterium relikwie świętych ustawia się na przygotowanym miejscu i otacza zapalonymi świecami. Prezbiterzy koncelebrujący, diakoni i posługujący zajmują wyznaczone im miejsca. Biskup, nie całując ołtarza, podchodzi do katedry. Następnie oddaje mitrę i pastorał, po czym zwrócony do ludu wykonuje znak krzyża mówiąc: *W imię Ojca*. Potem pozdrawia lud słowami: *W świętym Kościele Boga*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Można użyć także innego pozdrowienia, zwłaszcza wziętego z Pisma świętego.

Delegaci wspólnoty budującej kościół (wierni parafii lub diecezji, ofiarodawcy, architekci, robotnicy) przekazują budynek biskupowi, podając mu klucze lub makietę kościoła albo księgę, zawierającą opis dziejów budowy oraz nazwiska tych, którzy nią kierowali i rzemieślników. Jeden z delegatów może krótko przemówić do biskupa, zwracając uwagę na ważniejsze szczegóły zwią-

⁶⁵² Por. tamże, numery 41-42.

⁶⁵³ Por. tamże, numery 43-45.

zane z budową kościoła i wyjaśniając kryteria artystyczne i funkcjonalne, którymi kierowano się przy budowie⁶⁵⁴.

BŁOGOSŁAWIENSTWO WODY I POKROPIENIE

908. Gdy skończy się obrzęd wejścia, biskup błogosławi wodę przeznaczoną do pokropienia ludu na pamiątkę chrztu i na znak pokuty oraz do oczyszczenia ścian i ołtarza nowego kościoła. Posługujący przynoszą naczynie z wodą do biskupa stojącego przy katedrze. Biskup zachęca wszystkich do modlitwy słowami podanymi w pontyfikale lub podobnymi. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup odmawia modlitwę: *Boże, przez Ciebie wszelkie stworzenie*⁶⁵⁵.

909. Biskup w asyście diakonów idzie przez nawę kościoła, kropiąc wodą lud i ściany, a wróciwszy do prezbiterium, kropi ołtarz. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Widziałem wodę*, albo w okresie Wielkiego Postu: *Gdy zajaśnieje w was moja świętość*. Zamiast antyfony można wykonać odpowiednią pieśń⁶⁵⁶.

910. Po pokropieniu biskup wraca do katedry i po zakończeniu śpiewu, złożony ręce, odmawia modlitwę: *Bóg, Ojciec miłosierdzia*. Następnie śpiewa się hymn: *Chwała na wysokości Bogu*. Po zakończeniu hymnu biskup składa ręce i mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Biskup rozkłada ręce i odmawia kolektę Mszy świętej⁶⁵⁷.

LITURGIA SŁOWA

911. Wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Głoszenie słowa Bożego odbywa się w ten sposób: dwaj lektorzy, z których jeden niesie wzięty z kredensu lekcjonarz mszalny, i psalterzysta, podchodzą do biskupa, który stojąc w mitrze, bierze lekcjonarz, ukazuje go ludowi i mówi: *Niech w tej świątyni zawsze rozbrzmiewa słowo Boże*. Następnie biskup podaje lekcjonarz pierwszemu lektorowi. Obaj lektorzy i psalterzysta idą do ambony, uroczyście niosąc lekcjonarz w sposób dla wszystkich widoczny⁶⁵⁸.

912. Trzy czytania odbywają się w następującym porządku: pierwsze czytanie jest zawsze z Księgi Nehemiasza 8,1-4a.5-6.8-10; po nim śpiewa się Psalm 18 B, 8-9.10.15 wraz z refrenem: *Słowa Twoje, Panie, są duchem i życiem*. Drugie czytanie i Ewangelię wybiera się z czytań, które w lekcjonarzu mszalnym

⁶⁵⁴ Tamże, numery 46-47.

⁶⁵⁵ Tamże, nr 48.

⁶⁵⁶ Tamże, nr 49.

⁶⁵⁷ Tamże, numery 50-52.

⁶⁵⁸ Tamże, nr 53.

przewidziane są na poświęcenie kościoła. Do Ewangelii nie przynosi się świec ani kadzidła⁶⁵⁹.

913. Po Ewangelii biskup otrzymuje mitrę i pastorał i – jeśli uzna za stosowne siedząc – wygłasza homilię. Wyjaśnia czytania biblijne oraz znaczenie obrzędów, poprzez które budowla zostaje poświęcona Bogu, aby przyczyniała się do wzrostu Kościoła⁶⁶⁰.

914. Po homilii biskup oddaje pastorał i mitrę. Odmawia się wyznanie wiary. Opuszcza się natomiast modlitwę powszechną, zastępuje ją bowiem śpiew litanii do świętych⁶⁶¹.

MODLITWA POŚWIĘCENIA I NAMASZCZENIE

Litania

915. Po skończeniu wyznania wiary biskup zachęca lud do modlitwy słowami: *Módlmy się, najmilsi, do Boga* albo podobnymi. Następuje śpiew litanii do świętych, na wezwania której wszyscy odpowiadają. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy stoją, w innych dniach klęczą i wtedy diakon wzywa do ukłęknięcia słowem: *Klęknijmy*.

W litanii we właściwym miejscu dodaje się wezwanie tytułu kościoła, patrona miejscowości i ewentualnie świętych, których relikwie składa się pod ołtarzem. Można dołączyć także inne prośby, odpowiadające okolicznościom, w jakich wierni zbudowali kościół, lub potrzebom duchowym danej wspólnoty.

Po litanii tylko biskup wstaje (jeżeli klęczał razem z ludem) i rozłożywszy ręce, odmawia modlitwę: *Prosimy Cię, Boże*. Jeżeli lud klęczał, diakon wzywa do powstania: *Powstańmy*. Wszyscy wstają. Biskup otrzymuje mitrę. Jeżeli nie ma złożenia relikwii pod ołtarzem, biskup odmawia modlitwę poświęcenia (niżej, numer 917)⁶⁶².

ZŁOŻENIE RELIKWII

916. Jeżeli pod ołtarzem mają być złożone relikwie męczenników lub innych świętych, biskup podchodzi do ołtarza. Diakon lub prezbiter bierze relikwie i podaje biskupowi, a ten je składa w odpowiednio przygotowanym grobie. W tym czasie śpiewa się Psalm 15[14] z antyfoną: *Ciała Świętych spoczywają w pokoju* albo: *Chwała Twych Świętych trwa po wszystkie czasy*. Zamiast psalmu można wykonać odpowiednią pieśń. W tym czasie murarz zamyka grób, a biskup po złożeniu relikwii wraca do katedry⁶⁶³.

⁶⁵⁹ Tamże, nr 54.

⁶⁶⁰ Tamże, nr 55.

⁶⁶¹ Tamże, nr 56.

⁶⁶² Tamże, numery 57- 60.

⁶⁶³ Tamże, nr 61.

MODLITWA POŚWIĘCENIA

917. Biskup stojąc bez mitry przy katedrze albo przy ołtarzu, rozkłada ręce i odmawia modlitwę poświęcenia: *Boże, Ty uświęcasz swój Kościół*⁶⁶⁴.

NAMASZCZENIE OŁTARZA I ŚCIAN KOŚCIOŁA

918. Jeżeli to konieczne, biskup zdejmuje ornat i przepasany płóciennym gremiałem podchodzi do ołtarza z diakonami i innymi posługującymi, z których jeden niesie naczynie z krzyżmem. Następuje namaszczenie ołtarza i ścian kościoła. Biskup może wyznaczyć dwóch albo czterech prezbiterów, którzy z nim koncelebrują, aby mu towarzyszyli w namaszczeniu ścian kościoła. Wtedy po namaszczeniu ołtarza podaje prezbiterom naczynia z krzyżmem i razem z nimi przystępuje do namaszczenia ścian. Tę czynność namaszczenia może biskup powierzyć tylko prezbiterom⁶⁶⁵.

919. Biskup stojąc przed ołtarzem bez mitry, mówi głośno: *Niech Bóg swoją mocą uświęci ten ołtarz*. Następnie wylewa krzyżmo na środek ołtarza i na cztery jego rogi. Może również namaścić całą mense. Potem namaszcza ściany kościoła, znacząc krzyżmem dwanaście krzyży lub cztery krzyże odpowiednio rozmieszczone. Jeżeli trzeba, pomagają mu w tym dwaj lub czterej prezbiterzy. Jeżeli namaszczenia ścian dokonują sami prezbiterzy, czynią to po namaszczeniu ołtarza przez biskupa. W tym czasie śpiewa się Psalm 84[83] z antyfoną: *Oto przybytek Boga z ludźmi* albo: *Święty jest dom Pański, do Boga należy*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁶⁶⁶.

920. Po namaszczeniu ołtarza i ścian kościoła biskup wraca do katedry i siada. Posługujący podają mu rzeczy potrzebne do umycia rąk. Następnie biskup zdejmuje płócienny gremiał i nakłada ornat. Prezbiterzy, którzy namaszczaali ściany, myją ręce⁶⁶⁷.

OKADZENIE OŁTARZA I KOŚCIOŁA

921. Po namaszczeniu umieszcza się na ołtarzu kociołek do spalania kadzidła albo na ołtarz wysypuje się większą ilość kadzidła, do którego wstawia się świece. Biskup wrzuca do kociołka kadzidło i błogosławi albo małą świecą podpala przygotowane kadzidło mówiąc: *Niech nasza modlitwa wznosi się przed Tobą, Panie*.

⁶⁶⁴ Tamże, nr 62.

⁶⁶⁵ Tamże, nr 63.

⁶⁶⁶ Tamże, nr 64.

⁶⁶⁷ Tamże, nr 65.

Następnie biskup nakłada do kilku kadzielnic i błogosławi kadzidło oraz okadza ołtarz. Potem wraca do katedry, otrzymuje mitrę, zostaje okadzony i siada. Posługujący idą wzdłuż kościoła, okadzając lud i ściany.

W tym czasie śpiewa się Psalm 138[137] z antyfoną: *Anioł stanął przy ołtarzu świątyni*, albo: *Wzniósł się dym kadzideł* albo: *Nasza modlitwa jest jak woń kadzidła*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁶⁶⁸.

OŚWIETLENIE OLTARZA I KOŚCIOŁA

922. Po okadzeniu posługujący wycierają ręcznikami mense ołtarza i jeżeli trzeba, nakładają na nią nieprzemakalne płótno lub ceratę. Następnie nakrywają ołtarz obrusem i jeżeli okoliczności za tym przemawiają, ozdabiają go kwiatami, ustawiają świeczniki ze świecami, potrzebne do Mszy i krzyż, jeżeli nie jest już umieszczony w pobliżu ołtarza⁶⁶⁹.

923. Diakon podchodzi do biskupa, który stojąc podaje mu zapaloną świecę i głośno mówi: *Niech w Kościele jaśnieje światło Chrystusa, aby wszystkie ludy osiągnęły poznanie prawdy*.

Biskup siada. Diakon podchodzi do ołtarza i zapala świece przygotowane do sprawowania Eucharystii. Odbywa się uroczysta iluminacja. Na znak radości zapala się wszystkie świece, świeczniki umieszczone pod namaszczonymi krzyżami i inne lampy kościoła. W tym czasie śpiewa się antyfonę *Nadeszło światło Twoje* albo, w Okresie Wielkiego Postu: *Jeruzalem*, z Pieśnią Tobiasza. Można również wykonać inną odpowiednią pieśń, zwłaszcza na cześć Chrystusa, światłości świata⁶⁷⁰.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

924. Diakoni i posługujący przygotowują ołtarz, jak zwykle. Następnie wyznaczeni spośród wiernych przynoszą chleb, wino i wodę do sprawowania Najświętszej Ofiary. Biskup przyjmuje dary przy katedrze. Podczas procesji z darami można śpiewać antyfonę lub inną odpowiednią pieśń.

Gdy wszystko jest przygotowane, biskup podchodzi do ołtarza i po oddaniu mitry całuje ołtarz, po czym sprawuje Mszę świętą w zwykły sposób. Nie okadza darów ani ołtarza⁶⁷¹.

925. Odmawia się Pierwszą lub Trzecią Modlitwę eucharystyczną z własną prefacją, która łączy się z obrzędem poświęcenia kościoła.

⁶⁶⁸ Tamże, numery 66-68.

⁶⁶⁹ Tamże, nr 69.

⁶⁷⁰ Por. tamże, numery 70-71.

⁶⁷¹ Por. tamże, numery 72-73.

W Pierwszej Modlitwie eucharystycznej odmawia się specjalną modlitwę: *Prosimy Cię, Boże*. W modlitwie wstawienniczej Trzeciej Modlitwy eucharystycznej po słowach: *cały lud odkupiony* dodaje się: *Przyjmij łaskawie błagania tej wspólnoty*.

Wszystkie czynności odbywają się jak zwykle aż do Komunii włącznie⁶⁷².

OTWARCIE KAPLICY NAJŚWIĘTSZEGO SAKRAMENTU

926. Otwarcie kaplicy Najświętszego Sakramentu powinno się odbyć w ten sposób: po Komunii zostawia się na mensie ołtarza puszkę (cyborium) z Najświętszym Sakramentem. Biskup udaje się do katedry i wszyscy przez jakiś czas modlą się w milczeniu. Następnie biskup odmawia modlitwę po Komunii⁶⁷³.

927. Po modlitwie biskup wraca do ołtarza i klęcząc okadza Najświętszy Sakrament. Następnie otrzymuje welon naramienny i rękami przykrytymi welonem ujmuje puszkę (cyborium). Wyrusza procesja do kaplicy Najświętszego Sakramentu. Na czele idzie posługujący z krzyżem między dwoma ministrantami niosącymi zapalone świece, za nimi duchowieństwo, diakoni, prezbiterzy koncelebransi, ministrant niosący pastorał biskupa oraz dwaj ministranci z dymiącymi kadzielnicami; następnie idzie biskup, który niesie niosący Najświętszy Sakrament i nieco z tyłu za nim, dwaj diakoni asystujący biskupowi, wreszcie posługujący do księgi i mitry. Wszyscy (którzy nie niosą innych przedmiotów) trzymają zapalone świece.

W czasie procesji śpiewa się Psalm 147B[147] z antyfoną: *Chwal, Jerozolim, Pana*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁶⁷⁴.

928. Gdy procesja przybędzie do kaplicy Najświętszego Sakramentu, biskup przekazuje puszkę (cyborium) diakonowi, który ją stawia na ołtarzu lub umieszcza w tabernakulum, którego drzwi zostają otwarte. Biskup nakłada kadzidło i klęcząc okadza Najświętszy Sakrament. Po krótkiej adoracji w milczeniu diakon wkłada puszkę (cyborium) do tabernakulum i (albo) zamyka jego drzwi, a posługujący zapala wieczną lampkę⁶⁷⁵.

929. Jeżeli wierni dobrze widzą kaplicę Najświętszego Sakramentu, biskup udziela tam błogosławieństwa na zakończenie Mszy świętej. Jeżeli wierni nie widzą kaplicy, procesja krótszą drogą wraca do prezbiterium i tam biskup udziela błogosławieństwa przy ołtarzu lub przy katedrze, jak to podano niżej w nr 931⁶⁷⁶.

⁶⁷² Por. tamże, numery 75-78.

⁶⁷³ Por. tamże, nr 79.

⁶⁷⁴ Por. tamże, nr 80.

⁶⁷⁵ Por. tamże, nr 81; por. KPK, kan. 940.

⁶⁷⁶ Por. tamże, nr 82.

930. Jeżeli nie jest przewidziane otwarcie kaplicy Najświętszego Sakramentu, po Komunii wiernych biskup odmawia modlitwę po Komunii i kończy Mszę, jak podano niżej, nr 931.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO I ODEŚLANIE

931. Biskup otrzymuje mitrę i pozdrawia wiernych: *Pan z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Diakon może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wyciąga ręce nad ludem i wypowiada wezwania błogosławieństwa. Następnie składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*.

Diakon odsyła wiernych, jak zwykle.

ROZDZIAŁ X

OBRZĘDY POŚWIĘCENIA KOŚCIOŁA, W KTÓRYM JUŻ STAŁE SPRAWUJE SIĘ SŁUŻBĘ BOŻĄ

932. Aby pełniej ukazać symboliczną wymowę oraz znaczenie obrzędów, otwarcie nowego kościoła należy połączyć z jego poświęceniem. Stąd w miarę możliwości należy unikać sprawowania Mszy świętej w nowym kościele przed jego poświęceniem.

Jeśli jednak poświęca się kościoły, w których już stale sprawuje się święte misteria, należy zachować obrzędy podane w numerach 880- 931.

Wśród tego rodzaju kościołów należy odróżnić takie, które ostatnio zostały wzniesione, i których racja poświęcenia jest wyraźniejsza, od tych, które zostały wybudowane dawniej. Aby można było takie kościoły poświęcać, wymaga się następujących warunków:

- aby ołtarz nie był jeszcze poświęcony, gdyż zwyczaj i prawo liturgiczne słusznie zabraniają poświęcenia kościoła bez poświęcenia ołtarza; poświęcenie ołtarza jest bowiem główną częścią całego obrzędu;
- aby przybyło coś nowego lub nastąpiła zasadnicza zmiana w konstrukcji kościoła (np. kościół został całkowicie odnowiony lub jego prezbiterium dostosowano do norm podanych w numerach 48-51) albo uległ zmianie jego stan prawny (np. kościół został podniesiony do rangi kościoła parafialnego).

933. Wszystkie przepisy podane w numerach 880-894, odnoszą się również do tych obrzędów, chyba że warunki, których one dotyczą, okażą się całkowicie odrębne lub inne są przepisy.

Niniejsze obrzędy różnią się od obrzędów podanych w rozdziale IX następującymi zmianami:

- a) opuszcza się obrzęd otwarcia drzwi kościoła (por. wyżej, numer 900 lub 905), gdy kościół jest dostępny dla wiernych. Wejście odbywa się w zwykły sposób (por. wyżej, numery 906-907). Jeżeli natomiast kościół przez długi czas był zamknięty, a teraz otwiera się go dla sprawowania liturgii, obrzęd może być dokonany, gdyż wówczas ma swoją wymowę i znaczenie;
- b) obrzęd przekazania kościoła biskupowi (por. wyżej, numery 899. 904. 907), zależnie od okoliczności, może być zachowany lub pominięty, albo też dostosowany do sytuacji poświęcanego kościoła (np. uzasadnione będzie zachowanie go przy poświęceniu kościoła niedawno zbudowanego; opuszczenie zaś przy poświęceniu starego kościoła, w strukturze którego nie dokonano żadnych zmian; wskazane się okaże dostosowanie obrzędu przy poświęceniu kościoła całkowicie odnowionego);
- c) opuszcza się obrzęd pokropienia pobłogosławioną wodą ścian kościoła (por. wyżej, numery 908-910), ponieważ ma ono charakter oczyszczenia;
- d) opuszcza się to, co dotyczy pierwszej proklamacji słowa Bożego (por. wyżej, nr 911- 912), dlatego liturgię słowa sprawuje się w zwykły sposób. W miejsce czytania Nehemiasza 8,2-4a.5-6.8-10 z Psalmem 18 B, 8-9.10-15 i jego refrenem (por. wyżej, nr 912) wybiera się inne stosowne czytanie.

ROZDZIAŁ XI

OBRZĘDY POŚWIĘCENIA OŁTARZA

WPROWADZENIE

934. Ołtarz, na którym pod sakramentalnymi znakami uobecnia się ofiara krzyża, jest także stołem Pańskim. Lud Boży zaprasza się, aby przystępował do tego stołu w czasie Mszy świętej. Ołtarz jest także ośrodkiem dziękczynienia, które się spełnia przez sprawowanie Eucharystii⁶⁷⁷.

935. Wypada, aby w każdym kościele był ołtarz stały i poświęcony. Na innych natomiast miejscach, przeznaczonych do sprawowania świętych obrzędów, może być ołtarz stały lub przenośny⁶⁷⁸.

Zgodnie z tradycyjnym zwyczajem Kościoła i ze względu na biblijne znaczenie symboliczne właściwe ołtarzowi, mensa ołtarza stałego winna być kamienna i to z kamienia naturalnego. Za zgodą Konferencji Episkopatu można też

⁶⁷⁷ OWMR 296.

⁶⁷⁸ Por. Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. Rozdział IV. Obrzędy poświęcenia ołtarza, nr 6.

użyć innego materiału wartościowego, trwałego i odpowiednio obrobionego. Fundament i podstawa podtrzymujące mense mogą być wykonane z dowolnego materiału, byleby godnego i trwałego⁶⁷⁹.

936. Zgodnie z tradycją liturgii rzymskiej należy zachować zwyczaj składania pod ołtarzem poświęconym relikwii świętych, chociażby nie byli męczennikami (por. wyżej, nr 882).

937. Z natury swej ołtarz jest poświęcony samemu Bogu, gdyż ofiarę eucharystyczną składa się tylko Bogu. W takim znaczeniu należy rozumieć zwyczaj Kościoła poświęcania ołtarzy Bogu dla uczczenia świętych. Wyraził to trafnie św. Augustyn: „Ołtarze wnosimy nie męczennikowi, lecz samemu Bogu męczenników, chociaż na grobach męczenników”⁶⁸⁰.

Zwyczaj poświęcania ołtarzy Bogu ku czci świętych, tam gdzie istnieje, można zachować, byle jasne było dla wiernych, że ołtarz jest poświęcony samemu Bogu. W nowych kościołach nie należy nad ołtarzem umieszczać ani figur, ani obrazów świętych.

Nie powinno się również na mense ołtarza umieszczać relikwii świętych, gdy się je wystawia do uczczenia przez wiernych⁶⁸¹.

938. Ponieważ ołtarz staje się rzeczą świętą przede wszystkim przez sprawowanie Eucharystii, dla podkreślenia jego prawdziwości należy unikać sprawowania Mszy świętej na nowym ołtarzu przed jego poświęceniem. W ten sposób Msza poświęcenia będzie też pierwszą Eucharystią sprawowaną na tym ołtarzu⁶⁸².

939. Poświęcanie Bogu nowo wybudowanych w diecezji ołtarzy należy do biskupa, któremu została powierzona troska o Kościół lokalny. Jeżeli sam nie może tego dokonać, powinien zlecić innemu biskupowi, zwłaszcza swojemu współpracownikowi lub pomocnikowi w pracy duszpasterskiej wśród wiernych, dla których nowy ołtarz został zbudowany. W przypadkach nadzwyczajnych to zadanie biskup specjalnym mandatem może zlecić prezbiterowi⁶⁸³.

940. Na poświęcenie nowego ołtarza wybiera się dzień, w którym wierni mogą się licznie zgromadzić, przede wszystkim niedzielę, chyba że względy duszpasterskie przemawiają za innym terminem. Obrzędów poświęcenia nie powinno się sprawować w Triduum Paschalne, w Środę Popielcową, w dniach Wielkiego Tygodnia oraz we Wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych⁶⁸⁴.

⁶⁷⁹ Por. tamże, nr 9; OWMR 301.

⁶⁸⁰ *Contra Faustum*, XX, 21: PL 42, 384.

⁶⁸¹ Obrzędy poświęcenia ołtarza, nr 10.

⁶⁸² Tamże, nr 13.

⁶⁸³ Tamże, nr 12.

⁶⁸⁴ Tamże, nr 14.

941. Sprawowanie Eucharystii wiąże się ściśle z obrzędami poświęcenia ołtarza. Celebrowanie Mszy *Na poświęcenie ołtarza*. W uroczystości Narodzenia Pańskiego, Objawienia, Wniebowstąpienia, Zesłania Ducha Świętego, jak również w niedziele Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego sprawuje się Mszę z dnia, oprócz modlitwy nad darami i prefacji, które ściśle łączą się z tym obrzędem⁶⁸⁵.

942. Wypada, aby biskup koncelebrował Mszę z prezbiterami, a zwłaszcza z kierującymi parafią lub wspólnotą, dla której zbudowano ołtarz⁶⁸⁶.

943. Do kompetencji biskupa i tych, którzy przygotowują obrzędy, należy decyzyja o stosowności złożenia relikwii świętych. W tej sprawie należy uwzględnić przede wszystkim duchowe dobro wiernych i właściwe zrozumienie ducha liturgii oraz zachować przepisy zawarte w numerze 882⁶⁸⁷.

944. Wierni nie tylko powinni być wcześniej powiadomieni o poświęceniu nowego ołtarza, lecz także odpowiednio przygotowani, aby mogli czynnie uczestniczyć w obrzędach. Należy ich pouczyć o tym, co oznaczają poszczególne obrzędy i w jaki sposób będą sprawowane. Dzięki temu wierni nabiorą właściwego i należnego szacunku dla ołtarza⁶⁸⁸.

Rektor kościoła, w którym odbywa się poświęcenie ołtarza, wraz ze współpracownikami w duszpasterstwie winien ustalić i przygotować wszystko, co dotyczy czytań, śpiewów i pomocy duszpasterskich dla owocnego udziału ludu oraz tego, co służy podkreśleniu piękna obrzędów⁶⁸⁹.

945. Do obrzędów poświęcenia ołtarza należy przygotować:

- a) Mszał Rzymski, Lekcjonarz i Pontyfikał Rzymski;
- b) krzyż procesyjny i ewangeliarz;
- c) naczynie z wodą do pobłogosławienia i kropidło;
- d) naczynie z krzyżmem świętym;
- e) ręczniki do wytarcia mensy ołtarza;
- f) jeśli potrzeba tego wymaga: lniany obrus nasycony woskiem lub ceratę wielkości mensy ołtarza;
- g) misę i dzbanek z wodą, ręczniki i rzeczy potrzebne do umycia rąk biskupa;
- h) płócienny gremiał;
- i) przyrządy do palenia kadzidła i wonności, względnie ziarna kadzidła i małe świece przeznaczone do spalania na ołtarzu;
- j) kadzielnicę z łódką i łyżeczką;

⁶⁸⁵ Tamże, nr 15.

⁶⁸⁶ Tamże, nr 16.

⁶⁸⁷ Tamże, nr 25.

⁶⁸⁸ Tamże, nr 26.

⁶⁸⁹ Tamże, nr 25.

- k) kielich odpowiedniej wielkości, korporał, puryfikaterze, ręcznik;
- l) chleb, wino i wodę do sprawowania Mszy;
- m) krzyż ołtarzowy, chyba że w prezbiterium znajduje się już krzyż, lub krzyż procesyjny umieszcza się w pobliżu ołtarza;
- n) obrusy, świece i świeczniki;
- o) klęcznik dla biskupa;
- p) według uznania kwiaty⁶⁹⁰.

946. We Mszy na poświęcenie ołtarza używa się szat liturgicznych koloru białego lub świątecznego. Należy przygotować:

- dla biskupa: albę, stułę, ornat, mitrę, pastorał oraz paliusz, jeśli go używa;
- dla koncelebrujących prezbiterów: szaty do Mszy świętej koncelebrowanej;
- dla diakonów: alby, stuły oraz w miarę możliwości dalmatyki;
- dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane⁶⁹¹.

947. Jeśli relikwie świętych mają być umieszczone pod ołtarzem, należy przygotować:

a) W miejscu, z którego wyrusza procesja:

- szkatułę z relikwiami otoczoną kwiatami i lampionami; jeśli trzeba, można ją złożyć przed rozpoczęciem obrzędów w odpowiednim miejscu prezbiterium;
- dla diakonów, wyznaczonych do niesienia relikwii: albę, stułę czerwonego koloru, jeśli są to relikwie męczenników, w innych wypadkach białego koloru oraz, jeśli to możliwe, dalmatyki. Jeżeli natomiast relikwie niosą prezbiterzy, należy dla nich przygotować ornaty.

Relikwie mogą nieść także posługujący ubrani w alby lub inne szaty prawnie uznane.

b) W prezbiterium:

- mały stół, na którym składa się szkatułę z relikwiami na czas pierwszej części obrzędów poświęcenia.

c) W zakrystii:

- zaprawę wapienną lub cementową, którą przymocowuje się płytę nakrywającą relikwie; powinien być obecny murarz, aby we właściwym czasie zamknął wnękę, w której znajdują się relikwie⁶⁹².

948. Godny zachowania jest zwyczaj wkładania do szkatuły z relikwiami pergaminu, na którym wypisuje się dzień, miesiąc, rok poświęcenia ołtarza, nazwi-

⁶⁹⁰ Tamże, nr 27.

⁶⁹¹ Tamże, nr 28.

⁶⁹² Tamże, nr 29.

sko biskupa, który dokonał obrzędu, tytuł kościoła, jak również imiona męczenników lub świętych, których relikwie złożono pod ołtarzem⁶⁹³.

Należy sporządzić dwa egzemplarze aktu poświęcenia. Jeden egzemplarz trzeba zachować w archiwum diecezji, drugi w archiwum kościoła. Powinien je podpisać biskup, rektor kościoła oraz delegaci miejscowej wspólnoty⁶⁹⁴.

WEJŚCIE DO KOŚCIOŁA

949. Gdy lud się zgromadzi, biskup, prezbiterzy koncelebransi, diakoni i posługujący, ubrani we właściwe szaty, poprzedzani przez ministranta niosącego krzyż, udają się procesjonalnie z zakrystii przez nawę kościoła do prezbiterium⁶⁹⁵.

950. Jeżeli pod ołtarzem mają być złożone relikwie świętych, w procesji na wejście przenosi się je do prezbiterium lub z zakrystii, albo z kaplicy, w której od wieczora dnia poprzedniego były wystawione do uczczenia przez wiernych. Ze słusznej przyczyny przed rozpoczęciem obrzędów można przygotować relikwie w odpowiednim miejscu w prezbiterium i otoczyć je zapalonymi świecami⁶⁹⁶.

951. W czasie procesji śpiewa się Psalm 43[42] z antyfoną na wejście: *Spójrz na nas, Boże, nasz obrońco* albo: *Przystąpię do ołtarza Bożego*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁶⁹⁷.

952. Po wejściu procesji do prezbiterium relikwie świętych składa się na przygotowanym miejscu i otacza zapalonymi świecami. Prezbiterzy koncelebransi, diakoni i posługujący zajmują wyznaczone im miejsca. Biskup, nie całując ołtarza, udaje się do katedry. Następnie, po oddaniu mitry i pastorału, pozdrawia lud słowami: *W świętym Kościele Boga*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Można użyć także innego pozdrowienia, zwłaszcza wziętego z Pisma świętego⁶⁹⁸.

BŁOGOSŁAWIENSTWO WODY I POKROPIENIE

953. Po obrzędzie wejścia biskup błogosławi wodę przeznaczoną do pokropienia ludu na znak pokuty i na pamiątkę chrztu oraz do oczyszczenia ołtarza. Posługujący przynoszą naczynie z wodą do biskupa stojącego przy katedrze. Biskup zachęca wszystkich do modlitwy słowami podanymi w pontyfikale lub podobny-

⁶⁹³ Tamże, nr 30.

⁶⁹⁴ Por. wyżej, nr 877.

⁶⁹⁵ *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. Rozdz. IV. Obrzędy poświęcenia ołtarza, nr 31.

⁶⁹⁶ Por. tamże, nr 32.

⁶⁹⁷ Por. tamże, nr 33.

⁶⁹⁸ Por. tamże, nr 34.

mi. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup odmawia modlitwę: *Boże, przez Ciebie wszelkie stworzenie*⁶⁹⁹.

954. Po błogosławieństwie wody biskup w asyście diakonów idzie przez nawę kościoła, kropiąc wodą lud, a wróciwszy do prezbiterium, kropi ołtarz. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Widziałem wodę*, albo w czasie Wielkiego Postu: *Pokropię was czystą wodą*. Zamiast antyfony można wykonać odpowiednią pieśń⁷⁰⁰.

955. Po pokropieniu biskup wraca do katedry i po zakończeniu śpiewu, składa ręce oraz odmawia modlitwę: *Niech Bóg, Ojciec miłosierdzia*.

Następnie śpiewa się hymn: *Chwała na wysokości Bogu*, o ile nie przypada niedziela Adwentu lub Wielkiego Postu. Po zakończeniu hymnu biskup, złożony ręce mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Biskup rozkłada ręce i odmawia kolektę Mszy świętej: *Boże, Ty chciałeś wszystko doprowadzić*⁷⁰¹.

LITURGIA SŁOWA

956. Wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Rozpoczyna się liturgia słowa. Czytania wybiera się z tekstów, które w lekcjonarzu mszalnym przewidziano na obrzęd poświęcenia ołtarza lub dla Mszy z dnia⁷⁰².

957. Po Ewangelii biskup w mitrze i z pastorałem, według uznania siedząc, wygłasza homilię, w której wyjaśnia czytania biblijne i znaczenie obrzędów⁷⁰³.

958. Po homilii odmawia się wyznanie wiary. Opuszcza się natomiast modlitwę powszechną, zastępuje ją bowiem śpiew litanii do świętych⁷⁰⁴.

MODLITWA POŚWIĘCENIA I NAMASZCZENIE

Litania

959. Po odmówieniu wyznania wiary biskup zachęca lud do modlitwy słowami podanymi w pontyfikale lub podobnymi⁷⁰⁵.

Następuje śpiew litanii do świętych. W niedziele i w Okresie Wielkanocnym wszyscy stoją, w innych dniach klęczą i wtedy diakon wzywa do ukłęknięcia słowem: *Klęknijmy*⁷⁰⁶.

⁶⁹⁹ Por. tamże, nr 35.

⁷⁰⁰ Por. tamże, nr 36.

⁷⁰¹ Por. tamże, numery 37-39.

⁷⁰² Tamże, nr 40.

⁷⁰³ Por. tamże, nr 41.

⁷⁰⁴ Tamże, nr 42.

⁷⁰⁵ Por. tamże, nr 43.

W litanii we właściwym miejscu dodaje się wezwanie tytułu kościoła, patrona miejscowości i ewentualnie świętych, których relikwie składa się pod ołtarzem. Można dołączyć także inne prośby odpowiadające okolicznościom, w jakich wierni zbudowali ołtarz lub potrzebom duchowym danej wspólnoty⁷⁰⁷.

Po litanii tylko biskup wstaje (jeżeli klęczał razem ze wszystkimi) i rozłożywszy ręce, odmawia modlitwę: *Prosimy Cię, Boże*. Jeżeli lud klęczał, diakon wzywa do powstania: *Powstańmy*. Wszyscy wstają. Biskup otrzymuje mitrę. Jeżeli nie składa się relikwii pod ołtarzem, biskup odmawia modlitwę poświęcenia (niżej, nr 961)⁷⁰⁸.

Złożenie relikwii

960. Jeżeli pod ołtarzem mają być złożone relikwie męczenników lub innych świętych, biskup podchodzi do ołtarza. Diakon lub prezbiter bierze relikwie i podaje biskupowi, a ten składa je w odpowiednio przygotowanym grobie. W tym czasie śpiewa się Psalm 15[14] z antyfoną: *Ciała Świętych spoczywają w pokoju* albo: *Chwała Twych Świętych trwa po wszystkie czasy*. Zamiast psalmu można wykonywać odpowiednią pieśń. W tym czasie murarz zamyka grób, a biskup po złożeniu relikwii wraca do katedry⁷⁰⁹.

Modlitwa poświęcenia

961. Biskup stojąc bez mitry przy ołtarzu, rozkłada ręce i odmawia modlitwę poświęcenia: *Wysławiamy Cię, Boże*⁷¹⁰.

Namaszczenie ołtarza

962. Jeżeli to konieczne, biskup zdejmuje ornat i przepasany płóciennym gremiałem podchodzi do ołtarza z diakonem lub innym posługującym, który niesie naczynie z krzyżmem. Biskup stojąc przed ołtarzem mówi: *Niech Bóg swoją mocą uświęci ten ołtarz*. Następnie wylewa krzyżmo na środek ołtarza i na jego cztery rogi. Może również namaścić całą mense⁷¹¹.

W czasie namaszczenia śpiewa się Psalm 45[44] z antyfoną: *Bóg Cię namaścił olejkami radości*. W Okresie Wielkanocnym śpiewa się Psalm 118 [117] z antyfoną: *Kamień, który odrzucili budujący* albo: *Kamień wzgardzony stał się fundamentem*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷¹².

⁷⁰⁶ Tamże, nr 44.

⁷⁰⁷ Por. tamże, nr 45.

⁷⁰⁸ Por. tamże, nr 46.

⁷⁰⁹ Por. tamże, nr 47.

⁷¹⁰ Por. tamże, nr 48.

⁷¹¹ Por. tamże, nr 49.

⁷¹² Por. tamże, numery 50-51.

Po namaszczeniu biskup wraca do katedry i siada. Posługujący podają mu rzeczy potrzebne do umycia rąk. Następnie biskup zdejmuje płócienny gremiał i wkłada ornat⁷¹³.

Okadzenie ołtarza

963. Po namaszczeniu umieszcza się na ołtarzu kociołek do spalenia kadzidła albo na ołtarz wysypuje się większą ilość kadzidła, do którego wstawia się świece. Biskup wrzuca kadzidło do kociołka albo małą świecą podpala przygotowane kadzidło mówiąc: *Niech nasza modlitwa wznosi się przed Tobą, Panie, jak kadzidło.*

Następnie biskup nakłada do kadzielnicy i błogosławi kadzidło oraz okadza ołtarz, po czym wraca do katedry, otrzymuje mitrę, zostaje okadzony i siada. Posługujący okadzają lud. W tym czasie śpiewa się Psalm 138[137] z antyfoną: *Anioł stanął przy ołtarzu świątyni* albo: *Wzniósł się dym kadziel, albo: Nasza modlitwa jest jak woń kadzidła.* Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷¹⁴.

Nakrycie i oświetlenie ołtarza

964. Po okadzeniu posługujący wycierają ręcznikami mense ołtarza i jeżeli trzeba, nakładają na nią nieprzemakalne płótno lub ceratę. Następnie nakrywają ołtarz obrusem, i jeżeli okoliczności za tym przemawiają, ozdabiają go kwiatami oraz ustawiają świeczniki ze świecami, niezbędnymi do Mszy i krzyż, jeżeli nie jest już umieszczony w pobliżu ołtarza⁷¹⁵.

965. Diakon podchodzi do biskupa, który stojąc, podaje mu zapaloną świecę i mówi: *Niech na ołtarzu zajaśnieje światło Chrystusa i niech ogarnie uczestników Uczty Pańskiej.* Biskup siada. Diakon podchodzi do ołtarza i zapala świece przygotowane do sprawowania Eucharystii⁷¹⁶.

966. Odbywa się uroczysta iluminacja. Na znak radości zapala się wszystkie lampiony umieszczone dokoła ołtarza. W tym czasie śpiewa się Psalm 27[26] z antyfoną: *U Ciebie jest źródło życia i w Twojej światłości ujrzymy światło* albo: *Pan moim światłem i zbawieniem moim.* Można również wykonać odpowiednią pieśń, zwłaszcza ku czci Chrystusa, światłości świata⁷¹⁷.

⁷¹³ Tamże, nr 52.

⁷¹⁴ Por. tamże, nr 53.

⁷¹⁵ Por. tamże, nr 54.

⁷¹⁶ Por. tamże, nr 55.

⁷¹⁷ Por. tamże, nr 56.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

967. Diakoni i posługujący przygotowują ołtarz, jak zwykle. Następnie wyznaczeni wierni przynoszą chleb, wino i wodę do sprawowania Najświętszej Ofiary. Biskup przyjmuje dary przy katedrze. Podczas procesji z darami można śpiewać antyfonę: *Jeśli przyniesiesz dar swój przed ołtarz*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷¹⁸.

Gdy wszystko jest przygotowane, biskup podchodzi do ołtarza i po oddaniu mitry całuje ołtarz. Mszę świętą sprawuje dalej w zwykły sposób. Nie okazuje się darów ani ołtarza⁷¹⁹.

968. Odmawia się zawsze modlitwę nad darami: *Panie, nasz Boże* oraz podaną również w pontyfikale prefację własną, które łączą się z obrzędem poświęcenia ołtarza⁷²⁰. Stosuje się Pierwszą lub Trzecią Modlitwę eucharystyczną.

969. Na zakończenie Mszy świętej biskup udziela błogosławieństwa, używając formuły podanej w pontyfikale. Diakon odsyła wiernych, jak zwykle⁷²¹.

ROZDZIAŁ XII

OBRZĘDY BŁOGOSŁAWIENSTWA KOŚCIOŁA

WPROWADZENIE

970. Budynki sakralne, czyli kościoły, w których na stałe ma się sprawować Boże misteria, wypada poświęcić Bogu według obrzędów poświęcenia kościoła, które zawierają wymowne ryty i symbole. Natomiast oratoria, kaplice i budynki sakralne, które ze względu na szczególne okoliczności tylko czasowo przeznaczone są do kultu Bożego, należy błogosławić przy zastosowaniu niżej podanych obrzędów⁷²². Kiedy odbywa się błogosławieństwo kościoła, oratorium lub kaplicy, wszystkie przedmioty, które się w nich znajdują, jak krzyż, obrazy, organy, dzwony, stacje „Drogi krzyżowej”, zostają tym samym obrzędem pobłogosławione i erygowane, tak iż nie wymagają nowego błogosławieństwa ani ustanowienia.

971. Odnośnie do liturgicznego wyposażenia tych budynków, wyboru tytułu oraz duszpasterskiego przygotowania wiernych, należy z odpowiednimi zmia-

⁷¹⁸ Por. tamże, nr 57.

⁷¹⁹ Por. tamże, nr 58.

⁷²⁰ Por. tamże, numery 59-60.

⁷²¹ Por. tamże, numery 63-64.

⁷²² Obrzędy błogosławieństwa kościoła, nr 1.

nami zachować przepisy podane wyżej w numerach 880-887 i 893, odnoszące się do obrzędów poświęcenia kościoła⁷²³.

972. Kościół lub kaplicę błogosławi biskup diecezji albo delegowany przez niego prezbiter. Kościół lub kaplicę można błogosławić w każdym dniu, z wyjątkiem Triduum Paschalnego. Najlepiej wybrać taki dzień, w którym wierni mogą licznie się zgromadzić, przede wszystkim niedzielę, chyba że względy duszpasterskie przemawiają za wyborem innego dnia⁷²⁴.

973. W dniach umieszczonych w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* sprawuje się Mszę z dnia, w inne dni natomiast można celebrować Mszę z dnia albo Mszę o tytule kościoła lub kaplicy.

974. Do obrzędów błogosławieństwa kościoła lub kaplicy należy przygotować to wszystko, co jest potrzebne do sprawowania Mszy świętej. Ołtarz jednak, choćby już był pobłogosławiony lub poświęcony, powinien zostać bez nakrycia aż do początku liturgii eucharystycznej. Ponadto w odpowiednim miejscu w prezbiterium należy przygotować:

- a) naczynie z wodą do pobłogosławienia i kropidło; kadzielnicę, łódkę z kadzi-dłem i łyżeczką;
- b) Pontyfikał Rzymski;
- c) krzyż ołtarzowy, chyba że w prezbiterium znajduje się już krzyż, lub krzyż procesyjny zostanie umieszczony w pobliżu ołtarza;
- d) obrus, świece, świeczniki i według uznania kwiaty⁷²⁵.

975. Jeżeli razem z błogosławieństwem kościoła ma być uroczystie poświęcony ołtarz, należy przygotować wszystko, co podano wyżej w numerze 945 oraz w numerze 947, jeżeli relikwie świętych mają być złożone pod ołtarzem⁷²⁶.

976. We Mszy połączonej z błogosławieństwem kościoła używa się szat liturgicznych koloru białego lub świątecznego. Należy przygotować:

- a) dla biskupa: albę, stułę, ornat, mitrę i pastorał;
(dla prezbitera: szaty do Mszy świętej);
- b) dla prezbiterów koncelebransów: szaty do Mszy koncelebrowanej;
- c) dla diakonów: alby, stuły, dalmatyki;
- d) dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane⁷²⁷.

⁷²³ Por. tamże, nr 2.

⁷²⁴ Por. tamże, numery 2-3.

⁷²⁵ Tamże, nr 5.

⁷²⁶ Tamże, nr 6.

⁷²⁷ Tamże, nr 7.

OPIS OBRZĘDU

977. Po zgromadzeniu się ludu biskup, prezbiterzy koncelebransi, diakoni i posługujący, ubrani we właściwe szaty, podczas śpiewu na wejście udają się z zakrystii przez kościół do prezbiterium. Na początku procesji idzie ministrant z krzyżem.

Gdy procesja przyjdzie do prezbiterium, biskup opuściwszy ucałowanie i okadzenie ołtarza, od razu udaje się do katedry; inni zajmują wyznaczone im miejsca⁷²⁸.

978. Po zakończeniu śpiewu biskup oddaje mitrę i pastorał oraz pozdrawia lud słowami: *W świętym Kościele Boga*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Można użyć także innego pozdrowienia, zwłaszcza wziętego z Pisma Świętego⁷²⁹.

979. Biskup błogosławi wodę do pokropienia ludu na znak pokuty i na pamiątkę chrztu oraz celem oczyszczenia ścian nowego kościoła lub kaplicy. Do biskupa stojącego przy katedrze posługujący przynoszą naczynie z wodą. Biskup zachęca lud do modlitwy słowami podanymi w pontyfikale lub podobnymi. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup rozkłada ręce i odmawia modlitwę: *Boże, przez Ciebie wszelkie stworzenie*⁷³⁰.

980. Po modlitwie błogosławieństwa wody biskup w asyście diakonów idzie przez nawę kościoła, kropiąc wodą lud i ściany. Po powrocie do prezbiterium kropi ołtarz, jeżeli wcześniej nie został pobłogosławiony lub poświęcony. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Widziałem wodę* albo w okresie Wielkiego Postu: *Gdy zajaśnieje w was moja świętość*. Zamiast antyfony można wykonać odpowiednią pieśń.

Po pokropieniu biskup wraca do katedry i po zakończeniu śpiewu, złożwszy ręce, odmawia modlitwę: *Bóg, Ojciec miłosierdzia*⁷³¹.

981. Następnie śpiewa się hymn: *Chwała na wysokościach Bogu*. Hymn ten opuszcza się we Mszach sprawowanych w niedziele i dni powszednie Adwentu i Wielkiego Postu. Po zakończeniu hymnu biskup odmawia kolektę Mszy świętej⁷³².

982. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle, z następującymi zmianami:

⁷²⁸ Tamże, nr 8.

⁷²⁹ Por. tamże, nr 9.

⁷³⁰ Por. tamże, numery 10-11.

⁷³¹ Por. tamże, numery 12-13.

⁷³² Por. tamże, numery 14-15.

- W liturgii słowa czytania wybiera się zgodnie z przepisami albo z liturgii dnia, albo spośród tekstów przewidzianych w lekcjonarzu na obrzęd poświęcenia kościoła;
- Na Ewangelię nie przynosi się świeczników ani kadzidła;
- Po Ewangelii biskup wygłasza homilię, w której wyjaśnia czytania biblijne i znaczenie obrzędu;
- Po homilii odmawia się wyznanie wiary i modlitwę powszechną, jak zwykle⁷³³.

983. Biskup przystępuje do błogosławieństwa ołtarza. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Dzieci Kościoła jak oliwne gałązki*. Można również wykonać odpowiednią pieśń. Po skończeniu śpiewu biskup, stojąc bez mitry, przemawia do ludu słowami podanymi w pontyfikale lub podobnymi. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup rozkłada ręce i odmawia modlitwę: *Błogosławiony jesteś, Boże*. Następnie zasypuje i błogosławi kadzidło oraz okadza ołtarz. Potem wraca do katedry, otrzymuje mitrę, zostaje okadzony i siada. Posługujący, przechodząc przez nawę kościoła, okadzają wiernych i wnętrze⁷³⁴.

984. Jeżeli ołtarz ma być uroczyście poświęcony, po wyznaniu wiary opuszcza się modlitwę powszechną i zachowuje się to, co podano wyżej w numerach 959-966. Jeśli zaś nie jest przewidziane błogosławieństwo ani poświęcenie (np. dlatego, że do nowego kościoła został przeniesiony ołtarz już poprzednio pobłogosławiony lub poświęcony), po modlitwie powszechnej Mszę świętą sprawuje się dalej, jak podano niżej w numerze 985⁷³⁵.

985. Po modlitwie powszechnej biskup siada i otrzymuje mitrę. Posługujący nakrywają ołtarz obrusem i zależnie od możliwości, przyozdabiają kwiatami; ustawiają też w odpowiednim miejscu świeczniki ze świecami wymaganymi przy sprawowaniu Mszy świętej oraz krzyż.

Gdy ołtarz jest przygotowany, wyznaczeni wierni przynoszą chleb, wino i wodę do sprawowania ofiary Pańskiej. Biskup przyjmuje dary przy katedrze. Podczas składania darów można śpiewać antyfonę: *Jeśli przyniesiesz dar swój przed ołtarz*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷³⁶.

986. Kiedy wszystko zostało przygotowane, biskup podchodzi do ołtarza i po oddaniu mitry całuje ołtarz. Mszę sprawuje dalej jak zwykle, nie okadza jednak darów ani ołtarza. Jeżeli zaś podczas tego obrzędu ołtarz nie został pobłogosławiony lub poświęcony, okadzenie odbywa się w zwykły sposób⁷³⁷.

⁷³³ Por. tamże, numery 16-19.

⁷³⁴ Por. tamże, numery 20-21.

⁷³⁵ Por. tamże, nr 22.

⁷³⁶ Por. tamże, numery 23-24.

⁷³⁷ Tamże, nr 25.

Jeżeli ma nastąpić otwarcie kaplicy Najświętszego Sakramentu, po modlitwie po Komunii wszystko odbywa się, jak podano wyżej w numerach 926-929⁷³⁸.

987. Podczas końcowego błogosławieństwa biskup używa formuły podanej w pontyfikale. Diakon odsyła wiernych, jak zwykle⁷³⁹.

ROZDZIAŁ XIII

OBRZĘDY BŁOGOSŁAWIENSTWA OŁTARZA

WPROWADZENIE

988. Ołtarzem stałym nazywamy ołtarz tak zbudowany, że łączy się ściśle z posadzką i nie może być przesunięty; natomiast ołtarz przenośny można przesuwać. Ponieważ jest stołem wyłącznie i na stałe przeznaczonym do sprawowania ofiary i uczyty eucharystycznej, winien być otaczany należnym szacunkiem. Zanim ołtarz przenośny zostanie przeznaczony do użytku liturgicznego, winien być poświęcony albo przynajmniej pobłogosławiony⁷⁴⁰.

989. Ołtarz przenośny może być zbudowany z dowolnych materiałów szlachetnych i trwałych, jakie zgodnie z tradycją i zwyczajami różnych regionów nadają się do użytku liturgicznego⁷⁴¹.

990. Przy budowie ołtarza przenośnego należy z odpowiednim dostosowaniem do sytuacji zachować zasady podane w księgach liturgicznych. Nie wolno jednak w jego podstawie umieszczać relikwii świętych⁷⁴².

991. Ołtarz przenośny błogosławi biskup diecezji lub prezbiter, który jest rektorem kościoła⁷⁴³.

992. Ołtarz przenośny można błogosławić w każdym dniu, z wyjątkiem Wielkiego Piątku i Wielkiej Soboty. Najlepiej wybrać taki dzień, w którym wierni liczniej mogą się zgromadzić, przede wszystkim niedzielę, chyba że względy duszpasterskie przemawiają za innym dniem⁷⁴⁴.

⁷³⁸ Tamże, nr 26.

⁷³⁹ Por. tamże, numery 27-28.

⁷⁴⁰ Obrzędy błogosławieństwa ołtarza, nr 1; OWMR 298. 300.

⁷⁴¹ OWMR 301.

⁷⁴² Obrzędy błogosławieństwa ołtarza, nr 3.

⁷⁴³ Tamże, nr 4.

⁷⁴⁴ Tamże, nr 5.

993. Przy obrzędzie błogosławieństwa ołtarza przenośnego sprawuje się Mszę z dnia. Poza dniami podanymi w numerach 1-9 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* w liturgii słowa można odczytać jedną lub dwie perykopy z tych, które są przeznaczone w lekcjonarzu na poświęcenie ołtarza.

994. Do początku liturgii eucharystycznej ołtarz pozostaje nie nakryty. Dlatego krzyż, jeżeli nie jest umieszczony obok ołtarza, obrusy, świece i inne ozdoby, przygotowuje się w dogodnym miejscu w prezbiterium⁷⁴⁵.

OPIS OBRZĘDU

995. We Mszy wszystko odbywa się w zwykły sposób. Po modlitwie powszechnej biskup przystępuje do błogosławieństwa ołtarza. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Dzieci Kościoła jak oliwne gałązki*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷⁴⁶.

996. Po skończeniu śpiewu biskup stojąc bez mitry, przemawia do ludu słowami podanymi w pontyfikale lub podobnymi. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup rozkłada ręce i odmawia modlitwę: *Błogosławiony jesteś, Boże*⁷⁴⁷.

Następnie biskup kropi ołtarz wodą pobłogosławioną i okadza. Potem wraca do katedry, otrzymuje mitrę, zostaje okadzony i siada. Posługujący okadza lud⁷⁴⁸.

997. Posługujący nakrywają ołtarz obrusem i zależnie od możliwości przyozdabiają kwiatami; ustawiają też w odpowiednim miejscu świeczniki ze świecami, wymaganymi przy sprawowaniu Mszy, oraz krzyż, jeżeli trzeba⁷⁴⁹.

998. Gdy ołtarz jest przygotowany, wyznaczeni wierni przynoszą chleb, wino i wodę do sprawowania Ofiary Pańskiej. Biskup przyjmuje dary przy katedrze. Podczas składania darów można śpiewać antyfonę: *Jeśli przyniesiesz dar swój przed ołtarz*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷⁵⁰.

999. Kiedy wszystko zostało przygotowane, biskup podchodzi do ołtarza i po zdjęciu mitry całuje go. Mszę sprawuje dalej jak zwykle, nie okadza jednak darów ani ołtarza⁷⁵¹.

⁷⁴⁵ Obrzędy błogosławieństwa ołtarza, nr 7.

⁷⁴⁶ Tamże, nr 8.

⁷⁴⁷ Tamże, nr 9.

⁷⁴⁸ Tamże, nr 10.

⁷⁴⁹ Tamże, nr 11.

⁷⁵⁰ Tamże, nr 12.

⁷⁵¹ Tamże, nr 13.

ROZDZIAŁ XIV

OBRZĘDY BŁOGOSŁAWIENSTWA KIELICHA I PATENY

WPROWADZENIE ⁷⁵²

1000. Kielich i patena, które służą przy ofiarowaniu, konsekrowaniu i spożywaniu chleba i wina⁷⁵³, stają się „naczyniami świętymi”, gdy wyłącznie i na stałe zostają przeznaczone do sprawowania Eucharystii⁷⁵⁴.

1001. Zamiar wyłącznego przeznaczenia tych naczyń do sprawowania Eucharystii okazuje się wobec wspólnoty wiernych przez specjalne błogosławieństwo dokonane w czasie Mszy świętej⁷⁵⁵.

1002. Każdy kapłan może błogosławić kielich i patenę pod warunkiem, że zostały wykonane zgodnie z przepisami zawartymi w *Ogólnym wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego* (numery 328- 333)⁷⁵⁶.

1003. Jeśli błogosławi się tylko kielich lub tylko patenę, należy odpowiednio dostosować tekst modlitwy⁷⁵⁷.

OPIS OBRZĘDU

1004. Sprawuje się Mszę z dnia. Poza dniami wymienionymi w numerach 1-9 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* w liturgii słowa można odczytać jedną lub dwie perykopy spośród tekstów przeznaczonych w lekcjonarzu na błogosławieństwo kielicha i pateny⁷⁵⁸.

1005. Biskup wygłasza homilię, w której wyjaśnia czytania biblijne oraz znaczenie błogosławieństwa kielicha i pateny, używanych przy sprawowaniu Eucharystii⁷⁵⁹.

1006. Po modlitwie powszechnej posługujący albo delegaci wspólnoty, która ofiaruje kielich i patenę, przynoszą je na ołtarz. Biskup udaje się do ołtarza. W

⁷⁵² Pontyfikał Rzymski. *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. Rozdz. VII. Obrzędy błogosławieństwa kielicha i pateny.

⁷⁵³ Por. OWMR 327.

⁷⁵⁴ Obrzędy błogosławieństwa kielicha i pateny, nr 1.

⁷⁵⁵ Tamże, nr 2.

⁷⁵⁶ Tamże, nr 3.

⁷⁵⁷ Tamże, nr 4.

⁷⁵⁸ Tamże, numery 6-8.

⁷⁵⁹ Obrzędy błogosławieństwa kielicha i pateny, nr 9.

tym czasie śpiewa się antyfonę: *Podniosę kielich zbawienia i wezwę imienia Pana*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷⁶⁰.

1007. Po zakończeniu śpiewu biskup mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup odmawia modlitwę: *Panie, Boże, z radością składamy na Twoim ołtarzu*⁷⁶¹.

1008. Posługujący rozkładają na ołtarzu korporał. Wyznaczeni wierni przynoszą chleb, wino i wodę do sprawowania ofiary Pańskiej. Biskup składa dary na patenie i w kielichu nowo pobłogosławionym, oraz ofiaruje jak zwykle. W tym czasie można śpiewać Psalm 116B[115] z antyfoną: *Podniosę kielich zbawienia*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷⁶².

1009. Po modlitwie: *Przyjmij nas, Panie* biskup według uznania okadza dary i ołtarz. Dalsze obrzędy Mszy świętej sprawuje, jak zwykle⁷⁶³.

1010. Ze względu na okoliczności obrzędu wypada, aby wierni przyjęli Krew Chrystusa z kielicha nowo pobłogosławionego⁷⁶⁴.

ROZDZIAŁ XV

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA CHRZCIELNICY CZYLI NOWEGO ŹRÓDŁA CHRZCIELNEGO

WPROWADZENIE

1011. Chrzcielnica, z której wypływa woda do chrztu albo w której się ją przechowuje, niech będzie przeznaczona wyłącznie do sakramentu chrztu i w pełni godna tego, aby tam chrześcijanie odradzali się z wody i z Ducha Świętego. Bez względu na to, czy mieści się ona w jakiejś kaplicy wewnątrz lub obok kościoła, czy w jakiejś części kościoła na widoku wiernych, należy ją tak urządzić, by w obrzędach chrztu mogło uczestniczyć wiele osób⁷⁶⁵.

Chrzcielnica lub naczynie, w którym według potrzeby przechowuje się wodę do chrztu udzielanego w prezbiterium, niech jaśnieją czystością i pięknem⁷⁶⁶.

⁷⁶⁰ Tamże, nr 10.

⁷⁶¹ Tamże, nr 11.

⁷⁶² Tamże, nr 12.

⁷⁶³ Tamże, nr 13.

⁷⁶⁴ Tamże, nr 14.

⁷⁶⁵ Por. Rytuał Rzymski. *Obrzędy chrztu dzieci*. Wtajemniczenie chrześcijańskie. Wprowadzenie ogólne, nr 25.

⁷⁶⁶ Tamże, nr 19.

1012. Obrzęd sprawuje biskup diecezji albo prezbiter będący proboszczem lub rektorem kościoła.

1013. Jeśli błogosławieństwo łączy się ze sprawowaniem chrztu, w Wigilię Paschalną lub poza nią, zachowuje się przepisy podane wyżej w numerach 363-374. 444. 447. 457-465. Zamiast jednak zwykłej formuły błogosławieństwa wody biskup, mając ręce rozłożone i zwrócony w stronę chrzcielnicy, odmawia modlitwę: *Boże, Stwórco świata i Ojciec wszystkich ludzi*. Po błogosławieństwie chrzcielnicy odbywają się obrzędy chrztu, jak zwykle⁷⁶⁷.

1014. Błogosławieństwo chrzcielnicy bez udzielania chrztu może się odbyć każdego dnia, z wyjątkiem Środy Popielcowej, Wielkiego Tygodnia i Wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych. Należy wybrać dzień, w którym wierni mogą się licznie zgromadzić, zwłaszcza niedzielę⁷⁶⁸.

1015. Do sprawowania obrzędu należy przygotować:

- a) Rytuał Rzymski i Lekcjonarz;
- b) kadzielnicę i kadzidło z łódką;
- c) naczynie, do którego zostanie wlana nowo pobłogosławiona woda, oraz kropidło;
- d) paschał oraz świecznik służący do umieszczenia paschału na środku prezbiterium lub w pobliżu chrzcielnicy;
- e) krzesła dla biskupa i innych osób pełniących posługę;
- f) szaty liturgiczne koloru białego lub świątecznego;
 - dla biskupa: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, kapę (albo ornat, jeśli także sprawuje Mszę świętą), mitrę, pastorał;
 - dla prezbiterów: szaty do Mszy świętej koncelebrowanej;
 - dla diakonów: alby, stuły i w miarę możliwości dalmatyki;
 - dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane.

OBRZĘDY WSTĘPNE

1016. Po zgromadzeniu się ludu wszyscy ubrani w odpowiednie szaty udają się z zakrystii przez nawę kościoła do prezbiterium. Na początku idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą; za nim akolita (ministrant) niosący paschał, inni posługujący, diakoni, prezbiterzy koncelebransi i biskup⁷⁶⁹.

⁷⁶⁷ Mszał Rzymski. Wigilia paschalna. Błogosławieństwo wody; albo: Rytuał Rzymski. *Obrzędy chrztu dzieci*, nr 54; albo: *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, nr 215.

⁷⁶⁸ Por. *Obrzędy błogosławieństw*. Rozdz. 25. Obrzęd błogosławieństwa chrzcielnicy czyli nowego źródła chrzcielniczego. Wprowadzenie, nr 840.

⁷⁶⁹ Tamże, numery 844 i 861.

1017. W tym czasie śpiewa się Psalm 36[35] z antyfoną: *Będziecie czerpać ze źrójów zbawienia* albo: *W Tobie, o Panie, mamy źródło życia*. Można również wykonać odpowiednią pieśń⁷⁷⁰.

1018. Po przyjsciu procesji do chrzcielnicy wszyscy zajmują wyznaczone dla nich miejsca. Paschał ustawia się na świeczniku przygotowanym w srodtku chrzcielnicy lub przy źródle chrzcielny. Po ukończeniu śpiewu biskup oddaje pastorał i mitrę oraz pozdrawia lud mówiąc: *Miłość Boga Ojca* albo wypowiada inne słowa, zwłaszcza wzięte z Pisma świętego. Wszyscy odpowiadają: *I z duchem twoim*. Następnie biskup przygotowuje wiernych do udziału w obrzędzie słowami podanymi w rytuale lub innymi⁷⁷¹.

1019. Po słowach zachęty biskup składa ręce i mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup rozkłada ręce i mówi: *Boże, Ty przez sakrament odrodzenia*⁷⁷².

LITURGIA SŁOWA

1020. Biskup siada i otrzymuje mitrę. Odczytuje się jeden lub kilka tekstów Pisma świętego spośród czytań zaproponowanych w lekcjonarzu w związku ze sprawowaniem Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Między czytaniem wykonuje się odpowiednio dobrane psalmy responsoryjne albo zachowuje chwile milczenia. Czytanie Ewangelii niech zawsze zajmuje naczelną rolę.

1021. Biskup wygłasza homilię, w której wyjaśnia czytania biblijne, aby uczestnicy pełniej zrozumieli znaczenie chrztu i symbolikę źródła chrzcielnego⁷⁷³.

BŁOGOSŁAWIENSTWO NOWEGO ŹRÓDŁA

1022. Biskup oddaje mitrę i zachęca wiernych do modlitwy słowami podanymi w rytuale lub podobnymi. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup, zwrócony w stronę źródła, rozkłada ręce i mówi: *Boże, Stwórco świata*⁷⁷⁴.

1023. Po modlitwie błogosławieństwa nad źródłem biskup nakłada i błogosławi kadzidło, a następnie okadza źródło. W tym czasie można wykonać jakiś śpiew o charakterze chrzcielny, np. antyfonę: *Ponad wodami głos Pański* albo: *To*

⁷⁷⁰ Tamże, nr 862.

⁷⁷¹ Por. tamże, numery 863-864.

⁷⁷² Por. tamże, nr 865.

⁷⁷³ Por. *Obrzędy błogosławieństw*. Rozdz. 25. Błogosławieństwo nowego źródła chrzcielnego, nr 867.

⁷⁷⁴ Por. tamże, numery 868-869.

jest źródło życia. Po śpiewie biskup, stojąc w mitrze zwrócony w stronę ludu, przyjmuje przyrzeczenia chrzcielne, a następnie bierze kropidło i wodą z nowo pobłogosławionego źródła chrzcielnego kropi wiernych podczas śpiewu odpowiedniej pieśni, np. *Przez chrztu świętego wielki dar* albo: *Com przyrzekł Bogu*⁷⁷⁵.

ZAKOŃCZENIE OBRZĘDU

1024. Zależnie od uznania można odmówić modlitwę powszechną w sposób przyjęty we Mszy świętej lub podany w rytuale. Pod koniec odmawia się modlitwę Pańską, do której biskup może wprowadzić słowami: *Przypomnijmy sobie nasz chrzest* albo podobnymi. Następnie biskup mówi: *Boże, Ty sprawiasz*⁷⁷⁶.

1025. Biskup błogosławi lud, stosując formuły podane niżej w numerach 1136-1137. Diakon odsyła lud, jak zwykle.

1026. Jeżeli to błogosławieństwo odbywa się w połączeniu ze Mszą świętą, sprawuje się Mszę z dnia albo wotywną. W liturgii słowa można wziąć jedno czytanie z tekstów podanych w lekcjonarzu w związku z udzielaniem sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia.

ROZDZIAŁ XVI

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA NOWEGO KRZYŻA PRZEZNACZONEGO DO PUBLICZNEJ CZCI

WPROWADZENIE

1027. Wśród świętych wizerunków naczelną miejsce zajmuje „figura drogocennego i życiodajnego krzyża”⁷⁷⁷, ponieważ jest symbolem całego paschalnego misterium. Jest to wizerunek dla chrześcijan najdroższy i najbardziej starożytny. Krzyż święty wyobraża mękę Chrystusa i Jego triumf nad śmiercią, a zarazem, jak uczyli święci Ojcowie, zapowiada Jego drugie, chwalebne przyjście.

1028. Błogosławieństwo nowego krzyża może się odbyć każdego dnia, z wyjątkiem Środy Popielcowej, Triduum Paschalnego i Wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych. W tym celu należy wybrać dzień, w którym wierni mogą się licznie zgromadzić. Wiernych należy odpowiednio przygotować do obrzędu, aby mogli czynnie w nim uczestniczyć⁷⁷⁸.

⁷⁷⁵ Por. tamże, numery 870-872.

⁷⁷⁶ Por. tamże, nr 874.

⁷⁷⁷ Sobór Nicejski II, Act. VII: Mansi XIII, 378; Denzinger-Schönmetzer, 601.

⁷⁷⁸ Por. *Obrzędy błogosławieństw*. Rozdz. 28. Obrzęd błogosławieństwa nowego krzyża przeznaczony do publicznej czci, nr 964.

1029. Obrzęd opisany w tym rozdziale stosuje się tylko w dwóch przypadkach:

- a) gdy uroczycie błogosławi się krzyż wzniesiony w publicznym miejscu, oddzielonym od kościoła;
- b) gdy błogosławi się krzyż, który ma być umieszczony na głównym miejscu w nawie kościoła, gdzie gromadzi się wspólnota wiernych; w tym przypadku obrzęd rozpoczyna się, jak podano niżej w numerze 1036.

1030. Do sprawowania obrzędu należy przygotować:

- a) Rytuał Rzymski; lekcjonarz;
- b) kadzielnicę oraz łódkę z kadziłem i łyżeczką;
- c) świeczniki dla akolitów.

Używa się szat koloru czerwonego lub świętecznego. Należy przygotować:

- dla biskupa: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, kapę, mitrę, pastorał;
- dla diakonów: alby, stuły i w miarę możliwości dalmatyki;
- dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane.

OPIS OBRZĘDU

1031. Jest wskazane, aby wspólnota wiernych przybyła procesjonalnie z kościoła lub innego odpowiedniego miejsca tam, gdzie wzniesiony jest krzyż, który ma zostać pobłogosławiony. Jeżeli procesja nie może się odbyć albo nie wydaje się wskazana, wierni gromadzą się w pobliżu tego krzyża. Po zgromadzeniu się ludu biskup ubrany w albę, stułę i kapę oraz mając krzyż noszony na piersiach, mitrę i pastorał, w asyście posługujących przychodzi do wiernych. Po oddaniu pastorału i mitry wykonuje znak krzyża mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*. Następnie pozdrawia lud słowami: *Łaska naszego Pana, Jezusa Chrystusa, który za nas zawisł na drzewie krzyża, niech będzie z wami wszystkimi*. Może też wypowiedzieć inne słowa, zwłaszcza wzięte z Pisma świętego. Wszyscy: *I z duchem twoim*.

1032. Biskup krótko przemawia do wiernych, aby ich wewnętrznie przygotować do sprawowania obrzędu i wyjaśnić jego znaczenie. Może to uczynić słowami zaproponowanymi w rytuale lub podobnymi. Po słowach zachęty biskup wzywa do modlitwy. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup rozkłada ręce i odmawia kolektę: *Boże, Twój Syn*⁷⁷⁹.

1033. Po kolekcie biskup otrzymuje mitrę i pastorał. Jeśli przewidziana jest procesja, diakon zachęca wiernych: *Idźmy w pokój*. Procesja wyrusza do miejsca,

⁷⁷⁹ Por. tamże, numery 967 i 968.

gdzie został wzniesiony krzyż. Podczas procesji śpiewa się Psalm 98 [97] z antyfoną: *Z krzyża Chrystusa wszyscy się chlubimy*. Można też wykonać inną odpowiednią pieśń.

Jeśli procesja nie jest przewidziana, bezpośrednio po kolekcie następuje czytanie słowa Bożego.

1034. Po modlitwie biskup siada i otrzymuje mitrę. Rozpoczyna się liturgia słowa. Odczytuje się jeden lub kilka tekstów Pisma świętego spośród perykop podanych w rytuale albo w lekcjonarzu na Mszę wotywną *O tajemnicy świętego krzyża* lub *O męce Pańskiej*. Między czytaniem wykonuje się odpowiednie psalmy responsoryjne lub zachowuje chwile milczenia. Czytanie Ewangelii niech zawsze zajmuje naczelne miejsce⁷⁸⁰.

1035. Biskup wygłasza homilię, w której wyjaśnia obecnym czytania biblijne, aby w świetle wiary zrozumieli znaczenie obrzędu i moc Pańskiego krzyża.

1036. Po homilii biskup oddaje mitrę i stojąc przed krzyżem, rozkłada ręce oraz odmawia modlitwę błogosławieństwa: *Błogosławimy Cię, Boże, Ojczy Święty*. Po modlitwie nakłada i błogosławi kadzidło oraz okadza krzyż. W tym czasie śpiewa się antyfonę: *Wielbimy krzyż Twój, Panie Jezu* albo: *Przez znak krzyża świętego*. Można też wykonać inną odpowiednią pieśń ku czci krzyża świętego⁷⁸¹.

1037. Jeśli nic nie przeszkadza, po okadzeniu krzyża biskup, posługujący i wierni mogą oddać cześć nowo pobłogosławionemu krzyżowi: wszyscy podchodzą kolejno i okazują znak czci zgodnie z miejscowym zwyczajem, np. przez przyklęknięcie lub ucałowanie.

Jeżeli z powodu wielkiej liczby wiernych lub z innej racji wszyscy nie mogą pojedynczo podejść do krzyża, biskup w krótkich słowach zachęca lud do uczczenia krzyża świętego, np. przez zachowanie chwili milczenia albo przez wykonanie odpowiedniej pieśni⁷⁸².

1038. Po oddaniu czci krzyżowi następuje modlitwa powszechna. Wykonuje się ją tak, jak w czasie Mszy świętej, bądź w sposób podany w rytuale. Po wezwaniach modlitwy powszechnej odmawia się modlitwę Pańską, do której biskup może wprowadzić wiernych. Na koniec biskup mówi: *Wszechmogący Boże*.

Biskup otrzymuje mitrę i pastorał oraz błogosławi zgromadzonych, jak zwykle. Diakon odsyła wiernych. Można wykonać odpowiedni śpiew ku czci Pańskiego krzyża⁷⁸³.

⁷⁸⁰ Por. *Obrzędy błogosławieństw*. Obrzęd błogosławieństwa nowego krzyża przeznaczonego do publicznej czci, numery 973-975.

⁷⁸¹ Por. tamże, numery 977-979.

⁷⁸² Por. tamże, nr 980.

⁷⁸³ Por. tamże, numery 981-983.

ROZDZIAŁ XVII

OBRZĘD BŁOGOSŁAWIENSTWA DZWONU**WPROWADZENIE**

1039. W Kościele łacińskim przyjął się zwyczaj, słusznie nadal zachowywany, że dzwony przed umieszczeniem ich w dzwonnicy zostają pobłogosławione.

Wypada, aby obrzędu tego dokonał biskup diecezji. Może go sprawować także prezbiter, będący proboszczem albo rektorem kościoła⁷⁸⁴.

Zależnie od miejscowych warunków błogosławi się dzwon podczas celebracji słowa Bożego.

1040. Błogosławienia dzwonu można dokonać w każdym dniu, z wyjątkiem Środy Popielcowej, Wielkiego Tygodnia i Wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych. Należy wybrać dzień, w którym wierni mogą licznie się zgromadzić, zwłaszcza niedzielę⁷⁸⁵.

1041. Dzwon, który ma zostać pobłogosławiony, winien być w oznaczonym miejscu tak zawieszony lub ulokowany, aby w razie potrzeby można go było wygodnie obejść i nim dzwonić. Do sprawowania obrzędu błogosławienia należy przygotować:

- a) Rytuał Rzymski, lekcjonarz;
- b) naczynie z wodą pobłogosławioną i kropidło;
- c) krzyż procesyjny i lampiony dla posługujących;
- d) kadzielnicę oraz łódkę z kadzidłem.

Używa się szat koloru białego lub świętecznego. Należy przygotować:

- dla biskupa: albę, stułę, krzyż noszony na piersiach, kapę, mitrę, pastorał;
- dla diakonów: alby, stuły i w miarę możliwości dalmatyki;
- dla innych posługujących: prawnie uznane szaty.

OPIS OBRZĘDU

1042. Po zgromadzeniu się wspólnoty wyrusza procesja do miejsca, gdzie znajduje się dzwon, który ma zostać pobłogosławiony. Na czele procesji idzie ministrant z krzyżem między dwoma innymi, którzy niosą płonące lampiony. Za nimi inni posługujący, diakoni i prezbiterzy. Na końcu idzie biskup w mitrze i z pastorałem. W tym czasie można śpiewać odpowiednią pieśń.

⁷⁸⁴ Por. *Obrzędy błogosławieństw*. Rozdz. 30. Obrzęd błogosławienia dzwonów, nr 1036.

⁷⁸⁵ Por. tamże, nr 1035.

1043. Po ukończeniu śpiewu biskup oddaje mitrę i pastorał oraz wykonuje znak krzyża, mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*. Wszyscy: *Amen*. Następnie rozkładając i składając ręce, pozdrawia obecnych słowami: *Miłość Boga Ojca*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Biskup krótko przemawia do wiernych, aby ich wewnętrznie przygotować do sprawowania obrzędu i wyjaśnić jego znaczenie. Może to uczynić słowami zaproponowanymi w rytuale lub podobnymi⁷⁸⁶.

1044. Biskup siada i otrzymuje mitrę. Rozpoczyna się celebracja słowa Bożego. Można odczytać jeden lub kilka tekstów ze zbioru podanego w rytuale. Zależnie od okoliczności można odśpiewać psalm responsoryjny albo inną odpowiednią pieśń⁷⁸⁷.

1045. Biskup wygłasza homilię, w której wyjaśnia obecnym czytania biblijne, aby zrozumieli znaczenie obrzędu oraz zastosowanie dzwonów w tradycji i życiu Kościoła⁷⁸⁸.

1046. Po homilii biskup oddaje pastorał i mitrę oraz stojąc w pobliżu dzwonu, rozkłada ręce i odmawia modlitwę błogosławieństwa: *Błogosławimy Cię, Panie, Ojczy Świątym* albo: *Boże, Ty od początku świata*.

Następnie kropi dzwon pobłogosławioną wodą i po nałożeniu kadzidła okadza go. W tym czasie śpiewa się Psalm 149 z antyfoną: *Śpiewajcie Panu, chwalcie Jego imię*. Można też wykonać inną odpowiednią pieśń⁷⁸⁹.

1047. Po śpiewie odbywa się modlitwa powszechna. Można ją odmówić w sposób właściwy dla Mszy świętej albo według brzmienia podanego w rytuale⁷⁹⁰. Po ostatnim wezwaniu odmawia się modlitwę Pańską, po której biskup odmawia modlitwę końcową.

Następnie biskup przyjmuje mitrę oraz rozkłada ręce i pozdrawia wiernych, mówiąc: *Pan z wami*. Wszyscy: *I z duchem twoim*. Diakon może wygłosić wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup wyciąga ręce nad ludem i wypowiada wezwania błogosławieństwa. Po ostatnim wezwaniu składa ręce, otrzymuje pastorał i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego*, oraz wykonując nad ludem potrójny znak krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze*. Wszyscy: *Amen*. Diakon odsyła wiernych, jak zwykle.

Przed odejściem, zależnie od uznania, biskup i wierni na znak radości uderzają w nowo pobłogosławiony dzwon⁷⁹¹. Obrzęd można zakończyć odpowiednim śpiewem.

⁷⁸⁶ Por. tamże, numery 1038-1039.

⁷⁸⁷ Por. tamże, numery 1040-1042.

⁷⁸⁸ Por. tamże, nr 1043.

⁷⁸⁹ Por. tamże, numery 1046-1048.

⁷⁹⁰ Por. tamże, nr 1044.

⁷⁹¹ Por. tamże, numery 1049-1050.

1048. Jeśli błogosławieństwo dzwonu odbywa się w połączeniu ze Mszą świętą⁷⁹², należy zachować następujące zasady:

- sprawuje się Mszę z dnia;
- bierze się czytania z bieżącego dnia lub ze zbioru podanego w rytuale⁷⁹³; w uroczystości, święta i niedziele obowiązują czytania wyznaczone w lekcjonarzu na te dni;
- błogosławieństwo odbywa się po homilii zgodnie z obrzędem opisanym wyżej w numerze 1046⁷⁹⁴;
- w nowo pobłogosławiony dzwon uderza się dopiero po Mszy świętej.

ROZDZIAŁ XVIII

OBRZĘD KORONACJI WIZERUNKU NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

WPROWADZENIE

1049. Przejawem szczególnej czci dla wizerunków Najświętszej Maryi Panny jest zwyczaj wieńczenia królewską koroną głowy Bogurodzicy, a także Jej Syna, jeśli wizerunek przedstawia Ją z Dzieciątkiem Jezus na ręku. Poprzez ten obrzęd wierni wyznają, że Najświętsza Dziewica, z ciałem i duszą wzięta do niebieskiej chwały, słusznie jest uważana za Królową i pod tym tytułem bywa wzywana, jako że jest Matką i Współtowarzyszką Chrystusa Króla Wszechświata, który swoją bezcenną Krwią nabył jako dziedzictwo wszystkie narody.

1050. Do biskupa diecezjalnego należy podjęcie razem z miejscową wspólnotą decyzji odnośnie do koronacji wizerunku Maryi Dziewicy. Należy przy tym pamiętać, że może być proponowana koronacja jedynie takich wizerunków, przed którymi wierni modlą się z wielką ufnością i które dzięki temu stają się powszechnie znane, a miejsca, w których odbierają cześć, są ośrodkami zdrowego kultu liturgicznego oraz chrześcijańskiej działalności.

Trzeba również zadbać o to, aby wierni, którzy starają się o koronację wizerunku Najświętszej Dziewicy, zostali pouczeni o sensie tego obrzędu, tak by go należycie rozumieli i właściwie tłumaczyli⁷⁹⁵.

1051. Diadem, czyli korona, jaka ma zostać nałożona na skronie Bogurodzicy, winna być wykonana z materiału nadającego się do wyrażenia szczególnej godności Maryi Panny. Należy jednak unikać zbytnej okazałości i przesady w sto-

⁷⁹² Por. tamże, numery 1035 i 1051.

⁷⁹³ Por. tamże, numery 1040-1042.

⁷⁹⁴ Por. tamże, numery 1044-1047.

⁷⁹⁵ Por. Obrzęd koronacji obrazu Najświętszej Maryi Panny. Wprowadzenie, nr 6.

sowaniu kosztownych ozdób, które nie godzą się z umiarem i skromnością chrześcijańskiego kultu i które budziłyby zdziwienie miejscowych wiernych żyjących w biedzie⁷⁹⁶.

1052. Wypada, aby obrzędu koronacji dokonał biskup diecezji. Gdyby to było niemożliwe, winien zlecić tę czynność innemu biskupowi albo prezbiterowi, będącemu jego pomocnikiem i współpracownikiem w duszpasterskiej posłudze wśród wiernych, którzy w danym kościele czczą obraz przeznaczony do koronacji. Jeżeli zaś wizerunek ma zostać ukoronowany w imieniu papieża, należy zachować przepisy podane w dokumencie Stolicy Apostolskiej⁷⁹⁷.

1053. Obrzędu koronacji można dokonać w uroczystości i święta Dziewicy Maryi oraz w inne dni świąteczne. Nie należy go wyznaczać na główne uroczystości Pańskie ani na dni o charakterze pokutnym.

Zależnie od okoliczności koronacja wizerunku Matki Najświętszej może się odbyć w połączeniu ze Mszą świętą, Nieszporami albo z odpowiednią celebracją słowa Bożego⁷⁹⁸.

1054. Oprócz tego, co jest konieczne do sprawowania czynności liturgicznej, z którą łączy się obrzęd koronacji, należy przygotować:

- a) tekst obrzędu koronacji;
- d) lekcjonarz;
- e) koronę lub korony złożone w odpowiednim miejscu;
- f) naczynie z pobłogosławioną wodą i kropidło;
- g) kadzielnicę oraz łódkę z kadzidłem i łyżeczką.

Używa się szat koloru białego lub świątecznego, chyba że sprawuje się Mszę świętą wymagającą szat innego koloru.

Jeśli sprawuje się Mszę, należy przygotować:

- dla biskupa: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, ornat, mitrę, pastorak;
- dla diakonów: alby, stuły i w miarę możliwości dalmatyki;
- dla innych posługujących: szaty prawnie uznane⁷⁹⁹.

I. KORONACJA W CZASIE MSZY ŚWIĘTEJ

1055. Jeśli pozwalają na to przepisy, wypada sprawować Mszę o Najświętszej Maryi Pannie Królowej (z dnia 22 sierpnia) albo Mszę odpowiadającą tytułowi utrwalonemu na wizerunku, który ma zostać ukoronowany⁸⁰⁰.

⁷⁹⁶ Por. tamże, nr 7.

⁷⁹⁷ Por. tamże, nr 8.

⁷⁹⁸ Por. tamże, numery 9-10.

⁷⁹⁹ Por. tamże, numery 11-12.

⁸⁰⁰ Por. tamże, nr 13.

1056. Mszę sprawuje się jak zwykle, aż do Ewangelii włącznie. Po Ewangelii biskup wygłasza homilię, w której wyjaśnia czytania biblijne oraz królewską funkcję Najświętszej Maryi Panny w misterium Kościoła⁸⁰¹.

Dziękczynienie i błaganie

1057. Po homilii posługujący przynoszą biskupowi korony (koronę), które ma nałożyć na skronie Chrystusa i Jego Matki. Biskup oddaje mitrę i stojąc na miejscu przewodniczenia, odmawia modlitwę: *Błogosławiony jesteś, Panie*. Jeżeli ma być koronowany tylko wizerunek Maryi Panny, zamiast słów: „*którzy wieńcząc wizerunek Chrystusa i Jego Matki*” mówi się: „*wizerunek Matki Twojego Syna*”, jak to jest zaznaczone na właściwym miejscu⁸⁰².

Nalożenie korony

1058. Po modlitwie biskup kropi koronę (korony) pobłogosławioną wodą, a następnie w milczeniu wieńczy wizerunek Najświętszej Dziewicy. Jeśli Maryja Panna jest przedstawiona na wizerunku z Dzieciątkiem Jezus, najpierw koronuje się skronie Syna, a dopiero potem Matki.

Po nalożeniu korony śpiewa się antyfonę: *Najdostojniejsza Królowo świata* lub inną odpowiednią pieśń.

W tym czasie biskup okadza wizerunek Najświętszej Maryi Panny.

Po ukończeniu śpiewu odbywa się modlitwa powszechna w sposób podany w obrzędzie albo w innej formie.

Jeśli biskup uzna za stosowne, po okadzeniu darów, krzyża i ołtarza może również okadzić wizerunek Najświętszej Dziewicy⁸⁰³.

1059. Mszę sprawuje się dalej, jak zwykle. Po Mszy śpiewa się antyfonę: *Witaj, Królowo* albo: *Witaj, niebios Królowo*, albo, w Okresie Wielkanocnym: *Królowo nieba, wesel się, Alleluja*. Można również wykonać inną odpowiednią pieśń ku czci Najświętszej Maryi Panny⁸⁰⁴.

II. KORONACJA POŁĄCZONA Z NIESZPORAMI

1060. Jeśli zezwalają na to przepisy, można sprawować Nieszpory o Najświętszej Maryi Pannie Królowej albo Nieszpory odpowiadające tytułowi utrwalonemu na wizerunku.

⁸⁰¹ Por. tamże, nr 14.

⁸⁰² Por. tamże, nr 15.

⁸⁰³ Por. tamże, numery 16-19.

⁸⁰⁴ Por. tamże, nr 20.

1061. Nieszpory rozpoczyna się, jak zwykle. Przed hymnem biskup, jeśli uzna za stosowne, może skierować zachętę do wiernych, aby ich wewnętrznie przygotować do obrzędu. Po przemówieniu następuje śpiew psalmów z antyfonami.

Po psalmodii można odczytać dłuższy tekst biblijny, wyjęty spośród perykop podanych w lekcjonarzu na dni obchodów ku czci Najświętszej Dziewicy. Po czytaniu biskup wygłasza homilię⁸⁰⁵.

1062. Po homilii wszyscy mogą przez pewien czas rozważać w ciszy usłyszane słowo Boże. Następnie śpiewa się krótkie responsorium: *Święta Maryjo, Królowo całego świata* albo inny śpiew o podobnej treści⁸⁰⁶.

1063. Po śpiewie wszyscy wstają. Biskup oddaje mitrę i stojąc przy katedrze, błogosławi koronę lub korony słowami modlitwy: *Błogosławiony jesteś, Panie*, a następnie kropi ją (je) pobłogosławioną wodą⁸⁰⁷. Potem podchodzi do wizerunku i koronuje go w milczeniu⁸⁰⁸.

1064. Po nałożeniu korony (koron) śpiewa się pieśń: *Wielbi dusza moja Pana* z jedną z antyfon podanych w obrzędzie. Podczas śpiewu pieśni z Ewangelii biskup okadza krzyż i ołtarz oraz wizerunek Najświętszej Maryi Dziewicy⁸⁰⁹.

1065. Po śpiewie pieśni odbywa się modlitwa powszechna w jednej z form podanych w obrzędzie. Po modlitwie Pańskiej, jeśli nie należy odmówić modlitwy z oficjum danego dnia, biskup odmawia podaną w obrzędzie modlitwę: *Boże, Ty Rodzicielkę swojego Syna*.

Następnie biskup udziela wiernym błogosławieństwa, jak zwykle. Diakon odsyła wiernych słowami: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Na koniec można zaśpiewać jedną z antyfon ku czci Najświętszej Maryi Panny⁸¹⁰.

III. KORONACJA POŁĄCZONA Z CELEBRACJĄ SŁOWA BOŻEGO

1066. W zakrystii albo w innym stosownym miejscu biskup nakłada: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę koloru białego lub świątecznego oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Następnie odbywa się, jak zwykle, wejście do kościoła podczas śpiewu Psalmu 44 z antyfoną: *Stoi Królowa*. Można też wykonać inną odpowiednią pieśń. Po przyjsciu przed ołtarz biskup oddaje pastorał i mitrę, całuje ołtarz i udaje się do katedry. Po zakończeniu śpiewu biskup wykonuje znak

⁸⁰⁵ Por. tamże, numery 21-25.

⁸⁰⁶ Por. tamże, nr 26.

⁸⁰⁷ Por. tamże, nr 27.

⁸⁰⁸ Por. tamże, nr 28.

⁸⁰⁹ Por. tamże, nr 29.

⁸¹⁰ Por. tamże, numery 30-31.

krzyża, mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Wierni: Amen.* Następnie pozdrawia lud słowami: *Miłość Boga Ojca* albo inną, podobną formułą⁸¹¹.

1067. Biskup krótko przemawia do wiernych, aby ich wewnętrznie przygotować do obrzędu i wyjaśnić jego sens. Następnie wzywa wiernych do modlitwy. Po krótkiej chwili modlitwy w milczeniu mówi: *Boże, Ty Rodzicielkę swojego Syna*⁸¹².

1068. Po modlitwie wszyscy siadają. Biskup otrzymuje mitrę. Odbywa się, jak zwykle, celebrowanie słowa Bożego. Czytania bierze się spośród perykop podanych w lekcjonarzu na obchody ku czci Najświętszej Maryi Panny, zwłaszcza przeznaczone na dzień Maryi Dziewicy Królowej. Między czytaniem śpiewa się psalm responsoryjny albo zachowuje chwile milczenia. Czytanie Ewangelii winno zajmować główne miejsce⁸¹³.

1069. Po czytaniach biskup wygłasza homilię i wszystko odbywa się tak, jak podano wyżej w numerach 1057 - 1058.

Potem następuje modlitwa litanijna w formie przewidzianej w obrzędzie lub w inny sposób.

Po litanii biskup udziela wiernym błogosławieństwa, a diakon odsyła ich, jak zwykle.

Na zakończenie śpiewa się antyfonę maryjną dostosowaną do okresu liturgicznego albo inną odpowiednią pieśń⁸¹⁴.

ROZDZIAŁ XIX

BŁOGOSŁAWIENSTWO CMENTARZA

WPROWADZENIE

1070. Kościół uważa cmentarz za miejsce święte i dlatego stara się i zachęca, aby nowe cmentarze, przygotowane przez wspólnotę katolicką albo przez władzę świecką w krajach katolickich, były pobłogosławione i aby został na nich wzniesiony krzyż Pana, znak nadziei zmartwychwstania dla wszystkich ludzi.

Uczniowie Chrystusa „nie różnią się od innych ludzi ani miejscem zamieszkania, ani językiem, ani instytucjami życia publicznego”⁸¹⁵ i pragną żyć we wspólnocie z nimi. Modlą się przeto do Ojca niebieskiego za wszystkich lu-

⁸¹¹ Por. tamże, numery 32-33.

⁸¹² Por. tamże, numery 34-35.

⁸¹³ Tamże, nr 36.

⁸¹⁴ Por. tamże, numery 37-43.

⁸¹⁵ *List do Diogneta*, 5: Funk, I, 397.

dzi, za tych, którzy „odeszli z tego świata w pokoju z Chrystusem, oraz za wszystkich zmarłych, których wiare” znał tylko Bóg⁸¹⁶.

Dlatego chrześcijanie grzebią na cmentarzach i otaczają szacunkiem nie tylko ciała swoich braci w wierze, lecz także tych, z którymi są związani tą samą ludzką naturą. Chrystus bowiem na krzyżu wszystkich ludzi odkupił i za wszystkich przelał swą Krew.

1071. Błogosławieństwo cmentarza może się odbyć w jakimkolwiek dniu, z wyjątkiem Środy Popielcowej i Wielkiego Tygodnia. Należy w tym celu wybrać zwłaszcza dzień, w którym wierni mogą się licznie zgromadzić; nadaje się do tego szczególnie niedziela, gdyż jako cotygodniowe upamiętnienie Paschy Chrystusa, lepiej wyraża paschalny sens śmierci chrześcijanina⁸¹⁷.

1072. Wypada, aby ten obrzęd odprawił biskup diecezji. Jeśli napotyka przeszkodę, może go zlecić innemu biskupowi albo prezbiterowi, zwłaszcza swojemu współpracownikowi w sprawowaniu opieki duszpasterskiej nad wiernymi, którzy podejmowali starania o budowę cmentarza (np. rektora lub proboszcza parafii, na terenie której znajduje się cmentarz)⁸¹⁸. O dokonanym błogosławieństwie należy sporządzić dokument, którego jeden egzemplarz winien być złożony w kurii diecezjalnej, a drugi w archiwum cmentarza. Winny być przy tym uwzględnione przepisy podane wyżej w numerze 893.

1073. Do obrzędu błogosławieństwa cmentarza należy przygotować:

- a) Rytuał Rzymski, lekcjonarz;
- b) krzyż procesyjny i lampiony do niesienia przez posługujących w procesji z kościoła na cmentarz;
- c) naczynie z pobłogosławioną wodą i kropidło; kadzielnicę oraz łódkę z kadzi-
dłem i łyżeczką;
- d) jeśli ma być poświęcony lub pobłogosławiony ołtarz kaplicy cmentarnej – to, co jest konieczne do jego wyposażenia oraz poświęcenia lub błogosławieństwa;
- e) jeżeli po błogosławieństwie ma być na cmentarzu sprawowana ofiara eucha-
rystyczna – to, co konieczne do celebracji Mszy świętej.

Przy sprawowaniu obrzędu używa się szat odpowiedniego koloru. Należy przygotować:

- dla biskupa: albę, stułę, krzyż noszony na piersiach, zależnie od okoliczności
- kapę, mitrę, pastorał;
- dla prezbiterów koncelebransów: szaty do Mszy koncelebrowanej;
- dla diakonów: alby, stuły i w miarę możliwości dalmatyki;
- dla innych posługujących: alby lub inne prawnie uznane szaty.

⁸¹⁶ Mszał Rzymski, Czwarta Modlitwa eucharystyczna, nr 123.

⁸¹⁷ Por. Rytuał Rzymski. *Obrzędy błogosławieństw*, rozdz. 35. Obrzęd błogosławieństwa cmentarza, nr 1117.

⁸¹⁸ Por. tamże, nr 1116.

WEJŚCIE NA CMENTARZ

1074. W miarę możliwości wspólnota wiernych winna się procesjonalnie udać z kościoła lub innego odpowiedniego miejsca na cmentarz, który ma zostać pobłogosławiony. Jeśli procesja nie może się odbyć lub nie wydaje się wskazana, wierni gromadzą się przed bramą cmentarza. Biskup ubrany w albę, stułę i kapę (albo w ornat, jeśli na cmentarzu ma być sprawowana Msza święta), w mitrze i z pastorałem, poprzedzony przez posługujących, przychodzi do zgromadzonych wiernych.

Biskup oddaje pastorał i mitrę, po czym wykonuje znak krzyża, mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*. Wszyscy żegnają się i odpowiadają: *Amen*. Następnie biskup pozdrawia wiernych, mówiąc: *Łaska naszego Pana, Jezusa Chrystusa, który jest Dawcą życia* albo wypowiada inne, podobne pozdrowienie. Wszyscy odpowiadają: *I z duchem twoim*⁸¹⁹.

1075. Zależnie od okoliczności biskup wewnątrznie przygotowuje wiernych do udziału w obrzędzie. Może to uczynić słowami zaproponowanymi w rytuale lub podobnymi. Następnie wzywa wiernych do modlitwy. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu. Następnie biskup rozkłada ręce i mówi: *Boże, Ty swoich wiernych*⁸²⁰.

1076. Po modlitwie, jeśli przemawiają za tym okoliczności, diakon wzywa wiernych słowami: *Idźmy w pokój*. W kierunku cmentarza wyrusza procesja w następującym porządku: na początku idzie ministrant z krzyżem między dwoma innymi niosącymi zapalone świece (lub lampiony), za nimi inni posługujący, biskup w mitrze i z pastorałem, wreszcie wierni. Podczas procesji śpiewa się Psalm 118[117] z jedną z antyfon podanych w rytuale, albo inną odpowiednią pieśń. Jeśli procesja nie jest przewidziana, bezpośrednio po kolekcie biskup otrzymuje mitrę i pastorał oraz z posługującymi i wiernymi wchodzi na cmentarz podczas śpiewu Psalmu 134[133] z antyfoną: *Ustyszałem głos z nieba* lub innej odpowiedniej pieśni⁸²¹.

CZYTANIE SŁOWA BOŻEGO

1077. Po przyjeździe procesji na miejsce, w którym wzniesiony jest krzyż, odbywa się czytanie słowa Bożego. Jeśli nie byłoby to dogodne, wierni udają się do kapticy cmentarnej lub na inne odpowiednie miejsce⁸²².

⁸¹⁹ Por. tamże, nr 1120.

⁸²⁰ Por. tamże, numery 1121-1122.

⁸²¹ Por. tamże, numery 1123-1125.

⁸²² Por. tamże, nr 1126.

1078. Następnie odczytuje się jeden lub więcej tekstów Pisma świętego. Jeśli po błogosławieństwie ma być sprawowana liturgia eucharystyczna, należy wziąć z czytań za zmarłych: pierwsze czytanie, psalm responsoryjny i Ewangelię⁸²³.

1079. Biskup wygłasza homilię, w której zebranych wyjaśnia czytania biblijne i paschalny sens śmierci chrześcijanina⁸²⁴.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO KRZYŻA I PLACU CMENTARNEGO

1080. Po homilii biskup, stojąc bez mitry przed krzyżem umieszczonym pośrodku cmentarza, rozkłada ręce oraz błogosławi krzyż i plac cmentarny słowami modlitwy: *Boże wszelkiej pociechy*. Następnie nakłada i błogosławi kadzidło oraz okadza krzyż. Z kolei kropi pobłogosławioną wodą cmentarz i obecnych. Pokropienia może dokonać stojąc pośrodku placu cmentarnego albo obchodząc go dokoła wzdłuż ogrodzenia. W tym przypadku można śpiewać Psalm 51[50] z antyfoną: *Wieczny odpoczynek racz im dać, Panie* albo inną odpowiednią pieśń⁸²⁵.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA LUB PROŚBY

1081. Jeśli teraz ma być sprawowana ofiara Chrystusa za zmarłych, biskup ubiera ornat i podchodzi do przygotowanego ołtarza. Po wykonaniu wraz z posługującymi należnego ukłonu całuje ołtarz. Diakon lub ministranci na ołtarzu umieszczają korporał, palkę, puryfikaterz, kielich i mszał, po czym przynoszą chleb, wino i wodę. Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle⁸²⁶.

1082. Jeśli ma być poświęcony lub pobłogosławiony ołtarz kaplicy cmentarnej, wszystko z odpowiednimi zmianami należy wykonać zgodnie z Obrzędami poświęcenia kościoła i ołtarza, zamieszczonymi w Pontyfikale Rzymskim⁸²⁷.

1083. Jeśli nie sprawuje się Eucharystii, po pokropieniu cmentarza odbywa się modlitwa wspólna odmawiana bądź w formie modlitwy powszechnej, jak podczas Mszy świętej, bądź w sposób podany w rytuale. Modlitwa wspólna kończy się odmówieniem modlitwy Pańskiej oraz formułą wypowiedzianą przez biskupa. Następnie biskup otrzymuje mitrę, po czym rozkłada i składa ręce, mówiąc: *Pan z wami*. Wszyscy odpowiadają: *I z duchem twoim*. Biskup wyciąga ręce nad ludem i wypowiada wezwania błogosławieństwa. Po ostatnim z nich składa ręce, otrzymuje pastorał i dodaje: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego...*, wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża.

⁸²³ Por. tamże, nr 1127; *Obrzędy pogrzebu*, numery 257-285, 296-333.

⁸²⁴ Por. *Obrzędy błogosławieństw*. Rozdz. 35. Obrzęd błogosławieństwa cmentarza, nr 1128.

⁸²⁵ Por. tamże, numery 1129-1130.

⁸²⁶ Por. tamże, nr 1131.

⁸²⁷ Por. tamże, nr 1132; *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*, rozdz. IV i VI.

Diakon odsyła wiernych słowami: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Na zakończenie obrzędu można śpiewać odpowiednią pieśń⁸²⁸.

Obrzęd błogosławieństwa cmentarza wspólnego dla chrześcijan różnych wyznań

1084. Jeżeli w jakiejś miejscowości cmentarz został przygotowany przez władzę świecką lub wspólnotę chrześcijańską – to jest przez braci odłączonych i przez katolików – i służy do grzebania zmarłych, zwłaszcza ze wspólnot chrześcijańskich, wypada przed oddaniem cmentarza do użytku odprawić obrzęd ekumeniczny, w którym uczestniczyć będą wszyscy zainteresowani. O udziale katolików w tym obrzędzie winien decydować miejscowy ordynariusz⁸²⁹.

Obecność katolików podczas uroczystego otwarcia cmentarza wyznawców religii niechrześcijańskiej albo czysto świeckiego

1085. Jeśli wspólnota katolicka jest zaproszona na uroczyste otwarcie cmentarza przez wyznawców religii niechrześcijańskiej lub jeśli cmentarz ma charakter czysto świecki, Kościół – Matka nie odmawia udziału w obrzędzie lub w modlitwach za wszystkich zmarłych. Decyzja dotycząca obecności katolików należy do miejscowego ordynariusza.

Jeżeli istnieje taka możliwość, kapłan katolicki i wierni powinni wybrać czytania Pisma świętego, psalmy i prośby, jasno wyrażające naukę Kościoła o śmierci i ostatecznym losie człowieka, który istotnie zależy od Boga żywego i prawdziwego⁸³⁰.

ROZDZIAŁ XX

PUBLICZNE PRZEBŁAGANIE ZA ZBEZCZESZCZENIE KOŚCIOŁA

WPROWADZENIE

1086. Przepięstwa popełnione w kościele w pewien sposób ranią i znieważają całą wspólnotę braci wierzących w Chrystusa, której znakiem i obrazem jest budowla sakralna.

Do tych przestępstw i wykroczeń należą czyny, które powodują poważną zniewagę świętych misterii, a zwłaszcza postaci eucharystycznych, są wyra-

⁸²⁸ Por. Błogosławieństwo cmentarza, numery 1133-1136.

⁸²⁹ Por. tamże, nr 1118.

⁸³⁰ Por. tamże, nr 1119.

zem lekceważenia i pogardy dla Kościoła albo stanowią pogwałcenie godności człowieka i społeczeństwa.

Kościół zostaje zbezczeszczony wskutek występnych czynów, które powodują wielkie zgorszenie wiernych. W ocenie miejscowego ordynariusza czyny te są tak poważne i sprzeczne ze świętością miejsca, że nie można w nim sprawować czynności kultu, dopóki obrzędem pokutnym zniewaga nie zostanie naprawiona⁸³¹.

1087. Zniewaga wyrządzona kościołowi winna zostać niezwłocznie naprawiona poprzez obrzęd pokutny. Dopóki to nie nastąpi, nie wolno w danym kościele sprawować Eucharystii ani innych sakramentów czy pozostałych czynności liturgicznych. Przez głoszenie słowa Bożego i różne nabożeństwa należy wiernych duchowo przygotować do udziału w obrzędzie pokutnym a także dopomóc im do wewnętrznej przemiany przez celebrowanie sakramentu pokuty i pojednania.

Na znak pokuty ołtarz winien pozostawać obnażony; należy też usunąć z kościoła wszelkie oznaki radości: płonące światła, kwiaty i tym podobne.

1088. Wypada, aby obrzędowi pokutnemu przewodniczył biskup diecezjalny na znak, że nie tylko miejscowa wspólnota ale i cały Kościół diecezji jednoczy się w obrzędzie oraz w gotowości do nawrócenia i pokuty.

Biskup razem z rektorem kościoła miejscowej wspólnoty zdecyduje, czy w danych okolicznościach ma być sprawowana ofiara eucharystyczna czy celebrowanie słowa Bożego.

1089. Obrzęd pokutny może być sprawowany w każdym dniu, z wyjątkiem Paschalnego Triduum, niedziel i uroczystości. Nic jednak nie przeszkadza, owszem dla uniknięcia większej duchowej szkody jest wskazane, by obrzęd pokutny odbył się w wigilię niedzieli lub uroczystości.

1090. Do sprawowania obrzędu pokuty należy przygotować:

- a) Rytuał Rzymski; lekcjonarz;
- b) naczynie z wodą pobłogosławioną i kropidło;
- c) kadzielnicę oraz łódkę z kadzidłem i łyżeczką;
- d) krzyż procesyjny i lampiony do niesienia przez posługujących;
- e) obrus, świece i inne rzeczy do wyposażenia ołtarza;
- f) to, co potrzebne do sprawowania Mszy świętej, jeśli jest przewidziana.

W obrzędzie pokutnym używa się szat koloru fioletowego albo szat innego koloru, jeśli wymaga tego formularz Mszy świętej.

⁸³¹ Por. Rytuał Rzymski. Obrzędy przebłagalne. Opisany tu obrzęd winien być odprawiony nie tylko w przypadku zbezczeszczenia kościoła, ale i innych miejsc świętych. Por. KPK, kanony 1205-1213.

Należy przygotować:

- dla biskupa: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, kapę lub ornat, mitrę, pastorał;
- dla koncelebransów: szaty do Mszy koncelebrewanej;
- dla diakonów: alby, stuły i w miarę możliwości dalmatyki;
- dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane.

I. OBRZĘD POKUTNY W CZASIE MSZY ŚWIĘTEJ

1091. Do naprawienia zniewagi wyrządzonej kościołowi najbardziej nadaje się obrzęd pokutny połączony ze sprawowaniem Eucharystii. Podobnie jak nowo zbudowany kościół zostaje poświęcony głównie przez celebrację Mszy świętej, dobrze jest, jeśli w ten sam sposób przywraca się godność kościołowi znieważonemu.

1092. W sprawowaniu obrzędu pokutnego prezbiterzy są złączeni więzią komunii z biskupem. Z tej racji wypada, aby biskup koncelebrował Mszę z obecnymi prezbiterami, zwłaszcza z tymi, którzy pełnią duszpasterską posługę w kościele znieważonym.

1093. Teksty własne Mszy świętej podane są w odpowiednim miejscu w rytuale. Można zastosować formularz, który bardziej stosownie ukazuje naprawę zniewagi wyrządzonej kościołowi, np. *Mszę o Najświętszej Eucharystii*, jeśli został sprofanowany Najświętszy Sakrament; *Mszę o zgodę*, jeśli w kościele wybuchła jakaś wielka kłótnia między członkami wspólnoty.

WEJŚCIE DO KOŚCIOŁA

1094. Zgromadzenie wiernych i wejście, zależnie od okoliczności czasu i miejsca, może się odbyć w niżej opisany dwojaki sposób:

Sposób pierwszy: Procesja

1095. W ustalonym czasie wierni gromadzą się w pobliskim kościele lub w innym odpowiednim miejscu. Ubrani w stosowne szaty: biskup w mitrze i z pastorałem, prezbiterzy koncelebransi, diakon i inni posługujący, przychodzą tam, gdzie wierni się zgromadzili. Biskup oddaje pastorał i mitrę, po czym wykonuje znak krzyża, mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*. Wierni odpowiadają: *Amen*. Biskup rozkładając i składając ręce, pozdrawia zgromadzonych.

1096. Biskup krótko przemawia do wiernych, aby ich wewnętrznie przygotować do obrzędu. Następnie zachęca ich do modlitwy i po chwili milczenia odmawia kolektę.

1097. Diakon może wezwać obecnych słowami: *Idźmy w pokoju*. Do kościoła, który ma zostać przywrócony do służby Bożej, wyrusza procesja w następującym porządku: na czele idzie ministrant z krzyżem między dwoma innymi, którzy niosą zapalone świece; za nimi posługujący, prezbiterzy koncelebransi, biskup w mitrze i z pastorałem, nieco z tyłu za nim dwaj diakoni asystujący, i wreszcie wierni.

W czasie procesji wypada śpiewać litanie do świętych. W odpowiednim miejscu można dodać imiona patrona miejscowości i tytuł kościoła znieważonego. Przed wezwaniem: *Jezu, Synu Boga żywego* można wprowadzić wezwania związane treścią z obrzędem pokutnym oraz inne intencje odpowiadające potrzebom wspólnoty.

1098. Po wejściu do kościoła posługujący, diakoni i koncelebransi zajmują miejsca wyznaczone dla nich w prezbiterium. Biskup, opuściwszy ucałowanie ołtarza, udaje się do krzesła (na miejsce przewodniczenia). Oddaje pastorał i mitrę, a następnie błogosławi wodę i dokonuje pokropienia w sposób opisany niżej w numerach 1101- 1102.

Sposób drugi: Wejście

1099. Jeżeli procesja nie może się odbyć albo nie wydaje się wskazana, wierni gromadzą się w kościele. Z zakrystii przez nawę kościoła odbywa się wejście do prezbiterium w następującym porządku: na czele idzie ministrant z krzyżem między dwoma innymi, niosącymi zapalone świece (lampiony), za nimi inni posługujący, diakoni, prezbiterzy koncelebransi, wreszcie biskup, a nieco z tyłu za nim dwaj asystujący diakoni. W tym czasie śpiewa się Psalm 129 z antyfoną lub inną odpowiednią pieśń.

1100. Po wejściu do prezbiterium posługujący, diakoni i prezbiterzy koncelebransi zajmują wyznaczone dla nich miejsca. Biskup, opuściwszy ucałowanie ołtarza, udaje się do krzesła (na miejsce przewodniczenia). Oddaje pastorał i mitrę oraz wykonuje znak krzyża, mówiąc: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*, a następnie pozdrawia wiernych.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO WODY I POKROPIENIE

1101. Do biskupa stojącego przed krzesłem posługujący przynoszą naczynie z wodą. Biskup wzywa wszystkich do modlitwy. Po krótkiej chwili modlitwy w milczeniu błogosławi wodę, aby nią pokropić wiernych na pamiątkę chrztu, na znak pokuty oraz celem oczyszczenia ołtarza i ścian kościoła, który został znieważony.

1102. Po błogosławieństwie wody biskup w asyście diakonów kropi pobłogosławioną wodą ołtarz i – jeśli uzna za stosowne – przechodzi przez nawę kościoła, kropiąc wiernych i ściany. W tym czasie śpiewa się antyfonę lub inną odpowiednią pieśń.

1103. Po pokropieniu biskup wraca do krzesła; następnie mając ręce złożone wzywa wiernych: *Módlmy się*. Po krótkiej chwili modlitwy w milczeniu rozkłada ręce i odmawia kolektę.

LITURGIA SŁOWA

1104. W liturgii słowa czytania, psalm responsoryjny i werset przed Ewangelią bierze się z tekstów podanych w lekcjonarzu na *Mszę o odpuszczenie grzechów*, chyba że okoliczności przemawiają za wyborem innych, bardziej odpowiednich czytań. Po Ewangelii biskup, jeśli uzna za stosowne, siada oraz otrzymuje mitrę i pastorał. Wygłasza homilię, w której na podstawie czytań biblijnych ukazuje godność przywróconą budowli kościoła oraz wzywa do troski o świętość miejscowej wspólnoty.

1105. Jeżeli na początku obrzędu śpiewano litanie do świętych, opuszcza się modlitwę powszechną. Jeśli zaś się ją odmawia, do zanoszonych zwykle wezwań należy dodać zaproponowane w rytuale usilne błagania o łaskę nawrócenia i przebaczenia.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

1106. Po modlitwie powszechnej biskup siada i otrzymuje mitrę. Diakon i posługujący nakrywają ołtarz obrusem i, zależnie od okoliczności, umieszczają przy nim kwiaty. W odpowiednim miejscu ustawiają też świeczniki ze świecami wymaganymi do sprawowania Mszy świętej i jeśli trzeba - krzyż.

Po przygotowaniu ołtarza przedstawiciele wiernych przynoszą chleb, wino i wodę do sprawowania Eucharystii. Biskup przyjmuje dary przy krześle.

Następnie diakon i posługujący umieszczają na ołtarzu korporał, kielich i mszał.

Gdy wszystko zostało przygotowane, biskup podchodzi do ołtarza i po oddaniu mitry całuje ołtarz. Mszę sprawuje dalej, jak zwykle. Po modlitwie: *Przyjmij nas, Panie, w duchu pokory i z sercem skruszonym* okadza dary i ołtarz.

Podczas przygotowania darów można śpiewać odpowiednią pieśń.

1107. Jeżeli w kościele została dokonana profanacja Postaci eucharystycznych, we Mszy świętej opuszcza się obrzędy zakończenia. Po modlitwie po Komunii odbywa się wystawienie Najświętszego Sakramentu i błogosławieństwo eucharystyczne, jak to jest opisane niżej w numerze 1121.

Jeśli biskup ma udzielić końcowego błogosławieństwa w zwykły sposób, może się posłużyć jedną z formuł błogosławieństwa uroczystego. Na koniec diakon odsyła wiernych, jak zwykle.

II. OBRZĘD POKUTNY POŁĄCZONY Z CELEBRACJĄ SŁOWA BOŻEGO

1108. Jeżeli przewidziana jest tylko celebrowanie słowa Bożego, wszystko odbywa się w sposób opisany wyżej w numerach 1095 – 1105. Po homilii wspólnota błaga o Boże miłosierdzie w formie zaproponowanej w rytuale lub słowami innej stosownej modlitwy pokutnej. Posługujący albo przedstawiciele wiernych nakrywają ołtarz obrusem i, zależnie od okoliczności, przyozdabiają kwiatami. W kościele zapala się też wszystkie światła. Biskup podchodzi do ołtarza, oddaje mu cześć przez ucałowanie i okadza. Po okadzeniu, stojąc przy ołtarzu, odpowiednią zachętą wprowadza do modlitwy Pańskiej, którą następnie wszyscy śpiewają. Biskup dodaje wskazaną w rytuale modlitwę na zakończenie, po czym następuje, jak zwykle, błogosławieństwo i odesłanie wiernych.

ROZDZIAŁ XXI

PROCESJE

1109. Zgodnie z tradycją przekazaną od czasu świętych Ojców istnieje w Kościele katolickim zwyczaj odbywania religijnych, publicznych procesji. Są to uroczyste pochody błagalne, w których lud wierny pod przewodnictwem pasterzy, w sposób uporządkowany podąża z jednego do innego miejsca świętego z modlitwą i śpiewem na ustach. Celem tej praktyki jest rozbudzenie pobożności wiernych, wspomnianie z wdzięcznością Bożych dobrodziejstw lub upraszanie pomocy łaski. Procesjom powinna towarzyszyć głęboka cześć, gdyż kryją one w sobie wielkie tajemnice Boże i umożliwiają wiernym zdobywanie zbawiennych owoców chrześcijańskiej pobożności. Duszpasterze zaś winni pouczać wiernych o ich znaczeniu i zachęcać do właściwego w nich uczestnictwa⁸³².

1110. Rozróżniamy procesje zwyczajne i nadzwyczajne. Pierwsze odbywają się w ustalone dni roku zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych i zwyczajami Kościołów. Drugie zostają wyznaczone na określone dni z jakiegoś powodu o charakterze publicznym⁸³³.

1111. Wśród procesji zwyczajnych na pierwszym miejscu znajdują się procesje w święto Ofiarowania Pańskiego, w Niedzielę Palmową czyli męki Pańskiej, w

⁸³² Por. *Rituale Romanum*, wyd. 1952, tit. X, cap. I.

⁸³³ Por. tamże, numery 8 i 9.

Wigilię Paschalną. Ich treścią jest upamiętnienie misteriów Pańskich. Należy do nich ponadto procesja z Najświętszym Sakramentem w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa.

1112. Procesje nadzwyczajne są wyznaczane przez Konferencję Episkopatu na okresowe dni modlitw błagalnych (*Rogationes*), albo przez miejscowego ordynariusza: np. procesje w jakiejś publicznej potrzebie, procesje z relikwiami, obrazami itp.

1113. Procesje z Najświętszym Sakramentem odbywają się po Mszy świętej. Hostia, która ma być niesiona w procesji, winna być konsekrowana w tej właśnie Mszy. Inne procesje w zasadzie Mszę poprzedzają, chyba że miejscowy ordynariusz z poważnej przyczyny inaczej postanowi.

1114. Procesje, szczególnie gdy odbywają się po drogach publicznych, winny być tak organizowane i odznaczać się takim porządkiem, aby sprzyjały zbudowaniu wszystkich. Winny też uwzględniać duchowość danego narodu oraz zwyczaje mieszkańców.

1115. W ustalaniu porządku procesji należy przestrzegać zasad podanych w tym Ceremoniale⁸³⁴ oraz w innych księgach liturgicznych. Na czele procesji zawsze winien iść posługujący, który niesie krzyż między dwoma innymi, niosącymi zapalone świece. Jeśli używa się kadzidła, posługujący z dymiącą kadzielnicą winien iść przed krzyżem. W procesjach z Najświętszym Sakramentem kadzielnicę niesie się bezpośrednio przed kapłanem niosącym Hostię.

1116. Wypada, aby biskup uczestniczący w procesjach z Najświętszym Sakramentem, z drzewem krzyża świętego, relikwiami albo obrazami, przewodniczył tym procesjom, ubrany w kapę i niósł Najświętszy Sakrament lub przedmiot święty.

Jeśli zaś biskup ubrany w kapę nie niesie Najświętszego Sakramentu ani przedmiotu świętego, idzie przed niosącym Hostię albo ów przedmiot. Jeżeli idzie w stroju chórowym, zajmuje w procesji miejsce za Najświętszym Sakramentem albo za przedmiotem świętym.

Jeżeli w procesji biorą udział jeszcze inni biskupi ubrani w strój chórowy, idą za Najświętszym Sakramentem albo za przedmiotem świętym w takim porządku, że najbliższej Najświętszego Sakramentu zajmują miejsce najwyżsi godnością. Jeżeli zaś są ubrani w kapę, idą przed biskupem w taki sposób, że wyżsi godnością znajdują się bliżej Najświętszego Sakramentu albo przedmiotu świętego.

⁸³⁴ Por. wyżej np. numery 246. 270. 350. 408; por. także numery 128 i 193.

1117. Przewodnicząc procesji w szatach liturgicznych, biskup ma na głowie mitrę, jeśli nie jest to procesja z Najświętszym Sakramentem i z relikwiami krzyża świętego. Jeżeli nie niesie w ręku żadnego przedmiotu, np. świecy albo palmy, trzyma pastorał. Jeżeli zaś biskup nie niesie pastorału, czyni to jeden z posługujących, idący przed biskupem.

ROZDZIAŁ XXII

WYSTAWIENIE I BŁOGOSŁAWIENSTWO EUCHARYSTYCZNE

WPROWADZENIE

1118. Wystawienie Najświętszej Eucharystii pobudza do uznania cudownej obecności Chrystusa i do serdecznego zjednoczenia z Nim. Zjednoczenie to osiąga swój szczyt w Komunii sakramentalnej. Dlatego należy zwracać uwagę na to, by przy takich wystawieniach uwydatniał się związek istniejący między kultem Najświętszego Sakramentu a Mszą świętą⁸³⁵.

1119. Przed Najświętszym Sakramentem, wystawionym do publicznej adoracji, klęka się na jedno kolano⁸³⁶.

1120. Do wystawienia Najświętszego Sakramentu w monstrancji należy przygotować:

a) Na ołtarzu lub w jego pobliżu, zgodnie z naturą rzeczy:

- monstrancję i, jeśli trzeba, korporał;
- cztery świece albo sześć świec;
- zależnie od okoliczności, kwiaty;
- Rytuał Rzymski;
- welon naramienny;
- w odpowiednich miejscach krzesła i klęczniki dla biskupa i posługujących, jeśli są potrzebne.

b) W zakrystii:

- kadzielnicę oraz łódkę z kadzidłem i łyżeczką;
- szaty liturgiczne koloru białego lub świątecznego:
- dla biskupa: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, kapę, mitrę i pastorał;
- dla prezbiterów: alby, stuły, kapy;
- dla diakonów: alby, stuły i w miarę możliwości dalmatyki;
- dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane.

⁸³⁵ Por. *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, nr 58.

⁸³⁶ Tamże, nr 60.

I. WYSTAWIENIE TRWAJĄCE DŁUŻSZY CZAS

Wystawienie

1121. Hostię przeznaczoną do dłuższego i uroczystego wystawienia należy konsekrować podczas Mszy świętej sprawowanej bezpośrednio przed adoracją i po Komunii umieścić ją w monstrancji na ołtarzu. Mszę kończy się modlitwą po Komunii, opuszczając obrzędy zakończenia. Przed swoim odejściem biskup stosownie do okoliczności okadza Najświętszy Sakrament w sposób opisany niżej w numerze 1125.

1122. Jeżeli biskup przewodniczy wystawieniu poza Mszą świętą, zostaje przyjęty, jak to opisano wyżej, w numerze 79. W zakrystii lub w innym odpowiednim miejscu nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, kapę odpowiedniego koloru oraz według uznania otrzymuje mitrę i pastorał. Towarzyszą mu dwaj diakoni lub przynajmniej jeden, w szatach odpowiednich dla ich stanu. Jeżeli nie ma diakonów, mogą biskupowi asystować prezbiterzy w kapach.

1123. Po przyjsciu do ołtarza biskup oddaje pastorał i mitrę, po czym wraz z posługującymi diakonami (lub prezbiterami) składa głęboki ukłon lub przyklęka, jeśli w prezbiterium znajduje się Najświętszy Sakrament. Następnie klęcząc pozostaje przed ołtarzem.

1124. Na ołtarzu przykrytym obrusem posługujący rozkładają korporał. Diakon, okryty welonem naramiennym, w asyście akolitów (ministrantów) z zapalonymi świecami, przynosi Najświętszy Sakrament z miejsca przechowywania na ołtarz. Umieszcza Hostię w monstrancji i wystawia na mense ołtarza. Można posłużyć się tronem ustawionym na podwyższeniu⁸³⁷. Po wystawieniu Hostii diakon przyklęka i zajmuje miejsce obok biskupa.

Jeżeli Najświętszy Sakrament jest przechowywany na ołtarzu wystawienia, diakon podchodzi do ołtarza, otwiera tabernakulum, przyklęka i wystawia Hostię w monstrancji na mense ołtarza (lub na tronie).

1125. Biskup wstaje. Podchodzi do niego ministrant z kadzielnicą. Biskup nakłada i błogosławi kadzidło, po czym klęka i odbiera kadzielnicę z rąk diakona. Razem z asystującymi mu diakonami biskup składa ukłon oraz okadza Najświętszy Sakrament. Następnie wykonuje ponowny ukłon i oddaje kadzielnicę diakonowi.

⁸³⁷ Tamże, nr 69.

1126. Jeżeli adoracja ma trwać dłuższy czas, biskup może odejść⁸³⁸. Jeśli zaś pozostaje, może zająć miejsce przy katedrze lub w stosownym miejscu w prezbiterium.

Adoracja

1127. Podczas wystawienia należy modlitwy, śpiewy i czytania ułożyć tak, by adorujący wierni skupiali swą uwagę na Chrystusie Panu.

Dla ożywienia wewnętrznej modlitwy należy dobierać czytania z Pisma Świętego, głosić homilie albo krótkie egzorty, które pomogłyby wiernym coraz głębiej cenić tajemnicę eucharystyczną. Na słowo Boże niech wierni odpowiadają śpiewem. W pewnych zaś momentach dobrze jest zachować święte milczenie.

Przed Najświętszym Sakramentem wystawionym na dłuższy czas można sprawować jakąś część Liturgii Godzin, zwłaszcza Godziny główne. Przez Liturgię Godzin uwielbienie i dziękczynienie składane Bogu w czasie sprawowania Eucharystii rozciąga się na różne pory dnia, a Kościół kieruje swe błagania do Chrystusa, przez Niego zaś do Ojca w imieniu całego świata⁸³⁹.

Błogosławieństwo

1128. Pod koniec adoracji biskup podchodzi do ołtarza⁸⁴⁰. Jeśli czyni to dopiero wtedy, zachowuje się przepisy podane wyżej w numerze 1123. Biskup oddaje pastorał posługującemu i zdejmuje mitrę.

1129. Po przyklęnięciu razem z diakonami biskup klęka na oba kolana. Śpiewa się strofę hymnu: *Przed tak wielkim Sakramentem* albo inną pieśń eucharystyczną. Biskup wstaje, zasypuje i błogosławi kadzidło, po czym klęcząc okadza Najświętszy Sakrament. Po zakończeniu pieśni wstaje i mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu, po czym biskup rozkłada ręce i odmawia modlitwę: *Boże, Ty w Najświętszym Sakramencie* lub inną formułę podaną w rytuale.

1130. Po modlitwie biskup otrzymuje naramienny welon, podchodzi do ołtarza, przyklęka i z pomocą diakona bierze monstrancję w obie ręce okryte welonem. Zwraca się w stronę wiernych i w milczeniu wykonuje nad nimi znak krzyża⁸⁴¹.

Po błogosławieństwie diakon przyjmuje monstrancję z rąk biskupa, stawia ją na ołtarzu i wraz z biskupem przyklęka. Po zdjęciu welonu z jego ramion biskup klęka na oba kolana przed ołtarzem. Diakon przekłada Hostię z monst-

⁸³⁸ Por. tamże, nr 69.

⁸³⁹ Por. tamże, numery 71-72.

⁸⁴⁰ Por. tamże, nr 73.

⁸⁴¹ Por. tamże, nr 75.

cji do kustodii, a następnie przenosi ją do kaplicy przechowywania. Chowa Najświętszy Sakrament w tabernakulum, przyklęka i zamyka drzwiczki.

W tym czasie stosownie do okoliczności lud wykonuje jakąś aklamację⁸⁴².
Wszyscy – jak zwykle – wracają do zakrystii.

II. WYSTAWIENIE TRWAJĄCE KRÓTKI CZAS

1131. Do wystawienia dokonywanego w puszcze i mającego trwać pod przewodnictwem biskupa przez krótki czas, należy przygotować:

- przynajmniej dwa świeczniki z zapalonymi świecami;
- zależnie od uznania kadzielnicę oraz łądkę z kadzidłem i łyżeczką;
- dla biskupa: albę, krzyż noszony na piersiach, stułę, kapę;
- dla diakona lub prezbitera: albę i stułę;
- dla innych posługujących: alby lub inne szaty prawnie uznane.

Po przyjściu do ołtarza biskup składa należny ukłon i klęka na oba kolana. Diakon albo prezbiter wystawia Najświętszy Sakrament.

Jeżeli używa się kadzidła, zachowuje się przepisy podane wyżej w numerach 1125 i 1129.

Pod koniec adoracji śpiewa się strofę hymnu: *Przed tak wielkim Sakramentem* albo inną pieśń eucharystyczną. Po śpiewie biskup wstaje i mówi: *Módlmy się*. Wszyscy przez chwilę modlą się w milczeniu, po czym biskup rozkłada ręce i odmawia odpowiednią modlitwę z Rytuału Rzymskiego.

Biskup otrzymuje welon naramienny, podchodzi do ołtarza, przyklęka, bierze puszkę (cyborium) w ręce okryte welonem, zwraca się w stronę wiernych i w milczeniu wykonuje nad nimi znak krzyża. Następnie stawia puszkę (cyborium) na ołtarzu i po zdjęciu welonu z jego ramion klęka przed ołtarzem na oba kolana. W tym czasie diakon albo prezbiter chowa Najświętszy Sakrament w tabernakulum.

Wszyscy składają należny ukłon i wracają do zakrystii.

ROZDZIAŁ XXIII

OBRZĘDY BŁOGOSŁAWIEŃSTW SPRAWOWANE PRZEZ BISKUPA

WPROWADZENIE

1132. Posługa błogosławieństwa łączy się ze szczególną formą sprawowania kapłaństwa Chrystusa zgodnie z miejscem i urzędem właściwym każdemu członkowi ludu Bożego. Biskupowi przysługuje prawo przewodniczenia

⁸⁴² Por. tamże, nr 76.

zwłaszcza tym błogosławieństwom, które odnoszą się do całej wspólnoty diecezjalnej i są sprawowane szczególnie uroczyście przy udziale wiernych. Biskup może jednak upoważnić również prezbitera do przewodniczenia błogosławieństwom w jego imieniu.

Biskup winien zapewnić ludowi Bożemu pouczenie o właściwym znaczeniu obrzędów i modlitw, którymi Kościół się posługuje przy sprawowaniu błogosławieństw oraz dbać o to, aby nikt nie wprowadzał do świętych czynności czegoś, co by mogło nosić znamię zabobonu czy powierzchowności przekonań religijnych i w ten sposób zagrażać czystości wiary⁸⁴³.

1133. Podstawowy układ błogosławieństw obejmuje dwie główne części, z których pierwszą stanowi głoszenie słowa Bożego, drugą zaś uwielbienie Bożej dobroci i modlitwa o pomoc z nieba. Przy zachowaniu jednak struktury i układu tych głównych części przewidziane są adaptacje poszczególnych obrzędów, dzięki którym możliwe się staje zachowanie podstawowej zasady świadomego, czynnego i godnego udziału wiernych. Dlatego zawsze należy przywiązywać wagę do tego, co się wiąże z celebracją błogosławieństw i do czego ona zmierza: do głoszenia zbawczego orędzia, przekazywania wiary, uwielbienia Boga i pogłębienia modlitwy, i to nawet wtedy, gdy pewne rzeczy błogosławi się tylko samym znakiem krzyża⁸⁴⁴.

I. BŁOGOSŁAWIEŃSTWO ZWYCZAJNE

1134. Pod koniec Mszy wspólnotowej biskup błogosławi wiernych w sposób opisany wyżej, nr 169.

1135. W czasie innych Mszy i czynności liturgicznych (np. pod koniec Jutrzni, Nieszporów, na zakończenie procesji, w których nie niesie się Najświętszego Sakramentu itp.) lub nawet poza sprawowaniem liturgii biskup może udzielić błogosławieństwa, stosując jedną z niżej podanych formuł.

Formuła pierwsza

1136. Biskup przyjmuje mitrę (jeśli jej używa), rozkłada ręce i pozdrawia wiernych, mówiąc: *Pan z wami. Wszyscy: I z duchem twoim.* Następnie wyciąga ręce nad ludem i mówi: *Pokój Boży, który przewyższa wszelki umysł, + niech strzeże waszych serc i myśli * w poznaniu Boga i Jego Syna, naszego Pana Jezusa Chrystusa. Wszyscy: Amen.*

Biskup składa ręce, otrzymuje pastorał (jeśli go używa) i mówi: *Błogosławieństwo Boga wszechmogącego,* oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak

⁸⁴³ Por. *Obrzędy błogosławieństw*. WTP, numery 18-19.

⁸⁴⁴ Por. tamże, numery 20-24. 27.

krzyża, dodaje: *Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego niechaj zstąpi na was i pozostanie na zawsze. Wszyscy: Amen.*

Formuła druga

1137. Po pozdrowieniu wiernych (por. wyżej, nr 1136) biskup składa ręce i mówi: *Niech imię Pańskie będzie błogosławione. Wszyscy: Teraz i na wieki.* Biskup: *Wspomożenie nasze w imieniu Pana. Wszyscy: Który stworzył niebo i ziemię.* Biskup otrzymuje pastorał (jeśli go używa) i mówi: *Niech was błogosławi Bóg wszechmogący, oraz wykonując nad ludem trzykrotny znak krzyża, dodaje: Ojciec + i Syn, + i Duch + Święty. Wszyscy: Amen.*

II. BŁOGOSŁAWIEŃSTWO APOSTOLSKIE

1138. Błogosławieństwa Apostolskiego z odpustem zupełnym może biskup udzielić w swojej diecezji trzy razy w roku, w wyznaczonych przez siebie dniach uroczystych świąt, choćby tylko był obecny podczas Mszy świętej.

Inni prałaci, zrównani prawem z biskupami diecezjalnymi, choć nie mają święceń biskupich, po rozpoczęciu swojego urzędu posługi pasterskiej mogą na terenie im powierzonym udzielić papieskiego błogosławieństwa z odpustem zupełnym trzy razy w roku, w wyznaczonych przez siebie dniach uroczystych świąt⁸⁴⁵.

Błogosławieństwa tego udzielają pod koniec Mszy świętej zamiast błogosławieństwa zwyczajnego⁸⁴⁶.

Ku temu błogosławieństwu skierowany jest już akt pokuty sprawowany na początku Mszy.

1139. W zachęcie do aktu pokuty biskup zapowiada błogosławieństwo z odpustem zupełnym, jakiego udzieli na zakończenie Mszy świętej oraz wzywa wiernych, aby przez żal za grzechy przygotowali się duchowo do uzyskania odpustu.

Zamiast formuły, jaką zwykle kończy się akt pokuty, biskup wypowiada następujące słowa:

Na mocy modlitw i zasług Najświętszej Maryi Panny, świętych Apostołów Piotra i Pawła oraz wszystkich świętych, niech Bóg wszechmogący i miłosierny udzieli wam łaski prawdziwej i owocnej pokuty, stworzy w was serce skruszone, rozbudzi pragnienie poprawy życia i wytrwania w dobrych uczynkach; niech wam odpuści wszystkie grzechy i doprowadzi was do życia wiecznego.

⁸⁴⁵ Por. *Enchiridion indulgentiarum*. Normae de indulgentiis, nr 11, § 2.

⁸⁴⁶ Por. Św. Kongregacja Obrzędów, Instr. *De ritibus et insignibus pontificalibus simplicioribus reddendis*, *Pontificales ritus*, 21 iunii 1968, nn. 33-36: AAS 60 (1968) 406-412.

Wszyscy: **Amen.**

1140. W modlitwie powszechnej należy wymienić wezwanie w potrzebach Kościoła oraz w intencjach papieża.

1141. Po modlitwie po Komunii biskup otrzymuje mitrę. Diakon zapowiada błogosławieństwo w tych lub podobnych słowach:

Czcigodny Ojciec N., z łaski Boga i postanowienia Stolicy Apostolskiej biskup tego świętego Kościoła N., w imieniu papieża N., wszystkim tu obecnym, którzy z prawdziwym żalem wyznali swoje grzechy w sakramencie pokuty oraz przyjęli Komunię świętą, udzieli błogosławieństwa z odpustem zupełnym.

Módlcie się za naszego Ojca Świętego N., za naszego biskupa N. i za świętą Matkę Kościół. Starajcie się postępować w pełnej z nim komunii i wzrastać w świętości.

1142. Biskup, stojąc w mitrze, rozkłada ręce i pozdrawia wiernych: *Pan z wami.* Wszyscy: *I z duchem twoim.* Diakon może wezwać zgromadzonych: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo.* Biskup wyciąga ręce w stronę wiernych i wypowiada podaną w Mszałe formułę uroczystego błogosławieństwa. Po ostatnim wezwaniu składa ręce, otrzymuje pastorał i kończy błogosławieństwo następującą formułą:

Przez orędownictwo świętych Apostołów Piotra i Pawła niech was błogosławi Bóg wszechmogący oraz wykonując potrójny znak krzyża nad ludem, dodaje: Ojciec + i Syn, + i Duch + Święty. Wszyscy: Amen.

III. INNE BŁOGOSŁAWIEŃSTWA

1143. Kiedy biskup ma sprawować jakieś błogosławieństwo w formie wspólnotowej w liczonym zgromadzeniu wiernych, obrzęd winien być ułożony w na wzór innych błogosławieństw zamieszczonych w rytuale albo we właściwej dla niego księdze liturgicznej. Biskup nakłada albę, krzyż noszony na piersiach, stułę i kapę odpowiedniego koloru; otrzymuje też mitrę i pastorał.

1144. Wypada, aby biskupowi asystowali: diakon ubrany w albę, stułę i w miarę możliwości w dalmatykę, albo prezbiter w komży i stule, oraz inni posługujący w szatach prawnie uznanych.

W sprawowaniu obrzędu do biskupa należą z zasady następujące czynności: pozdrowienie; krótka homilia, w której wyjaśnia czytania biblijne oraz znaczenie błogosławieństwa; modlitwa błogosławieństwa, którą wypowiada w postawie stojącej i bez mitry; wprowadzenie do modlitwy powszechnej i jej zakończenie; udzielenie ludowi błogosławieństwa przed rozesłaniem.

CZEŚĆ VII

WAŻNIEJSZE DNI W ŻYCIU BISKUPA

ROZDZIAŁ I

WYBÓR BISKUPA

1145. Kiedy Kościół lokalny otrzyma urzędowe powiadomienie o kanonicznej nominacji biskupa, administrator diecezji winien zaprosić wspólnotę do kościoła katedralnego na obrzęd dziękczynny oraz na modlitwę za elekta.

1146. Sam elekt winien niezwłocznie:

a) gdyby w czasie ogłoszenia wyboru przebywał w Rzymie, udać się do papieża, jeśli zaś poza Rzymem, wysłać do niego list z wyrazami jedności i szacunku oraz powierzyć swój Kościół jego modlitwie;

b) złożyć wyznanie wiary oraz przysięgę wierności względem Stolicy Apostolskiej; jeśli przebywa w Rzymie winien to uczynić wobec wyznaczonego kardynała, jeśli poza Rzymem – wobec delegata Stolicy Apostolskiej⁸⁴⁷.

c) udać się do metropolity lub do najstarszego z biskupów danej prowincji, aby go powiadomić o sytuacji swojej diecezji, i jeśli trzeba, ustalić z nim dzień swoich święceń biskupich;

d) zrezygnować z dotychczas wykonywanych obowiązków, aby przez modlitwę i rozmyślanie przygotować się do nowej posługi;

e) poprosić papieża o paliusz, jeśli mu przysługuje⁸⁴⁸.

1147. W czasie określonym przez prawo elekt winien przyjąć święcenia biskupie i dokonać kanonicznego objęcia swej diecezji zgodnie z tym, co jest powiedziane niżej w numerach 1149- 1156.

1148. W myśl przepisów liturgicznych elekt będzie mógł używać szat i odznak biskupich dopiero od dnia przyjęcia święceń.

⁸⁴⁷ Por. KPK, kan. 380 i 833, 3.

⁸⁴⁸ Por. KPK, kan. 437, § 1.

ROZDZIAŁ II

ŚWIĘCENIA BISKUPA

1149. Jeżeli nie ma prawnie uzasadnionej przeszkody, przed upływem trzech miesięcy od otrzymania listu apostolskiego i przed objęciem powierzonego mu urzędu elekt winien przyjąć święcenia biskupie⁸⁴⁹.

1150. Święcenia biskupa odbywają się w połączeniu ze Mszą świętą, zgodnie z obrzędem i przepisami podanymi w Pontyfikale Rzymskim (por. wyżej, numery 500- 534)⁸⁵⁰.

1151. Wypada, by święcenia biskupa odbyły się w jego kościele katedralnym. W tym przypadku obejmuje on posługę w diecezji przez sam obrzęd święceń, podczas którego odczytuje się nominację Stolicy Apostolskiej i wyświęcony zasiada na swojej katedrze, jak to jest opisane wyżej (numery 510 i 526)⁸⁵¹.

1152. Zgodnie ze starożytną tradycją, celem ukazania biskupiego kolegium, nowemu biskupowi winno udzielać święceń nie mniej niż trzech koncelebrujących biskupów, chyba że Stolica Apostolska udzieliłaby dyspensy od tej zasady. Jest bardzo wskazane, aby w udzielaniu święceń brali udział wszyscy obecni biskupi⁸⁵².

1153. Głównym szafarzem święceń biskupa diecezji należącej do danej prowincji z zasady winien być metropolita; miejscowy biskup – głównym szafarzem święceń biskupa pomocniczego, chyba że papież w bulli nominacyjnej postanowi inaczej.

ROZDZIAŁ III

OBJĘCIE DIECEZJI

1154. Jeżeli nie ma prawnie uzasadnionej przeszkody, kapłan powołany na urząd biskupa diecezjalnego winien dokonać aktu kanonicznego objęcia swej diecezji, jeśli jeszcze nie ma święceń biskupich, w ciągu czterech miesięcy od otrzymania listu apostolskiego; jeżeli zaś jest już wyświęcony – w ciągu dwóch miesięcy⁸⁵³.

⁸⁴⁹ Por. KPK, kan. 379.

⁸⁵⁰ Por. *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Święcenia biskupa: tamże, numery 12-64.

⁸⁵¹ Por. Święcenia biskupa, numery 38 i 55.

⁸⁵² Por. tamże, nr 16.

⁸⁵³ Por. KPK, kan. 382, § 2.

1155. Jeżeli biskup otrzymuje święcenia w swoim kościele katedralnym, dokonuje objęcia diecezji podczas obrzędu święceń, w czasie którego pokazuje się i czyta zgromadzonym list apostolski, i wyświęcony zasiada na swojej katedrze, jak to wyżej zostało powiedziane (numery 510. 526)⁸⁵⁴.

1156. Jeżeli biskup został przeniesiony z innego Kościoła lub też nie otrzymał święceń w swoim kościele katedralnym, obejmuje diecezję w terminie ustalonym przez prawo i zgodnie z obrzędem przyjęcia opisanym niżej w numerach 1157- 1160.

W tych przypadkach biskup, ze słusznej przyczyny, może dokonać objęcia diecezji także przez zastępcę (*per procuratorem*). Wypada jednak, aby uczynił to osobiście⁸⁵⁵.

ROZDZIAŁ IV

PRZYJĘCIE BISKUPA W JEGO KOŚCIELE KATEDRALNYM

1157. Jeżeli biskup został przeniesiony z innego Kościoła lub też nie otrzymał święceń w swoim kościele katedralnym, po przybyciu do swego Kościoła winien zaprosić miejscową wspólnotę i dokonać objęcia diecezji poprzez sprawowanie Mszy świętej z udziałem ludu.

1158. W drzwiach kościoła katedralnego przyjmuje biskupa pierwszy rangą członek kapituły. Jeśli nie ma kapituły, dokonuje tego ubrany w kapę rektor tegoż kościoła. Podaje biskupowi do ucałowania krucyfiks a potem kropidło umoczone w wodzie pobłogosławionej, którą biskup się żegna i kropi obecnych. Następnie biskup udaje się do kaplicy Najświętszego Sakramentu na krótką adorację, po czym przechodzi do zakrystii, gdzie on, prezbiterzy koncelebransi, diakoni i inni posługujący ubierają szaty do Mszy świętej sprawowanej w sposób wspólnotowy.

1159. Podczas śpiewu na wejście odbywa się, jak zwykle procesja z zakrystii do prezbiterium. Po przyjsciu do ołtarza biskup oddaje należny ukłon, całuje i okadza ołtarz. Następnie stojąc przy katedrze wykonuje znak krzyża i pozdrawia wiernych. Po odpowiedzi wszystkich siada i otrzymuje mitrę. Jeden z diakonów lub koncelebrujących prezbiterów pokazuje list apostolski kolegium konsultorów, w obecności kanclerza kurii, który potem ma sporządzić protokół wydarzenia. Następuje odczytanie z ambony listu, którego wszyscy w postawie siedzącej słuchają, na koniec zaś mówią: *Bogu niech będą dzięki*. W diecezjach nowo utworzonych list apostolski zostaje odczytany w kościele katedralnym w obec-

⁸⁵⁴ Por. Obrzędy święceń biskupa, numery 38 i 55.

⁸⁵⁵ Por. KPK, kan. 382, §§ 3 i 4.

ności wiernych i duchowieństwa, protokół zaś sporządza najstarszy z obecnych prezbiterów.

Jeżeli biskup ma prawo używania paliusza, zostaje mu on nałożony w sposób opisany niżej w numerach 1165- 1171.

Teraz zgodnie ze zwyczajem pierwszy rangą członek kapituły, albo jeśli kapituły nie ma, rektor kościoła, wygłasza powitanie biskupa.

Następnie w myśl miejscowych zwyczajów kapituła, przynajmniej część duchowieństwa, przedstawiciele wiernych i według uznania obecni reprezentanci władzy cywilnej, podchodzą do biskupa oraz składają mu wyrazy oddania i szacunku.

Opuszcza się akt pokuty i *Panie, zmiłuj się nad nami*. Po zdjęciu mitry biskup wstaje. Zgodnie z przepisami śpiewa się: *Chwała na wysokości Bogu*.

1160. Po Ewangelii biskup po raz pierwszy zwraca się w homilii do swoich wiernych.

Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle.

1161. Jeżeli sam metropolita wprowadza biskupa do jego kościoła katedralnego, to u drzwi przedstawia go pierwszemu rangą członkowi kapituły, a następnie przewodniczy procesji na wejście. Przy katedrze pozdrawia wiernych i prosi o odczytanie listu apostołskiego. Po jego ogłoszeniu i po aklamacji ludu metropolita zaprasza biskupa, aby zasiadł na katedrze. Po chwili biskup wstaje i zgodnie z przepisami śpiewa się: *Chwała na wysokości Bogu*.

1162. Jeżeli zaś ze słusznego powodu biskup objął diecezję przez zastępcę (*per procuratorem*), obrzęd przyjęcia odbywa się zgodnie z powyższym opisem; opuszcza się natomiast okazanie i lekturę listu apostołskiego.

1163. Od dnia kanonicznego objęcia diecezji przez biskupa wszyscy prezbiterzy sprawujący na jej terenie Mszę świętą, także w kościołach i kaplicach przynależnych do wspólnot wyjętych, wymieniają imię biskupa w Modlitwie eucharystycznej.

1164. Jeżeli jakiś biskup pomocniczy lub koadiutor otrzymał święcenia nie w kościele katedralnym danej diecezji ale gdzie indziej, wypada, by miejscowy biskup przedstawił ich ludowi podczas sprawowania liturgii.

ROZDZIAŁ V

NAŁOŻENIE PALIUSZA

1165. Jeżeli to możliwe, paliusz nakłada się podczas święceń biskupich, tuż po przekazaniu biskupiego pierścienia, a przed nałożeniem mitry. Główny szafarz święceń nakłada paliusz, mówiąc: *Na chwałę Boga wszechmogącego, jak to jest powiedziane niżej, w nr 1170.*

Jeśli obrzęd ten nie może się odbyć w czasie święceń, można go połączyć z przyjęciem biskupa w jego kościele katedralnym lub w innym odpowiednim kościele na terenie diecezji. Podczas sprawowania Eucharystii nałożenia paliusza w sposób niżej opisany dokonuje biskup upoważniony do tego przez Stolicę Apostolską.

1166. Sprawuje się Mszę świętą wspólnotową. Podczas procesji na wejście jeden z diakonów niesie paliusz, który po przyjsciu do prezbiterium składa na ołtarzu.

1167. W odpowiednim miejscu prezbiterium należy przygotować stosowne krzesło dla biskupa, któremu Stolica Apostolska powierzyła funkcję przekazania paliusza.

Biskup ten przewodniczy celebracji aż do momentu nałożenia paliusza.

1168. Po śpiewie na wejście biskup, któremu została powierzona funkcja nałożenia paliusza, jak zwykle pozdrawia wiernych i krótko wyjaśnia sens obrzędu. Jeśli nałożenie paliusza łączy się z przyjęciem biskupa w jego kościele katedralnym, diakon wstępuje na ambonę i odczytuje nominację Stolicy Apostolskiej. Po jej wysłuchaniu wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki.*

1169. Po odczytaniu nominacji Stolicy Apostolskiej albo w przypadku, gdy przekazanie paliusza nie łączy się z przyjęciem biskupa w jego kościele katedralnym, przewodniczący celebracji wypowiada wstępną zachętę, a następnie siada i otrzymuje mitrę. Elekt podchodzi do biskupa upoważnionego do przekazania paliusza, klęka przed nim oraz składa wyznanie wiary i przysięgę w formie przekazanej listem apostolskim.

1170. Z kolei biskup bierze od diakona paliusz i nakładając go na ramiona elekta, wypowiada następującą formułę:

Na chwałę Boga wszechmogącego,
na cześć Najświętszej Maryi Panny
oraz świętych Apostołów Piotra i Pawła,

w imieniu Biskupa Rzymskiego, papieża N.
 i świętego Kościoła Rzymskiego,
 ku ozdobie powierzonej ci biskupiej stolicy N.,
 na znak władzy metropolitalnej,
 nakładamy tobie paliusz wzięty z konfesji świętego Piotra.
 Noś go w granicach swojej prowincji kościelnej
 jako symbol jedności i więzi miłości,
 oznakę komunii ze Stolicą Apostolską
 i zachętę do męstwa.
 Obyś w dniu przyścia i objawienia się wielkiego Boga
 i Najwyższego Pasterza Jezusa Chrystusa,
 razem z powierzoną ci owczarnią
 został przyobleczony szatą nieśmiertelności i chwały.
 W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego.

Wszyscy: *Amen.*

Formuła podana w Pontyfikale, w obrzędzie święceń biskupa (nr 52):

Przyjmij paliusz wzięty z konfesji świętego Piotra.
 W imieniu Biskupa Rzymskiego, papieża N.,
 nakładamy go tobie na znak władzy metropolitalnej.
 Noś go w granicach swojej prowincji kościelnej
 jako symbol jedności i więzi miłości,
 oznakę komunii ze Stolicą Apostolską
 i zachętę do męstwa.
 Wszyscy: *Amen.*

1171. Opuszcza się akt pokuty i *Panie, zmiłuj się nad nami*. Arcybiskup, który otrzymał paliusz, jeśli trzeba, intonuje hymn: *Chwała na wysokości Bogu*.
 Mszę świętą sprawuje się dalej, jak zwykle.

ROZDZIAŁ VI

PRZENIESIENIE BISKUPA NA INNĄ STOLICĘ ALBO JEGO REZYGNACJA

1172. Wypada, aby biskup, który został przeniesiony na inną stolicę albo którego dymisję papież przyjął, zaprosił wiernych na Mszę świętą, by się z nimi pożegnać i złożyć Bogu wspólne dziękczynienie za łaski otrzymane w czasie biskupiej posługi.

ROZDZIAŁ VII

ŚMIERĆ I POGRZEB BISKUPA

1173. Kiedy zaczną biskupa opuszczać siły i rozchoruje się, ku zbudowaniu swoich wiernych winien przystąpić do sakramentu pokuty i Eucharystii, a jeśli choroba jest ciężka - przyjąć namaszczenie chorych.

1174. Gdy zbliżać się będzie jego śmierć i zostanie o tym powiadomiony, winien biskup poprosić o udzielenie mu świętego Wiatyku, który przyjmie zgodnie z obrzędem opisanym w rytuale rzymskim⁸⁵⁶.

1175. Prezbiterium a zwłaszcza kolegium konsultorów lub kapituła katedralna, winny wezwać wszystkich wiernych diecezji do modlitwy za biskupa oraz zapewnić mu duchową opiekę w czasie agonii, zanosząc przy jego łożu modlitwy za konających⁸⁵⁷.

1176. Tuż po śmierci biskupa należy odmówić przewidziane w rytuale modlitwy⁸⁵⁸. Następnie ubiera się zmarłego w szaty liturgiczne koloru fioletowego oraz w insygnia używane we Mszy wspólnotowej. Nakłada się zmarłemu również paliusz, jeśli przysługiwał mu zgodnie z prawem. Nie umieszcza się jednak przy zwłokach pastorału. Jeżeli biskup był przenoszony z jednej stolicy na drugą i z tej racji otrzymał więcej paliuszy, składa się je w trumnie zmarłego, chyba że za życia biskup powziął co do tego inne postanowienie. Zanim ciało biskupa zostanie przeniesione do kościoła katedralnego celem odprawienia pogrzebu, należy je wystawić w odpowiednim miejscu, by wierni mogli je nawiedzić i za biskupa się pomodlić. Przy trumnie albo w kościele katedralnym winna być odprawiona Wigilia albo Liturgia Godzin za zmarłych.

1177. Na ustalony dzień i godzinę pogrzebu biskupa należy zaprosić duchowieństwo i wiernych do kościoła katedralnego. Głównym celebransem obrzędów pogrzebowych winien być przewodniczący regionalnej (lub krajowej) konferencji episkopatu albo metropolita, z którym powinni koncelebrować inni biskupi i prezbiterzy diecezji.

1178. Obrzędy pogrzebu sprawuje się zgodnie z wyżej podanymi przepisami (numery 838 – 854).

⁸⁵⁶ Por. Sakramenty chorych. *Obrzędy i duszpasterstwo*, numery 117-141 157-181.

⁸⁵⁷ Por. tamże, numery 186-195.

⁸⁵⁸ Por. tamże, nr 196.

1179. Tylko sam biskup główny celebrans przewodniczy obrzędowi ostatniego pożegnania.

1180. Ciało zmarłego biskupa diecezjalnego winno być pogrzebane w kościele, którym z zasady będzie kościół katedralny jego diecezji. Biskup, który zrzekł się danej stolicy, winien być pogrzebany w kościele katedralnym swojej ostatniej diecezji, chyba że sam postanowi inaczej.

1181. Wszystkie wspólnoty diecezji winny się modlić za zmarłego biskupa, sprawując za niego Mszę świętą albo Liturgię Godzin za zmarłych czy też w inny możliwy dla nich sposób.

ROZDZIAŁ VIII

WAKANS STOLICY BISKUPIEJ

1182. Gdy nastąpi wakans stolicy biskupiej, administrator diecezji winien wezwać wiernych i duchowieństwo do wytrwałej modlitwy o wybór nowego pasterza, który by sprostał potrzebom diecezji. We wszystkich kościołach diecezji przynajmniej raz winna być sprawowana *Msza o wybór biskupa*. Formularza tej Mszy nie można stosować w dniach wymienionych w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*.

ROZDZIAŁ IX

OBCHODZENIE NIEKTÓRYCH ROCZNIC

1183. Każdego roku w kościele katedralnym oraz w innych kościołach i wspólnotach diecezji obchodzi się rocznicę święceń biskupa i, jeśli nie przypada dzień wymieniony w numerach 1 - 6 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*, sprawuje się *Mszę za biskupa*.

Wypada, aby biskup przewodniczył w tym dniu Mszy wspólnotowej w kościele katedralnym.

1184. Co roku również, zgodnie z chwalebną tradycją, obchodzi się rocznicę śmierci ostatniego biskupa, chyba że został on przeniesiony na inną stolicę. Wypada, aby miejscowy biskup w dniu rocznicy śmierci swego poprzednika przewodniczył Mszy świętej w jego intencji w kościele katedralnym. Należy zachęcać wiernych a zwłaszcza kapłanów, aby pamiętali w Panu o swoich przełożonych, którzy głosili im słowo Boże⁸⁵⁹.

⁸⁵⁹ Por. Hbr 13, 7.

CZEŚĆ VIII

CELEBRACJE LITURGICZNE W ZWIĄZKU Z UROCZYSTYMI AKTAMI RZĄDÓW BISKUPA

ROZDZIAŁ I

SYNODY PLENARNE LUB PROWINCJALNE ORAZ SYNOD DIECEZJALNY

1185. Na mocy prastarej tradycji Kościoła zarówno sobory jak i synody diecezjalne obejmują również pewne czynności liturgiczne na wzór tych obchodów, o jakich świadczą Dzieje Apostolskie (15,6-29). Zarządzanie Kościołem nigdy bowiem nie powinno być traktowane jako akt czysto administracyjny. Kiedy różne jego zespoły gromadzą się w imię i ku chwale Boga oraz pod wpływem Ducha Świętego, ujawniają jedność Ciała Chrystusa, która najbardziej jaśnieje w świętej liturgii. Ci bowiem, których ożywia wspólna troska, winni także jednoczyć się we wspólnej modlitwie.

1186. Zgromadzenia winny się rozpoczynać Mszą świętą z udziałem wiernych. Wypada, aby wszyscy członkowie soboru lub synodu koncelebrowali z jego przewodniczącym. Ci zaś, którzy nie koncelebrują, mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami. Należy wziąć formularz *Mszy za zgromadzonych na synodzie*, zamieszczony w mszale pośród Mszy w różnych potrzebach. Nie można go stosować w dniach wymienionych w numerach 1-4 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*. Obowiązują szaty koloru czerwonego.

1187. Jeżeli w danych warunkach odbywa się przed tą Mszą procesja do miejsca, w którym lud się gromadzi, śpiewa się antyfonę: *Wysłuchaj nas* albo inną odpowiednią pieśń. Przewodniczący pozdrawia wiernych, a następnie on sam lub ktoś z koncelebransów albo diakon krótko wprowadza w sens celebracji. Po zachęcie przewodniczący odmawia jedną z kolekt formularzy zamieszczonych w Mszale: *Za zgromadzenie o charakterze duchowym lub duszpasterskim*, *Za Kościół* albo *Za Kościół diecezjalny*. Następnie nakłada i błogosławi kadzidło. Diakon może wezwać obecnych: *Idźmy z pokoju*. W kierunku kościoła wyrusza procesja, w której jeden z diakonów uroczyście niesie księgę Ewangelii. W czasie procesji śpiewa się litanie do świętych. W odpowiednim miejscu litanii można dodać imiona świętego patrona lub założyciela oraz świętych miejscowego Kościoła. Przed ostatnim wezwaniem dodaje się prośbę: *Abyś ten synod nawiedził i pobłogosławił*. Po wejściu procesji do kościoła koncelebransi całują ołtarz

i wszyscy zajmują wyznaczone dla nich miejsca. Przewodniczący całuje i okadza ołtarz, po czym udaje się do katedry. Opuściwszy inne obrzędy wstępne, odmawia kolektę Mszy świętej.

1188. Jeżeli zaś nie było procesji, Mszę świętą rozpoczyna się jak zwykle, zgodnie z obrzędem Mszy wspólnotowej. Po Ewangelii otwarty ewangeliarz umieszcza się na odpowiednim pulpicie pośrodku prezbiterium.

1189. Po homilii wygłoszonej przez przewodniczącego zawsze odmawia się wyznanie wiary. Następnie wszyscy członkowie soboru lub synodu oraz sam przewodniczący, składają przysięgę.

Po modlitwie po Komunii przewodniczący udziela błogosławieństwa, diakon zaś odsyła wiernych. Na koniec przewodniczący rozpoczyna modlitwę *Adsumus* (Oto jesteśmy) lub inną formułę, którą wszyscy podejmują.

1190. Wypada, aby przed zgromadzeniem każdego dnia członkowie soboru lub synodu koncelebrowali Mszę świętą, albo śpiewali odpowiadającą porze dnia godzinę Liturgii Godzin, lub też uczestniczyli w celebracji słowa Bożego.

Jeśli celebrują Mszę świętą, podczas procesji na wejście diakon uroczyście wnosi księgę Ewangelii i kładzie ją na ołtarzu, jak we Mszy wspólnotowej. Po odczytaniu Ewangelii otwartą księgę umieszcza się na odpowiednim pulpicie pośrodku prezbiterium.

Jeżeli uczestnicy synodu celebrują Liturgię Godzin, po jej zakończeniu diakon uroczyście wnosi księgę Ewangelii w otoczeniu akolitów niosących zapalone świece. W tym momencie odczytuje się zgodnie z obrzędem przewidzianym we Mszy świętej stosowny fragment Ewangelii. Następnie diakon otwartą księgę umieszcza na odpowiednim pulpicie, jak wyżej.

Jeżeli odbywa się celebacja słowa Bożego, wszystko przebiega tak, jak napisano wyżej w numerach 221 – 226, z zachowaniem przepisów o oznakach czci należnej księdze Ewangelii.

1191. Na zakończenie ostatniego zgromadzenia śpiewa się hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy*, po którym następuje modlitwa przewodniczącego i rozesłanie. Jeśli wtedy ma być sprawowana Msza święta, hymn: *Ciebie, Boga, wysławiamy* śpiewa się przed modlitwą po Komunii. Według uznania po rozesłaniu można śpiewać pochwalne aklamacje zwane „królewskimi” lub „karolińskimi”.

1192. To, co wyżej zostało powiedziane o soborach i o synodzie diecezjalnym, dotyczy, z odpowiednim przystosowaniem, także zgromadzeń, częściej zwoływanych w związku ze zwyczajnym zarządzaniem Kościołami. Należą do nich na przykład posiedzenia konferencji episkopatów, zebrania rady prezbiterów i tym podobne.

ROZDZIAŁ II

WIZYTACJA PASTERSKA

1193. Biskup, który dokonuje wizytacji parafii, czyli lokalnych wspólnot swej diecezji, nie powinien być postrzegany przez wiernych jako wykonawca dotkliwych funkcji czysto administracyjnych, ale jako zwiastun Ewangelii, pasterz i arcykapłan powierzonej mu owczarni.

1194. Aby można było skutecznie osiągnąć cel wizytacji biskupiej, w miarę możliwości powinna się ona odbywać w tych dniach, w których wierni mogą się liczniej zgromadzić. Trzeba ponadto, by prezbiterzy w odpowiednim czasie przygotowali wiernych do wizytacji przez stosowną katechezę. Wizytacja winna trwać wystarczająco długo, aby biskup mógł dobrze poznać formy apostołstwa prezbiterów i świeckich wiernych, ocenić podejmowane dzieła miłości, przyczynić się do ich rozwoju i harmonizacji oraz przewodniczyć czynnościom liturgicznym.

1195. Biskup ubrany w szaty wymienione wyżej w numerze 63, zostaje przyjęty stosownie do miejscowych okoliczności i warunków. Jeśli wydaje się to stosowne, duchowieństwo i wierni uroczysto przyjmują i witają biskupa przy drzwiach kościoła lub w samym kościele. Tam, gdzie uzna się to za możliwe i stosowne, zgromadzeni mogą uroczystym śpiewem towarzyszyć biskupowi w drodze do kościoła. Pewna, choć umiarkowana, okazałość w sposobie przyjęcia biskupa niech będzie znakiem miłości i szacunku wiernych względem dobrego pasterza.

1196. Proboszcz ubrany w kapę, przy drzwiach kościoła przyjmuje biskupa, podając mu krucyfiks do ucałowania, a następnie kropidło umoczone w błogosławionej wodzie, którą biskup się żegna i potem kropi obecnych. Następnie biskup wchodzi do kościoła. Po krótkiej adoracji Najświętszego Sakramentu udaje się na miejsce przewodniczenia w prezbiterium. Proboszcz stojąc przed ołtarzem wzywa wiernych do modlitwy za biskupa. Po krótkiej modlitwie w ciszy odmawia zamieszczoną w mszale kolektę: *Boże, wiekuisty Pasterzu wiernych* albo: *Boże, Pasterzu i Rządco wszystkich wiernych*⁸⁶⁰.

Biskup pozdrawia wiernych, po czym zapowiada plan wizytacji, odmawia modlitwę związaną treścią z tytułem kościoła albo ku czci patrona miejscowości oraz udziela wiernym błogosławieństwa. Proboszcz zaś odsyła wiernych.

1197. Jeżeli teraz ma być sprawowana Msza święta, to bezpośrednio po modlitwie za biskupa on sam, stojąc przy krześle, ubiera szaty liturgiczne. Prezbiterzy

⁸⁶⁰ Por. *Msze i modlitwy w różnych potrzebach*, 7. *Msza za biskupa*.

pełniący w parafii posługę duszpasterską oraz przebywający na jej terenie winni tę Mszę z biskupem koncelebrować, wierni zaś czynnie w niej uczestniczyć. Należy zadbać o to zwłaszcza w odległych zakątkach diecezji, których mieszkańcy bardzo rzadko mogą w swej miejscowości brać udział we Mszy wspólnotowej.

1198. Aby wierni mogli wyraźniej dostrzec w osobie biskupa głównego szafarza Bożych misteriów oraz krzewiciela i stróża całego życia liturgicznego w powierzonym mu Kościele, pożądane jest, by podczas wizytacji pasterskiej biskup udzielał nie tylko sakramentu bierzmowania, lecz niekiedy również innych sakramentów, zwłaszcza z okazji nawiedzenia chorych.

1199. Jeżeli wizytacja trwa dłużej, dobrze będzie zaplanować w kościele śpiew jakiejś części Liturgii Godzin albo celebrację słowa Bożego z homilią biskupa oraz modlitwami w intencji Kościoła powszechnego i diecezjalnego.

1200. Wypada, aby biskup razem z ludem nawiedził także cmentarz i pomodlił się tam za wiernych zmarłych, zachowując podane wyżej przepisy (numery 416 nn.) dotyczące pokropienia grobów błogosławioną wodą.

ROZDZIAŁ III

WPROWADZENIE NOWEGO PROBOSZCZA

1201. Zgodnie z przepisem prawa proboszcz przed wprowadzeniem go do parafii albo w związku z aktem jej objęcia, winien złożyć wyznanie wiary w obecności ordynariusza lub jego delegata.

1202. Wprowadzenia nowego proboszcza dokonuje biskup lub jego delegat. Odbywa się to z udziałem wiernych i w najbardziej stosownym dniu, zgodnie z miejscowymi zwyczajami, albo lepiej – w sposób niżej opisany.

1203. Wypada, aby wprowadzenie łączyło się z celebracją Mszy świętej. Można zastosować formularz Mszy z dnia, albo jeżeli pozwalają na to przepisy, Mszy wotywniej o tytule kościoła lub *O Duchu Świętym*. Mszy świętej przewodniczy biskup, koncelebrując z nowo mianowanym proboszczem i z innymi prezbiterami tej samej parafii lub dekanatu.

1204. Jeżeli ze słusznej przyczyny biskup uczestniczy we Mszy ale jej nie celebruje, wypada, by przewodniczył przynajmniej liturgii słowa, na zakończenie zaś Mszy świętej udzielił wiernym błogosławieństwa, jak to wyżej zostało podane w numerach 175- 185.

1205. Jeśli w związku z wprowadzeniem proboszcza istnieją jakieś miejscowe zwyczaje, należy je zachować. Jeśli ich nie ma, według uznania niżej opisane obrzędy można zachować w całości lub częściowo.

1206. Jeżeli okoliczności na to pozwalają, wierni mogą przyjąć biskupa i nowego proboszcza na granicy parafii, a następnie towarzyszyć im w procesji aż do drzwi kościoła. Tutaj biskup w krótkich słowach przedstawia nowego proboszcza i przekazuje mu klucze kościoła. Prezentacja może się jednak odbyć po pozdrowieniu na początku Mszy świętej, zwłaszcza jeżeli na samym początku Mszy, po pozdrowieniu biskupa, odczytuje się dokument nominacyjny i proboszcz zgodnie z prawem składa przysięgę.

1207. Perykopę Ewangelii może odczytać sam proboszcz. Przedtem podchodzi on do biskupa, który wręcza mu ewangeliarz. Następnie proboszcz pochylony przed biskupem prosi o błogosławieństwo, mówiąc półgłosem: *Pobłogosław mnie, ojcze*. Biskup półgłosem mówi: *Niech Pan będzie w sercu twoim i na twoich ustach, abyś godnie głosił Jego Ewangelię*, po czym wykonując nad proboszczem potrójny znak krzyża dodaje: *w imię Ojca + i Syna, + i Ducha + Świętego*. Proboszcz żegna się i odpowiada: *Amen*.

1208. W homilii biskup wyjaśnia wiernym urząd posługi proboszcza oraz znaczenie obrzędów, które za chwilę nastąpią.

1209. Po homilii nowy proboszcz odnawia przyrzeczenia złożone w czasie swoich święceń, odpowiadając na pytania biskupa:

Biskup: Drogi bracie, wobec ludu, który ma zostać powierzony twojej pasterskiej pieczy, odnow przyrzeczenia, jakie złożyłeś w dniu twoich święceń.

Czy chcesz wiernie pełnić urząd posługiwania kapłańskiego w stopniu prezbitera, jako gorliwy współpracownik biskupów w kierowaniu ludem Bożym pod przewodnictwem Ducha Świętego?

Proboszcz: Chcę.

Biskup: Czy na chwałę Boga i dla uświęcenia chrześcijańskiego ludu chcesz pobożnie i z wiarą sprawować misteria Chrystusa, a zwłaszcza eucharystyczną ofiarę i sakrament pokuty, zgodnie z tradycją Kościoła?

Proboszcz: Chcę.

Biskup: Czy chcesz pilnie i mądrze pełnić posługę słowa, głosząc Ewangelię i wykładając prawdy katolickiej wiary?

Proboszcz: Chcę.

Biskup: Czy chcesz coraz ściślej jednoczyć się z Chrystusem, Najwyższym Kapłanem, który z samego siebie złożył Ojcu za nas nieskalaną ofiarę, i razem z Nim poświęcać się Bogu za zbawienie ludzi?

Proboszcz: Chcę.

Biskup: Czy mnie i moim następcom przyrzekasz cześć i posłuszeństwo?

Proboszcz: Przyrzekam.

Biskup: Niech Bóg, który rozpoczął w tobie dobre dzieło, sam go dokona.

1210. Zależnie od uznania może się teraz odbyć procesja wewnątrz kościoła. Na początku idzie ministrant z dymiącą kadzielnicą; za nim ministrant z krzyżem między dwoma innymi, którzy niosą zapalone świece. Na końcu idzie biskup wraz z proboszczem. Obchodząc dokoła wnętrza, biskup powierza opiece proboszcza napotymane po drodze miejsca, w których ma on pełnić posługę uświęcenia: krzesło w miejscu przewodniczenia, kaplicę Najświętszego Sakramentu, chrzcielnicę, konfesjonały. Biskup może również polecić proboszczowi, aby otworzył tabernakulum i okadził Najświętszy Sakrament, a potem chrzcielnicę. Wreszcie, jeśli będzie to łatwo wykonalne, biskup może poprosić proboszcza, aby uderzył w dzwony.

Jeżeli wyda się to bardziej stosowne, wszystkie powyższe czynności można wykonać przed Mszą świętą.

1211. W modlitwie powszechnej należy wymienić specjalne wezwanie w intencji biskupa i nowego proboszcza.

1212. Przed Komunią świętą proboszcz może przekazać znak pokoju niektórym przedstawicielom wspólnoty parafialnej.

1213. Biskup może poprosić proboszcza, aby po modlitwie po Komunii wygłosił krótkie przemówienie do zgromadzonych.

1214. Wypada, aby proboszcz razem z biskupem i ludem nawiedził cmentarz oraz pomodlił się tam za wiernych zmarłych, zachowując według uznania wyżej podane przepisy (numery 416nn), dotyczące pokropienia grobów pobłogosławioną wodą.

DODATEK I

STRÓJ PRAŁATÓW⁸⁶¹**I. STRÓJ BISKUPÓW****Strój chórowy**

1215. Biskup zawsze nosi pierścień, znak wierności i oblubieńczej więzi z Kościołem, swoją Oblubienicą (por. wyżej, nr 58).

Strój chórowy biskupa tak na terenie diecezji, jak i poza nią obejmuje: sutannę koloru fioletowego; jedwabny pas fioletowy z jedwabnymi frędzlami zdobiącymi oba jego końce (nie zaś z pomponami); rękietę z płótna lnianego lub z innej tkaniny; mucet koloru fioletowego (bez kaptura); nałożony na mucet krzyż zawieszony na piersiach na sznurku koloru zielonego, przetykanym złotą nicią; piuskę koloru fioletowego; biret fioletowy z pomponem. Biskup nosi również fioletowe skarpety.

1216. Wielkiej kapy fioletowej, bez narzuty z gronostaju, może biskup używać tylko na terenie diecezji i w największe uroczystości.

1217. Biskup winien nosić obuwie zwykłe, koloru czarnego, bez ozdobnych klamer.

1218. Wyżej wymienionych szat używa biskup, gdy publicznie udaje się do kościoła lub z niego wraca, gdy bierze udział w czynnościach liturgicznych, choć im nie przewodniczy, a także w innych przypadkach przewidzianych w tym ceremoniale.

Strój ubierany w okolicznościach świątecznych poza celebracjami liturgicznymi

1219. W okolicznościach uroczystych poza celebracjami liturgicznymi w skład ubioru biskupa wchodzi następujące elementy: czarna sutanna przyozdobiona sznurkiem, stębnami, obszyciem dziurek i guzikami w kolorze czerwonym, bez refleksu na rękawach; noszona na sutannie pelerynka obszyta również czerwonym sznurkiem; pas fioletowy z jedwabnymi frędzlami zdobiącymi dwa jego końce; krzyż noszony na piersiach, zawieszony na łańcuchu; fioletowa piuska.

Noszenie fioletowych skarpet pozostaje do uznania.

⁸⁶¹ Zgodny z przepisami Instrukcji Sekretariatu Stanu z dnia 31 maja 1969 i Listu okólnego Kongregacji ds. Duchowieństwa z dnia 30 października 1970: AAS 61 (1969) 334-340; 63 (1971) 314-315.

Czarny pilśniowy (aksamitny) kapelusz, według uznania, może być ozdobiony sznurkami i pomponami koloru zielonego.

Na te szaty można nakładać okazały czarny płaszcz, przyozdobiony peleyrnyką.

Strój codzienny

1220. Strojem zwyczajnym, czyli przeznaczonym do codziennego użytku może być czarna sutanna, nie obszyta fioletowym sznurkiem. Biskupi pochodzący z rodzin zakonnych mogą nosić habit swojego zgromadzenia. Wraz z czarną sutanną nosi się czarne skarpety. Można nosić piuskę i pas koloru fioletowego. Krzyż na piersiach jest zawieszony na łańcuchu. Zawsze też biskup nosi pierścień.

II. STRÓJ KARDYNAŁÓW

1221. To, co wyżej powiedziano o szatach biskupów, odnosi się także do ubioru kardynałów, z następującymi zmianami:

- a) szaty, które biskupi noszą w kolorze fioletowym, do użytku kardynałów są sporządzane w kolorze czerwonym;
- b) pas, piuskę i szeroki płaszcz wykonuje się z jedwabiu z dekoracyjnymi pasmami (z jedwabiu ondulowanego);
- c) sznur, służący do zawieszenia krzyża noszonego na piersiach, a także sznurki i pompony zdobiące kapelusz są czerwone i przetykane złotem;
- d) biretu, z czerwonego ondulowanego jedwabiu, można używać tylko razem ze strojem chórowym, nie zaś jako zwykłego nakrycia głowy.

III. STRÓJ INNYCH PRAŁATÓW

1222. Prałaci zrównani w prawie z biskupami diecezjalnymi, chociaż nie mają święceń biskupich, mogą nosić takie same szaty jak biskupi.

1223. Prałaci przełożeni Urzędów Kurii Rzymskiej, nie posiadający godności biskupiej, audytorzy Świętej Roty Rzymskiej, generalny Promotor sprawiedliwości i obrońca węzła w Najwyższym Trybunale Sygnatury Apostolskiej, Protonotariusze Apostolscy *de numero* oraz duchowni Kamery Apostolskiej:

- a) jako strój chórowy noszą fioletową sutannę, fioletowy pas przyozdobiony jedwabnymi frędzlami, rokiętę, fioletowy mantolet oraz czarny biret z czerwonym pomponem;
- b) w okolicznościach uroczystych poza liturgią noszą czarną sutannę bez peleyrynki, obszytą czerwonym sznurkiem wraz z innymi ozdobami tego koloru; fioletowy pas, szeroki płaszcz fioletowy (który jednak nie obowiązuje); czarne skarpety i obuwie zwyczajne, bez ozdobnych klamer.

1224. Protonotariusze Apostolscy *supra numerum* oraz prałaci honorowi Jego Świątobliwości:

- a) jako strój chórowy noszą fioletową sutannę, fioletowy pas przyozdobiony frędzlami, komżę nie drapowaną (*superpelliceum non crispatum*) oraz czarny biret z czarnym pomponem;
- b) w okolicznościach uroczystych poza celebracjami liturgicznymi noszą: czarną sutannę bez pelerynki, z obszyciem i innymi ozdobami czerwonego koloru oraz fioletowy pas, jak wyżej. Fioletowy płaszcz, sięgający do stóp, chociaż nie jest nakazany, zachowują Protonotariusze Apostolscy *supra numerum*, nie zaś prałaci honorowi.

1225. Kapelani Jego Świątobliwości zarówno jako strój chórowy jak też w okolicznościach uroczystych poza celebracjami liturgicznymi, noszą czarną sutannę obszytą fioletowym sznurkiem i z innymi ozdobami, oraz jedwabny fioletowy pas. Do ich stroju chórowego należy również komża nałożona na sutannę.

IV. STRÓJ KANONIKÓW

1226. Kanonicy nie będący biskupami, na czas celebracji liturgicznych jako strój chórowy nakładają przysługującą im sutannę, na nią zaś tylko komżę i czarny lub popielaty mucet, obszyty fioletowym sznurkiem; beneficjaci (*beneficjarii*) zaś ubierają tylko komżę oraz czarny lub popielaty mucet.

Poza celebracjami liturgicznymi przywdziewają szaty, jakie im przysługują stosownie do ich stanu.

DODATEK II

TABELA PIERWSZEŃSTWA DNI LITURGICZNYCH

I

1. Paschalne Triduum Męki i Zmartwychwstania Pańskiego.
 2. Narodzenie Pańskie, Objawienie, Wniebowstąpienie i Zesłanie Ducha Świętego.
- Niedziele Adwentu, Wielkiego Postu, Okresu Wielkanocnego, Środa Popielcowa.
- Dni Wielkiego Tygodnia od poniedziałku do czwartku włącznie.
- Dni w Oktawie Wielkanocy.

3. Uroczystości Pańskie, Najświętszej Maryi Panny oraz świętych, umieszczone w kalendarzu ogólnym.

Wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych.

4. Uroczystości własne, a mianowicie:

- a) Uroczystość głównego patrona miejscowości lub miasta.
- b) Uroczystość poświęcenia i rocznicy poświęcenia kościoła własnego.
- c) Uroczystość tytułu kościoła własnego.
- d) Uroczystość tytułu albo założyciela, albo głównego patrona zakonu lub zgromadzenia.

II

5. Święta Pańskie umieszczone w kalendarzu ogólnym.

6. Niedziele okresu Narodzenia Pańskiego i Okresu Zwykłego.

7. Święta Najświętszej Maryi Panny i świętych umieszczone w kalendarzu ogólnym.

8. Święta własne, a mianowicie:

- a) Święto głównego patrona diecezji.
- b) Święto rocznicy poświęcenia kościoła katedralnego.
- c) Świętego głównego patrona regionu, prowincji, narodu lub większego terytorium.
- d) Święto tytułu albo założyciela, albo głównego patrona zakonu lub zgromadzenia i prowincji zakonnej, z zachowaniem przepisów zawartych w nr 4.
- e) Inne święta własne jakiegoś kościoła.
- f) Inne święta wpisane do kalendarza diecezji, zakonu lub zgromadzenia.

9. Dni okresu Adwentu od 17 do 24 grudnia włącznie.

Dni w oktawie Narodzenia Pańskiego.

Dni powszednie okresu Wielkiego Postu.

III

10. Wspomnienia obowiązkowe podane w kalendarzu ogólnym.

11. Wspomnienia obowiązkowe własne, a mianowicie:

- a) Wspomnienie drugorzędного patrona miejsca, diecezji, regionu albo prowincji zakonnej.
- b) Inne wspomnienia obowiązkowe wpisane w kalendarzu danej diecezji, zakonu lub zgromadzenia.

12. Wspomnienia dowolne. Można je obchodzić nawet w dni wymienione w nr 9, z zachowaniem odnośnych przepisów podanych w *Ogólnym wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego* i do *Liturgii Godzin*.

W podobny sposób jak wspomnienia dowolne można obchodzić wspomnienia obowiązkowe zachodzące przypadkowo w dni powszednie Wielkiego Postu.

13. Dni powszednie Adwentu do 16 grudnia włącznie.

Dni okresu Narodzenia Pańskiego od dnia 2 stycznia do soboty po Objawieniu Pańskim.

Dni powszednie Okresu Wielkanocnego od poniedziałku po Oktawie Wielkanocy do soboty przed Zesłaniem Ducha Świętego włącznie.

Dni powszednie Okresu Zwykłego.

OBCHODY LITURGICZNE ZBIEGAJĄCE SIĘ W TYM SAMYM DNIU LUB BEZPOŚREDNIO NASTĘPUJĄCE PO SOBIE

Jeżeli kilka obchodów liturgicznych zbiega się w tym samym dniu, pierwszeństwo ma ten, który zajmuje wyższe miejsce w *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*.

Uroczystość przypadającą na dzień liturgiczny mający pierwszeństwo przenosi się na najbliższy dzień wolny od obchodów wymienionych w numerach 1-8 *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych*. Należy zachować przepisy zawarte w nr 5 Ogólnych norm roku liturgicznego⁸⁶². Obchody niższego stopnia w tym roku się opuszcza.

Jeżeli w tym samym dniu zbiegają się Drugie Nieszpory dnia bieżącego oraz Pierwsze Nieszpory dnia następnego, pierwszeństwo mają Nieszpory tego obchodu liturgicznego, który w *Tabeli pierwszeństwa dni liturgicznych* zajmuje wyższe miejsce. Gdy obydwa obchody są równe stopniem, pierwszeństwo mają Nieszpory dnia bieżącego.

⁸⁶² Ze względu na szczególne znaczenie niedziela ustępuje tylko uroczystościom i świętom Pańskim; niedziele Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego mają pierwszeństwo przed wszystkimi świętami Pańskimi i wszystkimi uroczystościami. Uroczystości wypadające na te niedziele obchodzi się w najbliższy poniedziałek, chyba że zachodzi zbieżność z Niedzielą Palmową męki Pańskiej lub z Niedzielą Zmartwychwstania Pańskiego: w takim przypadku uroczystość obchodzi się po Drugiej Niedzieli Wielkanocy.